

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK DİLİ)
ANABİLİM DALI**

AHKÂM-I ‘AKÂ’İD’İN SÖZ VARLIĞI

Doktora Tezi

Ahsen ESATOĞLU

Ankara-2011

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK DİLİ)
ANABİLİM DALI**

AHKÂM-I ‘AKÂ’İD’İN SÖZ VARLIĞI

Ahsen ESATOĞLU

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Halil İbrahim USTA

Ankara-2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
(YENİ TÜRK DİLİ)

AHKÂM-I ‘AKÂ’İD’İN SÖZ VARLIĞI

Doktora Tezi

Tez Danışmanı :

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Tez Sınavı Tarihi

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	III
ÖN SÖZ	V
GİRİŞ	1
Ahkâm-ı ‘Akâ’id Hakkında Genel Bilgiler	2
Ahkâm-ı ‘Akâ’id’in Yazım Özellikleri	9
İNCELEME	31
I. Sözcük Bilimi, Tanımı, Özellikleri	32
II. Söz Varlığı, Tanımı, Özellikleri	34
III. Ahkâm-ı ‘Akâ’id’in Söz Varlığı	36
A. Türkçe Sözcükler	38
B. Alıntı Sözcükler	76
C. İkilemeler	87
Ç. Deyimler ve Atasözleri	98
D. Kalıp Sözler ve Dualar	107
E. Dinî Terminoloji	108
IV. Sözcük ve Anlam	116
A. Temel Anlam	117
B. Yan Anlam	120
C. Eş Anlamlılık	124
Ç. Çok Anlamlılık	130
D. Karşıt (Zıt) Anlamlılık	140
E. Eş Sesli Sözcükler	152
V. Anlam Aktarımı	154
A. Benzetme	154
B. Aktarma	159

VI. Anlam Değişmeleri	170
A. Anlam Daralması	172
B. Anlam Genişlemesi	179
C. Anlam İyileşmesi	185
Ç. Anlam Kötüleşmesi	187
METİN	188
TIPKIBASIM	321
KAYNAKÇA	427
ÖZET	436
ABSTRACT	437

ÖN SÖZ

XIII-XV. yüzyıllar arasında Anadolu’da Oğuzcaya dayalı olarak kurulup gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi denmektedir.

Değişik alanlara ait konuları içeren bu dönem eserleri, araştırmacıların her zaman ilgi odağı olmuştur. Dil bilim alanındaki çalışmalar; bu döneme ait eserlerin tenkitli metnini ortaya koymaya, metinlerde görülen dil özelliklerinin art zamanlı ve eş zamanlı dil bilimi yöntemleri doğrultusunda incelenmesiyle Türk dilinin tarihî gelişimine ışık tutmaya yöneliktir.

Bir dilin yazılı kaynaklarının söz varlığı açısından incelenmesi, o dili kullanan toplumun birçok özelliğini yansıttığı için ayrı bir önem taşır. Bu çalışmalarda eserlerin yazıldığı döneme ait temel söz varlığı, deyimler, atasözleri, kalıp sözler, terimler; Türkçe ve yabancı sözcüklerin dilde ne zaman kullanılmaya başlandığı veya kullanımdan düştüğü (sözcük ölümü); ses, biçim, anlam yönünden geçirdiği değişimler belirlenir. Böylece sözcük bilimi, anlam bilimi ile tarihî dil sözlüklerinin hazırlanmasında önemli bir yere sahip olan bu malzemeler gün ışığına çıkarılmış olur. Dilin sözcük hazinesinin dönemlere göre incelenmesi, o dili konuşanların dünyaya bakışını, inancını, geleneğini, göreneğini, kısacası kültürünü ortaya koyar. Zaman içinde meydana gelen değişiklikler yaşama yansıdığı gibi dile de yansır. “Dil, kültürün aynasıdır.” ve “ Dil, düşüncenin evidir.” sözleri, bize bu alandaki çalışmaların ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu’da, Arapça ve Farsçadan pek çok çeviri yapılmış, çeşitli konularda pek çok eser yazılmıştır. Tez konusu olarak seçtiğimiz “**Ahkâm-ı ‘Akâ’id**” de bu tür eserlerdendir.

Çalışmada önce orijinal metnin çeviri yazısı yapılmış, daha sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Metnin en dikkat çekici özelliği, söz varlığının Türkçe sözcüklerin kullanımı açısından zengin olmasıdır. Bu nedenle eserde geçen sözcükleri, özellikle dinî terimlerin yazım ve anlam yönünden kullanımını; Türkçe sözcüklerin yazım, ses, anlam yönünden geçirdiği değişimlerini belirlemek için fişleme yapılmıştır. Sonra bu malzeme, tez önerisindeki ‘*İçindekiler*’ bölümünde yer alan başlıklara göre tasnif edilmiştir. Ayrıca metnin söz varlığı, anlam olayları ve anlam değişimleri açısından da kaynak eserlerle dönemin temel eserleri esas alınarak incelenmiştir.

Çalışma; *giriş, inceleme, metin , tıpkıbasım ve kaynaklar* olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

‘*Giriş*’ te “**Ahkâm-ı ‘Akâ’id Hakkında Genel Bilgiler**” başlığı altında eser hakkında edinilen bilgiler verilmiş, çalışmada izlenen yol anlatılmıştır. “**Ahkâm-ı ‘Akâ’id ‘in Yazım Özellikleri**” başlığı altında ise eserin yazım özellikleri metinden seçilen örneklerle değerlendirilmiştir.

‘*İnceleme*’ kısmında, eserin özellikleri esas alınarak altı alt başlık oluşturulmuştur. I. ve II. alt başlıkta sözcük bilimi ile söz varlığının tanımı ve özellikleri hakkında bilgi verilmiş; daha sonra fişlenerek belirlenen metnin söz

varlığı aktarılmıştır. III. alt başlık olan “**Ahkâm-ı ‘Akā’id’in Söz Varlığı**” nda ise, Türkçenin temel söz varlığına ait unsurlar, alıntı sözcüklerin kullanımı ve özellikleri ortaya konmuş; eserde geçen ikilemeler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler ve dualar ile dinî terminolojiye ait örnekler verilmiştir.

IV. alt başlık “**Sözcük ve Anlam**”da metnin söz varlığı; temel anlam, yan anlam, eş anlamlılık, çok anlamlılık, karşıt anlamlılık açısından değerlendirilmiş ve örneklendirilmiştir.

V. alt başlık “**Anlam Aktarımı**”nda metinden alınan örnek cümlelerle benzetmeler ve aktarmalar işlenmiştir.

V. alt başlık olan “**Anlam Değişmeleri**”nde ise eserde geçen sözcükler; daralma, genişleme, iyileşme, kötüleşme yönünden metinden seçilen örneklerle incelenmiştir.

‘**İnceleme**’ bölümünde ele alınan sözcüklerin anlamları da verildiği için çalışmamızda ayrıca *sözlük* hazırlanmamıştır.

‘**Metin**’ kısmında ise üzerinde çalışılan “**Ahkâm-ı ‘Akā’id**” adlı eserin çeviri yazısı yer almaktadır.

‘**Tıpkıbasım**’da yazmanın fotokopisi bulunmaktadır.

‘**Kaynaklar**’da ise çalışmada yararlanılan eserler verilmiştir.

Bu çalışmada bana yol gösteren, emeğini esirgemeyen danışmanım sayın Prof. Dr. Halil İbrahim USTA’ya , her zaman bana yardımcı olup destek veren sayın

hocalarım Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK, Doç. Dr. Paşa YAVUZARSLAN’a, tezim üzerinde araştırma ve inceleme yaparken aydınlatıcı, bilgilendirici açıklamalarıyla, uyarılarıyla yol gösteren sayın hocalarım Prof. Dr. Önal KAYA’ya ve Prof. Dr. Abdülkadir GÜRER’e çok teşekkür ediyorum.

Ankara, 2011

Ahsen ESATOĞLU

GİRİŞ

AHKÂM-I ‘AKÂ’İD HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tez konusu olarak üzerinde çalışılan “**Ahkâm-ı ‘Akâ’id**” adlı eser, Milli Kütüphane’de Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz. A.8506/ 1 arşiv numarası ile kayıtlıdır.

Katalog kartında, eserin yazarı, müstensihi, telif ve istinsah tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır; ancak dilinin Türkçe, varak sayısının 103 (1a-103b), satır sayısının 15, yazı alanının 255x170 mm olduğu, nesih hattıyla abâdi kağıda yazıldığı, sırtı ve kapak kenarları kahverengi meşin, kapak üstleri kağıt, miklepsz bir cilt özelliği taşıdığı belirtilmektedir. Metin kısmı siyah, başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca katalog kartında 1997 yılında Resmiye YÜCE adlı şahıstan satın alındığı kaydı vardır.

Eser hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olabilmek için internet aracılığıyla İslâm Araştırmaları Enstitüsü, Topkapı Sarayı Müzeler Kütüphanesi sayfaları ile TOKAT Ulusal Toplu Katalog, Tüyazka-Türkiye Yazmalar Katalogu taranmış , ancak farklı bir bilgiye ulaşamamıştır.

Eserde, İslâm’ın akaidi ile beş şartı (tevhid, namaz, oruç, zekât, hac) üzerine halkı bilgilendirmek amacıyla açıklamalar yapılmış; işlenen konular ayet, hadis, latîfe ve hikâyelerle örneklendirilerek anlatılmıştır.

Ahkâm-ı ‘Akâ’id , dinî içerikli bir metindir; İslâm dininin akaidini, hükümlerini anlatan ve bu konuları hikâyelerle, latîfelerle örneklendiren bir kitaptır. Eserin halkı bilgilendirmek amacıyla yazıldığı, belli başlı dinî terimlerin (namaz,

oruç, zekât, hac vb.) dışında Türkçe sözcüklere yer verilmesinden anlaşılmaktadır. Arapça, Farsça sözcüklere çok az yer verilmiş; çoğunlukla Türkçe karşılıkları, yer yer de hem alıntı sözcük hem de Türkçe karşılığı bir arada kullanılmıştır. Bu tür eserler, Türk dilinin tarihî ses bilgisi, yapı bilgisi, cümle bilgisi, özellikle de söz varlığı bakımından zengin bir malzemeye sahiptir.

Ahkâm-ı ‘Akâ’id’in kim tarafından ve ne zaman kaleme alındığı belli değildir; eserin ilk sayfası eksiktir.

Eser, Uygur yazı dilinden gelen birtakım özelliklerle Arap ve Fars yazı dili geleneğinin uzantısı olan yazılış özelliklerini karışık olarak bünyesinde taşımaktadır.

Metnin özellikleri dikkate alınarak tez çalışmasında yapılanlar şu başlıklar altında sıralanabilir:

1. “**Ahkâm-ı ‘Akâ’id**” adını taşıyan yazmanın giriş kısmı eksiktir. Varak numaralandırılması bu durum göz önüne alınarak yapılmış ve çeviri yazıya **3a**’dan başlanmıştır.

2. Metinde, bazı yerlerde, satır aralarında veya sayfa kenarlarında yazılmış olan kısımlar çeviri yazıda köşeli parantez [] içinde verilmiştir.

3. Eser, yazım bakımından Uygur yazı dili ile Arap ve Fars yazı geleneğine ait özellikleri karışık olarak bünyesinde taşımaktadır. Bu nedenle ünlülerin ve ünsüzlerin yazılışlarını belirli bir kurala bağlamak mümkün olmamaktadır. Bu durum, metni yazım özellikleri açısından da inceleme gereğini doğurmuştur.

4. Metin, baştan sona kadar tutarlı bir şekilde harekelenmiştir. Bunun yanında hem ünlü işareti (È È «) hem hareke ile yazılan örnekler de görülmektedir :

ÚsÅ□ ÓU²¬ ayasın (48b/15) Úr3¼ÓöÓ½ gelem
(9a/15)

UÓ½u3½ göge (14a/3) u3*½Ú—u3½ görklü (15a/4)

Ú, «Ód² Å« ırak (16b/11) ÚÊUÓ²u3— koyan (77a/4)

ÚÊu3²u3— koyun (103b/7) Ú`u3ÔË3« otuz (65a/11)

Ú—Ó«`3« uzar (19a/7) Óë□ Å« ÈÅæÚ«Óu¼ÚUÓ²

yalvardı ise (33a/12)

Yazım Özellikleri bölümünde sözcüklerin kök ve eklerdeki yazılışları ayrı ayrı ele alınıp değerlendirilmiş, farklı kullanımlar belirlenmiş ve örneklendirilmiştir.

5. Ünlülerin kalınlık-incelik bakımından ayırt edilmesinde, sözcüklerin almış oldukları eklerin ünsüzlerinin kalın veya ince sıradan oluşlarına dikkat edilmiştir.

Düzlük- yuvarlaklık bakımından ise daha önce yapılmış olan çalışmalar esas alınmıştır.

6. Eski Türkçede olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de kapalı *e* ünlüsü, bazan *i* (È) ünlüsünü gösteren işaretle, bazen de ünlü olmaksızın kullanılmıştır. Türkologlar çoğunlukla, bugün Türkiye Türkçesinde *e* veya *i* ile

söylenip de Eski Anadolu Türkçesinde *y* (*ē*) harfiyle gösterilmiş olan, kökte bir kapalı *e* ünlüsünün varlığını kabul etmektedirler.

Metin incelendiğinde *i* / *e* seslerinin kullanımında üç farklı özellikte karşılaşılmalıdır :

a) *i* ile yazılan sözcükler:

ÚqšÅ□ bil (37b/7)

gšÅ□ biş (38a/10)

Óë□ šÅ¹/₂gice (24b/6)

pÓ2ÚdÅ¹/₂ girçek (55a/15)

Ë3dšÅ¹/₂ girü (29a/4)

ÚdÓ*ÚMÓ² Åœ diyenler

(27b/11)

ÓëÔÚ—Å« irte (84a/1)

ÅÓd² ÅË virem (6b/7)

ËÅb² Å yidi (51b/3)

Ú—3—3b² Å yidürür

(63a/11)

ÚdÓ*Ú*šÅ² yiller (85a/12)

UÓJÓLÓ*Å%² Å

yiñilemege (87b/9)

UÓAÅ×² Å yitişe (31a/71)

b) Eski *e* sesini koruyan sözcükler :

ÚpÓ□ beg (33a/1)

ËÅbÚMÓJÓ□ begendi

(34b/8)

ÚV3šÓ*ÚJÓ□ bekleyüp (26b/79)

u3*Ú*Ó□ bellü

(76b/11)

ÈÄe%Ú □ Óbeñzi (32a/4)

Ó^æÚeÓ □ bezde

(100a/10)

Ú q3½Óæ degül (16a/1)

ÈÄ ``Ú—Óæ derzi (23a/10)

vÄ *Ú¼Ó« elli (29b/12)

c) Eski Türkçe ve Uygur devresinde **e** ünlüsü taşıyıp metinde de **e** 'li olan, ancak bugün **i** 'li biçimleri kullanılan sözcükler ise şunlardır :

ÚpÓ □ ² Ä ëÓMÚŠÓ □ çeyneyicek (101a/3)

ÚpÓLÚŠÓ½

geymek (53b/1)

7. Eski Anadolu Türkçesine ait metinlerde yazım özelliği olarak genellikle **ç** ünsüzü taşıyan Türkçe sözcüklerin ve eklerin yazımında **c** (**Ä**) harfi kullanılmıştır. Ancak bu tür sözcükler ve ekler, çeviri yazıda yazıma bağlı olarak **c** ile değil de günümüz Türkçesinin ses özelliklerine göre **ç** ünsüzü ile gösterilmiştir:

vÄ2u3JÚ2Ä« içgüci (51b/8)

ÚpÓ □ Ú¼a3½ gökçek

(23b/7)

8. Türkçe ve alıntı sözcüklerdeki **b** (**»**)'ler yazıldıkları gibi aktarılmış, ancak **-p** zarf-fiil ekinin **b** (**»**) ile yazıldığı sözcüklerde **p** ile çeviri yazıya geçirilmiştir .

9. **Kef** (**½**) ise metinde iki şekilde kullanılmıştır :

a) **ñ** ünsüzü **üç noktalı kef** ile (**%**):

vÄJÄ *Ú ' Ä—Óæ deriñligi (45a/5)

ÚpÓ * ' Úu3½

gönlek (93a/7)

b) **k** ve **g** ünsüzleri **kef** ile ($\frac{1}{2}$) :

gÓM3 $\frac{1}{2}$ güneş (17b/15)

Ú,,3œÓ« edük (93a/7)

10. Bazı sözcüklerde yapım ve çekim eklerinin ayrı yazılması da metinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. **Yazım Özellikleri** bölümünde bu durum örneklerle daha geniş olarak incelenmiştir:

ÚsÅ□ UÓšÓ†Úu3 $\frac{1}{2}$ görmeyesin (5a/3)

vÅ□

vÅAÚM3– konuşısı (28b/2)

vÅ□ Å2 Úo3*Ú*3– kullukcısı (14a/10)

ÚdÓ*Ó□

ÚgÅ–u3¹ tokışsalar (38a/1)

11. Metinde ayrıca **kadar** edatı ile **içün**, **dahı**, **gerek**, **kez** bağlaçları yer yer kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılmışlardır; bu tür örnekler Türkiye Türkçesinin yazım kuralları dikkate alınarak çeviri yazıya aktarılmıştır. **Yazım Özellikleri** bölümünde metindeki bu kullanımlar örneklendirilmiştir.

12. Eserde, Arap yazımına uygun olarak sözcük sonundaki ünlüler yazılmamış, harekeyle gösterilmiştir :

ÅXÚ $\frac{1}{4}$ altı (6a/4)

ÅÅdÅJÅ² yigirmi (55b/14)

ÅpÚ*Ó□ belki (34a/8)

ÅpÓ|Å œ dimegi

(93a/13)

ÅÊUÓ– kanı (5b/2)

Åb $\frac{1}{4}$ ÜË3« oldu (39a/2)

13. Güneybatı Oğuz Türkçesinin özelliği olan sözcük ve ek sonundaki **g**, **ğ** sesi bazı sözcüklerde düşmüştür :

vÅ2¬ acı (18b/2)

Ú—3b² Å— arıdur (44b/7)

ÅvÖ#Ó« assı (38b/4)

Úe3%33*Å□ bilünüz

(13b/15)

ÈÅ—Åœ diri (4a/3)

3uLÓ— kamu (60a/6)

Åv×Ó— katı (58a/8)

u3□ UÓ□ saçu

(24a/7)

Åv□ 3□süci (51b/8)

ÚdÓ¼u3¼3« ulular (16a/1)

14. Metinde geçen Arapça ve Farsça sözcükler yazıma bağlı kalınarak aktarılmıştır:

Ú rÅ²«Óœ dāyim (11a/8)

V² ÅUÓ□ gāyib (15b/11)

ÓëH² ÅUÓ¹ tāyife (34a/1)

15. Yazmada geçen ayetler, **Hasenat 4** adlı programdan yararlanılarak bulunmuş ve çeviri yazılı metne kopyalanmıştır. Dua ve hadisler ise orijinal metinden kopyala yapıştır yöntemiyle aktarılmıştır.

AHKÂM-I ‘AKÂ’İD’İN YAZIM ÖZELLİKLERİ

A. Ünlülerin Yazımı

a ve e ünlülerinin yazımı

Kökte a ünlüsü

Başta: Sözcük başında **a** ünlüsü, metinde üç farklı biçimde yazılmıştır.

Medli üstünlü elifle (Ó¬)

ÚÊu3-Ú-Ó¬ arşun (61a/15)

Ë3-Ó¬ aru (45a/14)

Ú `Ó¬

aş (22a/5)

Ú !ÅbÚ²Ó¬ aydıñ (33a/15)

Ú !3dÓ*Ú²Ó¬ aylaruñ (75a/7)

Medli elifle (¬)

Ú, ¬ ak (92b/14) Óë*ÅšÅ 3Ë¬ avuçıyla
(45a/6)

Ú sÅ ÓU²¬ ayasın (48b/15)
vÅ "Å¬ azığı (64a/11)

Üstünlü elifle (Ó«)

ÚÊÓbÚÇÓ Ó« ağaçdan (13b/9) ÓëÄÚ—Ó« arpa
(14a/1)

ÚoÓ—Ó« aşak (25b/13) ÚÈÓ« ay (29b/6)

Ortada : Metinde, sözcük ortasında **a** ünlüsü iki biçimde yazılmıştır:

Üstünle (Ó)

ÅÈdÓ*ÚÓI3 ÚdÓGÓ bağarsukları (19a/5) ÓëMÅ—Óœ
daşına (39a/9)

ÅÈÓ3dÚšÓ# şayruyı (4a/4) ÅÈœÚ—ÓdÓ# şarardı
(70a/4)

ÚoÓ³/₄Ó¹ tabak (67b/15)

Üstünlü elif (Ó«) ile

ÓU ÓU baba (70a/15) ÓU ÓU 3 bucağa
(94a/3)

Ó~bÚIÓ Å | ŸÓU sarmısakda (64a/1) ÅÈ"ÓUô
tazı (102b/7)

Óë Å« ÈÅœŸ—Ó«uÓÚ¹/₄UÓ² yalvardı ise (33a/12)

Sonda : Sözcük sonunda da **a** ünlüsü üç farklı biçimde yazılmıştır:

Üstünlü elifle (Ó«)

ÓUì¬ ana (75a/15)

ÚoÓ□ ²ÅUÓ²u3□

boyayıcak (100a/9)

u3²UÓMÅB şınayu (78b/4)

Ú-Ó«³« uzar

(19a/7)

Üstünlü güzel he (Ó^) ile

eÅGÓ² ^ÓdÓ- kara yağız (86b/14)

ëÓ□ ÚìÅdÓI

karınca (45a/15)

ëÓGÓ□ Úd3- kurbağa (45a/14)

ÓëLÚI3¼

loğma (102a/4)

Üstün (Ó) ile

ÚsÅ□ ÓÇÚ-Ó« akçasın (66a/2)

vÅLÓì¬ anamı

(6a/14)

ÚsÅ□ Ó-ÛÓ« arkasın (48b/9)

Ó^bÚMÅ□ ÓÊ-

ÚË3« ortasında (94b/10)

-ÚdÓ□ ÚËÚ3« uğrar (94a/14)

Ekte a ünlüsü

Üstünlü elifle (Ó«)

³3-UÓšÅ- kıyaruz (100b/12)

UÓšÅšÅ- kıyıya

(4a/8)

ÚÊÚÓ²u3– koyan (77a/4)

ÈÅ–Óô Úq3–

kulları (59b/5)

«Ó–«ÓË vara (5a/15)

Üstün ile (Ó)

ÚoÓLÓ¼Ú³uÓ*Å–

kılavuzlamak (93a/6)

ÚÊÅbÓLMÚÔÓË³« utanmadın (30b/1)

ÚgÅLÚMÓ*Ú□ UÓ□ bağlanmış (46b/9)

ÚgÅLÓ#u3#

şuşamış (84a/5)

Üstünlü güzel he (Ó^) ile

^Ó–u3š3□ buyura (5b/1)

ÚdÓ¼ ÓëÓ*Ó□ 3–

kocalalar (65b/4)

ÓëLÚ×Åî³« unıtma (26b/7)

ëÓAÅáÓ²

yapışa (96b/13)

İkili yazımlar

Metinde, bazı sözcüklerdeki **a** ünlüsünün, ya üstünlü elif (Ó«) ya medli elif

(¬) ya üstünlü güzel he (Óë) ya da üstünlü (Ó) biçimde yazılmış olduğunu görüyoruz:

^ÓædÚ²Å ^Ó—¬ ara yirde (89a/5)

ÓëMÅ□ Ó«Ó«

arasına (12a/8)

ÚoÓ²¬ ayak (37b/5) ÚÊÓbÚMÅ□ ÓU²Ó«
ayağından (32b/5)

3u ' ÓdÓ- karañu (35b/2) ÚoÅ¼3u ' Ó«dÓ-
karañulık (35b/3)

Ú ' ÓËÓdÓ- karavaş (34b/4) Ú ' ÓËÓ«dÓ-
karavaş (34b/5)

ëÓ² «Ó—UÓGÓ! mağaraya (9b/7) ëÓ² ^Ó—UÓGÓ!
mağaraya (10a/2)

uÓ3LÓ¹ tamu (37a/11) ëÓ² u3 | UÓ¹ tamuya
(30b/7)

Ë3dÓ-3u² yukaru (34a/11) Ë3—UÓI3²
yukaru (6a/4)

Kökte e ünlüsü

Başta : Sözcük başında **e** ünlüsü **üstünlü elif (Ó«)** ile yazılmıştır:

Ú,,3œÓ« edük (93a/7) ^ÓËÓ« eve (21b/8)
ÚpÓLÚÔÓ« etmek (25a/4) vÅL3ÔÓ« etümi
(73a/12)

vÅ¼3bÓ*Ú²Ó« eyledügi (37b/5)

Ortada : Metinde ortada **e** ünlüsü genellikle **üstünle (Ó)** gösterilmiştir:

vÅ¼ÓeÓ□ bezegi (11a/10) ëÓJÓ□ ÅŞ¼
geyicege (43a/15)

ÚsÓ½Å« iñen (74b/7)

ÚpÓ¾Ó½ kepek (78a/9)

Úp%Ó Å siñek (43a/14)

Sadece bir sözcükte **üstünlü elif** (Ó«) ile yazılmıştır:

Úp3 Ó½ kesük (58a/15)

Sonda : Metinde **e** ünlüsü sözcük sonunda üç farklı biçimde kullanılmıştır.

Üstünlü güzel he (Óë) ile

Óë Ó½Å«ince (80b/14)

ÓëÔÚ—Å« irte (84a/1)

Óë šÅì nice (72b/2)

Ú—3œ ^Ó—u3½

göredür (72b/8).

Üstün (Ó) ile

ÓëMÅ Ó—uÓ2 çevresine (84b/7)

ÚsÅ ÓœÚu3½

gövdesin (17a/14)

ÓëMÅ Ód3 2 yöresine (65a/8)

Metinde geçen iki sözcüğün sonundaki e ünlüsü ise **üstünlü elifle** (Ó«)

yazılmıştır :

UÓÔË3« öte (4a/7)

ÓU 3 2 yüce (13b/14)

Ekte e ünlüsü

Üstünlü elif (Ó«) ile

ÓU½ Óœ dege (44a/9)

Úr3¼ ÓöÓ½ gelelüm

(9a/15)

UÓ½u3½ göge (9b/8)

ÚsÅ UÓŠÓ | Ů-u3½

görmeyesin (5a/3)

ÓU² 3bÚMÓ½ kendüye (13a/9)

Üstünlü güzel he (Óë) ile

ÓëMÅ*Ó beline (92b/14)

ÓëMÅÔÚ-3œ dürtine

(92b/14)

ÓëMÅJÓ¾3½ göbegine (41b/7)

Óë Å« içe (96b/2)

ÓëîÅ-Ó³³« üzerine (99a/4)

Üstün (Ó) ile

vÅLÓ-3œ düşe mi (88a/8)

Ú "Ó ÚdÓ½ 3œ

dökerseñ (102a/9)

ÚÂu3*Ó² Óœ³«

ödeyelüm (28a/4)

Ód² Å Ë vire (95a/4)

İkili yazımlar

Metinde bazı sözcüklerin sonundaki **e** ünlüsü, hem **üstün (Ó)** hem de

üstünlü güzel he (Óë) yazılmıştır :

vÅ ÓëÔŮ-Å« irtesi (25a/6)

vÅ ÓÔÔŮ-Å«

irtesi (25b/9)

ÓëÇšÅî nice (61b/7)

ÚsÅ Ó Åî nicesin

(52a/8)

ÈÅdÓ¼ ^ÓœÚdÓÄ perdeleri (66b/6)

ÈÅdÓ¼

ÓœÚdÓÄ perdeleri (5b/1)

Óë*²Å« Óë □ ÚuÓÔ tevbe ile (7a/15)

ÚsÅ □ Ó □ ÚuÓÔ tevbesin (41a/13)

Yabancı sözcüklerde e ünlüsü

Metinde geçen yabancı sözcüklerin sonundaki e ünlüsünün yer yer
üstünle (Ó) yazıldığı görülmektedir:

Åv □ Ó □ Ú¥Ó□bağcesi (65a/6)

ÅvÓHšÅ² cıfeyi (4a/8)

ÚsÅ □ Ó □ ÚuÓÔtevbesin (41a/13)

ı ve i ünlülerinin yazılışı

Kökte

Başta

Esreli elif ye (ÈÅ«) ile

Ú , «Ód² Å« ırak (16b/11)

ÚpÓ □ Å-dÅ² Å« irişicek (45a/5)

vÅ×² Å« iti (80b/14)

Esreli elif («Å) ile

Ú , UÓ | Ú-«Å ırmağ (12a/4)

3ÈdÓ¼«Å ilerü

(97b/14)

Óë □ Úì « Å ince (77a/10)

Å È b Ó × Ú □ « Å

istedi (8a/2)

Ortada

Esre (Å) ile

Ú d Ó * Ó □ Ú A Ó ì Ů Å æ

dirneşseler (38a/1)

Ú Ê Ó b Ú □ Å * Å – kılıçdan (80b/14)

Ú % Å e Å – kı zıl (33a/7)

Ú d Å G Å □ sığır

(87b/8)

v Å □ Ú ì Ó d Ú J ² Å yigrenci (101a/13)

Esreli ye (Å È) ile

Ú X Š Å □ bit (96a/7)

Ú e ² Å æ diz (37b/8)

Ú ! 3 b š Å ¹/₂ gidün (42b/7)

3 È d š Å ¹/₂ girü

(4b/7)

Ú o Å ¹/₄ Ú s š Å I Ó ² ya k ın l ık (32a/12)

Sonda

Esre (Å) ile

Å X Ú ¹/₄ ¶ altı (6a/4)

Å p Ú * Ó □ belki

(34a/8)

Å Ê U Ó – k an ı (5b/2)

Ú s Å □ Å e 3 – k uz ıs ın

(103b/8)

Å Å Ú d Å J ² Å yigirmi (55b/14)

Esreli ye (ĀĒ) ile

Ú—3œ ĒĀ— arıdur (97b/7)

vĀ×Ā□ biti

(105a/2)

ĀvJÚ□ Ó« eski (97b/4)

vĀ□

vĀĀÚM3— konuşısı (28b/2)

Ekte 1 ve i ünlüleri

Esre (Ā) ile

ĀvMĀ□ dĀÓÇ çerisini (37b/15)

ĀpÓ'Ā œ dimegi

(93a/13)

Āb¼ÚĒ3« oldı (39a/2)

Ú—

3bĀ□ UÓšĀ—Ē3«okıyasıdur (30a/15)

Esreli ye (ĀĒ) ile

ĒĀœÓeÓ□ bezedi (78a/5)

ÚsĀ□ 3uáÓ—

kapusın (52b/9)

İkili yazımlar

Metinde geçen bazı sözcüklerdeki 1 ve i ünlülerinin hem **esre (Ā)** hem de **esreli ye (ĀĒ)** ile iki farklı biçimde yazıldığı görülmektedir:

„Ó— Āœ direk (87b/8)

Ú—Ó3œ vĀ¼Ód²Ā œ

diregidür (36b/1)

, «Ód²Ā« ırak (77a/4)

Ú, «Ó—Ā« ırak (32b/7)

Ó^bÚMÇÅ²Å« içinde (9b/15) Ó^bÚM□ Å« içinde
(7b/ 6)

ÚqÅ– kıl (19b/6) –3b*ÚšÅ– kıldur (19a/12)
–3bšÅÅÅ½ kişidür (12b/10) Ú–3bÅÅÅ½ kişidür
(13a/9)

ÚsšÅ□ sin (42a/15) ÚÊÓbÚMÅMÅ□ sininden
(81a/15)

ÚešÅ□ siz (5b/6) ÅÈeÅ□ sizi (5b/6)

o, u, ö, ü ünlülerinin yazımı

Kökte

Başta : Metinde **o, u, ö, ü** ünlüleri, sözcük başında ya **ötreli elif vav**

(**Ë3«**) ya da **ötreli elif** (**3«**) ile yazılmıştır :

Ötreli elif vav (Ë3«) ile

vÅG3¼Ë3« oluğı (94a/5) ÚÊÓöÚ□ Ë3«oğlan
(12b/3)

Ë3d3ÔË3« ötürü (28b/14) vÅG3¼u3¼Ë3«
ululuğı (13b/14)

ÚÂ3bÚMÓ²ËÓ3« uyandum (29a/6) ÚÃË3« üç
(26b/9)

Ötreli elif (3«) ile

ÓëìÅ æ3« odına (41b/13)

ÓëìÅdÓ¼Úe3 | 3«

omuzlarına (38a/11)

ÚpÓLÓ | Úd3 □ Ú¼3«öksürmemek (48a/6)

Ó^bÚMÅ ' 3«

öñinde (33a/8)

ÈÅæÅ—3—u3 □ 3«uçururıdı (4a/5)

ÈÅbÚ¼3—3«

uruldı (3a/12)

ÚÊÅbÓLÚMÓ—3« üşenmedin (26a/4)

^Ó—Ó" 3« üzere

(32a/9)

Ortada

Ötreli vav (3Ė) ile

u3 *Ú¼—3u¼ görklü (15a/4)

Úo3ìu3— konuğ

(24a/7)

ÚÊu3— kum (83b11)

u3¼u3¹ tolu (67b/15)

ÚdÓ*ÓìÓ—u3² yöreneler (84b/7)

Ötre (3) ile

Óë □ Å Ú, 3dÚ²—ayruğ ise (44b/12)

Úp3*3 □ bölüm

(88b/4)

Ú pÓ—3 æ döşek (10b/12)

Ú, 3bMÚ#3 şunduk

(45a/4)

Sonda

Ötreli vav (3Ė) ile

ÈÅu3JÓ²u3½ güyegüyi (80a/1)

ÚdÓ¼u3š3-

kuyular (44b/9)

u3□ UÓ□saçu (24a/7)

È3dÓ# şaru (81b/1)

È3dÚšÓ# şayru (4a/4)

Ötre (3) ile

ÓU ' 3"3bÚMÓ½ kendüzüne (39a/10)

ÚÊÓb3-Ú-3u-

korğudan (38b/7)

vÅ□ 3bÚM3□ 3- kusundusı (101a/14)

3%3« ölü

(99a/11)

Ekte

Ötreli vav (3Ë) ile

ÚÊu3□ Ú"¬ azğun (30a/13)

-u3îÅ-3u½

görinür (100a/10)

Ú !3uMÓ□ senün (32a/10)

ÚÊu3□ Ó|Ó-ÓU²

yaramasun (63b/10)

%u3□ Ú-u3²yoksul (85b/13)

Ötre (3) ile

Úr3□ 3½ gücüm (70b/1)

vÅ□ 3b3-È3«

oğuduğı (22a/11)

Úr3*Ó²

Óæ3«

ödeyelüm

(28a/5)

Úo3*ÚI3îUÓ¹ tanuqluğ (26a/14)

ÄËæÄd3ÔUÓ² yaturıdı (87b/7)

İkili yazımlar

Bazı sözcüklerde kök ünlülerinin yazımında ikili kullanım görülmektedir;

o, u, ö, ü ünlüleri hem **ötreli vav (3Ë)** hem de **ötre (3)** ile yazılmıştır :

oÓ Å Ë3ædoğıcak (3b/12)

ÚÊÓbÚMÅ 3bÚ 3æ

doğduğundan (14a/1)

ÚÊ3u½ gün (14a/1)

Ús3½ gün (14a/2)

vÅÁÓîu3½ güneşi (58b/4)

ÚgÓM3½ güneş (17b/15)

ÚÊu3²u3- koyun (103a/5)

ÚÊ3uš33- koyun

(103b/7)

vÅ u3I3-koğusu (9a/1)

ÚdÓ¼u3-u3- koğular

(9a/1)

Ú "3# şöñ (14a/1)

^ÓbÚMÅ' u3# şöñında

(75b/14)

3 u¼Ú"3u¹ tuzlu (18a/4)

3u¼Úe3¹ tuzlu (18b/6)

ÓëÅ*šÅ½3b*ÓM3² yöneldügiyle (53a/4)

Óë Ú*Óîu3²

yönelse (53a/4)

ÓëA3|3u² yumuşa (76a/14)

ÓëA3L3² yumuşa

(76b/2)

Yabancı sözcüklerin yazımı

Metinde bazı yabancı sözcüklerin yazımında **u,ü** ünlüsü (Ė) sadece harekeyle (3) gösterilmiştir:

Óë | 3 "Ú— ārzuma (81a/3) Ú " 3î 3< UÓ2 cāzunuñ (4b/1)

Ó ^æ3 "«ÓdÓÔ terāzüde (30a/2)

Hareke farklılıkları

Metinde bazı sözcük köklerinin ve eklerin farklı harekelendiğini görüyoruz:

Sözcük kökünde

Úq3½ Óæ degül (61a/1) Ú—3bÚ*Å½ Óæ

degildür

ÅÅ—Óæ derim (73a/13) Åv | 3—Óæ derümi (73a/12)

Ú—3æÅdÚ¾3½ köbridür (29a/3) vÅ 3dÚ¾3½ köprüsi

(24a/1)

ÚqÅ 3«ogıl (66a/3) ÚÊÓbÚ*3 3« oguldan

(74a/3)

Ekte

ÚÊÓbÚ | ÅeÚ Ó« ağzımdan (83a/2) vÅL3 ÚHÓî

nefsümi (16a/11)

—3bÚI¾Åu3 | UÓD tamulıkdur (38b/5)

Úo3*ÚI3MÓ¹ tanuqluq (5b/3)

B. Ünsüzlerin Yazımı

c ile ç ünsüzünün yazımı

Metinde, Türkçe sözcüklerde ç (ı) ünsüzü bazan c (Ą) ile yazılmıştır.

Sözcük kökünde karışık olarak her iki ünsüz de kullanılmıştır. Ayrıca aynı sözcüğün hem ç (ı) hem c (Ą) ile yazılmış örnekleri de vardır:

ç ile yazılanlar

ÚÊÓbÚIĀÇÚ¼UÓ□ balçıkdan (87b/4) Úr3¼Ó*ÓÇ

çalabum (73b/3)

Ó^bÚMĀ□ É-ÚuÓÇ çevresinde (28b/8)

Óë□ ÚdÓMÚŠÓÇçeynerse (101a/2)

ÚsĀ¼UÓ² ÚVĀÇ çipyalın (72a/3) Ú ÓëÇÓ½ geçe

(51b/6)

sĀ□ ÚJÓ□ ÚdÓ½gerçeksın (51a/6) ĀÈbÚÇÓ- kaçdı

(9b/7)

ÓëŠÓLÚ□ d3□ sürçmeye (24a/2) Ó^bÚMĀ□ 3«

uçında (94a/12)

c ile yazılanlar

ĀvGĀ*Ú2Ó« açlığı (18b/14) ÈĀdÓ*Ú2d3□

burçları (77b/9)

ÈĀ-ĀœUÓ2 çādırın (93a/12) ÚZŠĀ½ giç (29a/6)

vĀ□ Ā½ kici (17b/11)

ÚpÓ□ Ú½u3½gökçek (23b/7)

ÚZŠÅ£ hĩç (3b/14) vÅ2u3JÚ2Å« içgüci
(51b/8)

ZÓ¼u3- kulaç (91a/7) vÅ□ Å2 Úo3*Ú*3-
kullukçısı (14a/10)

ÓëL3GÅ*Ú2ÓëÓöÓ² yalavaçlıguma (28a/3)

İkili yazımlar

^bÚIÓLÚ2Ó« açmakda (16b/14) Óë□ Ú□ Ó«açsa
(52b/9)

Úo32¬ açuk (47b/8) o3□ ¬ açuk (81a/15)
vÅ□ UÓ□ Å□bıçağı (103a/6) Ú, UÓÇÅ□ bıçak
(103a/10)

ÈÅæÚdÅ□ UÓ2 çağırdı (84b/11) 3ÈdÅ□ UÓÇ çağıru
(70a/14)

Úo32 çok (24b/8) ÓëMÅGÅ*I3Ç çoklığına
(11b/8)

ÓëJÓLÚ□ Ó¼ geçmege (80b/3) ÈÅæÚdÓÇÓ¼ geçerdi
(4a/11)

ÚZÅ*Å- kılıç (63a/4) Óë¼«Å vÅÇÅ*Å-
kılıcı ile (38a/5)

ÈÅbÚ□ 3- kuçdı (71a/1) ÈÅbÚÇ3-
kuçdı (70a/8)

ÚÃu3□ suç (12b/2)

Ú " 3Ç3# suçun (69a/8)

ñ ünsüzünün yazımı

Uygur ve Arap harfli metinlerde **ng** (ṅ) biçiminde yazılan geniz sesi **ñ** ünsüzü, bu metinde düzenli olarak **üç noktalı kef** (") ile gösterilmiştir :

ÈĀbÓL ' Ú«Ó añmadı (68b/1)

Ó ^æÚe3□ ' Ú Ó«

añsuzda (81a/13)

u3šÓ*Ú%Ā*Ó□

beliñleyü (89b/10)

3u*%Ó□

beñlü (73b/11)

Ú—Óe%Ú□ Ó beñzer (3b/6)

Ú " 3□ buñ

(62a/3)

vĀJĀ*Ú ' Ā—Óæ

deriñligi (45a/5)

Óë□ ÚeÓLÓ*Ú ' Āæ diñlemezse (49b/9)

Úe ' 3Ē3æ

doñuz (101a/7)

ÚeÓ%Ó½

geñez (23b/11)

ÓU%3* ' Úu3½

göñlüñe (11b/1)

Ú—3æ

Āv3□ ' 3e3½ gözünüsüdür (66a/5)

ÓëšÓ*Ā ' Ā«

iñileye (42b/4)

ÈĀbÚ*3 ' Ē3«

oñuldı (46b/11)

ÚÊĀb ' 3«

öñdin (94b/14)

Ó ^d%3#

şoñra (4b/7)

ÚdÓ*ÓšÓ*%Ó¹

tañlayalar (68a/12)

ÓU%Ó²

yaña (77b/7)

^bÚMÅ□ ÓU%Ó²

yañağında (73b/11)

ÚV3*Å%Ó²

yañılup (61a/13)

vÅ%Ó²

yeñi (97b/3)

Metinde bir örnek de, Eski ve Orta Türkçe yazım özelliği olan, hem **üç**

noktalı kef (") hem de **nun** (Ê) ile yazılmıştır :

UÓ² dÅ%ÚMÓÔ Tañrıya (4a/6)

p ünsüzünün b ile karşılanması

Arap alfabesinde **p** (Û) sesini karşılayan özel işaretlerin bulunmaması

ve Uygur yazı geleneğinin etkisiyle bu metinde **p** (Û) sesi bazan **b** (») ile

karşılanmıştır; yer yer de ikili kullanımlar görülmektedir.

b ünsüzünün yazımı

ÚdÓ¼Ú—ÓU%Å□ bñarlar (92b/7) ÈÅdÚ¾3¾ köpri (4a/11)

»u3¹ top (31a/5)

p ünsüzünün yazımı

ÚÊÓœ3uáÓ— kapudan (34b/11)

ÓëÄ3u— kopa (87a/7)

Ús3□ ÚÄ3«öpsün (69b/13)

ÚÊÅdÓáÓ¹ taparın

(28b/10)

ÚdÓÄUÓ² yapar (79a/11)

Türkçe bir sözcüğün hem p hem b ünsüzü ile yazımı

ÚéÓ£ hep (41b/11)

Ú VÓ£ hep (4b/7)

3u*Ú¾Ó– kaplu (102a/3)

3u*ÚáÓ– kaplu

(102a/3)

Ú, Ó«dÓÚ¾3¹ toprak (8a/12)

Ú, Ó«dÚá3¹ toprak

(60b/10)

ÈÅbÚ¾Ó² yapıdı (40b/5)

ÚÂ3u*ÓÄUÓ² yapalum

(87b/6)

Yabancı sözcüklerde p ve b ünsüzünün ikili yazımı

ÈÅdÓ¾Ú | UÓGÚšÓ□ peygamberi (12a/1)

ÚdÓ¾Ú | ÓUGÚšÓÄ

peygamber (12a/3)

ÚgÓJÚAšÅÄ pişkeş (21b/3)

ÚgÓJÚAšÅ□ pişkeş

(21b/8)

Yabancı sözcüklerde p ve b ünsüzünün farklı yazımı

ÈÅdÓ*ÚáÅ2«ÓÈ vâcibleri (47a/13)

ÚÊUÓLÚÓÚAÄ pişmân

(90b/12)

ş ile s ünsüzünün yazımı

Uygur ve Çağatay Türkçesi yazı geleneğinin devamı olarak Türkçe sözcüklerde, başlangıçta kalın ve ince sıradan bütün yazımlarda, s ünsüzü hep **ş**

(") ile gösterilirken daha sonra bu sesin kalın sıradan ünlülerin yanında **sād** (') ile yazılmaya başlandığı belirlenmiştir. Metinde de **s** ünsüzü, hem **sīn** hem **sād** ile düzensiz olarak yazılmıştır:

ş ile yazılanlar

dÓ*ÓÇÓ# saçalar (68a/1) ÚrÅ½

ÅæÚdÓ*ÓMÓ# şanalardı kim (77a/1)

ÚÊÓbÚIÓLÚMÅIÓ# şakınmağdan (79a/7) ÚdÓ¼ÅæÚdÓ#

şardılar (89a/14)

ÚeÓLÚ*ÅšÓ# şayılmaz (65a/12) ÚdÓ¼Ë3dÚšÓ#

şayrular (52b/13)

^Úd%3# şoñra (4b/7) Ús3# şun (61a/4)

s ile yazılanlar

ÚÊÓbÓÚMÅ ÅšÒ Å«ssısından (16a/4) ÚdÓ¼ÅbÚ-

«ÓuÓ savaşdılar (27b/13)

ÚdÓ*Ó ÚIÅ sıksalar (44b/14) Ú "3 3u suçun

(11b/8)

Ú !3æÚdÓ#u3 suşarduñ (81b/15)

İkili yazımlar

ÅvÒ#Ó« aşşı (38b/4) ÅvÒ Ó« assı (67b/7)

Ú "Å 3bÚBÓbaşduğın (30a/8) Ú"ÓU bas (21b/6)

ÚÊÓbÚMÅ□ UÓ# sağından (42a/5)

ÚÊÓbÚMÅ□ UÓ□

sağından (42a/7)

3u*ÚI3MÅ# şınuklu (67a/13)

3u*ÚI3MÅ□ şınuklu

(67b/4)

ÈÅbÚMÅ# şındı (52a/6)

UÓ□ ÚMÅ□ şınsa (52a/4)

Ú%u3# şol (38b/2)

Ú%u3□ sol (38b/1)

dÓ¼u3# şular (18b/2)

u3□ su (18b/2)

Hemzenin yazımı

Metinde sonu güzel he (ı) ile biten sözcüklerden sonra belirtme durumu

eki (-ı, -i) gelince **hemze** kullanılmış ve ekin ünlüsü **esre** ile gösterilmiştir :

ı ÅëÓî«Óœ dāneyi (60b/14)

ı ¬dÓI3§

fuḫarayı (64a/15)

ı ÅÓëLÅ*Ó½ kelimeyi (11a/8)

Å ı ëÓLÚI3¼ loḫmayı

(102a/4)

Å ı ëÓ-ÓbÓ# şadaḫayı (61a/10)

Å ı ^ÓbÚ□ Ó□ secdeyi

(46a/6)

Bunun dışında sonu **elif** («) ile biten iki örnekte de yine hemze

kullanılmıştır:

ı Å«Óg3œ du'āyı (91b/8)

ı Å¬dÓI3§

fuḫarāyı (64a/15)

Şeddenin yazımı

Metinde, Arapça sözcüklerin yanında, köklerine yapım ve çekim ekleri getirildiğinde aynı türden (çift) ünsüz taşıyan Türkçe sözcüklerin yazımında da düzenli olarak **şedde** kullanılmıştır:

ÅvÒ#¬ aşşı (92a/11)

3uÒ*Ó□ bellü (29b/3)

ÓëÒ□ Å! ÚÊÓbÚMÅ½3bÓLÓ¼Åœ dilemedüğinden misse
(76b/10)

Ó^bÓÚMÅ□ ÅÒ□ «Åıssısında (4a/14)

Ú, 3bÒÅ-ÚdÅ- kırkıdduk (78b/7)

Óë□ ÒÅ Ŷd3ÔË3« oturmissa (100b/8)

ÅÈbÅšÓ□ Å! ÚdÓ¾Ú! ÓUGÚšÓÄ peygâmberr misseyidi (12a/13)

Óë□ ÒÅ! ÚÊÓbÚMÅ½3œÚuÓ□ sevdüğinden misse (76b/11)

Ú Ó"Ò□ Ó! Úb3² yudmassañ (102a/5)

İki sözcükte ise hem çift ünsüz hem de şedde kullanılmıştır :

vÅ*Ò¼Ú«Ó elli (100a/1) ë×Ò×Ó¾Ú¼Ó« elbette

(91b/8)

Bazı sözcüklerde de çift ünsüz bulunduğu halde şedde kullanılmamıştır:

Ó^bÚMÅIÓ0 hâķ(ķ)ında (6a/13) ÚdÓ*ÅÇÚI3*3-

ķul(l)uķķılar (23b/2)

C. Bitişik Yazımlar

Eserde sıklıkla **dağı, için, gerek, kadar, kez, kim** gibi bağlaç, edat ve **zarflar** kendilerinden önce gelen sözcüklere bitişik yazılmıştır :

dağı Åv • ÓbÚ²UÓ□ bay dağı (61a/12)

Åv • ÓbÚMÓ□ ben dağı (5b/7)

Åv • ÓbÚMÓ□ sen dağı (11b/1)

Åv • Ób¼ÚË3« ol dağı (54a/4)

içün ÚÊ3uÇÅ%3ì¬ anuñ için (62a/5)

ÚÊu3ÇÅšÅIÚAÅ□ ‘ışkı için (9a/12)

gerek Ú,,ÓdÓJÚIÓ|Ú—3œ durmak gerek (93b/15)

Ú,,ÓdÓJÚJÓ|Úd3×3¼ götürmek gerek (53b/6)

Ú,,ÓdÓJÚIÓL¼ÚË3« olmak gerek (53a/7)

kadar Ú—ÓbÓIÓì ne kadar (6a/6)

Ú—ÓbÓI¼ÚË3« ol kadar (91a/1)

Ú—ÓbÓI¼Úu3— şol kadar (57a/9)

kez ÚeÓJ3□ bu kez (55b/7)

kim ÚrÅJÚ¼ÓdÓ¼ gerek kim (24a/15)

ÚrÅJÓì ne kim (80a/3)

Metinde, bugün ayrı yazılan **-mı soru eki** hem ayrı hem bitişik yazılmıştır:

Ú—3bÅLÓ*²ÅdÓ*ìÚUÓ2 cânlarıla mıdır (38b/7)

ÅvLÚ*3¼Óœ degül mi (77a/10)

ÅvLÓ-3œ düşe mi (88a/8)

Ú-3bÅ| ÚsÅJÚL3| mümkün midür (77a/10)

D. Ayrı Yazımlar

Yabancı ve Türkçe sözcüklerin bazılarında yapım ve çekim eklerinin ayrı yazıldığını görüyoruz. Bu tür yazımlar Uygur yazım geleneğinin devamı olarak değerlendirilmektedir. Örnekler :

vÅ□ ÅvÒ#Ó« aşşısı (21a/1)

ëÓ□ Å□ Ú, 3dÚ²¬ ayruşısı (44b/12)

Ú-3œ ÚqÅ¹UÓ□ bātıldur (4b/14)

vÅ□ ÅvÒ□ Å« ıssısı (16a/4)

ÚdÓ*Ó□ ÚgÅ-u3¹ toqışsalar (38a71)

İNCELEME

I. SÖZCÜK BİLİMİ (İng. *lexicology*), TANIMI, ÖZELLİKLERİ

Sözcük bilimi, bir dilde sözlüklerde yer alan sözcüklerin anlam ve yapı bakımından birbirleriyle ilişkilerini inceleyen çalışma alanıdır. Bu alanda elde edilen bulgular, sözlük yapımında sözlük bilimcilere veri sağlar. Dillerin söz varlıkları, onları oluşturan sözcükler, bu sözcüklerin aldığı biçimler, kökenleri, oluşumları sözcük biliminin çalışma konularıdır.

Sözcük (İng. *lexeme*), sözlükte madde başı yapılan, dildeki anlam veya anlamlarını gösteren birimdir. Bir dildeki sözcüklerin incelenmesi dil bilgisi alanına girer. Değişik dillerdeki sözcükler incelenerek bütün diller için genel sonuçlara ulaşılmasına *genel sözcük bilimi*; bir dil ailesi ya da dil kümesi temel alınarak yapılan sözcük incelemelerine de *karşılaştırmalı sözcük bilimi* denir (Bayraktar, 2006: 131).

Sözcüklerin temeline inebilmek için genellikle geçirdikleri tarihî gelişmeleri belirlemek, eski biçimlerini saptamak gerektiği için bu çalışmalar *art zamanlı yöntemle* yürütülür. *Art zamanlı dil bilimi* (İng. *diachronic / dynamic linguistics*), dilin tarihî gelişiminin bilimsel olarak incelenmesidir. Bir dilin bugünkü durumuna nasıl ve hangi kurallar yoluyla geldiğini araştırır; dildeki değişikliklerin nedenlerini belirler. Art zamanlı kurallar, belli bir dönemdeki özelliğin daha sonraki dönemlerde gösterdiği gelişimi ortaya koyar. Yalnızca bir dönemi veya mevcut durumu inceleyen

eş zamanlı dil bilimi (İng. *synchronic / static linguistics*) ise, belirli bir andaki dilin öğelerini ve kurallarını inceler (Aksan, 1998a, C III:13).

Dile, eş zamanlı bakış açısıyla bakan sözcük biliminin, sözcük hazinesinin değişimine göre; *biçim bilgisi alanı*, *kavram alanı* ve *anlam alanı* olmak üzere üç temel alanı vardır (Bayraktar 2006: 183).

Biçim bilgisi alanı (sözcük ailesi ; İng. *family of word*), sözcüğün biçimini ya da gösterenini ilgilendirir. Bir sözcük gösterge olarak ele alınarak sözlük birimlerinin tümünü kapsayan listedir. Örnek:

yaz-ar	iş-çi
yaz-dır-	iş-siz
yaz-ı	iş-le-
yaz-ıcı	iş-le-k
yaz-ıl-	iş-le-m
yaz-ı-lı	iş-le-t-
yaz-ın	iş-le-t-me
yaz-ı-sız	iş-le-me-ci
yaz-ış-	iş-le-v
yaz-ma	

Bu sözcükler, ‘**yaz-**’ ve ‘**iş**’ bağımsız biçim biriminden türemiştir.

Kavram alanı (İng. *conceptual field*), dil dışı dünyadan yola çıkılarak gösterilenin başlıca alanlarının ortaya konması, bir başka deyişle sözcük ve kavramların bağlantısının incelenmesidir. Sözcükler, birbirlerine bağlı kavramlarla zihinde bir ağ sistemi oluşturur. Böylece sözcük, ilişkili olduğu kavramla birlikte var olur (Bayraktar, 2006: 184).

Anlam alanı (İng. *semantic field*) ise, bir sözcüğün tüm kullanımlarının incelenmesi ve anlam değişikliklerini ortaya çıkaran durumların gözden geçirilmesi demektir.

Sözcüklerin anlam alanları incelendiğinde *çok anlamlılık* ortaya çıkar. *Çok anlamlılık* , bir sözcüğün temel anlamını yitirmeden, değişik yollarla temel anlamla mutlaka ilişkili olan yeni anlamları karşılaşması demektir (Bayraktar, 2006: 185).

Bir dilde anlamı ; *biçim bilgisi*, *söz dizimi* ve *sözcük bilimi* üretir. Dildeki sözcükler bu açılardan incelenerek oluşumları, değişimleri belirlenir.

Sözcük bilimi ile anlam bilimi, inceleme alanı ve bakış açıları yönünden çoğu zaman ortaklıklar gösterir. Başlangıçta; anlam bilimi dil biliminin dışında tutularak tanımlanmaya çalışılmıştır. Böylece ses bilimi, biçim bilimi çok gelişmiş ve anlam bilimi bunları uygulamaya yönelmiştir (Bayraktar, 2006:200).

II. SÖZ VARLIĞI (İng. *vocabulary*), TANIMI, ÖZELLİKLERİ

Filoloji ve dil bilimi çalışmalarında bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme ögeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde

kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişleri bir bütün olarak **söz varlığı** adı altında ele alınır. Bu sözler, o dili konuşan ulusun maddî manevî kültürünü, dünya görüşünü, yaşam koşullarını ve deneyimlerini de yansıtır (Aksan, 2006a:13).

Söz varlığı, dilin seslerinin bir araya gelerek oluşturduğu göstergeler değildir; aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddî ve manevî kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir uzantısıdır. Bir toplumun yaşam biçimi, dinî inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurduğu ve değer verdiği şeyler söz varlığının incelenmesiyle ortaya çıkar. Toplum; çevresini, çevresindeki olayları kendince algılayarak ana dilinde kavramlar oluşturur . Böylece dünyayı ana dilinin penceresinden gördüğü kadarıyla anlatır. Dil, kuşaktan kuşağa aktarıldığı için toplumun bireylerini düşünce biçimi açısından da şartlandırır (Aksan,1996: 8).

Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, söz dizimi, anlam değişikliklerini yansıtmakta; hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir. Söz varlığı aynı zamanda anlatımı güçlü kılan birçok anlam olayının, söz sanatının yansıtıcısıdır. (Aksan, 1996 : 11).

Bir dilin kendi öğelerinden oluşan **temel söz varlığı** ise, insanın organlarından ve vücut bölümlerinden başlayarak yiyecek içeceklerine, en sık kullandıkları araç ve gereçlere, doğayla, tarımla ilgili konu ve olaylara, en sık gereksinme duydukları eylemlere ve sayı sistemine kadar uzanan bir kavramlar

bütününü kapsar. Dildeki öteki sözcüklerin yanı sıra belli bir meslek veya bilim dalının kavramları olan **terimler** de söz varlığı içindedir. Bir durumu, bir olayı, insanların tutum ve davranışlarını belirlemek üzere, birden çok sözcükle anlatım bulan **deyimlerden** başka, bir ulusun bilgeliğini, yaşam deneyimlerini yansıtan ve kuşaktan kuşağa aktarılan **atasözleri** de bir dilin söz varlığının içinde yer alır (Aksan, 2006a: 14).

Bir dilin tarihi boyunca çok az değişime uğrayan temel söz varlığı dışında kalan, somut ve soyut kavramlarını yansıtan diğer unsurları ise zaman içinde değişebilir, yeni anlamlar kazanabilir. Her dilin söz varlığını oluşturan sözcüklerden bir bölümünün zamanla, dil içi ve dil dışı çeşitli etkenlerle yitirildiği, unutulduğu görülür. Dilde ‘sözcük ölümü’ adı verilen bu olayın sebebi, sözcüğün gösterdiği nesnenin artık toplumun ve bireyin yaşamında yer almaması, kullanılmaması, bilinmemesidir. Her toplumda kimi araç ve gereçlerin, giysilerin, yönetime ilişkin kavramların, geleneklerin unutulması bunlarla ilgili sözcüklerin ölümüne yol açmıştır (Aksan, 1998a, C III: 22-23).

III. AHKÂM-I ‘AKÂ’İD’ İN SÖZ VARLIĞI

Kültürü oluşturan öğelerin en başta geleni dil, bir ulustaki kültür hareketlerinin ve o ulusun başka toplumlarla olan kültür ilişkilerinin büyük ölçüde etkisindedir.

Diller arasındaki ilişkilerde en çok alınan ögeler, sözcüklerdir. Başta dinî yakınlaşmalar, edebiyat alanındaki etkilenmeler olmak üzere birlikte yaşama, ticaret ilişkileri, siyasî ilişkiler nedeniyle ödünç ögeler, bu ilişkilerin ölçüsü oranında dilden dile aktarılmaktadır.

Türkler İslamiyeti kabul etmeden önce, örneğin Uygurca döneminde Budizm, Maniheizm gibi dinlerin terimleri, kavramları dilde yaşamaktaydı. İslamiyetin kabulünden sonra bu dinin temel dili olan Arapçadan birçok sözcük ve kalıp Türkçeye geçmiştir. Bunun sonucunda önce din adamları ile aydınlara, sonra da onlar aracılığıyla halka inen Arapça ögelerden kimi, dildeki eski sözcükleri unutturmuştur. Örneğin: *uçmak* yerini Arapça *cennet* 'e ; *tamu* ise Arapça *cehennem* 'e bırakmıştır. İlk metinlerimizden beri görülen *Ta'ârrı* yerine daha çok Arapça *Allah* sözcüğü kullanılmıştır.

Dinî kavram ve terimlerin yanı sıra bilim ve sanat alanında İslam dünyasıyla olan sıkı ilişkiler sonucunda, Arapçadan birçok öge dile girmiştir. Aydınlarımızın çoğunun yabancı ögelere öncelik, üstünlük tanımları nedeniyle dilde özellikle soyut kavramları yansıtan birçok Türkçe sözcük zamanla unutulmuş, bunların yerine yabancı karşılıkları yerleşmiştir. Örneğin: Arapça *akıl* sözcüğü benimsenince dilde aynı kavramı yansıtan ve geniş kullanım yeri olan *ög (ök)* ve *us* sözcükleri unutulmuştur. Aynı şekilde Türkçede *çerig, çeri* ve *sü* sözcükleri çok uzun bir süre kullanılmışken Arapçadan alınan *asker* dile yerleşmiş, Türkçelerini unutturmuştur.

Farsçanın Türkçe üzerindeki etkisi, özellikle edebiyat yoluyla başlamış, bazı nazım biçimlerinin alınması, ünlü sanat eserlerine ‘nazireler’ yazılması, aruz ölçüsünün Arapça ve Farsça sözcüklere elverişli bulunması da bu öğelerin dile aktarılmasına ve dilde daha önceden yaşayan kimi öğelerin unutulmasına yol açmıştır. Farsça kökenli *peygamber* dile yerleşmiş, Türkçe *sawçı* sözcüğü kullanılmaz olmuş; *ot, od* yerine Farsça *âteş*; *körmez* ve *közsiz* sözcükleri Uygur döneminden beri yaşarken Farsça kökenli *kör* benimsenmiştir.

Eserde dinî terimlerin bir kısmı özgün yazımlarıyla geçerken, bir kısmının Türkçe ses özelliklerine uygun olarak kullanıldığını, bir kısmının Türkçe karşılıklarının; ki bunlar çeviri, türetme, birleştirme veya aktarma yöntemiyle yapılmıştır ; tercih edildiğini, bir kısmının da Türkçe karşılıklarıyla yan yana yazıldığını görüyoruz. Örneğin : *Azrail* yerine *cân alıcı* ; *Münkir* ve *Nekîr* yerine *sorgucu* ; *Allah* yerine *Taîrî* ; *atesperest* yerine *oda tapucu*; *şeytan* yerine *îmân alıcı* gibi.

Metin, söz varlığı yönünden **Türkçe Sözcükler, Alıntı Sözcükler, İkillemeler, Deyimler ve Atasözleri, Kalıp Sözler ve Dualar** başlıkları altında incelenmiştir.

A. TÜRKÇE SÖZCÜKLER

“**Ahkâm-ı ‘Akâ’id**” adlı eserin, dinî bir metin olmasına rağmen, sözcüklerinin büyük çoğunluğunun Türkçe olması dikkat çekicidir. Dinî konularda halkı bilgilendirmek amacıyla yazılan bu tür eserlerde anlaşılabilirlik öne çıkmaktadır.

Bu nedenle de yazıldığı dönemin dil özelliklerini esas alan, en çok kullanılan ve bilinen sözcüklerin yer aldığı bu tür eserlerin söz varlığını , özellikle de temel söz varlığına ait sözcüklerini incelemek hem sözcük bilimi hem sözlük bilimi hem de anlam bilimi için oldukça önemlidir.

Metinde geçen Türkçenin temel söz varlığına ait sözcükler, ‘**Adlar**’ ve ‘**Eylemler**’ olmak üzere iki ana başlık altında sıralanmış ve anlam verilmiştir. Bunların dışında karşılaştırma yapılan eserlerin dizinlerinde ve temel sözlüklerde sözcük olarak veya metinde kullanıldığı anlamıyla yer almayan örnekler bu bölümün sonundaki ‘**Sözcük ve Anlam Yönünden Metne Özgü Kullanımlar**’ başlığı altında ayrıca ele alınmıştır.

1. Adlar

a) Organ Adları / Vücutla / Sağlıkla İlgili Sözcükler

ağız “ağız” (82b/15)

alın “alın” (49a/1)

aya “avuç içi” (101a/9)

ayak “ayak” (37b/5)

bağarsuk “bağırsak” (19a/5)

barmak “parmak” (3b/6)

baş “baş, kafa” (51a/13)

bel “bel” (88b/4)

beñiz “renk”(44b/10), “yüz”(81b/1)

beñlü “benli” (73b/11)

bıyık “bıyık” (92b/14)

bilek “bilek” (48b/3)

boğaz “boğaz” (38b/8)

boy “boy” (75a/6)

boyun “boyun” (48b/10)

bögür “böğür, yan taraf”(49a/2)

but “but, kalça ile diz arasındaki bölüm” (49a/3)

burun “burun” (18b/3)

çıp yalın “çırılçıplak” (72a/3)

çıp yalıncağ “çırılçıplak” (26a/7)

demregü “temriye hastalığı” (41b/2)

der “ter” (71a/6)

deri “deri” (73b/4)

dırnağ “tırnak” (96a/8)

dil “dil” (3b/4)

diri “canlı, yaşayan” (4a/3)

dirlik “sağ olma, yaşama” (99b/2)

diş “diş” (101a/3)

diz “diz” (37b/8)

egin “sırt, arka” (10b/3)

el “el” (9b/7)

emcek “meme” (103b/9)

et “et” (73a/12)

göbek “göbek” (47b/11)

gögüs “gögüs, sine” (41b/6)

göz “göz” (56a/3)

gözsüz “kör” (52b/13)

gövde “gövde, beden” (41b/12)

kan “kan” (73a/12)

karın “yürek” (71b/8), “karın” (96b/12), “mide” (8a/7)

kıl “(vücut) kıl” (19b/6)

kol “kol” (98a/5)

koltuk “koltuk altı” (94a/13)

kötürüm “yürüyemeyen” (52b/14)

kulak “kulak” (32b/3)

kursak “mide” (73b/8)

omuz “omuz” (38a/11)

saç “saç” (40b/9)

sağlık “sağlık” (80a/10)

sakal “sakal” (51b/12)

şayru “hasta” (4a/4)

şayrılık “hastalık” (80a/10)

ṭamak “damak” (81b/10)

ṭamar “damar” (18b/12)

ten “vücut, beden” (4a/8)

ṭopuk “topuk” (41b/10)

yağ “yağ, gözdeki yağ tabakası” (98b/12)

yalın ayak “çıplak ayak” (70a/8)

yalıncak “çıplak” (81a/15)

yañak “yanak” (96b/12)

c) Akrabalık Adları

ana “anne” (104b/7)

ata “baba” (104b/7)

atası atası “dede” (66a/3)

‘avrat “eş, karı” (101b/12)

‘avrat karındaşı “kayınbirader” (104b/2)

baba “baba” (70a/5)

er “koca, eş” (102a/8)

güwegü “damat” (80a/1)

kardeş “kardeş” (24a/5)

karındaş “kardeş” (104b/9)

kız “kız evlat” (105b/1)

kız karındaş “kız kardeş” (104a/12)

oğul oğlu “torun” (104b/9)

ç) Cinsiyet ve Yaşla İlgili Sözcükler

‘avrat “kadın” (102a/2)

er “erkek çocuk” (105b/4), “erkek, adam” (73b/11)

kırğıllık “olgunluk” (40b/1)

kız “kız çocuğu” (104b/10)

kızoğlan “kız, kız çocuğu” (78a/5)

koca “yaşlı, ihtiyar” (29a/8),

kocalık “yaşlılık” (40b/1)

oğlan “erkek çocuk, bebek”(12b/3), “evlat” (103b/10)

oğlanlık “insanın çocukluk dönemi” (40b/1)

yaşar “yaşında” (78a/5)

yaş “yaş” (76b/11)

yigit “genç” (65b/4)

yigitlik “gençlik” (40b/1)

d) Yapılan İş ve Unvanla İlgili Sözcükler

baş “kumandan” (33a/4)

beg “bey” (87b/6)

boyacı “kumaş boyayan kişi” (100a/6)

çelebi “sahip” (26b/9)

çeri “asker” (19b/13)

er “asker” (33a/3)

kapıcı “kapıcı” (19a/4)

karavaş “cariye, hizmetçi” (34b/5)

kulavuzluk “yol göstericilik” (58a/7)

kullukçı “hizmetçi,cariye” (7b/12)

şaka “saka” (25a/8)

sübaşı “komutan” (38a/4)

sultân “sultan” (20a/6)

tayalık “dadılık” (43b/8)

saķalık “su taşıyıcılığı” (25a/8)

yalavaçlık “peygamberlik” (28a/3)

yazıcı “katip” (59a/8)

e) Hayvan Adları ve Hayvanlarla İlgili Sözcükler

at “at” (64a/10)

balık “balık” (8a/7)

bit “bit” (96a/7)

deve “deve” (88b/8)

doñuz yağı “domuz yağı” (101a/7)

doñuzlan kurdı “bok böceğı” (45a/14)

geyik “geyik” (44a/6)

gön “deri” (101a/8)

it “köpek” (79a/9)

kanad “kanat” (16b/15)

karınca “karınca” (45a/15)

koçı “koç”(10a/5)

koyun “koyun” (103a/5)

kurbağa “kurbağa” (45a/14)

kurd “kurt” (72a/4)

kuş “kuş” (72a/4)

kuzı “kuzu” (103b/8)

öküz “öküz” (58a/14)

sıgır “sığır” (87b/8)

siñek “sinek” (43a/14)

sivri siñek “sivrisinek” (43a/14)

toğan “doğan” (102b/8)

yeñgeç “yengeç” (45a/15)

yılan “yılan” (9a/3)

f) Besin Maddeleriyle ve Beslenmeyle İlgili Sözcükler

arpa “arpa” (99a/3)

azık “yol yiyeceği” (88b/8)

bal “bal” (64a/2)

buğday “buğday” (94b/15)

darı “darı” (43a/15)

öyün “yemek” (75b/6)

sarımsak “sarımsak” (64a/1)

soğan “soğan” (64a/1)

şu “su” (18b/2)

suv “su” (26a/3)

süd “süt” (103b/10)

taru “darı” (14a/3)

yaş koz “ceviz” (101a/6)

yemiş “yemiş, meyve” (79b/5)

yiyecek “yiyecek” (64b/1)

yiyesi “yiyecek” (32a/14)

yumurda “yumurta” (102a/3)

g) Tat Bildiren Sözcükler

acı “acı” (78a/8)

acılık “acılık” (85a/13)

ağı “zehir” (31b/13)

dad “tat” (44b/10)

datsuz “tatsız” (85a/11)

tatlu “tatlı” (34a/10)

tatsuz “tatsız” (85b/5)

tatsuzlık “tatsızlık” (85b/6)

tuzlu “tuzlu” (18b/4)

h) Bitki Adları

ağaç “ağaç” (13b/9)

çiçek “çiçek” (100a/9)

çoğan “çöven” (100a/8)

diken “diken” (85a/13)

kabak ağacı “kabak ağacı” (43a/13)

kamış “kamış” (63a/12)

yaprağ “yaprak” (83a/13)

ı) Evle İlgili Sözcükler

baca “pencere” (24b/9)

derece “oda, bölüm” (10b/12)

ev “ev” (77a/7)

kapu “kapı” (19a/3)

oluk “bir şeyin akmasına yarayan boru” (19a/5)

şundurma “üstü kapalı balkon” (19a/4)

i) Eşya, Giyim, Alet ve Araç Adları

başmak “ayakkabı” (93a/7)

beşik “beşik” (12b/3)

bez “bez, kumaş parçası” (100a/10)

bıçağı “bıçak” (103a/6)

çanak “çanak, kap” (102a/11)

çuğal “zırhlı örtü” (37b/11)

döşek “döşek, yatak” (10b/12)

edük “koncu kısa çizme” (93a/7)

etek “giysinin etek kısmı” (94a/13)

göñlek “gömlek” (93a/7)

gözünü “ayna” (66a/5)

iç ton “iç giysisi, çamaşır” (93a/7)

ilersük “uçkur” (98a/11)

kılıç “kılıç” (80b/14)

kulp “kulp, tutacak yer” (96b/13)

tabak “tabak” (13a/8)

ton “elbisesi” (64a/11)

üsküf “başlık” (93a/7)

yüzük “yüzük”(3b/6)

j) Renk Adları ve Renkle İlgili Sözcükler

ak “ak, beyaz” (92b/14)

aklık “aklık, beyazlık”(51a/13)

kapkara “kapkara”(39a/9)

kara “kara” (38b/2)

karayağız “esmer” (86b/14)

kıpkızıl “kıpkızıl” (43a/12)

kızıl “kızıl” (78a/5)

kumral “kumral” (73b/11)

şaru “sarı” (81b/1)

şaruşın “sarışın” (86b/14)

yaşıl “yeşil” (78a/5)

k) Sayı Adları

altı “altı” (40a/12)

altışar “altışar” (50b/10)

altı yüz biñ “altı yüz bin” (6a/14)

altmış “altmış” (29b/12)

beşinci “beşinci” (3a/15)

biñ “bin” (99b/12)

biñ sekiz yüz “bin sekiz yüz” (10a/5)

bir “bir” (28b/9)

biş “beş” (3a/12)

biş yüz “beş yüz” (7a/8)

dördünci “dördüncü” (3a/15)

elli “elli” (100a/1)

ikinci “ikinci” (49b/7)

ilk “ilk, birinci” (76a/3)

kırk “kırk” (100b/6)

onar biñ “onar bin” (26b/5)

on dört “on dört” (78a/5)

otuz “otuz” (65a/11)

otuz biñ “otuz bin” (56b/2)

otuz üç “otuz üç” (51a/3)

seksen “seksen” (58a/5)

toğsan toğuz “doksan dokuz” (30b/11)

üçünci “üçüncü” (3a/14)

üç yüz altmış “üç yüz altmış” (11b/2)

üçer ay “üç” (99b/10)

yedinci “yedinci” (44a/8)

yidi “yedi” (51b/3)

yidinci “yedinci” (6a/4)

yidişer yidişer “yedişer yedişer” (96a/15)

yigirmi “yirmi” (55b/14)

yitmiş “yetmiş” (61b/13)

yitmiş biñ “yetmiş bin” (14a/10)

yüz toksan biş “yüz doksan beş” (56a/9)

1) Doğayla / Doğa Olaylarıyla / Meteorolojiyle İlgili Sözcükler

aķarsu “akarsu” (45a/8)

balçık “balçık, çamur” (4a/5)

bıñar “pınar” (44b/8)

bulıt “bulut” (85a/12)

deñiz “deniz” (4a/7)

gök “gök, gökyüzü” (13b/2)

güneş “güneş” (17b/15)

ırmak “ırmak” (44b/8)

ķayır “çakıl” (14a/2)

kıyı “su kenarı” (4a/8)

kum “kum” (83b/11)

tağ “dağ” (13a/6)

taş “taş” (12a/5)

toprak “toprak” (8a/12)

toz “toz” (68a/6)

yağmur “yağmur” (63b/11)

yazı “ova” (61b/14)

yel “rüzgar” (83a/13)

yıldırım “yıldırım” (80b/15)

yir yüzi “yeryüzü” (57a/2)

yol “yol, istikamet” (74a/6)

yurd “memleket” (74b/13)

m) Zaman Bildiren Sözcükler

aylık “aylık” (12b/3)

gece “gece” (81a/12)

giç “geç” (45a/5)

gün “gün” (5b/2)

gündüz “gündüz” (83a/4)

ikindü “ikindi” (95a/11)

irte “sabah” (49b/5)

kuşluklık “kuşluk vakti” (16a/4)

öñdin “önce” (94b/14)

öyle “öğle vakti” (88a/12)

yatsu “yatsı vakti” (101a/10)

yıl “yıl, sene” (7a/14)

yıllık “yıllık” (51a/3)

n) Yön ve Yer Bildiren Sözcükler

alt “alt kısım” (13a/7)

aracuk “ bölüm, kısım” (36a/8)

ara “esna, vakit, sıra”(31a/3)

aralık “ara” (81a/13)

ard “peşi sıra” (12a/7)

arğa “arka taraf ” (42a/5)

aşağa “aşağı, yere doğru” (87a/8)

daş “dış” (19a/15)

dip “dip kısmı” (39b/3)

iç “iç” (81a/8)

içerü “içeri” (28b/6)

ilerü “ileri, ön” (73b/13)

iniş “yokuş aşağı” (92b/11)

üzeri “üzeri” (73b/10)

ķancaru “nereye” (66b/2)

orta “orta kısım” (45b/9)

öñ “huzur” (38a/1)

öte “öbür taraf” (4a/7)

şag “sağ taraf” (49b/2)

şol “sol taraf” (38b/2)

şoñ “arka” (75b/14)

ťaraf “yan” (42b/9)

yukaru “yukarı” (61a/4)

o) Ölçü , Mesafe, Nitelik Bildiren Sözcükler

ağır “ağır” (62a/6)

bol “çok, fazla” (58a/7)

çoklık “çokluk, bolluk” (11b/8)

derinlik “derinlik” (45a/5)

dip “dip kısmı” (45a/6)

düz “düz” (48b/9)

egri “kötü,fena” (24b/7)

eksük “eksik” (76a/13)

ırak “uzak” (16b/11)

in “en, genişlik” (45a/6)

ince “ince” (80b/14)

iñen “çok” (74b/3)

iti “keskin” (80b/14)

katı “çok” (61b/5)

kesük “kesik, kesilmiş” (58a/15)

kısa “kısa” (75a/6)

kici “küçük” (17b/11)

kulaç “kulaç” (91a/7)

orta “orta, ne uzun ne kısa” (73b/11)

ölçü “ölçü, ölçüp biçme” (87b/11)

tolu “dolu” (9a/3)

uşacuk “küçücük, ufak” (65a/7)

uzun “uzun” (49b/7)

yakın gelmek “yaklaşmak” (42a/14)

yarım “eksik” (99a/3)

yarı “yarı, iki eşit parçadan her biri” (102a/1)

yendek “daima, hep” (64b/10)

yeyni “kolay” (30a/2)

yüce “ulu” (13b/14)

yüksek “yüksek” (92b/9)

yoğunluk “kalınlık” (87b/8)

2. Eylemler

açmak “(kapı) açmak” (81a/6)

aç kalmak “aç kalmak, yiyecek bir şey olmamak” (73a/13)

ad vermek “ad koymak” (54b/3)

adaş kılmak “arkadaş, dost olmalarını sağlamak” (72b/9)

ağmak “aşmak, üzerinden geçmek” (44a/8)

ağaç urmak “(birini) sopayla dövmek” (50b/10)

ağarmak “(benzi) ağarmak, (yüzü) aydınlanmak” (41a/9)

ağartmak “ağartmak” (59a/4)

ağırlamak “değer vermek” (12a/11)

ağızlamak “adını anmak, zikretmek” (6a/1)

ağlamak “ağlamak” (30a/10)

aldanmak “kanmak, bir şeye kapılmak” (27a/12)

akmak “akmak” (89b/11)

alıkoymak “alıkoymak, bırakmamak” (80b/12)

alkış kılmak “övmek” (7b/13)

añmak “sözünü etmek” (68b/1)

artuk olmak “artmak” (99a/13)

avlamak “avlamak” (93a/6)

aydın kılmak “aydınlatmak” (81a/9)

ayırmaq “uzaklaştırmak” (4a/5)

az olmak “az olmak” (74b/4)

bağışlamak “bağışlamak, feda etmek” (11a/11)

bağışlaya bilmek “bağışlayabilmek” (99a/14)

bağlamak “kapatmak” (81a/6)

bağlayup durmaq “(yara vb.) her zaman bağlamak, sarmak” (46b/9)

bağa kalmak “bakakalmak” (82a/5)

bağa durmaq “bakmak” (93b/15)

başmaq “alt etmek, yenmek” (76a/6)

başlamak “bir şeye başlamak” (93b/12)

bayılmak “bayılmak, kendinden geçmek” (71b/3)

beklemek “korumak” (7b/7)

beliflemek “korkuyla irkilmek” (87a/10)

bezemek “süslemek” (11a/12)

bislemek “beslemek” (10a/3)

boğazlayu durmaq “(koyun vb.) boğazını kesmek” (96a/2)

bulmaq “bulmak” (76a/3)

bulaşmaq “bulaşmak” (81b/1)

buñ gelmek “sıkıntıyla karşılaşmak, sıkıntıya düşmek” (63a/3)

buyruk dutmak “emre itaat etmek” (18b/9)

buyurmak “emretmek” (55a/13)

bükülmek “(rüku) eğilmek” (47a/15)

büyümek “(yaşça) büyümek” (104a/15)

çağırmağ “bağırmağ” (84b/11)

çalmak “(sūr) çalmak, üflemek” (87a/6)

çatlamak “(dağ, gök vb.) ortadan ikiye ayrılmak” (62b/8)

çekişmek “tartışmak” (87b/10)

çevrilmek “(bir şeyin etrafında) dönmek” (94a/12)

çeynemek “çiğnemek” (101a/2)

çeyneyü durmak “çiğnemek” (101a/9)

çezmek “çözmek” (98a/11)

çıkışmak “başa çıkmak” (76a/4)

çok eylemek “çoğaltmak” (62a/10)

çok olmak “çoğalmak, artmak” (60b/8)

çözmek “çözmek” (98a/13)

dañlamak “şaşırmak” (18a/2)

daramak “(saç) taramak” (96a/7)

dartmak “çekmek” (63b/15)

degürmek “açıklamak, bildirmek” (63b/9)

depelemek “öldürmek” (63a/15)

deprenmek “hareket etmek”(76b/2)

derlemek “terlemek” (80a/3)

dike kılamak “dik durumda bırakmak” (47b/14)

dilemek “dilemek” (5a/11)

diñlemek “dinlemek” (49b/9)

diri kılamak “canlandırmak, hayat vermek” (4a/3)

diriltmek “yaşatmak” (5a/7)

dirneşmek “toplanmak” (38a/1)

ditremek “(korkudan) titremek” (69b/6)

doğmak “(güneş) doğmak” (3b/12)

dokumak “dokumak” (23a/9)

dölenmek “huzura kavuşmak” (68a/11)

döşemek “(ayak) yaymak” (47b/14)

dulunmak “(güneş) batmak” (3b/14)

durğurmak “uygulamak, yerine getirmek” (36b/1)

duru gelmek “ayağa kalkmak” (48a/8)

dükenmek “tükenmek, bitmek” (64a/11)

dürtinmek “(koku) sürünmek” (92b/14)

eglenüp durmak “beklemek” (47b/15)

esenlemek “vedalaşmak” (96b/15)

eydi virmek “söyleyivermek” (88a/5)

eyle kılmak “öyle yapmak” (20a/6)

eylenmek “edinmek” (66a/10)

eyleyü bilmek “yapabilmek” (46a/10)

eyü olmak “iyileşmek” (47a/3)

geçürmek “ bir şeyin yerine koymak” (97b/1)

geymek “giymek” (53b/1)

girmek “girmek” (60b/6)

givürmek “koymak, sokmak” (79b/9)

gizlemek “sakınmak” (78b/5)

gölge kılmak “gölge eylemek, bir şeyden korumak” (44a/5)

göre durmak “görmek” (5b/8)

göstermek “göstermek” (78a/9)

görünmez olmak “yok olmak” (79a/3)

güvenmek “sevinmek” (38b/9)

göyündürmek “yakmak” (28b/9)

gülmek “gülmek” (88b/8)

ırak dutmak “uzaklaştırmak, uzakta tutmak” (49a/2)

ırak olmak “ uzakta olmak, yaklaşmamak” (32b/8)

ısmarlamak “emanet etmek” (11a/13)

idinmek “(evlat) edinmek” (89a/11)

iltmek “iletmek” (80a/2)

inanmak “inanmak” (3b/4)

iñilemek “inlemek” (42b/4)

irişmek “ulaşmak” (45a/5)

irişi bilmek “yetişebilmek ” (53a/4)

istemek “istemek” (8a/2)

iş işlemek “çalışmak” (47a/2)

ivmek “acele etmek” (105a/4)

kaķımak “kızmak, sinirlenmek” (12a/10)

kalup durmak “kalakalmak” (81b/10)

kararmak “kararmak” (41a/9)

karşı olmak “ karşı çıkmak, muhalefet etmek” (11b/7)

karşı gelmek “karşılama” (20a/1)

karşı varmak “karşılama” (20a/13)

kaşımak “kavuşmak” (14a/11)

kaynadu durmak “kaynatıvermek” (77b/5)

kaynayu varmak “kaynayıvermek” (102a/3)

kazanu bilmek “(para) kazanabilmek” (65a/8)

kesmek “(tırnak vb.) kesmek” (96a/8)

ķılı virmek “yapıvermek” (75a/13)

ķıvurulmak “kırılmak” (87b/7)

ķocalmak “yaşlanmak” (65b/4)

konmak “konaklamak” (95b/6)

konuklamak “konuk etmek, ağırlamak” (21b/3)

korkmak “korkmak” (62b/8)

koşmak “eklemek” (47a/14)

koymak “koymak, bırakmak” (41a/15)

kuçmak “kucakladı” (71a/1)

kuçuşmak “kucaklaşmak” (93a/5)

kulavuzlamak “yol göstermek” (81a/7)

kulluk kılmak “kulluk etmek” (29b/12)

kurtılmak “kurtulmak” (87b/15)

kurumak “(damak) kurumak” (81b/10)

kuşanmak “yapmaya girişmek” (38a/3)

kül kılmak “yok etmek” (55b/5)

muştılamak “müjdelemek” (6a/12)

od yandırmak “ateş yakmak” (28b/6)

oda yakmak “ateşe vermek” (49b/14)

oğul idinmek “evlat edinmek” (89a/10)

okımak “(hutbe) okumak” (95a/10)

oñulmak “iyileşmek”(46b/11)

ortak olmak “bir tutmak” (69a/7)

ortak itmiş olmak “şirk koşmak” (103b/1)

oynamak “oynamak” (51b/12)

ödünç dilemek “ödünç olarak istemek” (55b/7)

öğretmek “öğretmek” (95a/15)

ögülmek “övülmek” (73b/7)

öksürmek “öksürmek” (48b/6)

öñüne düşmek “yol göstermek” (82a/1)

örü durmak “ayakta durmak” (51b/15)

saçmak “(saçı) saçmak” (82a/3)

saçu kılmak “saçı saçmak” (20b/1)

sağ kılmak “iyileştirmek” (4a/4)

sağ olmak “sağlıklı olmak” (52b/14)

sağır kılmak “sağır etmek” (18b/10)

şakınmak “korumak” (79a/7)

şaklamak “korumak” (5a/8)

şararmak “sararmak” (70a/14)

şalı virmek “salıvermek” (63b/2)

şarmak “(kefen) sarmak” (89a/14)

şatılık olmak “satılık olmak” (65a/11)

şatun almak “satın almak” (35a/4)

şayru olmak “ kötü duruma düşmek” (4a/4), “hastalanmak” (89a/12)

sımak “yenmek”(37b/15)

sınmak “(abdest) bozulmak” (52a/6)

şınamak “denemek” (78b/4)

su saçmak “su serpmek” (70a/10)

şusamak “susamak” (81b/15)

sürmek “sürmek” (89a/12)

sürçmek “tökezlemek” (24a/2)

süzirmek “incelemek” (105b/10)

söylemek “söylemek” (87a/3)

söyündürmek “söndürmek” (6a/9)

taşmılık olmak “cehennemlik olmak” (65a/5)

tañlamak “şaşırmak” (14a/4)

tanuķ dutmak “şahit göstermek” (90a/6)

tanuķlulık vermek “şahitlik etmek” (3a/13)

tapmak “ibadet etmek” (28b/10)

tatmak “tatmak, tadına bakmak” (40a/5)

tayalık eylemek “dadılık yapmak” (43b/8)

toĝru durmak “dik olarak ayakta durmak” (47b/1)

toĝrululık eylemek “dürüst olmak” (60b/11)

toz olmak “tozlanmak” (68a/6)

tükürmek “tükürmek” (11a/1)

uçurmak “uçurmak” (4a/5)

uğramak “uğramak” (94a/14)

unutmak “unutmak” (101b/3)

uru kıymak “sürmek” (96b/12)

uşşı gidmek “bayılmak” (31a/15)

uşadmak “yenmek, etkisiz hale getirmek” (38a/5)

utanmak “utanmak” (14a/13)

uyarmak “uyarmak” (71b/14)

uyumak “uyumak” (52a/8)

uzamak “(söz) uzamak” (19a/7)

üleşdürü vermek “görev taksimi yapmak” (87b/11)

üşmek “toplanmak” (89a/15)

üzilmek “(ümit) kırılmak” (69b/4)

varmak “gitmek” (52a/3)

varu bilmek “gidebilmek” (52b/12)

viribimek “göndermek” (9b/2)

yad kılmak “mahrum olmak, uzak kalmak” (79a/15)

yakılmak “yakılmak” (82b/5)

yakın gelmek “yaklaşmak” (24a/8)

yakın varmak “yaklaşmak” (82a/2)

yalan eylemek “yalancı çıkarmak” (11b/7)

yalvarmak “yalvarmak” (100b/13)

yanmak “yanmak” (49b/14)

yañılmak “yanılmak” (61a/13)

yapraqlanmak “yaprak çıkarmak” (4a/13)

yaramak “yaramak” (100a/2)

yarılmak “ikiye ayrılmak” (87a/7)

yarlıgamak “suç bağışlamak” (79a/6)

yalvarmak “yalvarmak” (33a/12)

yayılmak “(güneş) aydınlatmak” (35a/14)

yaza durmak “yazmak” (100b/6)

yazılmak “yazılmak” (36a/5)

yazuk işlemek “günah işlemek” (24b/4)

yazuk kılmak “günah işlemek” (28a/13)

yılışmak “yarışmak” (97a/6)

yidürmek “yedirmek” (63a/11)

yiñilemek “yenilemek” (87b/9)

yirinmek “üzülmek” (38b/3)

yirmürmek “sızlanmak, yakınmak” (71a/10)

yiyesi yimek “yemek yemek” (37b/2)

yelmek “koşmak, acele yürümek” (94b/11)

yoğurmak “yoğurmak” (6b/13)

yokamak “el sürmek, dokunmak” (40a/6)

yokayı bilmek “dokunabilmek” (94a/14)

yönelmek “yüzünü belli bir yere çevirmek” (53a/4)

yörenmek “dolaşmak, yaklaşmak” (94a/2)

yumağ “yıkamak” (86b/9)

yumurlamağ “yuvarlamak” (31a/5)

yülimek “tırış etmek” (51b/12)

yülitmek “tırış ettirmek” (96a/6)

yüridmek “gereğini yapmak, uygulamak” (52a/12)

3. Sözcük ve Anlam Yönünden Metne Özgü Kullanımlar

Türkçenin en eski dönemlerinden beri kullanılagelen söz varlığına ait sözcüklerin bilinen ses değişimleri dışında anlamca değişikliğe uğramadan metnimizde de geçmesi dikkat çekici bir özelliktir. Bu da Türk yazı diline ait söz varlığının metinler aracılığıyla bir dönemden diğerine aktarıldığını göstermektedir. Böylece Türk dilinin söz varlığı hiç olmazsa belli bir düzlemde, sürekliliğini devam ettirmekte ve dönemler arasında anlaşılabilirlik düzeyini korumaktadır. Örnekler:

ağmağ “yükselmek” (44a/8)

ağ “beyaz” (92b/14)

añmağ “hatırlamak” (101a/9)

arılık “münezzehlik; temizlik” (26a/14)

armağan “hediye” (66b/10)

assı “kazanç” (26b/7)

ayruk “diğer; başka” (25b/7)

azgun “yoldan çıkmış; günahkar” (33b/11)

bal “besin maddesi” (64a/2)

balçık “civık çamur” (87b/4)

başmak “ayakkabı” (93a/7)

bay “zengin” (61a/11)

beliñlemek “korku ile sıçramak” (87a /12)

bırakmak “koymak; terk etmek” (10b/3)

bilü “bilgi” (13b/14)

biti “yazı; mektup” (59a/8)

buñ “sıkıntı” (62a/3)

çanak “kap” (102a/11)

çeri “asker” (33a/4)

çok “fazla” (25a/11)

dağılmağ “yayılmak” (87a/4)

degin “kadar” (19b/8)

degül “değil” (14b/1)

dirlik “yaşam” (99b/2)

dönmek “vazgeçmek; terk etmek” (15b/1)

dükeli “hepsi” (36b/8)

esenlemek “veda etmek” (69b/13)

etmek “ekmek” (25a/4)

ev “ev” (11a/10)

gemi “gemi” (7b/3)

gözsiz “kör” (52b/13)

güneş “güneş” (35a/15)

ķamu “hepsi” (28a/13)

ķarınca “karınca” (45a/15)

ķatı “sert; şiddetli” (42b/8)

ķayır “çakıl” (14a/2)

keleci “söz” (93a/5)

ķiçi “küçük” (53b/14)

ķonuķlamak “ağırlamak, misafir etmek” (22a/3)

ķurt “kurt” (72a/4)

nite “nasıl” (11b/4)

od “ateş” (28a/12)

oķrı “hırsız” (93a/12)

ög “akıl” (53a/3)

öyle “ögle vakti” (41b/7)

sasımak “kokmak” (65a/6),

savaşmak “vuruşmak” (15a/7)

sımaḵ “kırmak; bozmak” (37b/15)

sınmaḵ “kırılmak; bozulmak” (52/3)

şınuḵ “kırık; kederli” (65b/10)

sin “mezar” (38b/14)

ṭamar “damar” (18b/2)

yaratmaḵ “meydana getirmek” (11b/10)

yavlaḵ “kötü” (17a/4)

yazuḵ “günah” (76a/13)

yoḡun “kalın” (87b/8)

yoksul “fakir” (20a/6)

yöre “etraf” (88a/8)

yutmaḵ “yutmak” (101a/2)

Metnin söz varlığı ile ilgili araştırma aşamasında eserde geçen bazı örneklerin, *Dîvānu lugâti't-türk*, *Tarama Sözlüğü*, *Derleme Sözlüğü*, *Türkçe Sözlük* ile dizinlerini taradığımız eserler olan *Kutadgu Bilig*, *Atabetü'l-hakâyık* ve *Nehcü'l-ferâdis*'te bulunmadığı ya da farklı anlamlarıyla geçtiği tespit edilmiştir. Bu sözcükler şunlardır:

ağızlamak eylemi metinde ‘Tanrı’nın adını zikretmek’ anlamında geçmektedir. *Dîvānu lugât’it-türk*’te sözcük, ‘ağza vurmak; ağız açmak’ şeklinde

anlamlandırılmıştır; karşılaştırma yaptığımız diğer eserlerin dizininde ise bulunmamaktadır.

“Muhammedi anuñ içün seyyid-i kâinât kıldum **6a** (1) ki hîç kimsene
birlemedin ol birledi ve hîç yaradılmış beni *ağızlamadın* (2) ol *ağızladı*”

bakmak eylemi ise metinde ‘dikkate almak’ anlamında kullanılmıştır. Sözcük, *Tarama Sözlüğü*’nde ‘beklemek, gözlemek’ olarak açıklanmıştır. *Kutadgu Bilig*’de ‘bakmak’; *Atabetü’l-hakāyık* ve *Nehcü’l-ferâdis*’te ‘bakmak, görmek’ anlamlarında geçmektedir.

“pāzīşāhlar tālib-i ‘ilimlere *bakmazlar* in‘ āmların dehrilere (8) virürler”
(65b/7)

binecek sözcüğü ‘(deve vb.) binecek hayvan’ anlamında kullanılmıştır. Sözcük, aynı anlamda *Tarama Sözlüğü*’nde **binüt** [binit] biçiminde geçmektedir.

“kārṽān (8) başı güldi eyitdi gideñlerüñ develeri ve azıkları var sende azık
(9) yok ṭon yokdur *binecek* yok ṭanca gidersin” (88b/9)

buḡaru sözcüğü *Derleme Sözlüğü*’nde ‘baca’ anlamıyla yer almaktadır; metinde ise “ateş yakılan yer” anlamında kullanılmıştır (DS II).

“biregü (11) ev yapar *buḡarusında* oda ṭatlanası ṭaş ṭor andan od yandurur”
(79a/11)

çıkarmak eylemi metinde bilinen anlamları dışında ‘ bir şeyin niteliğini bozmak’ anlamında da kullanılmıştır. Eylemin bu anlamı, karşılaştırma yapılan diğer eserlerde yer almamaktadır.

“eger suya bir nesne (2) kıtsalar sulukdan *çıkıarsalar* âbdest revâ degül”

(45a/2)

dartmak eylemi, metinde ‘(su) çekmek’ , ‘(asa, sopa vb.) vurmak üzere kaldırmak;sallamak’ anlamlarında kullanılırken *Tarama Sözlüğü*’nde **dartmak/tartmak** biçimlerinde ve ‘çekmek; esirgemek, menetmek, alıkoymak; saklamak’ anlamlarıyla geçmektedir. *Nehcü’l-ferâdis*’te ‘çekmek, dayanmak, tahammül etmek’ , *Kutadgu Bilig*’de ‘tartmak, çekmek, uzatmak, çıkarmak’ anlamlarında ‘**tartmak**’ biçiminde yer almakta, *Atabetü’l-hakâyık*’ta ise bulunmamaktadır.

“ol kim anuñ (15) suvarılmaqlığı su *dartmağıla* ola anuñ hâşılından yigirmide 64a (1) virmek gerek” (63b/15)

“Mūsā ol (10) kıavümden utandı taşā kıağıdı ‘ aşāsın *dartdı* kim ura”(12a/10)

daşmak eylemi, metinde ‘çok, olduğundan fazla (nimet)’ anlamında kullanılmıştır. Sözcük, *Tarama Sözlüğü*’nde **taşmak/ taşā gelmek** biçiminde ve ‘taşivermek’ anlamındadır. *Kutadgu Bilig*’de yer almayan sözcük, *Atabetü’l-*

hakāyık ta ‘taşmak’, *Nehcü’l-ferâdis* te ‘taşmak, dışarı taşmak’ anlamlarıyla **taşmak** biçiminde geçmektedir.

“rahmetüm deñizleri (14) *daşupdur* ve uçmağum ni‘ metleri *daşupdur*”

(32a/14)

gereñ sözcüğü, karşılaştırma yapılan eserlerin dizininde yer almamaktadır. *Tarama Sözlüğü*’nde sadece **kereñlü** sözcüğü bulunmakta ve ‘killi ya da çorak (toprak)’ anlamındadır. *Derleme Sözlüğü*’nde ise metindeki gibi **gereñ** biçimiyle ve ‘lezzetsiz acı (su)’ anlamında geçmektedir. (DS VI).

“mü ’minüñ ağızı suyu tatlu ve kulağı suyu acı ve burnı (4) suyu *gereñdür* ve gözi suyu tuzlu”(18b/3)

içmek eylemi metinde ‘içmek’ temel anlamı yanında ‘(gözenekli nesneler, yer vs.) emmek’ anlamında da kullanılmıştır (Erol, 2008: 289). *Tarama Sözlüğü*, *Atabetü’l-hakāyık* ve *Nehcü’l-ferâdis*’te sadece ‘içmek’ anlamı bulunmakta, *Divānu lugāt ’it-türk* dizininde ise ‘içmek, bir şeyi içmek veya sorup içine çekmek’ biçiminde tanımlanmaktadır.

“biraz sünger ya pambuk ol çanağa bırağalar şerbeti *içe*” (102a/10)

“gerek ise su başa yirde olsun gerek ise yağmurdan *içer* olsun ‘öşrin virmek gerek” (63b/11)

ince sözcüğü, metinde ‘hassas’ anlamında kullanılmıştır. *Tarama Sözlüğü*’nde aynı sözcük, ‘dikkatle, dikkatlice’ anlamında yer alırken karşılaştırma yapılan diğer eserlerde geçmemektedir.

“uşul dīnūñ gey *ince* ve ulu mes’elesidür” (77a/10)

şasılı sözcüğü metnimizde ‘mahzun, garip’ anlamında geçerken *Tarama Sözlüğü*’nde sadece **şası** ‘fena, murdar; pis kokulu’ ve **şasımak** ‘bozulup kokmak, kötü kokmak’ sözcükleri yer almaktadır. *Nehcü’l-ferâdis*’te **şası** ‘kokmuş’, **şasımak** ‘kötü, pis kokmak’ olarak geçerken diğer eserlerde bu sözcükler bulunmamaktadır.

“biregünūñ (6) çifti ve ekini ve bâğı bahçesi olsa *şasılı* oğlancuıklarına
yitmese (7) aña zekat virmek revâdur” (65a/6)

silkmek eylemi ‘üstünü temizlemek, silkinmek’ anlamında kullanılmıştır. *Tarama Sözlüğü*’nde **siltemek** biçiminde ve ‘hareket etmek, sıçramak, silkinmek’; *Nehcü’l-ferâdis*’te de **silkmek** ‘silkmek, sallamak’ anlamlarında geçmektedir.

“sin (6) içinde otura mübârek maḥāsini toz olmuş ola tozı *silke*” (68a/6)

süzirmek eylemi, metinde ‘dikkatle, titizlikle inceleyip gözden geçirmek’ anlamında kullanılmıştır. *Tarama Sözlüğü*’nde sadece **süzek** [süzgi, süzgü] sözcüğü vardır ve ‘süzgeç; testinin ağzına bağlanan tülbent’ anlamlarında geçmektedir. *Derleme Sözlüğü*’nde ise **süzmek** fiili ‘inceleyerek bakmak’ anlamındadır.

Karşılaştırma yapılan diğer eserlerin dizininde bu sözcük bulunmamaktadır (DS VII).

“ben za‘îf naḥîf dürişdüm iki yüz mücelled (10) kitâb tefsîri ve ḥaḳâyık-ı maḳâlât-ı faḳîhler *süzirdüm* iş bunuñ gibi ma‘şûḳ (11) eyledüm” (105b/10)

yakınlık / yakın olmak biçimleriyle metinde yer alan bu sözcük, hem ‘şefkat / merhamet etmek’ hem de ‘bağlanmak, inanmak’ anlamlarında aşağıdaki cümlelerde geçmektedir. *Tarama Sözlüğü*’nde aynı sözcük sadece ‘yaklaşmak’ anlamıyla yer almaktadır.

“Resûl eyitdi İlâhî bir avuç günâhlu (12) ümmet için senden *yakınlık* dilerin Tañrı ta‘âlâ eyitdi benüm‘izzetüm ḥaḳḳıçün (13) ben daḥı senüñ ümmetüñ baña *yakın olduğın* dilerin” (32a/12)

yitincek sözcüğü ‘yeni yetme’ anlamında geçmektedir. Diğer eserlerin dizininde bulunmamaktadır.

“iy miskîn şıfat ‘âşıkı *yitincekler* işidür zât ‘âşıkı olıncaḳ (6) kâmiller işidür” (79a/5)

yivsiz sözcüğü metinde ‘dikişsiz’ anlamında kullanılmıştır. *Tarama Sözlüğü*’nde sözcük sadece **yiv** biçimiyle ve ‘birbirine bitişik olan iki şey arasındaki çizgi’ anlamıyla yer almaktadır. *Mukaddimetü’l-edeb*’de ‘yiv, dikiş’ anlamındadır.

“tonından (10) dağı ayrıldı iħrim geyer *yıvsız* ve dağı Ka‘be cemāline karşı ve ħayrān (11) durdı”

yol urucı kullanımı ise metinde ‘yol açıcı’ anlamında geçerken *Tarama Sözlüğü*’nde **yol uran** şeklinde ve ‘yol kesen, eşkıya’ anlamındadır.

“işbu şabur dağı gey ağır perdedür benümile Tañrı arasında (6) bağdur *yol urucıdur* bir iş işleyeyin kim ol tayanacağdan yirden (7) olayın ol ħazrete sığınup mücerred varayın” (74a/6)

B. ALINTI SÖZCÜKLER

Bir dilin söz varlığına bakıldığında mutlaka alıntı sözcüklerle karşılaşılır. Uluslar arasındaki ticaret, siyaset, kültür, sanat vb. alanlardaki ilişkilerin hemen dile yansıdığını görürüz. Özellikle din değişiklikleri, o dini kabul eden ulusların dillerini etkiler; dualar, deyimler, kalıplaşmış sözler ya doğrudan ya çeviri yoluyla dile geçer. Özellikle kutsal kitapların çevrilmesi ya da bu kitaplardaki dua ve dinî açıklamaların din adamlarından halka yayılması, zamanla yerli dilden karşılıklarının bulunması yoluyla da bir dile yabancı sözcük girişi olmaktadır.

İslâmiyetin kabulünden sonra, Arapça ve Farsça, özellikle din yoluyla, Türkçe üzerinde etkili olmuştur. Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait bir yazma olan çalışma metninde, dinî içerikli olması nedeniyle alıntı sözcüklere sıkça yer verilmiş, bu kullanımların çoğunluğu aslına uygun olarak yazmada yer alırken bazıları

Türkçeleştirilmiştir. Metinde geçen dinî terminolojiye ait sözcükler ‘**Dinî Terminoloji**’ başlığı altında ayrıca ele alınmış ve örneklerle incelenmiştir.

Metindeki alıntı sözcükler değerlendirildiğinde çoğunlukla Türkçenin ses özelliklerine uygun olarak yazıldıkları veya harekelendikleri görülmüştür. Özellikle kalınlık-incelik uyumuna çoğunlukla uyulması, uzun ünlülerin kısa ünlülerle gösterilmesi, ikiz ünsüzlerin tek ünsüzle (şeddesiz) yazılması dikkat çekicidir (Johanson, 2007:76). Ayrıca yapım eki almış alıntı sözcükler (*sıfatlandırmak, kullukçılar, teyemmümlü, imansuz* gibi) ile yardımcı fiillerle oluşturulan yapılar (*‘avrat almak , ĩmān getürmek, la‘net kılmak ,oruc yimek* gibi) metne zengin bir anlatım özelliği kazandırmıştır (Johanson, 2007: 80-86).

Çalışma metninde geçen alıntı sözcükler yazılış özellikleri dikkate alınarak şu başlıklar altında incelenmiştir:

1. Türkçenin Ses Özelliklerine Uygun Olarak Yazılan veya Harekelenen Alıntı Sözcükler

Metinde, bazı alıntı sözcüklerdeki uzun ünlülerin yazıda gösterilmediği ya da kökteki kısa ünlülerin Türkçenin ses özelliklerine uygun olarak yazıda harfle veya harekeyle gösterildiği belirlenmiştir. Bu örnekler, ‘**Yazım Özellikleri**’ başlığı altında daha kapsamlı olarak incelendiği için burada sadece sözcüklere yer verilmiştir:

canavarlar (3b/7), dünyedeki (6a/8), ferîştehleri (60a/15), fikir (81a/13), ğusul (38a/3), hüküm (21a/7), küfür (3b/14), nefesine (4a/2), ‘ömür (6a/15), ‘öşür (64a/3), vakit (28b/7), zikirle (89a/13).

2. Yapım Ekleri Eklenerek Yeni Kavramları Karşıl原因 Alıntı Sözcükler

Metindeki yabancı sözcüklerin bir bölümünde, özellikle *+cı, +ca, +lık, +lı, +sız, +la-n-* gibi yapım eklerinin sıkça kullanıldığı görülmüştür :

abādān+lık (79a/7), ābdest+lü (51b/14), ‘arab+ça (97a/3), ‘ayb+la-mak (34b/13), ‘ayb+lu (91a/5), bañ+la-mak (35b/15), bereket+len-mek (80b/11), cān+suz (87a/8), cāzu+luk (4b/1), cōmerd+lık (37b/1), din+süz (51a/7), dünyā+ca (13b/14), dünyā+lik (3a/3), dürüst+lık (52a/10), edeb+süz+lik (30b/1), ğarīb+lık (85a/3), günāh+lu (6b/8), ħakīm+lig (11b/12), hām+lık (85a/3), helāk+lik (7b/9), heybet+lü (13b/14), ħisāb+suz (23b/3), ħor+la-mak (89a/4), ħoşnūz+luk (23b/5), ħüb+luk (78a/4), imām+lık (99a/1), imān+suz (52b/15), i‘tikād+suz+lık (84a/6), kalb+lık (15b/15), kelīm+lik (5a/1), kerīm+lik (79a/7), kul+lık+çı (23b/2), laṭīf+lık (78b/15), muhtāc+lık (100b/8), muṭī‘+lık (27b/4), mühür+le-mek (89a/11), müsülmān+lık (3a/12), nāmerd+lık (25b/1), raġbet+süz (85a/11), rahāt+lan-mak (4a/14), raḥīm+lık (77b/3), rāz+daş (87a/15), sergerdān+lı (82a/6), serġōş+lık (15a/12), sevāb+ça (90b/15), şıfat+daş (63a/6), şıfat+lan-dur-mak (60a/1), şefā‘at+çı (75a/13), şehir+lü (98b/10), ta‘alluk+lu (36a/7), tasa+lan-mak (69a/9), tat+ça (48a/13), tertīb+çe

(44b/8), **teyemmüm+lü** (51b/15), **tımār+la-mak** (87b/5), **yakın+lık** (32a/12), **yohsül+lık** (26a/14), **vezir+lik** (25a/9), **zaḥm+lu iken** (54b/12), **za'if+lık** (28a/15).

3. Türkçe Yardımcı Eylemlerle Kullanılan Alıntı Sözcükler:

Metinde, Arapça ve Farsça isim soylu sözcükler, **eyle-**, **it-**, **kıl-**, **ol-** gibi yaygın olarak kullanılan Türkçe yardımcı eylemlerin yanı sıra **al-**, **bas-**, **bul-**, **buyur-**, **dart-**, **degür-**, **dile-**, **dur-**, **dut-**, **dutul-**, **düş-**, **düz-**, **geçür-**, **gel-**, **ger-**, **getür-**, **gey-**, **gör-**, **götürül-**, **iriş-**, **kal-**, **kop-**, **koy-**, **ur-**, **üzil-**, **var-**, **vir-**, **viribi-**, **vur-**, **yi-** eylemlerle de birleşik yapı oluşturmuşlardır. Eserde geçen örnekler :

al-

ābdest alsun (99a/8), 'avrat aldı (104b/5), teyemmüm aldı (98a/4)

bas-

kadem basuñ (79b/14).

bul-

rāhatlık bulup (4a/15), rahmet bulalar (6b/9).

buyur-

ṭā' at buyurdum (34a/8)

dart-

belā dartzaruz (56b/5)

degür-

murādına degürdi (82a/7)

dile-

destūr diler (62b/6), hācet dilemek (33a/9)

dur-

namāza durdı (46a/13)

dut-

diriġ dutmayıncaġ (90a/14), dost dutdılar (14b/3), himmet dutalum (24b/13), kuvvet duta (65a/14), diriġ dutmuş olur (15b/2), oruç dutdı (41a/8), sehl dutmasa gerek (93a/13), üns dutdı (72b/1)

dutul-

bahāya dutulıcaġ (65a/10)

düş-

ġarīblıġa düşdi (85a/7)

düz-

şüret düzdi (57b/5), tamām düzer (99a/1)

eyle-

āġāz eyledi (89b/5), ‘arz eyledi (41b/3), āzād eylemek (66a/2), beyān eyle (57a/11), bünyāz eyleyicek (84b/4), da‘vet eyle (21b/13), du‘ā eyledi (61b/5), defn eyledi (29b/3), fikr eyleyicek (40a/7), ġarġ eyleyici idi (9a/8), ġayret eyledi (69a/1), ġusl eylemek (37b/11), hac eyledi (89a/5), hall eyle (72a/13), harām eyle (62b/4), harc eylediğinden (90b/14), hażm eyleye (8a/9), helāk eylemek (97b/1), hıyānetlik eyleme (60b/11), hiĉ eyledüm (74a/8), hizmet eylemediler (60a/3), ihtiyār eylediler

(56a/13), i‘timād eylemezise (73b/15), abl eyle (41a/13), az eyler (53a/12), kefen eyleyesi (99b/1), marm eylegil (83b/1), ma eyled (82b/1), ma‘ eyledm (105b/10), meded eyledi (82a/710), mesh eylemek (37b/10), mu‘mele eyledi (60b/11), mula‘a eyleye (105b/8), nmerdl eyleyeler (25b/1), niyz eylemege (88a/14), niyyet eyleyicek (91a/11), naar eyler (66a/12), pe eyleyp (97a/15), ramet eyleyem (86b/2), red eylemeyeydm (41a/15), secde eylemekdr (37b/9), su‘l eyledi (5b/12), erh eyleyvir (36b/9), ikyet eyledi (41b/2), ta‘accb eyledi (67a/2), ta‘at eylemediler (27b/5), tamm eylemekdr (47a/15), avf eylerise (85b/7), yal eylediler (43b/8), teferrc eyledm (62a/14), terk eylerise (47a/11), teyemmm eylemek (97b/13), tmr eylemez (65b/3), thmet eylediler (63a/15), vASF eylemege (15a/14), vef eyledk (97a/2), yalan eyle (11b/7), zakkum eyle (83b/10)

ger-

‘iddet gerdi (105a/7)

gel-

vz geldi (59b/14), gmn gelicek (100b/8), acca geldi (89b/8), b gele (8b/9), o geldi (67a/8), rast gelmez (100b/3), vcda geldi (84b/2)

ger-

ihrmha gerdiler (9b/12)

getr-

mn getrdiler (46b/3), tekbr getreler (46b/3)

gey-

silāh geymekdür (37b/9)

gör-

cünüb ve hayz görmiş (99a/10), ġarīblik görüp (90b/15), revā görmese (76a/8), zaḥmet gördiler (89b/12)

götürül-

‘ilmi götürülmek (65a/15)

idin-

imām idineler (65b/5), oġul idindi (89a/10)

iriş-

hükmi irişe (3b/9)

it-

da‘vet iderin (21b/8), dirīġ idicek (69a/6), fażl itdi (68b/11), fikir ide (81a/13), i‘āde ide (53a/2), ittifaḫ idüp dururlar (56b/12), ‘ivaż idici degülven (70b/9), minnet itmeye (61a/11), mūnis idersin (80b/9), nazār idersin (21b/5), su‘āl itmege (42b/12), şerḥ idelüm (55a/8), ta‘ne iderlerdi (12a/2), terk itmesünler (39b/9), vaşıyyet itmek (54b/15), vefat itdi (29b/1), zikr itmekdür (3b/4), ziyāret itmekdür (84a/11)

ḳal-

bī-çāre ḳalup dururdi (81b/10), ḥacīl ḳalur (77b/11), hayrān ḳaldukları (6b/6), ta‘accübde ḳala (68a/11), yad ḳalduñ (79a/15)

ḳıl-

aḥmaklık kılmış olam (67a/12), ‘amel kıldı (83a/6), ‘arz kıldı (78a/4), ‘azāb kılam (34b/10), azād kıldum (10a/4), bahāne kılayın (34b/13), bāzırgānlık kılalum (56b/6), beyān kılduk (74a/14), cömerdlık kılmakdur (37a/1), da‘vet kılayın (21b/13), da‘vīsin kılurdı (42b/1), defn kıldılar (13b/10), dostlık kılam (3a/2), du‘ā kılacek (95b/14), esīr kılor (70b/2), farīza kıldı (40a/8), fidā kılursañuz (64b/10), giriftār kılor (77a/3), ğuşul kıldı (12a/6), günāh kılursa (7a/12), hac kıldı ise (89a/8), ḥamle kıla (4b/3), ḥarāb kılsun (17a/8), ḥarām kıldum (32a/15), ḥāzır kıllalar (5b/4), helāk kıldum (7b/12), hitāb kıldı (12a/11), ‘ibādet kılorıdı (73b/6), ‘ibret kılorvan (55b/1), iḥsān kıldum (26a/11), iltifāt kılmadı (78a/12), imāmlık kılorken (46a/2), in‘ām kılorдум (73a/2), ‘ināyet kılam (6b/7), kābin kılsun (102b/2), kabūl kılduñ (7a/9), kātib kılam (59a/10), kazīlık kılmak (59a/7), kurbān kılam (10a/9), la‘net kılor (77a/2), lāyık kılorup (4a/6), mācerā kıldı (73b/7), maḥrūm kılmazduk (78b/6), ma‘mūr kıldı (36b/2), meded kılgıl (71a/2), mu‘amele kıldılar (56b/7), muṭāla‘a kılorken (72a/10), mübeddel kılor (4a/9), mülāzemet kıla (40a/9), münācāt kıldı (89a/3), müstecāb kılaydum (6a/11), müstehak kıлма (6a/8), namāz kıldum mı (100a/14), nāz kılorıdı (57b/12), naẓar kılor (25b/6), niyāz kıla (96b/3), raḥmet kılsun (29a/7), revā kılayın (16b/15), rivāyet kılor (40a/711), rüsvāy kıлмаğa (39a/13), rūzī kıldum (9a/8), şāfi kılduñ (67a/9), sākīlık kılayın (15a/9), sefer kılorup (85a/11), selām kılsunlar (17b/2), sünnet kıılıncek (88a/10), şart kılduk (55a/4), şefa‘āt kılasın (6b/7), şükür kıllalar (80a/6), ta‘accüb kıldılar (89a/10), ta‘at kılorlarısa (36b/7), taḥṣīn kıldılar (71b/1), tamām kılorıdı (62a/3), tebessüm kıldı (6a/12), tecellī kılor (18a/7),

teferrüc kılurdın (11b/2), tekbîr kılmağdur (37b/14), terk kılmasunlar (39b/5), töhmet kılurlar (63b/4), vesvese kılmağa (42a/4), yalan kıldılar (27b/15), yâz kılur (17b/2), zağumlu kılup (38a/5), zârılık kıldı (6b/2), ziyâret kılâm (62b/1)

kılu vir-

beyân kılu vir (63a/3), mağâm kılu virdüm (75b/3), şefâ'atlü kılu virgil (62b/5)

kop-

kıyâmet kopmış (60a/6)

koy-

mağrûm koyan (77a/4),

ol-

‘adem olur (58b/3), ‘af olup (6b/8), ağyâr olduğı vaktın (68a/14), ‘âlim olsa (51b/8), ‘âşî olur (65a/5), ‘âşık oldu (56a/5), ‘azâb olur (70b/10), âzâd ola (10a/9), bâtıl ola (17a/14), becid olsunlar (36b/10), bî-nevâ oldu (64a/13), borçlu oldu (56b/8), buyruk oldu (57a/2), cem‘ olmuşlar (60a/7), cevâb oldıyısı (39a/2), dürüst olmaya (44b/8), eblehlik ola (66b/11), emîn ola (4a/15), fâriğ olıcak (46a/4), fâsık ola (65b/6), fidâ olsun (8b/1), ğâfil olmaya (45b/6), ğark oldılar (21a/7), giriftâr olurlar (38b/14), ğâcet olmadı (29b/9), ğacîl olur (29b/7), ğarâm olur (41b/13), ğâş oldu (83a/7), ğayrân olasıyiduñ (10a/2), ğâzır olursa (52a/14), ğelâl olur (96a/8), ğelâk oldu ise (7b/8), ğiç olduğum (74a/9), ğire ola (81a/1), ğiğâb kıla (33b/9), ğoşnûz olmağıl (83b/1), imâm olmağ (51b/14), ğabûl olmaz (40b/13), kâfir ola (65b/6),

kefâret ola (40a/10), lâ-yık ola (20a/15), lâ-zım oldı (39a/3), mağbūn oldı (78a/12), maḥrūm olduĝum (31b/1), maḥv olayıdı (10b/15), ma^ʿlūm olmaz (17a/2), meşĝūl ola (18b/6), meşhūr oldı (89b/4), meyli ola (70b/15), minnet olsun (63a/13), miskīn olursın (69a/7), muḥtāc olurlar (50a/7), muṭī^ʿ ol (70b/4), mücāvır oldı (41a/8), müstecāb olsa gerek (8a/5), müsūlmān olup (64b/9), müşerref oldılar (63b/8), müştāk oldum (88a/5), mütevāzī^ʿ oldum (16a/12), nūr oldı (58b/12), oruç ıduĝın (101a/9), ^ʿömri olursa (97a/9), pişmān oldı (29b/5), rāḥat olursın (59a/6), rām olmaduñuz (20a/9), rāzı olduĝ (20b/12), redd olmasun (77b/4), rüsvāy olurdı (76a/1), şadaḳa olsun (102a/13), sākıṭ oldılar (65a/1), sebeb ola (3a/7), sermāye olsun (26b/6), şoḥbet olur (85a/12), şubūt olur (59a/8), şāz oldı (39b/10), ta^ʿaccüb kıldılar (33b/14), tamām olur (3b/5), vācib oldı (12a/4), vezīr oldı (12b/14), ziyān olmadı (33a/14)

ur-

hadd uruñ (45b/6), na^ʿra urdı (28b/7)

urul-

bünyāz uruldı (3a/12)

urın-

ışık urınmakdur (37b/10), ṭaylasān urınmış (69b/5)

üzil-

ümīzleri üzilür (69b/3)

var-

ḥacca varanlar (82b/5), rükū^ʿa varmış (62b/2), secdeye varalar (46b/3)

vir-

‘aṭā virdüm (75b/8), āvāz virdi (82b/12), ‘azāb virürseñ (82b/14), cān viresi vaktındadır (38b/8), cevāb vormeyeler (8b/8), destūr virse (15b/1), emānet virdi (29a/15), ḥaber virdi (8b/2), ḥarāc virür (65b/15), hil‘ at viresidür (38a/6), ‘iṭālar virdi (67a/8), keffāret vire (101a/6), naṣīb virürdi (64b/4), rüşvet virmez (64b/11), şadaḳa virenün (60b/5), selām vire (49b/2), üç ṭalāk virdüm (101b/13), zekāt virmekdür (3a/15)

viribi-

da‘ vete viribidi (61b/3), ḥaber viribidi (105a/8)

vur-

na‘ ra vurdi (74a/11)

yi-

oruç yise (83a/12)

4. Aslı Yazım Özelliklerini Koruyan Örnekler:

ādemün (6a/2), ‘ālimler (35b/4), ‘amelin (4a/6), bedbaḥt (20a/8), belā (24b/11), berāberine (48a/11), berekātıyla (57b/3), bī-ḥisāb (5a/6), bī-nevā (64a/13), bīşeleri (63b/5), cāriyye (78b/12), cemā‘tüñüzden (50b/2), cemāl (13a/4), cevābı (14b/8), cirāḥat (46b/15), çāşni (36a/9), dāneyi (60b/14), da‘ vet (21b/8), dergāh (19a/3), divārına (93b/8), dünyādaki (6a/8), düşmānumdur (10a/12), enār (13a/8), erkān (47a/15), firyād (30b/8), gāīb (15b/11), gāyet (36a/8), gümān (38a/5), ḥālüne

(26a/10), ḥalvet (16b/2), ḥarekete gelüp (7b/5), ḥasenāt (4a/9), hevāya (4a/5), ḥisāb (13b/3), ḥitābı (17a/11), ‘ināyetünden (36b/9), ḫadrin (80a/9), kāfir (6a/8), ḫandīl (13a/7), kenārına (12a/5), kitābda (36a/5), ḫudreti (30b/9), la‘īn (38b/13), latīfeden (36a/5), ma‘nisi (12a/1), mecmū‘ (39a/3), mel‘ūna (83b/12), meşgūl iken (5a/3), münāsib idi (36a/8), mütevāzı‘ (16a/12), müştāḫam (14a/12), nāmerdlık (25b/1), nifāḫ (39b/3), pāzişāhlara (3a/5), pāyendān (29a/10), rahmetile (7b/1), sā‘atile (30a/8), sergerdān (10a/8), sarhōş (15a/11), sermāyesinūn (27a/9), tāze (13a/8), vācib (12a/4), zāhir (19b/3), zinhār (11a/7), zīrā (11b/10), ziyān (32b/12).

C. İKİLEMELER

İkileme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır (Hatiboğlu, 1981:9).

İkilemeler, herhangi bir anlatım yoluna göre, çok daha güçlü ve etkili bir izlenim uyandırır; zihinde bir kavramın algılanması sırasında, onun daha iyi canlandırılmasını sağlar. Türkçeye olağanüstü bir anlatım gücü ve zenginliği kazandıran, ana dilimizin biçim, söz dizimi, sözcük bilimi ve anlam bilimi bakımından önemli bir özelliğini oluşturan öğelerdir (Aksan, 2006a: 81).

Metinde geçen **ikilemeler**, anlatımı kuvvetlendirmek ve anlaşılır olmak için ya Arapça, Farsça sözcüklerle birlikte aynı anlamdaki Türkçeleriyle kullanılmış ya

her iki ögesi de Türkçe veya alıntı sözcükten oluşmuş ya da aynı sözcüklerin tekrarıyla kurulmuştur. Çalışmada, yapı ve kuruluşları açısından değerlendirilen ikilemeler şu başlıklar altında ele alınmıştır:

a) Ad Kök veya Gövdesinden Kurulan İkilemeler:

Yalın durumdaki adlarla oluşanlar : Bu gruba giren ikilemeler ya yakın anlamlı farklı sözcüklerin ya da aynı sözcüklerin tekrarıyla oluşmuştur.

Yakın anlamlı sözcüklerin tekrarıyla oluşanlar

acı tatlı : *mec.* sıkıntı ve rahatlık

“iy *acı tatlı* gösterici iy (9) buğday gösterüp kepek satıcı” (78a/8)

bâğ bahçe : bağlık bahçelik güzel yer

“İlāhīnā biz tāmuyı (3) yılan çayān ‘ aḳreb tōlu od ‘ azāb bilürdük nite oldı kim biz kullara (4) *bâğ bahçe* oldı diyeler” (9a/4)

bâğ bostān : bağlık bahçelik güzel yer

“şol tāmı ki dürlü ‘ azāb ile tōludur sizūñ tevḥīdūñüz (10) bereketinde *bâğ bostān* kıldum”(9a/10)

bellü bayık : muhakkak, kesinlikle

“mü ’min (11) yaşı kısa olduğı Tañrı sevdüğinden misse *bellü bayık* dünyede (12) hīç kâfir kısa yaşlu olmasa gerek idi “ (76b/11)

gül reyḥān : gül reyhan

“Tañrı ta’ ālā (13) dünyede Nemrūd odın şavuk kıldı İbrāhīme *gül reyḥān* kıldı” (80a/13)

ķum ķayır : kalın kum

“dünyādaki taş ve daş ve *ķum ķayır* eydür[ler] İlāhīnā (12) orucın ‘özürsüz
yiyen mel‘ūna rahmet ķılmağıl” (83b/11)

ķurd ķuş : kurt kuş

“bir virāneye vardı gördi kim bir sūhte çıpyalın oturmuş (4) *ķurd ķuş* aña
üşmiş tenin pāre pāre eyler” (72a/3)

müşķ ‘anber : güzel koku

“Bāyezīdūñ burnına bir ķoķu gelür kim *müşķ* (8) ‘*anber* ķoķusu anuñ
ķatında hīç nesnedür” (60a/7)

oğul ķız : oğul kız, evlat

“ya‘nī *oğul ķız* sevgüsin benümile artuķ ķılmaķ mı ister” (69a/2)

şāz ħandān : sevinçli, neşeli

“ķurd ķuş aña üşmiş tenin pāre pāre eyler ol *şāz ħandān* (5) güler” (72a/4)

uçmak tamu : cennet cehennem

“eyitdi ‘arş (15) ve kürsī levḥ ü kalem *uçmak tamu* yirler ve gökler ve ay
ve güneş ve taşlar 18a(1) ve deñizler kici ‘ālemdür” (17b/15)

yalıncaķ ‘uryān : cırılçıplak

“*yalıncaķ ‘uryān* sin ma‘desinden ‘araşāt ıssısı düşdüğinde (5) ‘arşımı
üzerine gölge ķılam “ (44a/4)

Aynı sözcüklerin tekrarıyla oluşınlar

ķırāmān ķırāmān : salına salına

“burāk binmiş feriştehler (8) sağında şolında *hıramān hıramān* uçmak
bahçelerinde gezinürler” (29b/8)

kat kat : kat kat

“pes *kat kat* tenüñ zāhirine ve bātınına (5) cān şöyle toludur kim hīç nesne
tende cāndan gizlü degüldür” (19b/4)

pāre pāre : parça parça

“andan kumkuma *pāre pāre* oldu demürler Nāfi‘ üñ elinden ayağından (6)
yire döküldi” (33b/5)

Tamlamadan oluşanlar : Aynı sözcükten kurulu belirtisiz tamlama
biçimindeki ikilemeler, anlamı en son sınırına kadar pekiştirerek güçlendirirler
(Hatiboğlu, 1981:20).

pāzişāhlar pāzişāhı : Tanrı

“ammā ol *pāzişāhlar pāzişāhı* kullarına nūr ‘āleminde (5) lā-ilāhe illallāh
Muhammedün resūlullāh sermāyesin virdi” (27a/4)

sultānlar sultānı : Tanrı

“ol *sultānlar* (12) *sultānı* dağı cebbārları ve mütekebbirleri fācirleri fāsıqları
kahrıla (13) hazır kıldura”(25b/11)

baylar bayına : Tanrı

“bu mes’elede *baylar bayına* yalvaruruz za‘īf (14) kıldan ötürü”
(100b/13)

Adıllardan oluşanlar: Metinde adıllarla kurulmuş ikilemelere örnek bir

tanedir:

kendü kendüye : kendi kendine

“andan kendü mescidine (3) geldi *kendü kendüye* eydür” (29b/3)

Sayı adlarından oluşanlar: Sayı adlarından kurulu örnekler ya yalın haldeki aynı sayı adının tekrarıyla oluşmuş ya da *-ar/-er* , *-sar/-şer* ekleriyle kurulmuştur.

biñ biñ : binlerce

“eger (2) anuñ hūblıgın görseyidüñ *biñ biñ* benüm gibiye bakmayayduñ”
(79a/2)

bir bir : tek tek

“arada nesne geçmiş ola *bir bir* girü oқыya” (31a/ 3)

yidişer yidişer : yedişer yedişer

“bayrām irtesi öyleden şöñra Minaya vara taş ata üç (15) def a *yidişer*
yidişer girü Mekkeye gele” (96a/15)

yüzer yüzer : yüzer yüzer

“Osmān rađıyallāhu ‘ anhu (10) buyurdı bunlara *yüzer yüzer* ağaç urdılar
altışar ay zindāna(11) koydılar”(50b/10)

İyelik ekiyle oluşanlar: Metinde iyelik ekiyle yapılmış ikilemelerde her iki öge de ek almıştır. Bu örneklerin kimi aynı anlamdaki , kimi yakın anlamlı olan sözcüklerden oluşmuştur.

atasın anasın : babasını annesini

“halvet hâlinde 68b(1) Hasanı Hüseyini ve *atasın anasın* kendü nefsin

añmadı ‘ aşileri günāhlu(2)ları añdı” (68b /1)

evin ḥānumānın : evini barkını

“ol kiři kim (7) *evin ḥānumānın* terk eyledi Tañrı hoşnūzluğın isteyü
ğarībliğa (8) düşdi”(85a/7)

gögsi döşi : göğsü

“imām ölenüñ *gögsi döři*ne (2) dura” (54b/1)

ḥūbluğın gökcekligin : güzelliğini, iyiliğini

“Peyğāmbır (4) kendü *ḥūbluğın gökcekligin* ‘ arz kıldı dünyā dağı kendüzin
(5) bezedi” (78a/4)

kulların karavaşların : hizmetçilerini, cariyelerini

“ta‘ āmdan (15) soñra gerek kim külli evin ve barķın *kulların ve karavaşların*
24b(1) konuğa bağışlasa gerek” (24a/14)

Durum ekleriyle oluşınlar: Metinde geçen durum eki almış örneklerde
sadece *belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma* ve *araç durum ekleri* kullanılmıştır.

Belirtme durumu ekiyle

şatuyı bāzārı : alış verişi

“mü ’ezzın (6) şalā viricek ḥalāyık *şatuyı bāzārı* komağ gerek tiz mescide
(7) ḥāzır olmağ gerek” (53a/6)

yirleri gökleri : yerleri gökleri

“iy *yirleri gökleri* (14) kudretile sağılayan Tañrı benüm küfrümden saña
ziyān olmadı illā baña bez-bahtlık (15) çok oldu” (33a/13)

Yönelme durumu ekiyle

işe güce : çalışmaya

“her kim bu du‘âyı gidesi vaktin okurısa ve *işe güce* giderse (7) işi tamām ola” (91b/6)

Bulunma durumu ekiyle

ardında öñinde : arkasında önünde

“yitmiş feriştehler (15) sağında ve yitmiş ferişte şolında ve *ardında öñinde* yürirler” (59a/15)

sağında şolında : sağında solunda

“burāk binmiş feriştehler (8) *sağında şolında* hırāmān hırāmān uçmak bahçelerinde gezinürler”(29b/8)

Ayrılma durumu ekiyle

yirinden maķāmından : yerinden yurdundan

“*yirinden maķāmından* sefer kırup (12) bulıt yoldaşlıgıla hem şöhet olur yiller anı bişürür” (85a/11)

Araç durumu ekiyle

añlun añlun : yavaş yavaş, ağır ağır

“İbrāhīmüñ cānı hulkumına [ya‘ nī boğazına] (5) geldi alıncuğı derleyü derleyü *añlun añlun* eydür” (71a/5)

dünin günin : gece gündüz

“tamu *dünin günin* Tañrıdan diler eydür İlāhī şol virdügün (14) rızkı yiyüp

saña şek getürenleri baña viribigil” (77a/13)

kıçın kıçın : geri geri

“dahı *kıçın kıçın* Ka‘ beyi firâkından esenleyü buñalu çıka dahı” (96b /15)

Yapım ekleriyle oluşanlar: Metinde geçen ikilemelerde, yapım eklerinden sadece **-cı / -ci ; -lu /-lü ; -suz /-süz** ekleri kullanılmıştır.

atalu oğullu : babalı oğullu

“Resûl eydür yâ oğul Tañrı hükmine muṭī‘ ol pes *atalu oğullu* (5) ağlaşu esenleşdiler” (70b/4)

dürlü dürlü : türlü türlü

“bugün siz dahı dileñ (7) *dürlü dürlü* dilegüñüzi ben dahı virem” (5b/7)

irtelü gicelü : sabah akşam

“eger (9) and içse andına durmasa sısı bir kul āzād eylemek gerek (10)

yāhūz on kişiye ÷on geyürmek gerek ya on kişi *irtelü gecelü* (11) toyurmağ gerek” (97b/10)

‘**aķılsuz bilisüz** : bir şeyden habersiz, bilgisiz

“seni girü bevl yolından çıp yalıncağ (8) ‘*aķılsuz bilisüz* dünyāya getürdüm ve iki maḥlūkuñ gönline sevgü bıraķdum” (26a/8)

ḥisābsuz sağışsuz : sayısız

“şol ḥālūñe degince senüñ ḥaķķuñda (11) iḥsān kıldum *ḥisābsuz sağışsuz* sen nite utanmadın bunca (12) yazuķlar kılduñ” (26a/11)

nitesüz niteliksüz : sorgusuz sualsiz

“ol pāzīṣāhlar pāzīṣāhı (10) *nitesüz ve niteliksüz* şınamaklılık atına bindi
kullar teferrücine geldi” (20a/10)

süci içgüci : içkici, içki içen

“biregü gey ‘ālim (8) olsa *süci içgüci* olsa daḥı ‘ālim olsa ‘ameli olmazsa
‘ālim (9) ilerü geçe [cāhil olup] ṭā‘ ati çok ilerü geçmeye” (51b/8)

Bağlaçlı ikilemeler

bayları ve develüleri : zenginleri

“İlāhī *bayları ve develüleri* ağırladuñ yalıncağı (4) ḥorladuñ”(89a/3)

evin ve barḳın : evini barkını

“biregü biregüyi konuḳluğa oḳısa ṭā‘ āmdan (15) soñra gerek kim külli *evin*
ve barḳın kulların ve qaravaşların 24b(1) konuğa bağışlasa gerek” (24a/15)

oḡuldan ve kızdān : evlattān

“zīrā kim ḡusul eyleyüp iḥrām geymek (9) ölüp yumaḳ gibidür *oḡuldan ve*
kızdān ayrılmış gibi yunur” (86b/9)

ṭaḡ ve daş : daḡ taş

“ṭā‘ āmin zaḳḳum [eyle] suyn teninden (11) aḳan şaru sular eyle ve
dünyādaki *ṭaḡ daş* ve ḳum ḳayır eydür[ler]” (83b/11)

ṭoḡrusı ve egrisi : iyisi kötüsü

“maḳşūdı ol idi kim bile *ṭoḡrusı ve egrisi* kimdür” (24b/7)

b) Eylem Kök ve Gövdesinden Kurulan İkilemeler: Bu grupta yer alan ikilemeler, sadece **-a /-e ; -madın /-medin ; -p , -u /-ü** zarf-fiil ve **-duḡ / -dūk** sıfat-fiil ekleriyle çekimli eylemlerden oluşmuştur.

Zarf-fiil ekleriyle oluşanlar

-a / -e zarf-fiil ekiyle

dura dura : dura dura, durunca

“eger (10) çok su *dura dura* yiyise ya dadı azsa beñzi bir dürlü (11) daḡı
olsa ol sudan âbdest almak revâ degüldür” (44b/10)

güle güle : gülerek

“Ḥaḡ ta‘ âlâ eyitdi yâ Ma‘ rûf şayru iken vaḡtında in‘ âm (3) kııurdum tecellî
kııup aña *güle güle* selâm virürdüm” (73a/3)

yırta yırta : yırtı yırtı, yırtarak

“andan Münkîr ve Nekîr ḡışmıla geıeler yiri (7) *yırta yırta* sağından ırte
namâzı karşı geıe” (42b/7)

-madın /-medin zarf-fiil ekiyle

üşenmedin erinmedin : üşenmeden erinmeden

“odı suvı yili doprağı ol(4) karañu yirde dirşürdüm *üşenmedin erinmedin* “
(26a/4)

-ıp / -ip, -up / üp zarf-fiil ekiyle

kığırıḡ çağırmaḡ : bağırıḡ çağırdı

“ İbrâḡim ‘aleyhi’s-selâm ‘Arafât ḡağında çıḡdı daḡı *kığırıḡ* (11)*çağırdı* “

(84b/10)

-u / -ü zarf-fiil ekiyle

derleyü derleyü : terleye terleye

“İbrāhīmüñ cānı hulkumına [ya‘ nī boğazına] (5) geldi alıncuğı *derleyü*

derleyü añlun añlun eydür” (71a/5)

Sıfat-fiil ekleriyle oluşanlar

yidügüm içdügüm : yediğim içtiğim

“ben bir kesek etmek (5) kazanurın anı göñlümce yirin oğlancuqlarumıla

yidügüm içdügüm anuñ berekâtındadır (6) didi” (25a/5)

Çekimli eylemlerle oluşanlar

düzdi koşdı : süsledi, donattı

“varurken kendüzin *düzdi koşdı* “ (78a/3)

kovdum sürdüm : kovdum

“sen ol uçmağa girmedin ben düşmanuñı senüñ ol 11b(1) evden *kovdum*

sürdüm” (11b/1)

savaşdılar uruşdılar : savaştılar

“işbu şādıklar bunları yalan kıldılar ve bunlaruñıla *savaşdılar uruşdılar*“

(27b/15)

üşendi buñaldı : sıkıldı

“Nāfi‘ kumkumadan yavlaķ *üşendi buñaldı* “ (33a/6)

sevinür güvenür : sevinir

“kişinüñ cānı boğazına (9) gelicek şeytān *sevinür güvenür* ĩmān almağa gelür” (38b/9)

bezer tonadur : süsler

“iy mü ’min (11) dünyā kendüzin *bezer tonadur* saña ‘arza kılur” (55b/11)

Ç. DEYİMLER VE ATASÖZLERİ

1. DEYİMLER (İng.*locution, idiom*)

Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan sözcük veya sözcük grubu (Korkmaz, 2003: 66).

Söz varlığının önemli bir kısmını oluşturan deyimler, toplumun anlatımdaki gücünü, benzetmeye olan eğilimini ortaya koyar. Bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları sağlarlar. Deyimler, kimi zaman yüzyıllar boyunca hiç değişmeden, kimi zaman da sözcüklerdeki değişmelerle kullanılagelmiştir.

Türkçe, deyimler açısından kendine özgü nitelikler gösterir; doğaya sıkı sıkıya bağlı kalarak anlatım sırasında doğadan yararlanır ve olayları, durumları, duyguları somut nesnelere dayanarak somutlaştırma adını verdiğimiz aktarmalar yoluyla dile getirir (Aksan, 1998a, C III: 35-36).

Deyimler çoğunlukla ele alınan konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla kullanılmaktadır. Özellikle halka bilgi vermek, onları aydınlatmak için yazılmış olan dinî içerikli metinlerde deyimlerin kullanım sıklığı dikkat

çekicidir. Deyimler, dilin kullanımı ve anlam yönünden de döneme ışık tutarak araştırmacılara zengin malzeme sunmaktadır.

Metin, deyimler açısından incelendiğinde çok zengin bir kullanıma sahiptir. Bu örneklerin bir kısmı ya zaman içinde kaybolmuş ya da değişim göstermiştir. Büyük çoğunluğu ise günümüze kadar kullanılagelmiştir. Deyimlerdeki sözcüklerden bazıları da anlam değişmesine uğramıştır.

Eserde belirlenen deyim örnekleri şunlardır:

“eger ol ḥabībüm *iki elin (8) götürüp* eydürse “ (6a/7) **“dua etmek”**

“Resūl işitdicek tebessüm kıldı *dişleri görünü (13) geldi*“(6a/12)

“gülümsemek”

“Ḥaḳ ta‘ ālādan ḥitāb gele kim (10) *götürün başlarıñuzu* bu uçmaḳdur

ṭā‘ at yiri degüldür“(8b/10) **“ayağa kalkmak”**

“*girü sözümüz üzere gelem*“(9a/15) **“konumuza dönelim”**

“*izin basa* (8) cuhūdlar ulusu girdi “ (9b/7) **“takip etmek”**

“sen dahı *göñlüñi* baña *virün*“(11b/1) **“sevgiyle bağlanmak”**

“kāfirler benümile (7) *karşu olurlar*“(11b/7) **“ karşı gelmek”**

“*dostumla düşmānumı bir dutmuş olurın*“(11b/1) **“eşit davranmamak”**

“Mūsā taş *ardına düşdi*“(12a/7) **“peşi sıra gitmek”**

“*cān ḥaḳ(ḳ)a ısmarladı*”(13b/2) **“ölmek”**

“andan girü *kendülerine gelem*“(14b/10) **“akılları başlarına gelmek”**

“sizün az nesneñüzi *çoğa geçürdüm*”(14b/14) **“artırmak”**

“dizârdan 15b (1) *yüz döndürmiş olurlar*” (15b/1) “**terk etmek**”

“dahı *kuvvat duta* kim (6) Tañrı ta‘âlânıñ ta‘âtine meşğül ola ”

(18b/5) “**sağlıklı olmak**”

“söz uzar *mağşuddan kaluruz*” (19a/7) “**konudan uzaklaşmak**”

“yâ mâlik *elümden (3) dahı nesne gelür misse*” (20a/2) “**elinde olmak**”

“ol mü ‘minüñ *göñline (14) girdi*“ (20a/13) “**sevgisini kazanmak**”

“mü ‘minler *yüzlerine gelicek* eydürler” (20b/11) “**karşılaşmak**”

“mü ‘minlerüñ *göñli hoş olmaya*“ (21b/14) “**üzülmek, kederlenmek**”

“şunca eylük (10) nite *gözüñe görünmedi*“ (25a/10) “**değer vermemek**”

“ulular şefâ‘at kılurlardı girü anı dahı *hoş dutardı*”(27a/2)

“**iyi davranmak**”

“bir azmıñı *yola getüre didi*” (28b/5) “**imana getirmek**”

“ol oda yalvarur *baş kor*” (28b/6) “**tapınmak**”

“senüñ hazretüñde durası *yüzüm kalmadı*“ (30b/3) “**cesareti olmamak**”

“evvel oqımağda ud ve hayâ *gâlib idi* (3) saña“(31a/3) “**ağır basmak**”

“*başuñ kayusı idi* arada nesne geçmiş ola ”(31a/3) “**tasalanmak**”

“toğsan toğuz gez *uşşı gide*” (31a/4) “**bayılmak**”

“ol miskîn bir gez *âh ide*“ (31a/15) “**acı ile içini çekmek**”

“girü ‘*aqlı gelicek*“ (31a/15) “**kendine gelmek, ayılmak**”

“bu ağı aña *kâr kılmazsa* (14) biz ulu dinümüz döndürevüz ”(31b/13)

“**fayda etmek, etkilemek**”

“biz ulu dinümüz döndürevüz ululıķdan duravuz aña *ķul olavuz*” (31b/14)

“aşırı derecede bağlanmak”

“eger içmezise *üstümüzden gitsün* gitsün kim 32a (1) biz aña dönmezüz “

(31b/15) **“serbest bırakmak”**

“günde (8) yüz gez anuñ öninde *baş korıdı*“ (33a/8) **“tapmak”**

“nice kim yalvardı ise *çāre bulmadı*” (33a/13) **“derdine derman bulamamak”**

“*yüzin* ol kumķuma içinde *urdı*” (33a/13) **“yere kapanmak”**

“kim kimi severise anuñ ile *ķopa getürüñ*“ (33b/10) **“haşrolmak”**

“mü‘ minler ... kalarlar *gözleri yaşlu cigerleri başlu*“ (34a/2) **“çok üzgün”**

“bunlar *yüz yire koyalar* Hāķ ta‘ ālā (7) yüz biñ luķfila bunları ağırlaya ”

(34a/6) **“secde etmek”**

“ol şubķ halkā *göstermeklik içinde* şöyledür” (35b/7) **“örnek olmak”**

“anuñ (4) zekātı *el götürüp* tekbır kılmaķdur” (37b/4) **“dua için el açmak”**

“iy benüm habībüm görürvem seni yavlaķ ümmetüñ *ğuşşasın göynersin*

benüm ‘ izzetüm (9) hāķķıçün bunlaruñ ğuşşaların göñlüñden gidereyin”

(38a/8) **“tasalanmak, kaygılanmak”**

“ikinci ķorķu *cān viresi vaķtıñdadur*” (38b/8) **“ecel zamanı”**

“ķişinüñ *cānı boğazına (9) gelicek*“ (38b/8) **“can çekişme”**

“şeytān sevinür gövenür *īmān almağa* gelür” (38b/9) **“dininden döndürme”**

“bir sā‘ at geçmedin cān alıcı *cānın alır*” (38b/11) **“yaşamına son vermek”**

“anuñıla *dostlık da‘ visin kılurdı*“ (42b/1) **“dost görünmek”**

“yüz döndüre (2) ol miskin sin içinde gözin aç” (42b/1) “uzaklaşmak”

“kendüzi şunuñ gibi (3) ġarībıġa düşdi” (42b/3) “kimsesiz kalmak”

“gözlerinden (5) yaş yirine kan döke” (42b/4) “üzüntüyle ağlamak”

“sağından ırte namāzı karşı gele” (42b/7) “engel olmak”

“mü’mini nite katı dutarsız dünyada ırte namāzın kııurdı” (42b/8)

“acımasız davranmak”

“avratın oġlan aġrısı dutdı” (43b/6) “doġum sancısı çekmek”

“hadd uruñ” (45b/6) “sınır koymak”

“anuñ ‘ālimleri karşı vardılar” (50a/15) “karşılama”

“Ořmānuñ elin ayaġın öpdiler” (50a/15) “saygıyla eğilmek”

“göñli (15) yavuz iki elin yüzine urmuş oturur” (50b/14) “canı sıkın”

“her [kim] öğrenmek ardınca degül dinsüz oldur” (51a/10)

“azminde olmak”

“kañısı ‘ālim (13) ise ol ilerü geçse” (51a/13) “imamlık yapmak”

“saķal yülime” (51b/12) “tembellik etmek”

“ya delü oldı ya ussı ġitdi ussı gelüp (10) uyanıķ namāzın yitüre” (52a/9)

“bayılmak”

“andan āzīne namāzına varmaķ öġine düşse mescidin yaña (4) yönelse”

(53a/3) “aklına gelmek, hatırlamak”

“yüz toķsan biřüñ terkinı urdılar” (56a/12) “terk etmek, vazgeçmek”

“biz fāni dünyede bunca belā dardaruz” (56b/5) “sıkıntı çekmek”

“yazıcılar kâğız kararurlar sen *gönlün ağart* (59a/4) **“kaygılanmak**

“efendilerinden *māla kesimli dururlar* kim viresi nesneleri (9) yokdur ”

(64a/8) **“zekat ödemekle yükümlü olmak”**

“*göñüllerin İslāma ısıtmağ için*”(64b/4) **“sevdirmek”**

“dükeli *bahāya dutulıcağ* yigirmi (11) ya otuz biñ dirhem degse

virmece” (65a/10) **“değeri belirlenmek”**

“*göñülleri kuvvet duta* okımağ meşğül(15) olalar”(65a/14) **“azmetmek”**

“*ṭālib-i ‘ilimlere baylar* (3) *tīmār eylemez* ola”(65b/3) **“değer vermek”**

“ya‘nī (5) mü‘min mü‘minün gözünüsidür ya‘nī biregünün ‘aybın kendü

‘aybın (6) gibi bile anı ciddile bildürüp gidermek *ardınca olsa*” (66a/6)

“azminde olmak, o yolu gütmek”

“*göñlin Tañrıya ısmarlayıcağ*” (66a/9) **“kendini Tanrı’ya adamak”**

“bugün sen tevḥīd (4) saykalın urduñ dünyā sevgüsü *reñgin giderür*” (66b/4)

“yüzü sararmak”

“ne kadar ki *göñli katı olsa* müsülmān olurdı” (68b/6) **“merhametsiz”**

“İbrāhīm gidicek *yüreği kopdı*” (70a/8) **“yüreği parçalanmak”**

“gördüğüm sā‘at 70b (1) *gücüm üzüldi*” (70b/1) **“eli, ayağı boşanmak”**

“yaradılmışda kimse (14) *baş kaldurmadın* seni uyarduğ”(71b/13)

“can bulmak”

“ögene düşdi başladı Eyyübile (7) *mācerā kıldı*”(73b/7) **“konuşmak”**

“hālile benüm kırsağuma *kolaysuz gelür*” (73b/8) **“ağırına gitmek”**

“iy düşmānıla dostı *bir dutucı*” (78a/9) “birbirinden ayırmamak”

“sizüñ (11) *yüzüñüz suyu berekātında* hoş geçerleridi” (79b/11)

“duyulan saygı gereği”

“sizüñ berekātuñuzda *hoş geçerleridi*” (79b/13) “iyi yaşamak”

“İlāhī saña ma‘ lūmdur kim (7) senüñ *buyruğuñdan daşra olduğum* yokdur ”

(80b/7) “sözünden çıkmamak”

“yā od *göñlüñ hoş dut* kim” (80b/9) “endişelenmek”

“illā oruç sin içini (9) aydıñ kılmaya illā oruç şeytān *bilin sımaya*” (81a/9)

“yok etmek”

“ol miskīn kim yalnızcağ korkudan *taṃağı kuruyup* bī-çāre qalup

dururdi”(81b/10) “ağzı kurumak ”

“bir burağa bindürdi kendü *öñine düşdi*” (82a/1) “ yol göstermek”

“şol kadar buñaldum *cānum* (12)*hulķuma geldi*” (82b/11) “nefes alamamak”

“bu tūfānı benüm *üstümnden gider*“ (83a/1) “sıkıntıdan kurtarmak”

“orucın ‘ özürsüz yiyenler *dünyeden çıkmayalar* tā ki ṭamuda (15) kendü

yirlerin görmeyince” (83b/14) “ölmek”

“ğarīblik ādemi bişürür *hāmlığın göyündürür*”(85a/3) “olgunlaştırmak”

“Tañrı hoşnūzluğın isteyü *ğarībliğa*(8)*düşdi*” (85a/7) “ kederlenmek”

“kendüzin ölüye qodı *baş açuğ yalın ayak*” (85a/8) “ ne üstte var ne başta”

“mü’minleri(5)kendü *dileğine kıomadı*”(85b/5) “istediği gibi davranmasına

izin vermemek”

- “yazuqların ol *cān acığın(5)*görmekde gide” (86b/4) “**can çekişmek**”
- “kıyāmeti (8)*baş göziyile* görmiş gibi olur” (86b/8) “**dünya gözüyle**”
- “şūr üni bunların *ķulağına girmedir*” (87a/11) “**dikkate almamak**”
- “Resūl ‘a.s. ‘Alinūn *ķulağına yapışdı*” (87a/15) “**uyarmak**”
- “biregū Halīl Ka‘ besin koyup Celīl (8) Ka‘ besin yörenürse farīza
boynından düşe mi” (88a/8) “**bir yükümlülüğten kurtulmak**”
- “*göñline* Ka‘ be şevķı *düşdi*” (88b/5) “**(bş.) yapmak istemek**”
- “kervān ķavmi dervīşı *ele aldılar* dervīş görünmez oldu”(88b/11)
- “yardım etmek”**
- “zikirle (13) *fenā evinden beķā evine vardı*”(89a/13) “**ölmek**”
- “*göñlüm yirinden ķopmış* gözüm yaşı akar” (89b/11) “**heyecanlanmak**”
- “yüz biñ ādemler *ağız birikdürseler*“ (90a/12) “**söz birliğı yapmak**”
- “selām viricek *iki elin götürü* (15) daķı eyitsün”(91a/14) “**dua etmek**”
- “ne ķadar (14) *göñli dilerse* tavāf eyleye” (94b/13) “**istemek**”
- “*gün tolinınca* ‘Arafāt tağında(6)du‘ ālar ķılalar” (95b/5) “**güneş yükselince**”
- “aķşām namāzın ve yatsu namāzın *bir uğurda* bir bañıla bir ķāmetile ķılı
vire” (95b/7) “**birlikte, bir arada**”
- “‘arabķa (6) *taķ urınan* kitāblar”(97a/6) “**ad verilmek**”
- “bir kaç *göñül açacak* içün yazalum” (97a/14) “**aydınlatmak**”
- “*söz yüssüzligi* pişe eyleyüp” (97a/15) “**terbiyesizce konuşmak**”
- “eger (9)*and içse* andına durmasa sısı” (97b/9) “**söz vermek**”

“and içse *andına durmasa* sısı” (97b/9) “**sözünü tutmamak**”

“biregünüñ *andı sındı* (15) kıl yokdur kim âzād kıla” (97b/14)

“**yemini bozulmak**”

“ikiñüzden biriñüz (5) benden *üç talāk boşdur*”(99b/5) “**boşamak**”

“yidi ay on gün dursa gerek andan şöñra (12)*er almağ* revādur” (99b/12)

“**kocaya varmak**”

“biregü *gümāna gelse* kim vefātdan şöñra namāz kıldum mı yoksa (15)

kılmadum mı” (100a/14) “**şüphelenmek**”

“bugün saña üç *talāk virmessem* (12) sen üç talāk boş ol”(101b/11)

“**boşamak**”

2. ATASÖZLERİ (İng. *proverb*)

Her ulusun kendi deneyimleriyle, bilgeliğiyle oluşturduğu atasözleri bir dil birliğinin dünya görüşünü, yaşayış biçimini yansıttığı gibi o toplumun kültür tarihiyle ilgili önemli ipuçları da verir. Çoğunlukla cümle biçiminde olup bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla kurulan, söyleyiş açısından daha etkili olan sözlerdir.

Deyimlerde olduğu gibi atasözlerinde de insanoğlunun belli durumlarda belli yargılara varması, kimi gerçekleri belirleyerek bunları bir özdeyiş biçiminde kesinleştirmesi dilden dile benzerlik de gösterebilir (Aksan 1998a, C III:38-39).

Metin, atasözleri açısından değerlendirildiğinde sadece aşağıdaki örneklerin kullanıldığı belirlenmiştir :

“*ḥaḳ gelicek bâṭıl gider*” (4b/12)

Aşağıdaki atasözleri ise metinde farklı kullanımlarıyla yer almıştır.

* “*kim azı bilmezse çokı daḥı bilmez*” (25a/4)

“*azı bilen çokı daḥı bilür*” (25a/11)

“*azı kim bilürse çokı daḥı bilür*” (26a/15)

“*azdan durmayınca çok ele girmez*” (72b/13)

* “*ḡarīblik ādemi bişürür ḥāmlığın göyündürür*” (85a/3)

“*ḡarīblik ḥāmı (10) puḥte kılar*” (85a/9)

D. KALIP SÖZLER VE DUALAR

Söz varlığı içindeki kalıplaşmış sözler, çoğunlukla belli bir kişiye ya da olaya dayanan, çoğu kez tanınmış kişilerin söyledikleri, dilde yerleşen ve çeşitli dillere çevrilerek genelleşen sözlerdir (Aksan 1998a, C III: 37). Metinde kalıp sözlerden daha çok dualar yer almaktadır:

Örnekler :

“*ebbedallāhu*” (3a/2) “Allah ebedi, daim eylesin”

“Resül ḥazreti ‘*aleyhi*’s – *selām*” (3b/5) “selam onun üzerine olsun”

“Ebübekr şiddīḳ *raḍiyallāhu ‘anhu*” (3b/11) “Allah ondan razı olsun”

“Resül ḥazret *ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem*” (4b/13) “Allah ona rahmet

etsin ve onu selamete erdiresin”

“Ḥaḳ ta‘ālā eyide *hoş geldüñüz*” (5b/4) “gelene söylenen esenleme sözü”

“cümlesi rahmet ile *berhōrdār olalar*” (7b/9) “iyi günler görsünler”

“iy beni birleyen kullarum *şāz geldüñüz*” (15a/6) “hoş geldiniz”

“kitāb mü‘ellifi ‘*afā-allahu ‘anhu*” (15b/7) “Allah onu affetsin”

“‘*arşdan ferşe degin*” (19b/8) “gökyüzünden yeryüzüne”

“‘*şerrādan şurā degin*” (19b/9) “mezardan mahşer yerine”

“çün kıyāmet günü olduğda *āmennā ve şaddaḳnā*” (30a/3) “inandık ve bağlandık”

“Tañrı ta‘ālā *lebbeyk* yā kulum diridi” (33b/4) “evet, kabul”

“*emîrû ‘l-mü‘minîn* ‘Āli raḍiyallāhu anhu”(40a/11) “Hz.Ali ”

E. DİNÎ TERMİNOLOJİ

İslâmiyetin kabulünden sonra özellikle dinî metinler dilimize aktarılırken dinî terimlerin bir kısmı aslına uygun olarak kullanılmış bir kısmı da çeviri, türetme ve aktarma yöntemleriyle Türkçeleştirilmiştir. Çalışma metni olan **Ahkâm-ı ‘Akâ’id** bu açıdan incelendiğinde; Arapça *hâlik* için *yaradan*, *mahlûk* için *yaradılmış*, *kirāmen kâtibîn* için *yazıcılar*, ‘*ażamet* için *ululuḳ* örneklerinin **türetme** yoluyla; *beytullāh* için *Tañrı evi*, *ramazān bayrāmı* için *kici bayrām* örneklerinin **çeviri** yoluyla; ‘*Azrā’îl* için *cān alıcı* , *dünyā* için *fenā evi*, *mü‘min* için *aḳ yüzlü* kullanımlarının ise **deyim aktarması** yoluyla yapıldığı görülmektedir.

Metinde geçen dinî terimler, özelliklerine göre şu başlıklar altında ele alınmıştır:

1. Aslî Yazım Özelliğini Koruyanlar

âbdest (38a/3), âdemîden (18a/8), âhıretde (20b/5), Allâha (13a/13), ‘amelin (4a/6), ‘arefeden (94b/14), ‘arş ve kürsî (17b/14), âyetin (45b/4), âzîne namâzın (52b/1), bâtıl (4b/12), bayrâm (96a/9), burak (24a/1), bünyâd (36a/13), beygâmbir (86a/10), bünyâz (3a/12), câriyye (78b/12), Cebrâ’îl (6a/5), cemâ‘tüñüzden (50b/2), cenâze namâzı (54a/12), cum‘a kıllurlarısı (52a/13), cünüble 854b/11), dârü’l-celâl (34a/12), dîn (18a/15), du‘âsın (6a/11), ehl-i sünnet (3b/3), ekremü’l-ekremîn (34a/7), esmâ ‘ilmin (7a/3), ferîştehler (4b/6), firdevs (39b/15), fiṭre (53b/1), ğılmân (67b/15), gūr ‘azâbından (5a/9), ğusul (12a/4), günâhı (6b/1), ḥabîbüñi (6a/5), ḥacca (3b/1), ḥâcılar (52a/13), ḥacerü’l-esvede (93b/15), ḥadîs (36a/14), ḥak (4b/12), Ḥak ta‘âlâ (5a/15), ḥâliḳumuz (86b/6), ḥalîlûme (9a/7), ḥalvet (16b/2), ḥarâmdur (37b/2), ḥasenât (4a/9), ḥâşâ (76a/2), ḥaṭîb (49b/8), ḥatim (44a/11), ḥazretüñe (20a/15), ḥelâl (50a/5), ḥil‘at ve ‘aṭâ (6b/11), ḥûrilerile (27b/2), ḥuṭbe (49b/9), ‘ibâdet (73b/6), iblîs (16a/6), ihlâs (11a/10), iḥrim (87a/10), İlâhî (6a/5), imâmı (38a/4), îmân (3b/3), ‘imâretdür (87b/12), ‘inâyetüñden (36b/9), kâfirleri (6a/8), kazâ eyler (53a/12), kelâm-ı kadîmde (4b/8), kıbleye (46b/2), kıyâmdadır (36b/12), kıyâmet (4a/14), kitâbda (36a/5), keffâret vire (101a/11), Qur‘ân (37b/6), ḳurbân (10a/9), ḳurbân bayrâmı (53b/10), küfrümden (33a/14), maḥlûḳ (16b/15), melekü’l-mevt (68b/2), mescid (9a/6), mesh (37b/10), mevlâ (21b/10), mezhebimizde (3b/3), minberde

(52b/6), mi' rāc gicesi (6b/10), Muḥammeddür (8b/3), mü'ezzīn (36a/74), mü'minūn (3b/10), münāfiḳlar (20b/8), Münkir ve Nekīr (5a/8), müsülmanlıḡuñ (3a/12), namāz (3a/14), nebī (68a/2), nifāk (39b/3), niyāz (88a/12), oruc (3a/15), pāzişāhlara (3a/5), peygāmbir (4a/2), raḥmāndur (18b/1), raḥmetile (7b/1), ramazān ayı (53a/13), rek' atın (39b/15), resūle (6a/12), rıdvāndur (18b/1), rükn (94a/6), rükū' (37a/13), şaḡābelerdin (13a/3), şalā (84b/15), şalavāt vire (49a/15), secdeye (5a/15), sevābı (14b/4), seyyid-i kâināt (5b/15), şırāt (5a/9), sûresin (15a/3), şūrı (87a/6), sünnet (47a/5), şefā' at maḡāmın (6b/6), şehādet ehli (11b/15), şerī'āt (51a/9), şeytānı (11b/4), ta' ātile (4a/3), taṭavvu' (52a/1), ṭavāf (88a/3), tefsīrlerde (20b/3), teḡiyyat (37b/8), tekbīr getüreler (46b/3), terāviḡ (84b/12), tesbīḡ (9a/14), tevbesin (7a/9), tevḡīd ehli (11b/15), teyemmümlüdü (51b/15), ümmetüñe (6b/12), vācib (12a/4), vaḡy (43b/9), vildān (21b/10), vitr (43b/9), zāhir (19b/3), zebānīler (79b/14), zekātın (72a/1), zıkr (37b/6).

2. Türkçeye Aktarılmış Olanlar

Eski Anadolu Türkçesinde, Arapça ve Farsça sözcüklerle tamlama ve anlatım kalıplarının Türkçeye aktarılmasında ya çeviri ya türetme ya da deyim aktarması yoluna başvurulmuştur. İncelenen metinde de , dinî terminolojiye ait sözcükler bu yollardan yararlanılarak Türkçeleştirilmiş ve dilimize yeni kavramlar kazandırılmıştır:

a) Türetme Yoluyla

arılık : münezzehlik

“benüm ḥabībüm beni birledi ve benüm *arılığuma* ṭanukluk virdi”(6a/3)

azğun : günahkar

“ol oda ṭapanları getüreler eyde iy *azğunlar* dünyede oda ṭaparduñuz (12)

niçün dahı otdan çıķmañ“(33b/11)

birlemek : tevhid etmek

“iy dünyede bizi *birleyen* (10)diller selāmumuz al ve iy bizüm buyruğumuz

dutan tenler ḥulleler gey ve iy bizi seven gönüller dīzārumuz gör”(5b/9)

birlük : ehadiyyet

“gerçek kullarum kim beni görmedin benüm *birlüğüme* varluğuma ṭanukluk

virdiler”(5b/3)

dileyici : dua eden kullar

“raḥmetüm baña gerekmez şunca *dileyiciden* dirīğim dutam“(90a/15)

şorucı : Münkir ve Nekır

“ol karañu sin içinde giriftār(15)olurlar ve toprak ṭağ gibi yuḫarudan ve

yaş yir ṭarlığı aşığadan 39a(1) ve yılan ve çayān bir yañadan şol ḫamu

belā içinde dahı *şorucı* ḫorḫusı (2) ola”(39a/1)

varluk : samediyet

“gerçek kullarum kim beni görmedin benüm birlüğüme *varluğuma* ṭanukluk

virdiler”(5b/3)

yalavaç : peygāamber

“ evvel ṭanukluk virmekdür Tañrınınıñ birliğine Muḫammedün *yalavaçlığına*”

(3a/13)

yaradılmış : mahluk

“ya‘ nî yâ Muḥammed dükeli *yaradılmışlar* (6) kendü nefslerine ḥayrân
kalduḡları vaḡtın şefa‘ ât maḡāmın saña (7) virem sen şefa‘ ât kılasın” (6b/5)

yazıcı : Kirāmen Kātib̄n

“eger bireḡü şunuñ gibi azḡun Türk ölürse kim hiç *yazıcılar* (14) yüzün
daḡı görmedük ola” (30a/13)

b) Deyim Aktarması Yoluyla

aḡ cān : mü‘min

“Ādem *aḡ cānları* göricek sevindi (3) ve ḡara cānları göricek yirindi
aḡladı” (38b/2)

aḡ yüzlü : mü‘min

“yā ṭamu ḡara yüzlüleri kendüzüñe alḡıl *aḡ yüzlüleri* (10) ḡo” (39a/10)

‘araṣat ḡākimi : Hz. Muhammed

“yā Tañrı resūli (2) kıyāmet güneşi ve yazuḡlar ümîzi yā ‘*araṣat ḡākimi*
yā nebîler serveri (3) yā velîlerün gözleri ırāḡı yā ḡāsekîler sulṭānı”
(68a/3)

biti : amel defteri

“ḡiṭāb gele kim bir vaḡtın aḡlarsın (11) kim ol aḡlamaḡuñ hiç aṣṣısı yok
andan *bitisin* açalar ” (30a/11)

buyruk dutmaḡ : ibadet etmek

“iy bizüm *buyruğumuz dutan* tenler hulleler gey (11) ve iy bizi seven
göñüller *dizārumuz* gör” (5b/10)

cān alıcı : ‘Azrā’īl

“miskīn sağına (10) bakar *cān alıcıyı* görür ve şolına bakar *īmān alıcıyı*
görür iniler zārı kıılır” (38b/9)

çeri : melek

“iy benüm yüce Tañrımūñ heybetlü(15)*çerisi* sizūñ bilūñüz neye irişür”
(13b/15)

dergāh : Ka’be

“İlāhī işbunca miskinler (12) kim zaḥmet gördiler dergāhuñdan nite
maḥrūm gideler” (89b/12)

dīvān : ‘amel defteri

“Haḫ ta’ālā (5) ḥiṭāb kıla raḥmet feriştehlerine kim ṭağlar gibi şevāb
anlaruñ (6)*dīvānına* koyalar yazuqlarından ağır gele” (62a/6)

fenā / beḳā evi : dünya / āhiret

“bir gün dervīş şayru oldı zikirle (13)*fenā evinden beḳā evine* vardı”
(89a/13)

kici ‘ālem : dünya

“yā Resūlullāh *kici ‘ālem* ḳaṅıdır eyitdi ‘arş (15) ve kürsī levḥ ü ḳalem
uçmaḳ ṭamu yirler ve gökler ve ay ve güneş ve ṭağlar 18a (1) ve deñizler
kici ‘ālemdür“ (17b/14)

ḥisāb yiri : maḥşer

“yā oğlum(2)iş andan daḥı artuḡdur kim siz şanursız beni *ḥisāb yirine*

(3) iletdiler” (51a/2)

iki dimek : şirk koşmak

“āḥır Tañrıya *iki dimezüz* didi oda ıpucı aḡladı ” (29a/5)

iki elin götürmek : dua etmek

“eger ol ḥabībüm *iki elin* (8) *götürüp* eydürse İllāhī dünyadaki kāfırları

ṭamuya müstaḥaḡ kılma (9) ve ṭamunuñ odın söyündür kıyāmet güninde

kāfırları yaḡmasun dise “ (6a/7)

imān alıcı : şeytān, iblis

“miskīn saḡına (10) baḡar cān alıcıyı görür ve şolına baḡar *imān alıcıyı*

görür iniler zārı kılur” (38b/9)

ḡara cān : günahkār

“Ādem aḡ cānları göricek sevindi (3) ve *ḡara cānları* göricek yirindi

aḡladı” (38b/3)

ḡara yüzlü : günahkār

“yā ṭamu *ḡara yüzlüleri* kendüzüne alḡıl aḡ yüzlüleri (11) ḡo” (39a/10)

ortaq itmek : Allah’a şirk koşmak

“bismi ’llāh Muḡammed resūlullāh dirise boḡazladıḡı mismildür

anuñ içün kim ve Muḡammed 103b(1) diyicek Tañrıyla *ortaq itmiş*

olur” (103b /1)

tapmak : ibadet etmek

“ne gördünüz benden kim baña *taparduñuz* 26b (1) ‘izzetüm haqqıçün

uçmağum sizündür ve ben sizünven sizler benümsiz “ (26a/15)

toğsan toğuz nāme : esmāü ’l-hüsna

“*toğsan toğuz nāmeyi* hep okıya (12) hiç şevāb bulmaya” (30b/11)

ulu ‘ālem : insanoğlu

“eyitdiler *ulu ‘ālem* kangısıdur eyitdi ādem *ulu ‘ālemdür*“ (18a/1)

yarlıgamağ : bağışlamak, merhamet etmek

“yirleri ve gökleri yaradan Tañrı mü ’minleri (14) okır uçmağda selām

evine kim sizi *yarlıgaya*” (22a/14)

c) Çeviri Yoluyla

ādem oğlanları : benī ādem

“Hağ ta‘ ālā hıṭāb kıldı kim iy *ādem oğlanları*” (38a/14)

kici bayrām : ramazan bayrāmı

“*kici bayrāmuñ* ‘arefesi (15) güninde şabāḥdan ikindüye degin tekbr

getürmek gerek” (53b/14)

oda tapucı : ateşperest

“Hasan-ı (2) Başrinün bir *oda tapucı* konşısı varıdı yitmiş yıl idi kim

oda tapar idi”(28b/2)

ten ‘ameli : ibādet-i bedenī

“ikinci şāfī *ten ‘amelidür* kim (7) aña ‘ibādet-i bedenī dirler” (55a/6)

ṭamu kızgını : cehennem ateşi, nār-ı cehennem

“mü ’minlerüñ ḥammāmı daḥı ṭamudur andan (3) gice yürirken ne kim ğıllı

ğış varısa gide *ṭamu kızgınından* derleye (4)şâfı ola” (80a/3)

Tañrı evi : Beytullah

“İslāmuñ bir bünyāzı daḥı (11) *Tañrı evi* ziyâret itmekdür” (84a/11)

ṭanuḳluk virmek : şehadet etmek

“evvel *ṭanuḳluk virmekdür* Tañrınuñ birliğine Muḥammedüñ

yalavaçlığına” (3a/13)

IV. SÖZCÜK VE ANLAM

Dil, yalnızca düşünceyi aktaran, ileten bir dizge değil, aynı zamanda onu oluşturan, biçimlendiren dizgedir. Dünyayı, ana dilimizin penceresinden görür, onun kavramlarıyla düşünür ve evreni ana dilimizle adlandırırız (Aksan, 1998a, C III:15).

Anlatımın en temel öğelerinden biri sözcüktür. Zeynep Korkmaz, sözcüğü “*Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi.*” olarak tanımlamaktadır (Korkmaz, 2003: 144). Anlamın tanımı ise şöyle yapılmıştır: “*Kelimenin tek başına veya söz içindeki öteki öğeler ile bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biri.*” (Korkmaz, 2003: 18).

Başlangıçta bir nesne, bir olay, bir hareket için bir sözcük kullanılmıştır. Bu sözcüğün, zaman geçtikçe kullanım alanlarına, kullanıldığı yere ve diğer sözcüklerle ilişkilerine göre değişik kullanımları, yeni anlamları ortaya çıkabilir.

Sözcük anlam bilimi , dil biliminde çeşitli adlarla anılan, genel dilde *sözcük* olarak adlandırılan öğeleri, bunların türemiş ve başka öğelerle bir araya gelmiş biçimlerini anlam açısından inceleyen bir anlam bilimi dalıdır. Bu dal, sözcükleri ele alarak bir nesnenin, bir duygu, düşüncenin içerdiği temel anlam ögesini, tasarımları, duygu değerlerini, yan anlamları, aktarmaları ve eş anlamlılık, eş adlılık, karşıt anlamlılık gibi konuları aydınlatmaya çalışır.

Çalışma metni, bu açıardan ele alınıp incelenmiş; bulgular konu başlıkları altında örneklendirilerek verilmiştir:

A. TEMEL ANLAM (İng. *denotation*)

Sözcüğün yansıttığı ilk ve asıl kavrama *temel anlam* denir. Sözlüklerde genellikle ilk olarak temel ya da en yaygın anlam açıklanır.

Sözcükler kullanıldıkça, onların *gösterilen*’lerinin, yansıttıkları kavramların başka nesnelerle benzerlik, yakınlık ya da ilişkilerine dayanılarak aktarmalara baş vurulmakta, bunlar yavaş yavaş çok anlamlı duruma gelmekte, *yan anlam*’lar kazanmaktadır (Aksan,1998,C III:180).

Metnin söz varlığını oluşturan ve **temel anlam**ıyla kullanılmış olan sözcüklerden bazıları şunlardır :

açıĝ “acı, ıstırap” (71a/3)

açlık “açlık” (81b/8)

arınmak “temizlenmek” (78a/10)

aydıñ “aydınlık” (82b/4)

aylak “başiboş” (88a/12)

ayruksımak “deĝişmek, başkalaşmak” (44b/12)

bakmak “başını o tarafa çevirmek” (78a/14)

bayılmak “kendinden geçmek” (71b/3)

berkinmek “saĝlamlaştırılmak” (49b/11)

bezmek “usanmak” (56a/12)

bezemek “süslemek” (55b/11)

buñalmak “sıkılmak” (71a/1)

çeynemek “çiĝnemek” (101a/2)

çezmek “çözmek” (98a/11)

çıkışmak “azarlamak” (76a/4)

daĝılmak “(topluluk) daĝılmak” (87a/3)

degmek “ulaşmak” (89b/5)

deĝşürülmek “deĝiştirilmek” (103a/10)

depelemek “vurmak” (25a/13)

deprenmek “hareket etmek” (76b/2)

derlemek “terlemek” (80a/3)

dirilmek “toplanmak” (105a/14)

dirneşmek “toplanmak” (50a/1)

diremek “dik durumda tutmak” (70b/12)

ditremek “zangırdamak” (69b/9)

dökülmek “(yaprak) dökülmek (87a/8)

dürişmek “çalışmak” (105b/9)

eglenmek “durmak, kalmak” (76b/1)

eksemek “eksiltmek” (56a/1)

göndürmek “uğurlamak” (70a/8)

güvenmek “itimat etmek” (69b/3)

irürmek “eriştirmek, ulaştırmak” (79a/4)

is “sahip” (89b/5)

işlemek “yapmak, yerine getirmek” (48a/3)

ivmek “acele etmek” (105a/15)

kaķımaķ “öfkelenmek, kızmak” (81b/13)

kaķ “kabuk” (101a/8)

keleci “söz, laf” (93a/5)

kaķa “yaşlı, ihtiyar” (19b/15)

konuķlamaķ “ misafir edip ağırlamak” (21b/3)

kuķmaķ “kucaklamak” (70a/5)

kurmaķ “hazırlamak” (78a/1)

oñulmak “(yara) kapanmak” (46b/11)

sıġamak “okşamak” (68b/15)

sıġınmak “korunmak amacıyla birine sokulmak” (70b/3)

uġramak “rastlamak” (13a/6)

urınmak “sarınmak, giyinmek” (69b/6)

uymak “birine tâbi olmak” (48b/8)

üleşdürmek “paylaştırmak” (87b/11)

üşmek “toplanmak” (88a/2)

üzilmek “kesilmek” (69b/4)

yandurmak “yakmak, tutuşturmak” (49b/12)

yaramaz “yararsız” (10a/7)

yaş “taze” (101a/7)

yavuz “kötü” (4b/3)

yıġmak “engel olmak” (69b/11)

yıkamak “yerle bir etmek” (87b/12)

yoġun “çapça kalın” (87b/8)

B. YAN ANLAM (İng. *connotation*)

Sözcüğün, temel anlamının yanı sıra, onun yanında kullanıma baġlı olarak kazandığı, çeşitli duygu ve çağrışımlara yol açan yeni anlamlarıdır. Zamanla ortaya

ıkan anlam ya da anlamlar yaygınlık ve kullanım derecesine gre szlkte *temel anlam*’dan sonra sıralanır.

Yan anlam, dil metnine ve onun meydana getirildiği sosyal ve fizik şartlara, yani dış duruma, sosyal rollere ve konuşanların ait oldukları gruba, bunların duygu ve dşncelerine ; toplumsal, tarih , kltrel vb. zelliklerine bağlıdır.

Szcklerin zaman iinde kazandıkları bu yeni anlamlar, insanoğlunun kavramları kimi zaman daha etkili, daha somut, daha kolay biimde dile getirebilmek iin aralarında biim, işlev, ama ilişkisi ve yakınlığı bulunan başka kavramlara dayanarak aıklamak istemesinden kaynaklanır; zaman zaman benzetmeye ve nkteli bir anlatıma eğilim gstermesiyle ortaya ıkar. Bu eğilimler, zellikle deyim aktarmaları yoluyla gerekleşerek szcklerin yeni anlamlar kazanmalarını sağlarlar. Başta organ adları, vcut blmleri ve ok kullanılan eylemler olmak zere bunların doğadaki nesnelere, nesnelerin de insanlara aktarılması szcklere yan anlamlar kazandırmakta ve onları ok anlamlı duruma getirmektedir (Aksan, 1998b: 58-60).

Metindeki szckler incelendiğinde daha ok somut kavramlarla eylemlerin yan anlam kazandığı grlmektedir. Din olayların, konuların aıklanmasında somutlaştırmadan yararlanılmış, doğa olayları veya doğadaki nesnelerden benzetme yoluyla yeni aktarımlar dile kazandırılmıştır. Bu rnekler **anlam aktarımı** başlığı altında metinden alıntılar yapılarak daha geniş bir biimde incelenmiştir. Aşağıda sadece szcklerin kazandığı yan anlamları sıralanmıştır:

almak “rtmek, dolamak” (92b/15)

az “kolay” (98a/13)

basmaḵ “yakalamak, tutmak” (103a/5)

beklemek “korumak” (60b/12)

bıraḵmaḵ “koymak, yerleştirmek” (102a/3)

bislemek “geçimini sağlamak” (99b/3)

bişürmek “olgunlaştırmak” (85a/3)

bitmek “tükenmek, kalmamak” (43a/15)

bitürmek “(bitki vb.) çıkmak, yetişmek” (43a/13)

bölük “kalabalık, topluluk” (88b/4)

bulmaḵ “bulunmak, temin etmek” (97b/8)

cān “ ruh ” (97a/6)

çekmek “kısaltmak” (92a/13)

çevrilmek “tekrarlanmak” (94a/12)

çıkmamak “düşündüğü gibi olmamak” (98b/4)

dayamaḵ “tutunmak, destek almak” (49a/7)

ditremek “sallanmak” (83a/14)

durmaḵ “yaşamak, oturmak” (94b/3)

dutmaḵ “yapmak, yerine getirmek” (70b/10)

dutulmaḵ “sesi çıkmaz olmak” (52a/5)

egri “yalan” (58b/7)

eridici “yok edici” (9a/4)

geçürmek “aktarmak” (90b/13)

göstermek “yaşatmak, bir şeyle karşılaştırmak “ (85a/4)

götürmek “(koku) sürünmek” (53a/15)

götürülmek “yok edilmek” (65a/15)

gözetmek “beklemek” (53a/14)

içmek “(sünger, pamuk vb.) emmek” (102a/11)

incitmek “zarar vermek” (8a/10)

işlemek “nüfuz etmek” (98a/7)

ķarañulık “bilgisizlik, cahillik” (3a/7)

ķatı “hızlı” (96a/11)

kesmek “mahrum bırakmak” (77b/2)

ķıymak “zulmetmek” (100b/12)

ķonmak “erişmek, ulaşmak” (95b/6)

ķuru “cansız” (58a/15); “değersiz” (83a/13)

ķopmak “bir yerden ayrılmak” (87a/7)

oynamak “eglenmek” (51b/2)

olmak “olgunlaşmak” (84b/3)

öğretmek “(dua) ezberletmek” (95a/15)

saklamak “korumak” (83a/8)

ķaldurmak “kendini bir şeye kaptırmak” (79a/12)

urmak “yerleştirmek, koymak” (82a/1)

yapışmak “sıkıca tutmak” (96b/13)

yapmak “hazırlamak” (43b/14)

yayılmak “genişlemek, büyümek” (101b/8)

yılışmak “korkmak, sinmek” (97a/6)

yitürmek “eksiğini tamamlamak” (52a/3)

yarılmak “ikiye ayrılmak” (87a/7)

yudmak “yok etmek” (4b/5)

C. EŞ ANLAMLILIK (İng. *synonymy*)

Anlamları aynı veya birbirine yakın olan sözcüklerdir. Dil bilimi açısından aslında anlamca birbirine tıpa tıp denk düşen çok az sözcük vardır. **Eş anlamlılık**, genellikle bazı sözcüklerdeki kavram inceliklerinin zamanla değişime uğrayarak anlamca birbirine yaklaşımlarından oluşmuştur (Korkmaz, 2010 : 85).

Her dilde görülen eş anlamlılar arasında kimi zaman oldukça büyük, kimi zaman pek küçük anlam farkları vardır. Dil, başlangıçta bir kavramı bir sözcükle karşıladığı için bir dilde aynı anlama gelen iki ögenin bulunamayacağı ve bu tür ögelerin daha çok *yakın anlamlı sözcükler* olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanır dilbilimciler tarafından (Aksan, 2004: 157).

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olan üzerinde çalıştığımız bu metin de, eş anlamlı sözcüklerin kullanımı açısından çok zengin örnekler içermektedir. Özellikle alıntı sözcüklerin Türkçe karşılıklarıyla birlikte yer alması yanında, her iki

ögesi Türkçe olan kullanımların çokluğu da eserin, dinî konuları halka daha iyi açıklamak ve bilgileri anlaşılır kılmak amacıyla yazıldığını göstermektedir. Hem dinî konuların anlatımında hem de bunlarla ilgili hikâyelerin, latîfelerin aktarılmasında Türkçe sözcüklere daha çok yer verilmesi dikkat çekicidir. Dinî konular hakkında bilgi verilirken çoğunlukla alıntı sözcüklerin hemen ardından Türkçe karşılıkları da verilerek bir tür tercüme yapılmıştır. Metinde, aynı anlama gelen Türkçe sözcüklerin yan yana ya da aynı cümle içinde art arda kullanıldığı örnekler de sayıca fazladır.

Metinde geçen **eş anlamlı** sözcükler, kullanım farklılıklarına göre şu alt başlıklar altında toplanmıştır :

1. Arapça ve Farsça Eş Anlamlı Sözcükler : Bu örnekler incelendiğinde sözcüklerin farklı biçimlerde bir arada kullanıldığı görülmüştür.

a) ‘ve’ Bağlacıyla Kullanılan Örnekler

‘azāb ve ‘uḳūbet “ sultān(8)ḳabūl ḳılmadı bunlara ‘azāb ve ‘uḳūbet buyurdi “ (20a/8)

in‘ām ve iḥsān “ çok in‘ām ve iḥsān (9) sultāndan aña degirdi “ (24b/8)

pīṣkeṣ ve baḥṣiṣ “ ṭonlḳ virsem gerek pīṣkeṣ ve baḥṣiṣ (4) virsem gerek” (21b/3)

ṣāz ve ḥurrem “ yā Resūlullāh hemīṣe mübārek cemālūñi ṣāz (5) ve ḥurrem görelüm”(13a/4-5)

ud ve hayā “ evvel okımağda *ud ve hayā* ğālib(3) idi saña başuñ
qayusı idi” (31a/2)

b) ‘vü, u, ü’ Bağlacıyla Kullanılan Örnekler

hevā vü heves “ benüm zikrümnden artuğ gönlinde *hevā vü heves*
(5)olmaya” (32b/4)

kibr ü ‘ucb “ in‘ āmdan soñra *kibr ü* (6) ‘*ucb* kırlur “ (25b/5)

şāz u ḥandān “Nemrūz baqdı gördi kim *şāz u ḥandān* (9)güler”
(16a/8)

c) ‘ile’ Bağlacıyla Kullanılan Örnekler

vaḳtile sā‘atile “cümlesi *vaḳtile*(8) *sā‘atile* ne yirde işledüñise
yazdılar “ (30a/7)

ç) Bağlaç Kullanılmadan Sözcüklerin Yan Yana Yer Aldığı Örnekler

‘ābidler zāhidler “īmān kim dünyada assısı var ol ‘*ābidler zāhidler*
(9)ve şādıqlar īmānidur” (21a/8)

fācirleri fāsıqları “*fācirleri fāsıqları* qahrıla (13)ḥazır kıldura”
(25b/12)

ḡalaba ḥaşed “iy *ḡalaba ḥaşed* sevenler ve kul(l)uqçılar sevenler “
(23b/2)

gümān şek “çok olmasına *gümān yoḡdur şek yoḡdur*” (60b/8)

renc belā “şābir bir kişidür kim şabrıla üns dutdı ya‘ nī *renc*
belā lezzetin(2)aldı” (72b/1)

red kıl-/kabûl eyleme- “otuz üç yıllık namâzı *red kıldılar kabûl eylemediler*”

(51a/3)

d) Alıntı Sözcükle Türkçesinin Aynı Cümlede Kullanıldığı Örnekler

bağ- / naẓar eyle- “aña günde bir gez *bağa* evet Tañrı ta‘âlâ mü‘minüñ

(12) gönline günde üç yüz altmış gez *naẓar eyler*”

(66a/11)

büzrüg / ulu

“ya Tatca Hıẓa-yı *büzrüg* dise ya Türkçe *ulu* Tañrı
dise” (48a/13)

enâr gibi ol- / kızar-

“ağuyı içdi beñzi *enâr* (5) *gibi oldı kızardı*” (32a/4)

haẓm eyle- / erit-

“andan diledi kim ol balık Yūnusı *haẓm eyleye*
eride” (8a/9)

iñile- / zârı kıl-

“şolına baẓar ĩmân alıcıyı görür *iñiler zârı kılar*”
(38b/10)

katılık belâ

“her kim *katılık belâ* görmedi yumuşaklık(9)qadrin
bilmez” (80a/8)

neden sebeb

“evvelki şubḥ(6) kim toğar *nedendür sebeb nedür*”
(35b/6)

‘özri git- / eyü ol-

“namâzdan çıkıcağ iş işlemedin(3) ‘*özri gitdiyiye*
eyü oldısa Ebū Ḥanīfe katında namâzı bātıldur”
(47a/2)

ta‘accübde kal-/ tañla-

“Cebrâ’îl ‘aleyhi’s-selâm *ta‘accübde kala*

(12)ferişteler Resûlün şefâ' atin *tañlayalar*

(68a/11-12)

ta'âm yiyicek

“ pes ağzı suvın tatlu kıldı(5) Hâk ta'âlâ tâ kim her
bir *ta'âm yiyicek* çaşnîsin bula” (18b/5)

ta'âm yimek

“iy *ta'âm yimek* sevenler ben sizlere yitmiş biñ
dürlü ta'âm 23a(1) hâzırladum” (22b/15)

tañla - / hayrân kal-

“ Cebrâ'îl eydür ben *tañladum hayrân kaldum*”
(17a/9)

yaradılmış âdemî

“pes bilindi kim *yaradılmışdan âdemîden* ulu
nesne yoğımış” (18a/8)

yiñile- / tımârla-

“balçık Ka'besin evvel Âdem yapıdı İbrâhîm(5)
yiñiledi İbrâhîmden soñra zamânlar kaldı
' Abdü'l-muṭṭalib *tımârladı* (87b/5)

e) 'ya'nî' Sözcüğüyle Kullanılan Örnekler

Metinde geçen birkaç örnekte de alıntı sözcüklerin hemen ardından 'ya'nî'

açıklamasıyla Türkçe karşılıkları verilmiştir :

günâh / yazuk

“ol biş hissedenden kılduğı *günâhlar* (10)ya'nî ol biş
hisseden kazandığı *yazuqlara* kefarete ola” (40a/9)

hulqum / boğaz

“İbrâhîmün cânı *hulqumına* [ya'nî *boğazına*](5)
geldi” (71a/4)

keşret ü isti'mâl / işle-

“*keşret ü isti'mâldür* ya'nî *çok işlemekdür*”

(98a/14)

ķabż /dut- “bağışlanan kişilerde *ķabż* ya‘ nī *dutmaķ* bulunmadı”

(103b/4)

ķızıl / altun “ķızları ataların otuz *ķızılıla* ya‘ nī *altun* şatun aldılar” (104b/13)

maķv ol- / eri- “bizüm gıbinüñ varlığı *maķv olur* [ya‘ nī *erir*]”
(58b/3)

mīrāşhōre / yiyici “biregü(14)öldi *mīrāş-hōreleri* ya‘ nī *yiyiciler* dirildi şoñın üleşürler”(105a/14)

f) Aynı Anlama Gelen Türkçe Sözcüklerin Bir Arada Kullanıldığı Örnekler

bil- / duy- “eger(6)ayaķdan bir ķıl çekerseñ cān anı *bilür* ve eger başda bir bit ısırursa(7)cān anı *tuyar*” (19b/7)

bişür- / göyündür- “üçünci hükümet (3)oldur kim ğariblık ādemi *bişürür* hāmlığın *göyündürür*” (85a/3)

geyesi / ķon “iy *geyesi* sevenler ben size bir *ķon* hāzırladum ki hīç cüllāh anı doķumadı” (23a/9)

ķıl- / işle- “anuñ içün kim cümle ümmetler ‘aybların ve ne *ķılduķların* ve ne *işledüklerin* (14) senüñ ümmetüñe bildürem” (75b/13)

ķol / el “pes kimisi Ādemüñ saĝ *ķolına* ve kimisi sol ķolına çıķdılar saĝ *elindekiler* (2)aķ idi şol ķolındaĝılar

kara idi “ (38b/1)

nūr yahtu aydın

“güneş maşrıka yakın oldukça güneş *nūr*

yahtusından aydın olur” (35a/15)

sakla-/bekle-

“ikindü namāzın kılsunlar üçüncü korkudan

saklayam aḥṣām(8)namāzın kılsunlar kim

dördüncü korkudan *bekleyem*“ (39b/7-8)

yiye- / az-

“eger çok su dura dura *yiye* ya dadı *azsa*“

(44b/10)

Ç. ÇOK ANLAMLILIK (İng. *polysemy*)

Çok anlamlılık, bir sözcükte temel anlamla bağlantılı birden çok anlamın bulunması; bir sözcüğün, anlam gelişmesi yoluyla asıl anlamı ile olan ilişkisini kaybetmeden yeni anlamlar kazanmasıdır (Korkmaz, 2003: 61).

Bir sözcük her dilde, başlangıçta tek bir kavramı yansıtmak üzere kullanım alanına girer. Zamanla doğadaki nesnelerin, adlandırılan şeylerin, en çok da başta organlar olmak üzere vücut bölümlerinin biçim, durum ve işlev bakımından birbiriyle yakınlıkları, göstergelerin anlam özellikleri arasındaki yakınlığını doğurmuş, bu da çok anlamlılığa yol açmıştır.

Dilin gelişme sürecinde sürekli yeni sözcükler türetilmez, bazan var olan sözcüğün anlamı genişler. Yani sözcük temel anlamının yanında yeni kavramları

anlatır duruma gelir. Dilde sözcükler gerek ses birleşimleri gerekse taşıdıkları anlamlar açısından sürekli bir değişim ve gelişim içindedir.

Türkçenin eldeki en eski eserlerine bakacak olursak, konuları ve sözcük sayısı çok kısıtlı olan Köktürk Yazıtlarında da bu olayın ilgi çekici kullanımlarıyla karşılaşırız. Örneğin, *olurmak* (oturmak) eylemi temel anlamın dışında ‘*ikamet etmek, yurt tutmak*’ ve ‘*tahta çıkmak*’ gibi anlamları da içermektedir. Türkçenin daha sonraki dönemlerinde de görülen çok anlamlılık, bugünkü Türkiye Türkçesinde başta vücut bölümlerini, organları gösteren adlar ile bazı eylemlerde ortaya çıkmaktadır (Aksan,1998a, C III:123-126).

Metnin söz varlığı incelendiğinde bazı sözcüklerin farklı anlamlarıyla eserde yer aldıkları görülmektedir. Bu anlamların bir kısmı günümüze kadar gelmemiştir.

Eserde geçen ve çok anlamlılık niteliği taşıyan örnekler şunlardır:

aldanmak 1. güvenmek, bel bağlamak “ gerçi benden (7) gāyibsin aña *aldanma* girü gelesüni unıtma”(26b/7); 2. kapılmak “bir nicesi dünyāya(14) ve şeytāna *aldandılar* sermāyeyi yitürdiler” (27a/14).

ayruk 1. başka “ben günde üç yüz altmış kez gördüğüm evi sen *ayruk* (6) kişiye verürsin” (11b/5); 2. bir daha, artık “anı zindāna koyardı *ayruk* (14) çıkarmazıdı” (27a/3).

az 1. kolay “anuñiçün kim çözmek ve uyan almak *az* işdür bir elile olur” (98a/13); 2. kısa “iy pâzişâhlar pâzişâhı işbu *az* ‘ömür içinde bu za‘îf (11) tenile bu kamu tâ‘ati nicesi kıldılar” (74b/10).

bağlamak 1. düğümlmek, bağlamak “bir[egü] namâz içinde(11)ilersügin *bağladı* namâzı bâtıldur ilersügin çekdi namâzı dürüst” (98a/11); 2. kapamak “uçmaqlarum kapusın saña (6) açdum ve tamularum üstüne *bağladum*” (81a/6); 3. etkisiz hale getirmek “Tañrı ta‘âlâ eydür iy kulum kâfirler benümile (7) karşı olurlar baña iki dirler sen bilün ile *bağla* bunları yalan eyle benüm arılığuma (8) şanukluk vir” (11b/7).

başmak 1. ayağını koymak “bir kadem(7)gökler kıranına *baş* ve bir kadem ‘arşa *baş*” (21b/7); 2. alt etmek, etkisiz hale getirmek “zebânîler üşeler aña *başalar* top gibi yumurlayalar” (31a/5).

baş 1. kafa “degme birinün *başında* bir nürdan tâç” (60a/12); 2. tek başına, yalnız “eger *başına* kılsa feriştehlere niyet eyleye” (49b/4); 3. komutan “Ömer ibn Hiţâb rağiyallâhu ‘anhu on biñ er viribidi ‘Ali rağiyallâhu ‘anhu (4) *baş* viribidi vardılar Nâfi‘ün çerisini sıdılar” (33a/4).

bitmek 1. (bitki) çıkıp yetişmek “Mūsâ ‘aşâsın dikerdi *bitüp* yapraqlanurdi (14) anuñ gölgesinde rāhatlanurdi” (4a/13); 2. (yiyecek) tükenmek “Hak ta‘âlâ bir geyicege buyurdi Yūnusun darısı *bitince* süd ile 43b(1) besledi” (43a/15).

çıkarmak 1. alıp götürmek, yükseltmek “anı dünyâda yidinci kat gökden altı yüz biñ yıllık yol yukaru (5) *çıkardum* perdeleri giderdüm dîzârum aña gösterdüm”

(6a/5); 2. bir şeyin çıkmasını sağlamak, ortaya çıkarmak “arş hazineinden [dārından] bir nūr kāğızı *çıkaralar*” (31a/10); 3. (giysi vb.) soymak “ādemiden faķır tonın *çıkarur* baylık tonın geyürür” (55b/15); 4. bir şeyi olduğu yerden zorla çıkarmak “anı gözinden ötürü severidi urdı bir gözün *çıkardı*” (56a/3); 5. hazırlamak “anlar dağı zekātın *çıkarup* yoksullara vireler” (59b/7); 6. içinden atmak, günahından arınmak “īmān mü’minün teninde kim yazuķ (9) cīfesi varısa *çıkarup* hasenāta mübeddel kılur” (4a/9); 7. bir şeyin niteliğini bozmak “eger suya bir nesne (2) kıatsalar suluķdan *çıkarsalar* ābdest revā degül” (45a/2).

çıkmak 1.yükselmek “Resül ‘aleyhi’s-selām göklere *çıkdı* uķmađı gördi” (21b/9); 2. tırmanmak “pes kimisi Ādemün sağ koline ve kimisi sol koline *çıkdılar*” (38b/1); 3. ortaya çıkmak, belirtmek “bir yılan *çıkarıdı* dīvār üstinde kıvurlurıdı yaturıdı uzunı (8) otuz arşun ve yoğunluğı bir direk gibi başı bir sığır başı gibi” (87b/7); 4. (zaman) geçmek “ya‘nī cum‘a namāzın öyle vaķtında (4) kılmaķ revādur öyle vaķtı *çıkıcaķ* bātıldur” (52b/4).

degmek 1. ulaşmak “sizün burnuñuza bir laķīf koķular *degdi* uķmaķ koķusu gibi” (9a/1); 2. bulaşmak “ikinci mes‘ele biregünün(7)tonına doñuz yağı *degdi* azacuķ”(101b/7); 3. payına düşmek “atası soñından bir ülüsi birine *degir* birisine hiķ nesne *degmez*” (104b/11); 4. belli bir değerde olmak, para etmek “biregünün bir ulu sarāyı var kıaravaşı (10) ve kıulları olsa bir bölük atları olsa dükeli bahāya dutulıcaķ yigirmi (11) ya otuz biñ dirhem *degse* virmeye evet şatılık olmaya dükeli (12) māl şayılmaz” (65a/11).

dikmek 1. bir şeyi dik olarak tutmak “secdeye varurken şol ayağın döşeye sağ ayağın (10) *dik duta*” (49a/10) ; 2. yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek “Tañrı ta‘ālā buyurdı kim (13) kırk yıl tamām oldı var ol ağacı *dikdügün* yirden yitmiş ağaç (14) al“ (61b/13) ; 3. (bez, kumaş vb.) dikmek “iy geyesi sevenler ben size bir tön hâzırladum ki hiç cüllâh anı doķumadı (10) ve hiç derzi anı *dikmedi*” (23a/10).

durmak 1. ayağa kalkmak, kıyam etmek “anı ferıştehler (8) baķı^ı ferķada getürdiler *duruñ* varalum namāzın kılalum” (13b/8); 2. hareketsiz durumda olmak “iy benüm ħabībüm niçün şöyle *durursın* ne dilersin dilegil” (32a/10); 3. vazgeçmek “biz ulu dinümüz döndürevüz ululıķdan *duravuz*” (31b/14); 4. bağlanmak, kendini vermek “senün ħazretünde *durası* yüzüm kalmadı” (30b/3); 5. beklemek, dikilmek “biraz anda *durdı* gördi bir yoķsul oturmuş oğlancuķlarıyla eydür” (24b/15), 6. bir yerde olmak, bulunmak “sulţān *durduğı* yirde bi-ķōz (14) oldı” (24b/13).

dutmak 1. yakalamak “Nāfi‘yi *dutdılar* bir demür (5) ķumķuma iletdiler demürlediler” (33a/4); 2. kurmak, yerleştirmek “ol bizüm (5) sa‘ādet ķadırın getürün yirün ısluca alacuğına *dutuñ*” (20a/5); 3. addetmek, kabul etmek “düşmānumı (3) düşmān ve dostumı dost *dutdılar*“ (14b/3); 4. kaplamak, sarmak “güneş dünyādan dolunıķ dünyāyı (15) ķarañulıķ *dutar*” (3b/15)

düşmek 1. yukarıdan aşağıya inmek “dünýādan bir yaprak *düşse* Ĥaķ ta‘ālā anı bilür” (19b/11); 2. yerleşmek, tutunmak “her bir mü‘min kim anası raķmine *düşse* anuñ 7a(1) şüretin kendü ķudret elümile ben düzerin” (6b/15); 3. yere

serilmek, bayılmak “İbrāhîmi yitdi gördi âh (10) didi dahı *düşdi* uşşı gitdi su saçdılar uşşı geldi” (70a/10); 4. kendini kaptırmak “eger bu (7) şerhe *düşersevüz* söz uzar makşûddan kaluruz” (19a/7); 5. gelmek, hissedilmek “ikindü namâzın kılanları Yûnus gibi tamu karañulığından ve sin kara (3) ñulığından ve yazuk karañulığından ve kıyâmet karañulığından kurtara (4) ve yalıncağ ‘uryân sin ma‘desinden ‘araşât ıssısı *düşdüginde* (5) ‘arşımı üzerine gölge kılam”(44a/4), 6. bir şeye uygun olmak “andan namâz bahtın (4)eyleyem tâ kim işümüz tertîbçe *düşe*“ (44b/4).

düzmek 1. yaratmak, meydana getirmek “anuñ 7a (1) şüretin kendü kudret elümile ben *düzerin*” (7a/1); 2. süslemek, donatmak “varurken kendüzin *düzdi* koşdı” (78a/3); 3. yapmak “ol mancınığ kim *düzüldi* dünyede iblîs düzdi” (16a/7).

er 1. koca “ol ‘avrat eyitdi öldi ise (4) ben *erümden* boş oldum” (104a/4); 2. erkek çocuk “ben yüklüyin eger *er* doğurursam ne baña nesne [degir] 105b(1) ve ne oğluma” (105a/15).

götürmek 1. yukarı kaldırmak “eger ol habîbüm iki elin(8) *götürüp* eydürse” (6a/7); 2. açmak, kaldırmak “Hâk ta‘âlâ 5b(1) buyura kim yâ ferîştehler *götürüñ* perdeleri kim dost dosta kavışa” (5b/1); 3. üzerinde taşımak, yanında bulundurmak “Hâk ta‘âlâ eyitdi ol taşı bir kaç gün kendüzüñde *götür* kim senüñ şöhetüñ berekâtında ol taşı tamuya tutruk eylemekden kurtaram” (12a/13).

incinmek 1. bir kimsenin herhangi bir davranışı, sözü yüzünden kırılmak, üzülmek, canı sıkılmak “ol şormak benden kesildi diyü eyitdi İlâhî *incindüm*”

(73a/6); 2. zarar görmek, sıkıntıya düşmek “İlāhī ol belādan 73a (1) *incinmezdi* yā niçün messeniye ’z-zurru diridi ya’ nī İlāhī *incindüm* demek (2) olur” (73a/1).

ķarın 1. mide “yā Yahyā *ķarın* ta’ āmdan(8) ve gönlīñ dünyā sevgüsinden ve kulaķların yalandan ve dilin herzedenden(9) sakladı” (83a/7); 2. yürek “gözin ħarāmdan ve *ķarın* şübhedenden(13) elini ķomadugı nesneden saklasa gerek” (50a/12); 3. rahim, döl yatağı “ol ķaravaş yüklü (3) oldu ķelebisi eyitdi eger *ķarnuñ* kız doğarsa sen āzād ol (4) er doğarsa āzād olma” (105b/3).

ķatı 1. çok, fazla “günden güne küfrleri arttı(5) Nūhı *ķatı* incitdiler” (61b/5); 2. şiddetli “yavlaķ ķarañulıķ (11) oldu yiller ve yağmurlar *ķatı* rūzigār oldu” (82b/11); 3. hızlı “Şafādan Merveye varurken (11) daħı *ķatı* yürimeye” (96a/11); 4. sert, haşın “mü’mini nite *ķatı* dutarsız dünyede irte namāzın ķılurdı” (42b/8).

kesmek 1. son vermek “ben anuñ küfrinden ötürü anuñ rızķın *kesmeyincek* ‘ālemler (3) benüm raĥīmılguma keremüme ŧanuķluķ virürler” (77b/2); 2. (saç, sakal, tırnak vb.) kısaltmak “iĥrām geyesi yire varıcaķ ğusul eyleye dırnaķların *kese* (14) bıyıgın *kese* ħoş ķoķular dürtine” (92b/13) .

kesilmek 1. sona ermek, bitmek “ol şormaķ benden *kesildi* diyü eyitdi İlāhī *incindüm*” (73a/6); 2. (bez, kumaş vb.) kesilmek, biķilmek “biz *kesilmekile* (2) adı degşürölmez” (104a/1).

ķomak 1. terk etmek, bırakmak “ya atañı anañı sev ümmetüñi *ķo* ya ümmetüñi sev atañı (10) anañı *ķo* “ (71b/9); 2. yerleştirmek, bırakmak “iy ķulum terāzünün bir yanına ol ŧoķsan ŧoķuz nāmeyi (13) *ķosunlar* “ (31a/13); 3. bırakmak,

dokunmamak “yā tamu kara yüzlüleri kendüzüne alğıl aķ yüzlüleri (11) *ķo*” (39a/11);

4. izin vermek “eger şeytān sağından gelürse irtē namāzın *ķomaya*” (42a/7).

ķonmak 1. konaklamak “bu du‘ā peygāmbēr ‘aleyhi’s-selām du‘āsıdır her kim bunu bınarlar ve seferlerde (8) ve *ķonduğı* vaktin okursa ģarāmiden yılandan ve çiyāndan ve ‘akrebden (9) ve dīvdēn ve periden ve uğrıdan emīn ola” (92b/8); 2. erişmek, varmak “andan Müzdelifeye vara dağı ferec dirler aña *ķona* imām (7) aḥşām namāzın ve yatsu namāzın bir uğurda bir bañıla bir ķāmetile ķılı vire” (95b/6).

ķovmak 1. bir yerden zorla çıkarmak, sürmek “ben düşmanuñı senüñ ol 11b(1) evden *ķovdum* sürdüm” (11b/1); 2. kovalamak, ardından koşmak “Mūsā taş ardına düşdi taş kaçır Mūsā *ķovar*”(12a/7).

okımak 1. çağırarak, davet etmek “Nemrūz İbrāhīmi bu resme (13) göricek vezīrin *okudı*”(16a/13); 2. okuma yazma bilmek “Tañrı ta‘ālā ādeminüñ(9) barmaķlarına yazı öğretti bilmedügin öğretti *okımayanı okır* eyleser ‘aceb degüldür” (57b/9); 3. (kuş) ötmek “ķuşuñ öğrenmegi *okuyıcaķ* (11) geldügidür” (102b/10).

sağ 1. vücudumuzun sağ tarafı “miskīn *sagına* (10) baķır cān alıcıyı görür ve şoluna baķır imān alıcıyı görür iniler zārı ķılır” (38b/9) ; 2. sağlıklı “‘İsā nefesi şayruyı *sag* ķılırdı” (4a/4); 3. inanan, iman eden “imān dağı yazuķdan şayru olmışları (5) yazuķdan ayırıp *sag* ķılır” (4a/5) .

sımaḵ 1. bozguna uğratmak, yenmek “Nāfi‘ ũn çerisini *sıdılar*” (33a/4); 2. hiçe saymak, gereğini yapmamak “bunca (12) yazuḵlar kılduñ benüm buyruḡum *sıduñ*” (26a/12); 3. (namaz, oruç) bozmak “daḡı oruç bayrām gün gün doğıcaḵ *sımaḵ* daḡı ḡusul (15) eylemek aḡzına misvāk [virmek] ve hoş ḵoḵular götürmek ve arı ṭonlar 53b (1) geymek ve fiṭre şadaḵasın vermek andan namāza yönelmek gerek” (53a/14).

sınmaḵ 1. parçalanmak “yıl (7) oldu gemi *sındı* bunlar ḡarḵ oldılar” (21a/7); 2. (giysi vb.) eskimek “eger ṭonı *sinur* ‘avratlarısa üç gez ṭonları (10) *sinınca* ḵatlansalar gerek” (99b/9); 3. verilen sözün bozulmaması, tutulmaması “Ḥaḵ ta‘ālā eyitdi iy benüm ḡabībüm Nūḡ cümle ‘ömrinde (11) bir kez ḵarış virdi anuñ sözün *sinmasun* diyü cümle kāfirleri (12) helāk ḵıldum” (7b/11); 4. (abdest, oruç vb.) bozulmak “bireḡü oruç (2) ḡüninde bir buḡday yudsa orucı *sinur* çeynerse *sinmaz*” (101a/2).

sürmek 1. sürüklemek “İlāḡı buyur zebānīlere beni *sürsünler* yüzüm üstine ṭamuya (8) bıraḵsunlar” (30b/7); 2. (at) sürmek “Tañrı ta‘ālā raḡmet atın *sürdi* ol mü‘minüñ ḡöñline (14) girdi “(20a/13); 3. kovmak, çıkarmak “ben henüz sen görmedüḡüñ evden (4) senüñ ḡāṭıruñ iḡün şeyṭānı *sürdüm*” (11b/4).

uḡramak 1. rastlamak “Resül ḡazreti eyitdi bu gice beni Cebra‘īl Ḵuds (6) teferrüçine ilette bir ulu ṭaḡa *uḡradum* ol ṭaḡuñ iḡinde bir maḡaraya (7) *uḡradum* “ (13a/7); 2. karşılaşmak “benden dīzārüm dileḡil kim zevḵler bulasın diye luṭṭa *uḡrayasın* (14) kim anı vaşṭ eylemeḡe yaramaz “ (5a/14); 3. bir yerin yakınından, yanından, iḡinden geçmek “Ḥaḵ ta‘ālā eyde iy benüm ḡāş (15) ḵullarum şol fülān

bahçe kim uçmağa girmedin *uğraduñuz* idi anda 9a (1) sizüñ burnuñuza bir laṭīf koğular degdi uçmak koğusu gibi tamu (2) ol idi “ (8b/15).

urmak 1. vurmak “biregünüñ iki gözlü ma‘ şūkı varıdı (3) anı gözinden ötürü severidi *urdı* bir gözin çıkardı” (56a/3); 2. haykırmak “Bāyezīd uyqusı içinde na‘ ra *vurdı* ussı gitdi” (74a/11); 3. yerleştirmek, koymak “bir nūr taç başına *urdı* bir burağa bindürdi kendü öñine düşdi bir laḥzada (2) şırāṭı geçürdi” (82a/1); 4. hazırlamak “Tañrı (12) ta‘ālā buyura kim *uruñ* Muhammedüñ tahtını ‘arş gölgesinde tahtı *uralar*” (27b/12); 5. nişan alarak atmak “biregü bir cānavarı oğıla 103a(1) *urdı* bir dīvāra doğundi dağı öldi” (103a/1), 6. beyan etmek, bildirmek “niyāz zenbīlin aldum Çalabum ḥazretine vardum ... *urdum*” (73b/3).

yalıncaḳ 1. çıplak “ayruk ‘avratıla *yalıncaḳ* kuçuşmaya” (93a/5); 2. yalnız başına “ol miskīn kim *yalıncaḳ* kórğudan ṭamağı kuruyup bī-çāre ḳalup dururdi” (81b/10); 3. yoksul, hiçbir şeyi olmayan “İlāhī bayları ve develüleri ağırladuñ *yalıncağı* (4) ḥorladuñ” (89a/3).

yaluñuz 1. yanında başkaları bulunmayan, tek başına “eger imāma uyarsa ... diye (13) eger *yaluñuz* ḳılursa hem ... diye hem ... diye” (48b/13); 2. ama “burnın dağı yire ḳoya *yaluñuz* burnın degürüp alnını degürmemek eyü degül” (49a/1).

yapmak 1. (bina, yapı) onarmak “anuñ içün kim İbrāhīm Ka’beyi biş ṭağdan getürdi (5) *yaptı* ” (80b/10); 2. kapamak, örtmek “irte namāzın ḳılanlara tevbe ḳapusın *yapmayam* tā cān (15) boğazına gelmeyince “ (43b/14)

yaramak 1. mümkün olmak “luṭfa uğrayasın (14) kim anı vaşf eylemege *yaramaz*” (5a/14); 2. *s.* kötü, yararsız, boş “îmān daḥı mü’minüñ *yaramaz* balçık gibi ‘amelin Tañrıya lâyıḳ (7) kılup ‘arşdan öte geçürür” (4a/6).

yol 1. gidilecek, yürünecek istikâmet “uçmak (7) gey erenler yiridür *yolı* tamudan geçer” (8b/7); 2. bir amaca ulaşmak için tutulacak yöntem “ben eyitdüm azdan durmayınca çok ele girmez *yolumuz* da tendendür (14) tenüñi şadaḳa eyle ma‘nî ni’metin saña virelüm” (72b/13); 3. uyulan ilke, usul, tarz “biregü biregüyü konukluḡa oḳısa geñez *yoldan* oḳısa gerek” (23b/11)

yüz 1. surat “aṭṭār anı (3) ḥürmetile gülâbdan içine koyar pāzişâhlar ve ‘âlimler ve dervişler ve ḥublar (4) anı *yüzine* saçarlar” (85b/4) ; 2. yüzey, satıh “İlâhî şol senüñ yirüñ *yüzinde* göḡüñ altında sensen (8) ḳorḳmayanlar eylüge lâyıḳ degüldür” (62b/7).

D. KARŞIT (ZIT) ANLAMLILIK (İng. *antonymy*)

Birbirine karşıt (zıt) anlam taşıyan sözcüklerin oluşturduğu bir anlam olayıdır. Her dilde olduğu gibi, Türkçede de birbirine yakın , aynı kavram alanı içinde bulunan kavramların yanı sıra birbirine tamamen karşıt kavramlar da vardır (Aksan,1998b, C III:81-82).

Köktürk yazıtlarında bu türden örneklerden bazıları şunlardır : *ırak* ‘uzak’ / *yagru* ‘yakın’ ; *tün* ‘gece’ / *küntüz* ‘gündüz’ gibi. Daha sonraki dönemlerde,

özellikle İslamiyetin kabulüyle Arapça ve Farsçadan gelerek dile yerleşen sözcükler karşıt anlamlılığın oluşmasında önemli rol oynamıştır.

Metnin söz varlığı incelendiğinde karşıt anlamlı ad soylu öğeler ile fiillerin yanında birbiriyle ilişkili olan karşıt anlamlı sözcüklere; yer, yön, mesafe, nitelik, miktar ve zaman bildiren karşıtlıklara sıkça yer verilerek akıcı ve ilgi çekici bir anlatımla konuların, olayların aktarılmış olduğu görülmektedir. Eserde geçen **karşıt (zıt) anlamlı** sözcükler, kullanım özellikleri dikkate alınarak şu başlıklar altında örneklendirilmiştir:

1. **İkili Karşıtlıklar** : Daha çok anlamca birbiriyle ilgili ad soylu öğeler ve eylemlerle oluşturulan karşıtlıklardır (Aksan,1998:130).

a) Ad Soylu Öğeler

bay / yoğsul : zengin / fakir

“ ‘araşāt ‘arşasında yüz biñ durur kavüm gördi kim

kimi (13) *bay* kimi *yoğsul*“ (86b/13)

cezā / şevāb : ceza / sevap

“ ol dünyāda kılduğunuz tã‘atüñ *cezāsın ve şevābın*

bulacak yirdür” (8b/11)

dost / düşmān : inanan / inanmayan

“ eger iki diyenile bir diyeni tamuya koyarsam

dostumla düşmānumı bir dutmuş olurın” (11b/12)

hak / bātıl : gerçek / çürük, temelsiz

“ Mūsā eyitdi anuñ içün kim benüm ‘aşam *ḥaḳ* idi
cāzularuñ cāzuluğı *bāṭıl* idi” (4b/12)

luṭf / ḳahr : iyilik, yardım / sıkıntı, eziyet

“ kimi *luṭfa* kimi (4) *ḳahra* varur” (87a/3-4)

miḥnet / ni‘met : sıkıntı, üzüntü / iyilik, ihsan

“ her kim *miḥnet* görmedi *ni‘met* ḳadrin bilmez”

(80a/9)

sağ / ṣayru : sağlıklı / hasta

“ ‘araṣāt ‘arşasında yüz biñ durur ḳavüm gördi kim ...

kimi *sağ* kimi *ṣayru*” (86b/14)

şaruşın / ḳarayagız : sarışın / esmer

“ ‘araṣāt ‘arşasında yüz biñ durur ḳavüm gördi kim...

(13)...(14)... kimi *şaruşın* kimi *ḳarayagız*” (86b/14)

sayrulıḳ / sağılıḳ : hastalık / sağlık

“ her kim (10) *sayrulıḳ* görmedi *sağılıḳ* ḳadrin

bilmez” (80a/10)

şāz / ğuşşalu : neşeli / kederli

“ ‘araṣāt ‘arşasında yüz biñ durur ḳavüm gördi kim...

(13)... kimi (14) *şāz* kimi *ğuşşalu*” (86b/14)

ölü / diri : ölü / diri, canlı

“anuñ içün kim *ölüden diri* (13) yig eger su artuḳ

olursa dükelinden ölüye haḳdur” (99a/12)

ölüm/ dirlik

: ölüm / yaşam

“anuñ içün kim *ölüm* ḥāli daḥı *dirlik* ḥāli gibidür”

(99b/2)

yir / gök

: yeryüzü / gökyüzü

“arş ve kürsî levḥ ü ḳalem uçmaḳ ṭamu *yirler* ve *gökler* ve ay ve güneş ve ṭaḡlar 18a(1) ve deñizler kici ‘ālemdür” (17b/15)

b) Eylemler

aḡırla- / ḥorla-

: değer ver- / hor gör-

“İlāhî bayları ve develüleri *aḡırladuñ* yalıncaḡı (4) *ḥorladuñ*” (89a/3-4)

al- / vir-

: (nefes) al- / ver-

“yok diriseñ başduḡuñ yir ve *alduḡuñ* ve *virduḡuñ* nefesüñ ṭanuḳdur” (30a/9)

baḡla- / çöz-

: baḡla- / çöz-

“bir[egü] namāz içinde (11)ilersügin *baḡladı* namāzı bāṭıldur ilersügin *çezdi* namāzı dürüst” (98a/11)

çık- / in-

: çık- / in-

“yüksek yirlere *çıkıcaḳ* (10)eyde ...(11) iniş yirlere *inicek* eyde” (92b/9-11)

doğ- / bat-	: (güneş) doğ- / bat-	“gün <i>doğduğundan</i> (2) gün <i>batduğuna</i> degin kaç dane kayır toprak var bilürüz” (14a/1)
helāk ol- / diri kıl-	: öl- / canlan-, diril-	“ol zebāniler heybetinden bir sâ‘at (15) içinde yitmiş gez <i>helāk ola</i> Tañrı ta‘ālā girü <i>diri</i> <i>kıla</i>” (30b/15)
kaldur- / eg-	: (baş) kaldır- / indir-	“boynın arkasıyla berāber duta yukaru <i>kaldurmaya</i> aşağa daħı <i>egmeye</i>” (48b/10)
sevindür- / yirindür-	: sevindir- / üz-	“iki iş işlemek sevgülüdür (2)cümle işlerün sulţānıdur bir Tañrı dostların <i>sevindürmek</i> biri (3) Tañrının düşmānın <i>yirindürmek</i> didi”(63a/2-3)
unut- / añ-	: unut- / hatırla-	“biregünün suyu varıdı <i>unutdı</i> teyemmüm aldı namāz(5) kıldı şoñra suyu <i>añdı</i> namāzı revādur” (98a/5)
var- / gel-	: git- / gel-	“dünyāya çok durduklarından i‘tibār yok (9) çi <i>vardılar</i> çi <i>geldiler</i> cümle işleri hiçdür” (76b/9)

2. İlişkili Karşıtlıklar : Birbiriyle ilgili kavramlar arasındaki karşıtlığı gösteren, aynı konuyla ilgili , ancak karşıt (zıt) anlamlı olan sözcüklerden oluşur (Aksan, 1998b, C III:130). Metinde geçen karşıtlıklarda değişik sözcük türleri kullanılmıştır:

aķ yūzlū / ķara yūzlū : inanan / inanmayan

“yā ıamu *ķara yūzlūleri* kendūzüñe alġıl *aķ yūzlūleri* (11) ķo” (39a/10)

‘avrat / er : karı / koca

“‘*avratı* eydür yā *er* sulıāndan ne görersin kim bunca du‘ ā (4) ķılursın” (25a/3)

baş / ayak : baş / ayak

“eger *başında* misseyidi *ayaġında* olmayaydı”
(19b/2)

bay develū / yalıncaķ : zengin / fakir

“İlāhī *bayları ve develūleri* aġırladuñ *yalıncaġı* (4) ġorladuñ” (89a/3)

ġelāl / ġarām : helal / haram

“müderrişlere Ādem vaķtında bir gez muġtāġ olur *ġelāl ġarām* řormaġa” (50a/5)

ķarıř / alķıř : beddua / övgü

“imdi Nūġdan sen yigsin(14) ve *ķarıřdan alķıř*

	yigdür” (7b/14)
köylü / şehirli	: köylü / şehirli
	“eger gusul eyleyen <i>köylüyise</i> cünüblüğü(10) gider eger <i>şehirliyise</i> cünüblüğü gitmez” (98b/9-10)
kul / çelebi	: kul / efendi
	“ <i>kullaruñ</i> nesi varısa <i>çelebisinüñdür</i> ” (55b/3)
sencileyin / bencileyin	: senin gibi / benim gibi
	“ben dileyicek <i>sencileyin</i> bulurın sen (6) <i>bencileyin</i> bulımazsın” (69a/5-6)
Tañrı / kul	: Tanrı / kul
	“ <i>Tañrı</i> ta‘âlâ eyide iy hâş <i>kulum</i> az nesneye kâni‘ olduñ” (5a/4)
yaz / kış	: yaz / kış
	“kici ‘âlemde <i>yaz</i> u <i>kış</i> ve yay (13) ve güz var” (18b/12)
yigitlik / kocalık	: gençlik / yaşlılık
	“mü‘minüñ dağı <i>yigitligi</i> yaza beñzer ve kâhalligi yaya(14) beñzer ve <i>kocalığı</i> güzdür” (18b/13-14)
zâhir / bâtın	: görünen / görünmeyen
	“cân hem içindedür hem daşındadır hem <i>zâhirdür</i> hem <i>bâtındur</i> ” (19b/3)

3. Yer, Yön, Mesafe Bildiren Karşıtlıklar

alt / üst

: alt / üst

“*altından*(10) gelürse yatsu namâzı kılmaya ‘ Osmân
eydür ben eyitdüm yâ Resûlullâh eger (11)
üstinden gelürse nice ola “ (42a/9-11)

iç / dış

: ruh / beden

“anûn kim *içinde* nifâk gıll u gış var(9) anûn dâhı
dışına vurısar yüzi kapkara olısar” (39a/8-9)

ön / ard

: ön / arka

“yâ melik ne sergerdân kalduñ Yûsufuñ tönüne bak
eger *önü* (5) yırtuğ ise suç Yûsufdandır eger *ardı*
yırtuğ ise suç Zeliḥādandır” (12b/4-5)

ön / arka

: ön / arka

“iblis vesvese kılmâğa mü'mine biş yirden gelür
(5)...ve bir *önünden* ve bir *arkasından*” (42a/5)

sağ / sol

: sağ / sol

“pes kimisi âdemüñ *sağ* kolına ve kimisi *sol* kolına
çıkdılar” (38b/1)

yakın / ırak

: yakın / uzak

“her kime kim ben *yakın* olam şeytân andan *ırak*
ola” (32b/7)

yeñi / eski

: yeni / eski

“eger *yeñi* nāfe (14) ise namāzı bātıldur *eski* ise
namāzı dürüstdür”(97b/3)

yukaru / aşığa

: yukarı / aşağı

“toprak tağ gibi *yukarudan* ve yaş yir tarlığı
aşığadan”(38b/15)

yüksek/ iniş

: yüksek / alçak, aşağı

“*yüksek* yirlere çıkıcağ (10) eyde ... (11) *iniş* yirlere
inicek eyde” (92b/9-11)

4. Nitelik Bildiren Karşıtlıklar

aķ / ķara

: *mec.* inanan / inanmayan

“Ādemũñ sağ ķolına ve kimisi sol ķolına çıkıldılar
sağ elindekiler(2) *aķ* idi sol ķolındağılar *ķara* idi”
(38b/2)

aydıñ / ķarañu

: aydınlık (gündüz) / karanlık (gece)

“eger evvelki şubḥ güneş nūrından mısṣa *aydıñ*
(2) olduğdan soñra *ķarañu* olmayıdı” (35b/1-2)

aydıñlıķ / ķarañulıķ

: aydınlık / karanlık

“irte *aydıñlıķ* gice (2) *ķarañulıķ* yidügi loķma ve
basduğı yir aña la‘net oķır” (84a/1)

eyü / yavuz

: iyi / kötü

“yā Qāf eger *eyüler* (11) olmasalar idi yir yüzinde
yavuzlar bir içim su içmeyeler idi” (62b/11)

geñez / şarp

: kolay / güç

“iy mü‘ minler size *geñez* (10) ve tatlu gösterdüm
ķabūl ķılduñuz aña kim *şarp* gösterdüm ķabūl
ķılmadılar” (34a/9-10)

gökcek / ķirkin

: güzel / ķirkin

“kimi ĩmān nūryıla *gökcek* kimi küfür ķarañuluğıla
ķirkin“ (87a/1)

hūb / ķirkin

: güzel / ķirkin

““ araşāt ‘ arşasında yüz biñ durur ķavüm gördi kim
...(13)... kimi *hūb* kimi *ķirkin* ” (86b/13)

ķatılık / yumuşaklık

: *mec.* güçlük, sıkıntı / rahatlık

“her kim *ķatılık* belā görmedi *yumuşaklık* (9)ķadriñ
bilmez” (80a/8)

nūr / ķarañuluk

: aydınlık / karanlık

“kimi ĩmān *nūryıla* gökcek kimi küfür *ķarañuluğıla*
ķirkīn” (87a/1)

toğruluk / hıyānetlik

: doğruluk, dürüstlük / kötülük, hainlik

“iy toprak ol(11) ķulum senüñile mu‘ āmele eyledi
anuñıla *toğruluk* eyle *hıyānetlik* eyleme” (60b/11)

ulu / kici

: büyük / küçük

“Tañrı ta‘ ālānuñ(11) iki ‘ ālemi vardur bir *ulu*

‘ ālem bir *kici* ‘ ālemdür” (17b/11)

var / yok

: var / yok

“‘ ālemler bileler kim od *var* göyündürmek *yok*”

(80b/4)

yatlu / eyü

: kötü / iyi

“cevāb oldur kim muhlişile müflisüñ tamu

temizidür *yatluları* alı kor(13) *eyü*lere yakın

gelmez” (80b/12-13)

yeyni / ağır

: kolay / zor

“ya‘ nī iki kelime vardur kim dilde gey (12)

yeynidür illā kıyāmetde terāzuda gey *ağırdur*“

(30a/2-3)

5. Miktar Bildiren Karşıtlıklar

çok / az

: uzun / kısa (zaman, süre)

“bunları hāzretten ıraḡ ve dīzār[dan] maḥrūm kıoyan

küfürleridür dünyāda *çok* ve *az* durdukları

degüldür” (77a/5)

tamām / yarım

: tam, eksiksiz / yarım

“imāmlik niyyet eyleyen kendü namāzın *tamām*

(2)düzer Kur’ân okur ol dağı buña (3) uydurur

ikisinüñ dağı namâzı *yarımdur*“(99a/1-3)

uzun / kısa

: uzun / kısa

“imâm ırte namâzinuñ evvel rek‘ atinde *uzun* okıya

ikinci rek‘ atında *kısa* okıya” (49b/7)

6. Zaman Bildiren Karşıtlıklar

evvel / âhir

: başlangıç / son

“Hac sûresinüñ *evveline* yakın secde yidinci Furkân

sûresinüñ (13) *âhırine* yakın secde” (45b/12-13)

evvel / şöıra

: ilk önce / sonra

“birisi nûrdan balçık Ka‘besin *evvel* Âdem yaptı

İbrâhîm(5) yiñiledi İbrâhîmden *şoıra* zamânlar

kaldı” (87b/4-5)

gice / gündüz

: gece / gündüz

“uyuduğı *giceye* beñzer ve uyanuqluğı *gündüze*

beñzer” (19a/1)

gün / dün

: gündüz / gece

“illâ *bir günde ve bir dün*de (7) üç yüz altmış kez

Hak ta‘âlâ mü’minüñ gönline tecellî kıılır” (18a/6)

gündüz / dün

: gündüz / gece

“ya‘ nī *gündüzün* sizüñile olurun *dünün* varuram

Tañrımıla(4) olurun” (58a/3)

irte / aḥṣām : sabah / akşam

“imām *irte* namāzında ve *aḥṣāmda* ve yatsuda aşikāre
oқыıya” (49b/5)

irte / gice : sabah / gece

“*irte* aydıñlık *gice* (2) karamñulık yidügi loqma ve
basduğı yir aña la‘ net oқыr” (84a/1)

şoñrağı / evvelğı : sonraki / önceki

“*şoñrağı* karamñulık tanuқdur kim ol *evvelğı* aydıñlık
güneşden(4) degüldür” (35b/3)

E. EŞ SESLİ SÖZCÜKLER (İng. *homonymy*)

Bir dil içinde birbirinden tamamen ayrı iki veya daha çok kavramın ses ya da yazım açısından aynı olmasıdır. Bu durumun oluşmasında genel olarak iki etken ileri sürülür. Birincisi, farklı anlamdaki iki ya da daha çok sözcüğün zaman içinde geçirdikleri ses ya da biçim değişikliği nedeniyle birbirlerine yaklaşılarak eş sesli (sesteş) duruma gelmeleridir. Bu olaya neden olan ikinci etken ise, yabancı bir dilden geçen sözcüğün dilde var olan bir başka sözcükle eş sesli olarak birlikte kullanılır duruma gelmesidir (Aksan, 1998b: 72-74). Metinde geçen eş sesli sözcükler şunlardır:

bağ : sicim,ip ve benzeri şeyler

“selām virmedin ol (11)*bağ* altındaki zaḥmı oñuldı “ (46b/11)

bāğ : bahçe

“nite oldı kim biz ḳullara (4) *bāğ* bahçe oldı” (9a/4)

ben : I. tekil kişı zamiri

“imdi *ben* eger ol maḥdūma dünyālik virürsem (4)zerreyi kirmāna
ve ḳaṭre-i ummāna iletmiş oluram “ (3a/3)

ben : vücuttaki renkli leke

“üstinde(11) bir ḳumral orta boylu bir yañağında *beñlü* bir er
oturmuş” (73b/11)

sağ : yön, taraf

“imdi *sağ* yanuña geçür vezīrligüñ(12) aña vir” (12b/11)

sağ : sağlıklı olan

“āzīne gün namāzın anlara kim ...(11)... ve *sağlar* ve gözlülerdür
bunlara farīzadur”(52b11)

yüz : surat

“İlāhī buyur zebānīlere beni sürsünler *yüzüm* üstine ṭamuya(8)
bıraḳsunlar” (30b/7)

yüz : yüz sayısı

“*yüz* yıl dünyede bunca ni‘met virdüm” (9b/15)

V. ANLAM AKTARIMI

A. BENZETME (İng. *smile*)

Her dilde anlatımı güçlendirmek, canlı kılmak için yararlanılan dil olaylarından, söz sanatlarından biri **benzetme**dir. Benzetmeler, aktarmaların ilk aşamasıdır. Kavramlar arasındaki yakınlıklardan, benzerliklerden yararlanarak bunlardan birini anlatırken ötekini de anma eğilimidir. Bu benzetmelerin kullanımı yaygınlaştığında kalıplaşır, kişisel olmaktan çıkarak söz varlığının öğeleri arasına katılır (Aksan, 1998b:61).

Benzetme bir mecaz sanatı değildir; çünkü sözcükler gerçek anlamlarında kullanılır. Benzetmelerde, kavramlar arasında benzetme ilgisi kuran edat ya da edat görevinde olan *gibi*, *kimi*, *sanki*, *güya*, *nitekim*, *misâl*, *andırır*, *benzer*... sözcüklerinden yararlanılır (Dilçin, 1983: 406). Türkiye Türkçesinde daha çok *gibi* edatı ve *benzemek*, *dönmek* fiilleriyle benzetmeler yapıldığını görüyoruz (Aksan, 2006b:99). Anadolu ağızlarında da “*ağaçsız memleket, duvaksız geline benzer*”, “*anasız çocuk, kanatsız kuş gibidir*” örneklerindeki gibi özgün benzetmelerle karşılaşılıyor (Aksan, 2006b: 158).

Metinde *gibi* benzetme ilgeciyle yapılmış örneklerin yanı sıra *beñzer* ‘gibidir’ sözü kullanılarak oluşturulmuş yapılar da bulunmaktadır. Bunların dışında doğrudan *benzeyen* ve *benzetilenin* birlikte kullanıldığı örnekler de vardır.

Dinî içerikli eserler halka yöneliktir; onlara dinin kurallarını öğretmek, onları dinî konularda bilgilendirmek, bilinçlendirmek amacıyla yazılırlar. Bu nedenle

de bu tür eserlerde işlenen konuyla ilgili örnek olaylara, anlatılara çokça yer verilir. Açıklamalarda doğadan yararlanarak benzetmeler yapılır, somut kavramlar kullanılır, özellikle de halkın dili esas alınır. Metinde **benzetme** özelliği taşıyan örnekler, kullanım özelliklerine göre üç başlık altında ele alınmıştır :

1. ‘*beñzer*’ Sözüyle Yapılan Örnekler

“İmān meşeli Süleymān barmağındağı *yüzüğe beñzer*” (3b/6)

“İmān meşeli (12) *güneşe beñzer*” (3b/11)

“İmān meşeli ‘İsa peygāmbere nefesine beñzer’ (4a/2)

“İmān meşeli *deñize* (8) *beñzer*” (4a/7)

“İman meşeli *Mūsā ‘aşasına beñzer*” (4a/10)

“mü’minün dahı *yigitligi yaza beñzer* ve *kāhalligi yaya* (14) *beñzer*”
(18b/13)

“açlığı ve yüz döndürdüğü(15) *bulıda beñzer* ve güldüğü *yıldırıma beñzer* ve ağladuğı *yağmura beñzer*” (18b/14-15)

“uyuduğı *giceye beñzer* ve uyanuqluğı *gündüze beñzer* kaşı kılı *ayrığa beñzer* (2) ve sakalı kılı *ağaçlara beñzer* gövdesi kılı *buğdaylara beñzer* yüzi(3) *dergāha beñzer* ve gözleri *cāmlu derecelere beñzer* ve ağzı *kapulara* ve burnı(4) *şundurmalara* ve dişleri *kapucılara beñzer* ve boğazı *dehlize* ve ma‘desi(5) *muṭbaḥa* ve selāḥaneyeye ve bağarsuqları evden çıkan oluqlara *beñzer* (6) ve gönül taḥta ve cānı sultāna ve İmānı ḥazīneye *beñzer*”

(19a/16)

“her kimün ki içi tolu imāndur şol tamām ‘ayār 39b(1) *altuna beñzer*”

(39a/15)

“münāfık (2) ise *kalb akçaya beñzer*” (39b/2)

2. ‘*gibi*’ İlgeciyle Yapılan Örnekler

“imān daḥı mü ’minün *yaramaz balçık gibi* ‘amelin Tañrıya lāyık (7) kılp

‘arşdan öte geçürür” (4a/6)

“zebāniler üşeler aña başalar *tob gibi* yumurlayalar” (31a/5)

“toprak *tağ gibi* yukarudan” (38b/15)

“Haḫ ta ‘ālā (5) ḥiṭāb kıla rahmet feriştehlerine kim *tağlar gibi* şevāb

anlaruñ(6) divānına koyalar yazuklarından ağır gele” (62a/5)

“İbrāhīm mescide geldi (13) *yüzi enār gibi idi* “(70a/13)

“degme bir şevāb içün *tağlar gibi şevāb rüzī kıla*” (74b/6)

“on dört yaşar *kız oğlan gibi* oldı” (78a/5)

“*uçmak gibi sarāy* bulduğına” (80a/7)

“şol kadar uzun yolu *yıldırım gibi* geçe “ (80b/15)

“oruç dutan dīzārūm göre baş göziyile *ay bedrin (7) görür gibi*” (82b/6)

“gökler yarıla yılduzlar *ağaçlar (8) yaprağı gibi* dökile gökler aşğa ine”

(87a/8)

“yoğunluğı bir *direk gibi* başı bir *sığır başı gibi* (9) andan qorqarlaradı

yiñilemege” (87b/8)

“eski olıcaḫ qurur *dibāğat virilmiş gibidür* anuñ içün arıdur” (97b/7)

“ölüm hālî dağı *dirlik hālî gibidür*” (99b/2)

“gönlü ile yemiş olmaz (14)şol *kusundusı yemiş gibi* olur” (101a/14)

“*dīvār yir gibidür* yire düşerse arıdur (3) *dīvāra dokunıcağ dağı arı* olsa
gerek” (103a/2)

“bismillāh didügi demden degşürüliccek *av Tañrı adınsuz boğazlanmış* (13)
gibi olur lā-cirem hārāmdur” (103a/12)

3. Sadece ‘*benzeyen*’ ve ‘*benzetilen*’ Unsurlarla Yapılan Örnekler

“mü’mine dağı *şamı* (12)*deñizdür* uğrayıcağ lā-ilāhe illallāh Muhammedün
resulullāh bereketinde (13)*şamı deñizinden* kurtıla” (4a/11-13)

“mü’minüñ *yavuz ‘amelleri ejdehā olup* mü’ mine hamle kıla mü’min
korka” (4b/3)

“mü’minüñ ağızındağı (6) tevḥīdden bir *nūr ejdehāsı* ola ol yazukları yuda”
(4b/6)

“*Tañrınıñ bir evi var* adı *uçmağdur* (10) ve dağı bir evi var adı *göñüldür*”
(11a/9)

“*teni* şatun alınmış *şavarumdur cānı* benüm (9) *nūrumdur göñli* benüm
bağçemdür ve *tevḥīd* benüm *yemişimdür*” (17b/8-9)

“‘*arş* (15) ve *kürsī levḥ* ü *qalem uçmağ şamı yirler* ve *gökler* ve *ay* ve
güneş ve *tağlar* 18a(1) ve *deñizler kici ‘ālemdür*” (17b/15)

“eyitdiler ulu ‘*ālem* kangısıdur eyitdi *ādem ulu ‘ālemdür*” (18a/1)

“kici ‘*ālemde* ‘*arş* var mü’minde *göñül* var kici ‘*ālemde* *levḥ* var (10)

mü'minde *kuvvēt* var kici 'ālemde *ķalem* var mü'minde *dil* var" (18a/9)

"kici 'ālemde (11) *yılduzlar* var mü'minde *laṭīf fikir* var kici 'ālemde *ay* var mü'minde (12) *aķl* var kici 'ālemde *güneş* var mü'minüñ nefsinde *lā-ilāhe illallāh* (13) *Muḥammedün resūlullāh nūrı* vardur kici 'ālemde *deñizler* var mü'minde *'ilim* (14) var kici 'ālemde *ķamular* var mü'minde *şehvet* var" (18a/11-14)

"kici 'ālemde *uçmak* var mü'minde 18b(1) *eyü hulk* var" (18a/15)

"kici 'ālemde *şular* var mü'minde *ķamarlar* var" (18b/2)

"mü'minüñ ...(14)... *ķocalığı güzdür ölümi ķışdur*" (18b/13)

"*dünyā bir köpridür* geçecek yirdür anı yapmak gerekmez" (29a/3)

"İlāhī *bir avuç günāhlu* (12) *ümmeṭ* için senden yakınlık dilerin" (32a/11)

"*ābdest almak silāh geymekdür meş eylemek başa ışıķ urınmaķdur* ve *ğusl eylemek çuķal geymekdür cemā' ate varmak çeriye ulaşmaķdur* ve *yoldaşlara varmaķdur mü'ezzin bañladuğı savaşı ķıgırışmaķdur mescide varmak meydāna girmekdür imām mihrāba geçdügi dīn bahāduru ilerü yürüyüp şeyṭanı meydāna diledügi olur namāzdan fāriğ olmak şeyṭān çerisi sıyup kovmaķdur*" (37b/10-13)

"*faķır ṭonın kim Tañrı ta'ālā 'āşıklarınuñ ṭonıdur*" (56a/5)

"*baylık ṭonın kim dünyā müridlerinüñ ṭonıdur*" (56a/6)

"oruç dutğıl (8) kim *oruç benüm bahādurumdur*" (81a/8)

"*uçmak* bunlaruñ (15) *maķāmıdur* ve *dizārum* bunlaruñ *hıl'atidür*" (85b/14)

“dükeli cömerdlerüñ cömerdlığı benüm keremüm deñizinde bir zerre (10)
degüldür” (90a/9)

4. ‘-ca / -ce’ Eşitlik Ekiyle Yapılan Örnekler

“eger yidi deñiz *suyınca* kan yaş gözlerinden akarsa senüñ (13) tevbeñ
kabül olmaz” (40b/12)

“imdi bizüm varlıgumuz anuñ pāzişāhlığı katında (2)ol öküz *başınca* dañı
yoğdur” (58b/2)

“bunca ğarīblık görüp bulduğı *sevābça* (gibi) yoğsullar cum‘ a gün ğusl
eyleyüp mescide varup iki rek‘ at namāz kı lup ol kadar sevāb bulur”
(90b/14)

“ol yağ yayıldı *aya kadarınca* oldu” (101b/9)

B. AKTARMA

İki sözcüğün görünüşündeki, işlevindeki veya durumundaki benzerliğe dayanan anlam olayıdır. Benzetmelerde olduğu gibi aktarmalarda da anlatılmak istenen kavram, onunla bir yönden ilişkisi, benzerliği, yakınlığı olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışılır; böylece gösterge yeni bir anlam kazanır. Aktarmalar, ilk kez kullanıldığında özgün, ilgi çekici bir dil olayı, bir söz sanatı iken yerleşip kalıplaştıktan sonra birer yan anlam niteliği kazanırlar. Bu nedenle aktarmalar çok anlamlılığı doğurur. (Aksan, 1998b: 62).

1. Deyim Aktarması (İng. *metaphor*)

Deyim aktarması, sözcüğün dile getirdiği kavramla bir başka kavram arasında çoğu kez benzetme yoluyla bir ilişki kurarak sözcüğü o kavrama aktarma olayıdır. Bu tür aktarmalarda en çok, organ adları ve vücutla ilgili kavramların kullanıldığı görülmektedir. Deyim aktarmalarının bir türü de doğayla ilgili öğelerin insan için kullanılmasıdır. Bu başlık altında ele alınan bir başka deyim aktarması da duyularla ilgili kavramlar arasındaki aktarmalardır (Aksan,1998a:183).

Üzerinde çalışılan metinde geçen **deyim aktarmaları**, *insandan doğaya* , *doğadan insana*, *doğadaki nesneler arasında* ve *duyular arasında aktarma* ile *somutlaştırma* alt başlıklarıyla değerlendirilmiştir.

a) İnsandan Doğaya Aktarma : Organların, vücut bölümlerinin adlarının ya da insana ait fiziksel ve ruhsal özelliklerin doğadaki nesnelere aktarılması yoluyla sözcüklere yeni anlamlar kazandırılmasıdır. Bu örnekler dile yerleşerek kalıplaşırlar; çok güçlü, etkili ve kolay bir anlatım sağlarlar. Metinde ***ṭamar*** sözcüğü ‘yol’ anlamında kullanılmıştır:

“zīrā kim (13) ferīšteher gice yir *ṭamarin* çekerler on günlük yolu bir günlük (14) kılurlar kim menzile ireler” (92a/13)

b) Doğadan İnsana Aktarma: Deyim aktarmalarının bir türü de doğayla ilgili öğelerin insan için kullanılmasıdır. Metinde bu aktarma türüyle yapılmış ***ṭaru soḡarīḳlu*** sözcüğü de ‘zayıflık, incelik’ anlamında kullanılmıştır:

“sen kim bir *ṭaru soḡarīḳlu* âdem za‘îfsin “ (90a/10)

c) **Duyular Arasında Aktarma:** Farklı duyu alanlarına ait kavramların bir araya getirilerek canlı bir anlatım sağlanmasıdır. Benzerliklere dayanan aktarmalardır. Aşağıdaki cümlelerde *ısıtmak* ‘sevdirmek’ , *katılık* ‘zor, şiddet, kötülük’ , *yumuşaklık* ‘iyilik’ anlamlarında kullanılarak duyular arası aktarma yapılmıştır:

“Resûlullâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem bunlara zekât mālından (4) naşib virürdi gönüllerin İslâma *ısıtmagîçün* “ (64b/4)

“her kim *katılık* belâ görmedi *yumuşaklık* (9) kadrin bilmez” (80a/8)

ç) **Somutlaştırma:**

Somutlaştırmada temel olan, soyut kavramların, çeşitli durum, davranış ve duyguların somut göstergelerle dile getirilmesi, böylelikle daha canlı, elle tutulur, güçlü bir anlatıma ulaşılmasıdır. Somutlaştırma olayı, en geniş ölçüde **deyimlerde** görülür. Belli bir durumu, bir olayı, bir davranışı, bir tutumu insan gözünde çok somut bir biçimde canlandırmak üzere birden çok sözcük bir araya getirilerek soyut şeylerin anlatımı sağlanır (Aksan, 1998b: 67). Bu konuda daha geniş bir inceleme **“deyimler”** bölümünde metinden örnekler verilerek yapılmıştır.

İnsanın yaşamında karşılaştığı değişik durumları, güçlükleri, sorunları anlatımında benzetmeye dayanan ve çoğunlukla tamlamalardan oluşan öğelerdir. Eserde dinî konular hakkında bilgi verilirken, açıklama yapılırken ve bu konularla ilgili hikâyeler anlatılırken çoğunlukla **somutlaştırmadan** yararlanılmıştır.

Aşağıdaki örneklerde *direk, sultan, katılık, yumuşaklık, saru su, sınıklı* vb.

somut kavramlardan yararlanarak dinî konularla ilgili soyut kavramlar açıklanmıştır:

“Resûlullah buyurur kim namâz *dînün diregidür*” (36b/1)

“iki iş işlemek sevgülüdür cümle işlerün *sulṭānidur*” (63a/2)

“*ta‘āmin zaḳḳūm [eyle] suyn* teninden (11) akan *şaru sular* eyle” (83b/11)

“Tañrı ta‘ālā eydür iy ḳulum ne getürdüñ ḳul (4) eydür *sınıḳlu şāfi gōñül* getürdüm” (67b/4)

Bazı örneklerde *ḳarañulıḳ* ‘cahillik’ anlamında kullanılmıştır:

“imdi (7) şöyledür kim sebep ola *taḳlīd ḳarañulığından* ḳurtılıp ‘*irfān nūrına* irişe” (3a/7)

Aşağıdaki örneklerde de *ḳarañulıḳ* sözcüğü ‘sıkıntı, eziyet’ anlamında kullanılmıştır:

“ölüm vaktinde *īmānumı* düşmāndan (8) şaḳladuñ ve *gūr ḳarañulığında* elüm dutduñ” (5a/8)

“imdi kaçan kim tevḥīd ehlini iledele *ḳarañu* (12) *topraḳ* içinde ḳoyalar”
(8a/12)

Tevhid kavramı ise bir yerde *güneş*’le somutlaştırılarak ‘imanın, tevhidin aydınlatıcılığı’ anlatılmış, bir başka örnekte de *ejderha* ile somutlaştırılarak ‘günahtan tevhidle kurtulma’ yolu gösterilmiştir:

“güneş dünyeden dolunıcaḳ dünyāyı(15) *ḳarañulıḳ* dutar *şahādet güneşi*

degir” (3b/15)

“şol sâ‘ at mü’minüñ ağzındağı(6) *tevḥīdden* bir *nūr ejdehāsı* ola ol *yazuqları*
yuda cümle feriştehler (7) ḥayrân qalalar” (4b/5)

Aşağıdaki örnekte de *ejdeha* sözcüğü , *yavuz* ‘amellerin ‘yok edici’liğini somutlaştıran kavram olarak kullanılmış, *tevḥid* ise ‘*aşā* ile somutlaştırılmıştır.

“kıyâmet günü olduḡdan (3) mü’minüñ *yavuz* ‘amelleri *ejdehā* olup
mü’ mine ḥamle kıla mü’min kôrqa (4) Tañrı ta‘âlâ ḥiṭâb kıla iy mü’min
kôr(ḡ)ma bırak *tevḥīdüñ* ‘*aşāsın* (5) mü’min eyde lâ-ilâhe illallâh
Muḥammedün resûlullâh” (4b/3-5)

Metinde *mezar* için geçen *gūr ḡarañulıḡı*, *ḡarañu ṭopraq*, *zindân* kullanımları da bir somutlaştırma örneğidir:

“ölüm vaḡtinde îmānumı düşmāndan (8) şaḡladuñ ve *gūr ḡarañulıḡında*
elüm dutduñ” (5a/8)

“tevḥīd ehlini iledeleler *ḡarañu ṭopraq* içinde koyalar” (8a/11)

“imdi [ben] senüñ ümmetüñi cümle ümmetlerden ilerü getürseyidüm dünyâ
‘ömrince *sin zindânında* yatası olurlardı” (76a/10)

Bir başka örnekte de *ibadet etmek*, *tesbih çekmek* kavramları *gül ü reyḡân* benzetmesiyle ‘rahatlık, huzur’ anlamında kullanılarak somutlaştırılmıştır:

“eger ol mü’min şehvet odın yirine *ṭā‘at ve tesbiḥ gūlin* dikerse Ḥaḳ ta‘ālā
ṭamu odın aña gül ü reyḥān göstere” (9a/14)

Ev ’in koruyucu özelliği *uçmak* ve *göñül* için somutlaştırma örneği
oluşturmuştur:

“ol *uçmaḳ evin* saña bağışladı ‘ivāz *göñül evin* diledi” (11a0/11)

Hız.Muhammed’in son peygamber oluşu *āḥır zamān* ifadesiyle
somutlaştırılmıştır:

“iy *āḥır zamān peygāmberi* iy maḳām-ı maḥmūd” (13a/11)

Aşağıdaki örnekte de *insanoğlu* ve *dünya* , *ulu* ve *kici* kavramlarıyla
somutlaştırılarak ‘önem dereceleri’ vurgulanmıştır:

“Resül ‘aleyhi ’s-selām buyurdı kim Tañrı ta‘ālānuñ iki ‘ālemi vardur bir
ulu ‘ālem bir *kici ‘ālemdür*” (17b/10)

Bir başka yerde de *ahiret*, *nūr ‘ālemi* sözüyle , *dünya* ise *vīrāne* ile
somutlaştırılmıştır:

“iy ḥāş ḳullarum uş ben sizi *nūr ‘āleminde* *dünyāya* viribidin olmasun kim
ol *vīrāneye* göñlüñüzi viresiz yāḥūz anı sevesiz” (76b/5)

Âbdest ve *mesh* kavramları da *bilig* ve *ışık* ‘la somutlaştırılarak ‘bilgilendirici, aydınlatıcı’ özellikleri vurgulanmıştır:

“*âbdest biligin* kuşanup *mesh ışığın* başına urup” (38a/3)

Aşağıdaki cümlelerde de *şarāb*, *kadāh*, *meyhāne* kavramları mecaz anlamda kullanılarak ‘İlāhî aşka ulaşma’ anlatılmıştır:

“İlāhî ben *sır şarābın* ve *muḥabbet kadāhın* içecek maḥlūk elinden mi içeyin”
(57b/13)

“Haḳ ta‘ālā miyāncısuz perdesüz Resūle *muḥabbet şarābın* içürdi esridi ‘*ışık meyhānesinden*’” (58a/1)

“gündüzün sizūñile olurun dünin varuram Tañrımıla olurun ḳudret eliyle
baña *muḥabbet muḥbahından* yidürür ‘*ışık meyhānesinden* içirür” (58a/4)

Metinde geçen şu cümlelerde de *kāğız ḳarardmak* ‘amel defterine yazılan günahlar’ı anlatmak için; *göñül ağartmak* ise ‘içini ferah tutmak’ anlamında kullanılmıştır:

“Haḳ ta‘ālā eyitdi iy benüm ḥabībüm cümle yazıcılar *kāğız ḳarardurlar* sen
göñlün ağart“ (59a/4)

“cümle *kāğız ḳarardanlar* yarın yazuḳların anuñ ḥisābın virmege meşḡul (6)
olalar sen *göñlün ağart* rāḥat olursın” (59a/6)

Metinde ‘günah işleyen kullar’ *sayru olmak* , ‘günahtan arınıp doğru yolu bulmak’ ise *sag kılmak* kullanımıyla somutlaştırılmıştır.

“İsā nefesi şayruyı sag kılordı imān dahı yazuḡdan *şayru olmışları* (5)
yazuḡdan ayırıp *sag kılor*” (4a/4-5)

yüklü sözcüğü ise aktarma yoluyla örtülü bir anlatımla ‘hamile, gebe’ anlamında kullanılmıştır.

“bireḡü bir *yüklü* qaravaş (7) şatun aldı qarındaḡı bireḡüye baḡışlar ya
koyun qarındaḡı (8) kızısın baḡışlar revā degüldür” (103b/6)

2. Ad Aktarması (İng. metonymy)

Ad aktarması, bir kavramın ilgili, bağıntılı olduğu bir başka kavramı gösteren sözcükle anlatılmasıdır (Aksan, 1978:132). Zaman zaman somutlaştırma türüyle örtüşen bu anlatım biçimiyle güçlü ve canlı bir anlatım sağlanmaya çalışılır.

Ad aktarmalarında bütünün yerine parçanın, parçanın yerine bütünün söylenilmesi söz konusudur. Aynı kavram alanı içine giren sözcükler arasında çağrışımın büyük önemi vardır. Ad aktarması da deyim aktarması gibi çok anlamlılığın meydana gelmesine yol açan anlam olayıdır. Ancak ad aktarmasının deyim aktarmasından farkı, soyut sözcüklere somut anlamlar verme eğiliminde olmasıdır. (Erol, 2008:51-52).

Metinde geçen **ölmek** kavramıyla ilgili örnekler şunlardır :

“eşhedü en-lâ ilâhe illallâhu ve eşhedü enne Muḥammedün resûlullâh didi

(2) *cân ḥaḳ[ḳ]a ısmarladı*” (13b/2)

“*ecel vaktında* kendü yirlerin ṭamuda göricek ĩmân getürürler ol(13)ĩmândan

Tañrı ta‘ âlâ bî-zâr peygâmbir daḡı bî-zâr dünyada ve âḡıretde aşşısı (14)

yok” (21a/12)

“irte namâzın kılanlara tevbe ḳapusın yapmayam tâ *cân* (15) *boğazına*

gelmeyince”(43b/14)

“ḳaḡı mü ’min ki biş vakt namâzı vitrile ḡatim (12) ḳıla kendü nûrum aña

göstermeyince *cânın aldurmayam*“ (44a/12)

“Resûl ḡazreti ş.‘ a.s. *dünyadan ṭulmıcaḳ* Ebûbekir r.‘ a. ḡalîfe olıcaḳ”

(64b/5)

“iy gözüm çıırâḡı ol (2) ‘ arâbî şoldur kim senüñ *oḡlanlıḡuñ ṭopraḳlara esîr*

ḳılur atayı (3) *oḡulsuz ḳor* (70b/2)

“İbrâḡimî Resûl ḡazreti (11)ş.‘ a.s. dizine yaturdı ‘ Azrâ ’îl ayaḡından *cânın*

dartmaḡa (12)başladı” (70b/11)

“pes İbrâḡimüñ *cânı* (13) *ḡulḳumına [ya‘nî boğazına]* (5) *geldi* alıncuḡı

derleyü derleyü añlun añlun eydür” (71a/4)

“ma‘ şûmlar *cânı* böyle *viricek* ‘ aşiler cânı nice vire” (71a/12)

“orucın ‘ özürsüz yiyenler *dünyeden çıḳmayalar* tâ ki ṭamuda (15) kendü

yirlerin görmeyince” (83b/14)

“Tañrı hoşnûzluğın isteyü ğarībılgā (8) düşdi kefen geydi *kendüzin ölüye kodi*” (85a/8)

Aşağıdaki örneklerde de *inanan ve inanmayan kullar*’ı ifade etmek için renk adlarından **ak** ile **kara** kullanılmıştır:

“âdem *ak cānları* göricek sevindi (3) ve *kara cānları* göricek yirindi ağladı”
(38b/3)

“yā tamu *kara yüzlüleri* kendüzüne algıl *ak yüzlüleri* (11) ko” (39a/10)

“her ayda üç gün oruç dutdı ol oruç berekâtında (9) *kararmış yüzi ağardı*”
(41a/9)

Bazı anlatımlarda da *güneş, dünyā, deñiz, ‘âlem, yir, gölge* sözcükleri kullanılarak doğadan yararlanılmıştır:

“mü ’minüñ dahı *gövdesi ve gönli ‘âlem*nde lâ-ilâhe illallâhu Muḥammedün resûlullâh (14) *güneşi* doğıcağ hiç *küfür karañulığı* kalmaz” (3b/13)

“güneş dünyeden dolunıcağ dünyâyı (15) karañulık dutar *şahâdet güneşi* degir” (3b/15)

“lâ-ilâhe illallâh Muḥammedün resûlullâh bereketinde *tamu* (13) *deñiz*nden kurtıla” (4a/13)

“Tañrı ta’âlâ eydür iy *yir* sevenler ben sizün içün (13) bir milk ḥâzırladum ki ebeddür” (22b/12)

“seni girü bevl yolından çıp yalıncaḡ (8)‘ aḡılsuz bilisüz *dünyāya getürdüm*”

(26a/8)

“‘*arş gölgesinde* taḡtı uralar (13) Resül ol nūr taḡtına otura” (27b/12)

“Tañrı ta‘ ālā eyitdi benüm ‘ izzetüm ḡaḡḡıçün(13) ben daḡı senün

ümmetün baña yakın olduḡın dilerin *raḡmetüm deñizleri* (14) daşupdur ve

uçmaḡum ni‘ metleri daşupdur ol ni‘ metleri ben yiyesi degülin” (32a/14)

“*raḡmetüm deñizi* anuñ saçusı ola *rızām deryāsı* anuñ ḡil‘ ati ola(15)

dīzārum anuñ konuḡluḡı ola”(32b/14)

“andan *ḡayret deñizin* 86b (1) ve *deḡset deñizin* gösterdüm andan baḡ

benüm dīzāruma kim sen benümsin ben (2) senün” (86a/15).

Metinde, ***aḡlamak*** kavramını veren örnekler ise şunlardır:

“ḡüldüḡi yıldırıma beñzer ve *aḡladuḡı* yaḡmura beñzer “ (18b/15)

“ol miskīn bu heybeti işidicek (10) *aḡlamaḡa başlaya yaş yerine ḡan dōke*”

(30a/10)

“eger yidi deñiz suynca *ḡan yaş gözlerinden aḡarsa* senün (13) tevbeñ ḡabül

olmaz” (40b/12)

“ḡarındaşlardan maḡrūm olmış daḡı zārı zārı iñileye *gözlerinden* (5)*yaş*

yirine ḡan dōke” (42b/4)

Metinde , ***evlenmek*** kavramı ise şu aktarmalarla ifade edilmiştir:

“her birisi yidi ay on gün dursa gerek andan şöñra (12) *er almağ* revādur”

(99b/12)

“biregü bāzara vardı kābinlü ‘ avratı evinde kodı bāzardan (10) evine geldi

gördi ‘ avratı bir ayruğ *ere varmış*” (105a/10)

Doğum kavramı da şu şekilde geçmektedir:

“yatsuyı Mūsā ‘ aleyhi ’s-selām kıldı şol vaqtın kim (6) ‘ avratın *oğlan ağrısı*

dutdi” (43b/6)

VI. ANLAM DEĞİŞMELERİ (İng. *semantic change*)

Bir sözcüğün zamanla gösterdiği anlamdan az veya çok uzaklaşarak yeni bir anlam kazanması olayıdır. Olay, geniş kapsamlı olarak ***anlam daralması, anlam genişlemesi, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi*** gibi değişimleri içine alsada, asıl bir anlamdan başla bir anlama geçiş, yani bir kavramdan başka bir kavrama geçişle ilgili anlam değişmelerini içine almaktadır (Korkmaz, 2010 :19).

Eski Türkçede geçen ***sakınmak*** eylemi hiçbir biçim değişikliğine uğramadan bugüne kadar gelmiştir. Ancak sözcük, o zaman ‘düşünmek, üzerinde durmak’, ‘kederlenmek’ kavramlarını yansıtırken bugün ‘esirgemek, korumak’ anlamına gelmektedir. Türkçenin en eski ürünlerinde ‘ince, dayanıksız’ anlamıyla

geçen *yuqa* sözcüğü bugün ‘yufka’ biçiminde hâlâ yaşamakta ve ‘ince açılmış hamur’ anlamında kullanılmaktadır.

Türkçenin en eski belgelerinde rastlanan *oķumaķ* eylemi hem ‘okumak’ hem de ‘çaķırmak, davet etmek’ anlamlarında kullanılıyordu. Türkiye Türkçesinde ortak dilde ‘çaķırmak, davet etmek’ anlamı son dönemlere kadar devam etmiştir; ancak günümüzde sadece bazı lehçe ve ağızlarda yaşamaktadır.

Oķsamaķ eylemi Eski Türkçede ‘benzemek’ anlamına da geliyordu. Bugün ortak dilde bu anlam tamamen kaybolmakla birlikte Anadolu ağızlarında yaşamaktadır. Türkiye Türkçesinde ‘okşamak’ anlamındadır.

Anlam bilgisi, tarihî ve dinî olgularla iç içedir. Bu ilişkilerin sonucunda Kur’an, İncil, Tevrat gibi kutsal kitaplardaki sözcükler; durumlar, olaylarla ilgili adlandırmalar genelleşir, söz varlığının bir parçası olur.

Anlam değişimleri; çağrışımların değişmesi, bir sözcüğün zamanla temel anlamından az çok uzaklaşması ya da yeni bir kavramı yansıtmaması durumudur. Pek çok sözcük örneksene, mecaz vb. yollarla Türkçenin anlam dizgesi içindeki yerini almıştır.

Bu çalışmada, metinde geçen sözcükler, *Divānū Lügātī ’t-Türk*, *Kutadgu Bilig*, *Atebetü’l-Hakayık*, *Nehcü’l-Ferādīs* adlı eserlerin dizinlerinden ve *Tarama Sözlüğü*, *Derleme Sözlüğü*’nden yararlanılarak anlam değişimleri yönünden değerlendirilmiştir .

A. ANLAM DARALMASI (İng. *semantic restriction*)

Sözcüğün kavram ve anlam kapsamı bakımından bir daralmaya uğrayarak, eskiden anlattığı şeyin ancak bir bölümünü , bir türünü anlatır duruma gelmesi; bir sözcüğün genel bir anlamdan özel bir anlama geçişidir (Korkmaz, 2010 : 19).

Bir sözcüğün önceden anlattığı şeyin bir bölümünün, bir türünün anlatılmasıdır. Örneğin; aslında ‘koşan herkes’ demek olan *çapkın* sözcüğünün günümüzde ‘kadın peşinde koşan’ anlamını taşıması **anlam daralmasını** gösterir (Aksan, 2004:73). Metnin söz varlığı, anlam daralması açısından incelendiğinde şu örneklerle karşılaşmıştır:

çağıрма eylemi Eski Türkçede ‘davet etmek’ anlamında geçerken metinde hem ‘seslenmek’ hem de ‘yüksek sesle okumak’ anlamlarında kullanılmıştır. Günümüzde ise daralarak sadece ‘seslenmek’ anlamını korumuştur.

“Nāfi’ *çağırdı* eydür iy kardeşler dīn İslām dīnidür” (33b/7)

“kurbān bayrāmında tañlacağ (12) yimemek gerek *çağıru* tekbir getürmek gerek” (53b/12)

Bu eylem *Dīvānu lugāti’-t-türk*, *Kutadgu Bilig* ve *Atabetü’l-hakāyık*’ta bulunmamakta, *Tarama Sözlüğü* ve *Nehcü’l-ferādis*’te de ‘bağırmak, seslenmek’ anlamlarında geçmektedir.

çeri sözcüğü Eski Türkçede ‘ordu’ anlamındayken metinde hem ‘ordu’ hem de ‘asker’ anlamında geçmektedir.

“iy benüm yüce Tañrımñ heybetlü (15) çerisi sizñ bilñüz neye irişür”

(13b/15)

“bir gün Sultān celālullāhi *çerisinden* ırak düşdi evden dağı ırak düşdi “

(19b/13)

“dağı bir laḫzadan *çerisi* geldi sultān buyurdu kim ol bizüm (5) sa‘ ādet

çādırın getürñ yirñ ısluca alacuğına dutñ” (20a/4)

“namāzdan fāriğ olmak (15) şeytān *çerisi* sıyup kovmaḫdur” (37b/15)

“Resūl ‘aleyhi’s-selām eyitdi niyyet eyledüm ki buyuram (12) *çerimñ*

yigitlerine kim degme birisi birer kucaḫ odun getüreler yanduralar”

(49b/12)

Dīvānu lugāti’t-türk’te ‘asker’, *Kutadgu Bilig* ve *Nehcü’l-ferādis*’te ‘ordu, asker’ anlamlarında geçmekte *Atabetü’l-hakāyık*’ta ise bu sözcük bulunmamaktadır.

dirilmek eylemi, Eski Türkçede olduğu gibi, *Kutadgu Bilig*, *Atabetü’l-hakāyık* ve *Nehcü’l-ferādis*’te *tirilmek* biçiminde ve ‘yaşamak; dirilmek, canlanmak’ anlamlarında geçiyor. Sözcük, metinde de bu anlamlarda kullanılmıştır. Günümüzde ise ‘öldükten sonra canlanmak’ anlamıyla yaşamakta; *diri* ve *dirlik* türevleri ise eski ‘yaşamak’ anlamını içermektedir

“İsa (3) ölüyi *diri kıldı* imān dağı küfürden ölmüşleri ṭā‘atile *diri kıldı*”

(4a/3)

“dünyada beni ĩmānıla *diriltũ* ve ölüm vaktinde ĩmānumı düşmāndan

(8)şakladuñ” (5a/7)

“ol zebāniler heybetinden bir sâ‘at (15) içinde yitmiş gez helāk ola Tañrı

ta‘ālā girü *diri kıla*” (30b/15)

“anuñ içün kim ölüm hāli dağı *dirlik* hāli gibidür diriyiken (3) ‘avrat ne

ķadar varlu olsa er anı bisler” (99b/2)

Metinde bu anlamların yanında *diri* ‘iyi, hoş’, *diri olmak* ‘iyileşmek’

anlamlarında da kullanılmıştır:

“Haķ ta‘ālā eydür yā dostum eyit ümmetũne (5) ırte namāzın terk

ķılmasunlar *diri olduklarınca* kılsunlar” (39b/5)

“zaķm yidüğinden şöıra (12) su içse yāķūz bir namāz geķince *diri olsa*”

(54b/12)

“iy gözüm (7) ķırāğı bilürsin kim atañ anañ sensüz *diri* degül zinhār

eglenmegil” (70a/7)

et sözcüğü Uygur metinlerinde olduğı gibi hem ‘vücut’ hem de ‘besin maddesi’ anlamlarında kullanılmıştır. Sözcük, *Atabetü’l-hakāyık*’ta bulunmamakta; karşılaştırma yapılan diğerk eserlerin dizininde ise metinde geķen anlamlarıyla yer almaktadır. Bugün bu sözcük anlam daralmasına uğramış ve ‘vücut’ anlamını kaybetmiştir; anlam daralması yoluyla ‘et, besin maddesi’ anlamında kullanılmaktadır.

“imdi kendüzüne bak (12) evvel kıldur andan deridür andan *etdür* andan

ķandur andan ķamardur” (19a/12)

“bir pāre ķuruca *eti* varıdı (2) bir pāre etmekile sulķān öñine getürdi” (20a/1)

“it dutduķı avuñ (12) ķanın içüp etin yimesse dutduķı ķelāldür *etin* yirise

dutduķı (13) ķarāmdur” (102b/12)

“ķoyun boğazlanıcaķ adı *et* olur” (104a/2)

ķonmak eylemi Eski Türkçede ve bugünkü lehçelerde ‘yerleşmek; yer tutmak; geceleme’ anlamlarında kullanılırken bugün Türkiye Türkçesinde ‘uçan şeylerin yere inmesi’ anlamında geçmektedir ve daralmaya uğramıştır. Metinde *ķondur-*, *ķonuk*, *ķonukla-*, *ķonukluk*, *ķonşısı* gibi türemiş şekilleriyle sıkça geçen bu sözcüğün kullanıldığı örnek cümleler şunlardır:

“sulķāna 20a(1) ķarşu geldi aldı alacuķına *ķondurdi*” (20a/1)

“imdi ben (3) bunları *ķonuklasam* gerek ķonlık virsem gerek” (21b/3)

“*ķonukluķa* okımaķ üç dürlüdür” (22a/3)

“Ėasan-ı (2) Bařrinüñ bir oda ķapucı *ķonşısı* varıdı yitmiş yıl idi kim oda

ķapar idi” (28b/2)

“Ėadür şehrinden geķdüķi gün bir yire *ķondı* aña Kizeb dirleridi” (50a/14)

“ol tenin bizüm *ķonuklarumuza* (15)fidā kıldı” (72b/14)

“İbrāhīm eyitdi (15) Tañrı içün ev yapdum řalādur gelün ķalabuñuz

ķonukluķına ne dileģüñüz varısa 85a(1) irişesiz” (84b/15)

“her kim bunı bıñarlar ve seferlerde (8) ve *ķonduķı* vaktın okursa
ħarāmīden yılandan ve ıyāndan ve ‘aķrebden (9) ve dīvden ve periden
ve uğrıdan emīn ola” (92b/8)

Metindeki bu kullanımlar, karşılaştırma yapılan diğē eserlerde de
geçmekte, ancak *Atabetü’l-hakāyık*’ta ‘ķon-‘ eylemi dışında türemiş şekilleri yer
almamaktadır.

Orhon Yazıtlarından beri yaşamakta olan ve *oğul* ‘la birlikte Köktürk
Yazıtlarında da geçen *oğlan* sözcüğü , Eski Türkçede ve sonraki dönemlerde ‘hem
kız hem erkek çocuk’ için kullanılıyordu, bugün yalnız ‘erkek çocuk’ anlamında
geçmektedir. Metinde ise, *oğlan* sözcüğü hem ‘evlat’ hem de ‘erkek çocuk’
anlamlarında kullanılmıştır:

“Tañrı emri ile üç aylık *oğlan* beşikde söyledi (4) eyitdi” (12b/3)

“dünyede bunlar kılıçdan ve ħarācdan ve *oğlanları* ve kızları (15) esīr
olmakdan kurtıldılar”(20b/14)

“Ādem eyitdi İlāhī ne ķadar kim benden ve benüm (13) *oğlanlarumdan*
oğulları ve kızları doğarsa cümlesin fażluñıla baña (14)göster” (38a/13)

“şol vaktın kim (6) ‘avratın *oğlan aķrısı* dutdı” (43b/6)

“eger ölen *oğlan* olsa du‘ānuñ şöñinda bu du‘āyı (14) okıya” (54a/13)

“ya‘nī İslāmuñ bir bünyāzı daķı (11)Tañrı evi ziyāret itmekdür eger güci
yiterse varup girü evine gelince (12) kendüye daķı evine ve ķulına

kullukçılarına ve uşak *oğlanlarına* (13) yiyesi māl kıomağa hacca varmak
farīzadur” (84a/12)

“Resūl ‘aleyhi ’s-selām eyde mektebüm *oğlanıdur* hem ümmetümdür”
(85b/10)

“bir hōca ol dervīši *oğul* (11) idindi” (89a/10)

“anuñ içün kim kıaravaş kıarnındağı (10) *oğlanı* ya kıoyun kıarnındağı kıuzı
bağışlanan kışi kıabz eyler” (103b/10)

oğul sözcüğü ise ‘erkek evlat’ anlamı yanında ‘hitap sözü’ olarak da
kullanılmıştır. Kıarşılaştırma yapılan eserlerde ‘hitap sözü’ anlamıyla yer
almamaktadır.

“Resūl eyitdi İlähī 9b(1) İbrāhīm peygāmbere *oğlı* acısı içün acısın
göstermemek içün uçmaқdan (2) kıoç viribidüñ” (9b/1)

“Ādem eyitdi İlähī ne kıadar kim benden ve benüm (13) oğlanlarumdan
oğulları ve kıızları doğarsa cümlesin fażluñıla baña (14) göster”(38a/13)

“eyitdüm yā zamānenüñ 51a(1) kıuṭbı saña ne geldi kim göñlüñ yavuzdur
eyitdi yā *oğlum* (2) iş andan dağı artuқdur” (51a/1)

“*oğul oğlı* var iken kıarındaşa nesne (10) degmez” (104b/9)

“eger er doğurursam ne baña nesne [degir] 105b(1) ve ne *oğluma* eger kıız
doğurursam hem baña degir hem kıızuma degir” (105b/1)

Bunların yanında ‘oğlanlık’ ve ‘oğlancuk’ gibi türemiş şekilleri de geçmektedir:

“biraz anda durdı gördi bir yohsul oturmuş *oğlancuklarıyla* eydür “

(24b/15)

“ādemīye cān (15) girdügi vaqtdan öldügi vaqta degin biş hāl anuñ üzerine gelür bir süd emmek hālī 40b(1) ve bir *oğlanlık* hālī ve bir yigitlik hālī ve bir kırğıllık hālī ve bir kocalık (2) hālī” (40b/1)

ton sözcüğü, Eski Türkçede olduğu gibi metinde de ‘giysi, kıyafet’ anlamında kullanılmıştır. **Türkçe Sözlük**’te sözcüğün anlamı ‘ *hlk.* 1.Giysi, 2.Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysisi, külot.’ biçiminde verilmiştir. Ancak Türkiye Türkçesinde ikinci anlamın kullanımı daha yaygındır (Sarı, 2007:117).

“iy geyesi sevenler ben size bir *ton* hāzırladum ki hiç cüllāh anı doķumadı”

(23a/9)

“faķır *tonın* kim Tañrı ta‘ālā ‘āşıķlarınıñ *tonıdur* (6) çıķardı baylık *tonın* kim dünyā müridlerinüñ *tonıdur* geydi”(56a/6)

“haccı (5) tamām eylemeyince ayruķ ‘avratıla yalıncaķ kuçuşmaya ve ... ve dikilmiş (7) *iç ton* geymek ve gönlek ve dülbend ve ... (10) cümle didüğümüz harāmdur” (93a/7)

“eger *tonı* sınır ‘avratlarısa üç gez *tonları* (10) sınınca katlansalar

gerek”(99b/9)

yaratmak eylemi başlangıçta ‘uygunlaştırmak’ anlamında kullanılırken XI. yüzyıldan itibaren yaygın bir şekilde ‘dünyayı yaratan Tanrı’ için kullanılmıştır. Metinde de **yaratmak** ‘vücuda getirmek’, **yaradılmış** ‘mahluk’, **yaradan** ‘Tanrı’ biçimleriyle geçmektedir.

“hîç kimsene birlemedin ol birledi ve hîç *yaradılmış* beni ağızlamadın (2) ol ağızladı” (6a/1)

“cümle *yaradılmış* âdemileri ve ferîştehleri cümlesi terâzünüñ (8) bir yanına kosalar” (31b/7)

“İbrâhîme üç su‘âl şordılar eyitdiler 71b(1) Tañrın kimdür eyitdi sizi beni *yaradan*” (71b/1)

B. ANLAM GENİŞLEMESİ (İng. *semantic extension*)

Anlam kapsamı dar olan bir sözcüğün zamanla ilgili bulunduğu kavram alanı içinde yayılarak daha geniş, daha genel bir anlam kazanması olayıdır (Korkmaz, 2010: 20).

Bir varlığın, bir durumun bir türünü ya da bir bölümünü anlatan, kullanış alanları dar olan şeyleri gösteren sözcüklerin zamanla o varlığın ya da durumun bütünü, bütün türlerini birden anlatır duruma gelmesi, daha geniş alanlardaki

kullanımını yansıması olarak da tanımlanan bu değişimde sözcüğün anlamında genişleme olur ve sözcük çok anlamlı bir duruma gelir (Aksan, 1978 :120).

az sözcüğü metinde ‘gücsüz’ anlamı yanında ‘kısa’ anlamında da kullanılmıştır. Sözcük, karşılaştırma yapılan diğer eserlerde ‘az’ anlamında geçmektedir.

“ben dahı ol görünmez (9) ni‘ metiçün bu *az teni* fidā kıldum didi” (72a/9)

“iy pāzişāhlar pāzişāhı işbu *az* ‘ömür içinde bu za‘îf (11) tenile bu kamu
tā‘ ati nicesi kıldılar”(74b/10)

başmak eylemi ‘yenmek, alt etmek’ temel anlamı yanında ‘üzerine çökmek, ayaklar altına almak’, ‘(ayak) basmak’ ve ‘(su) kaplamak, örtmek’ anlamlarıyla metinde geçmektedir. **Tarama Sözlüğü’** nde ‘(ayak) basmak’ anlamı bulunmamaktadır. Bu eylem, **Kutadgu Bilig’**de ‘basmak’; **Nehcü’l-ferādis’**te ‘basmak; saldırmak, üzerine çullanmak, yenmek, alt etmek; masaj yapmak’ anlamlarıyla kullanılırken **Atabetü’l-hakāyık’** in dizininde yer almamaktadır.

“gerek ise (11) su *başar* yirde olsun gerek ise yağmurdan içer olsun”

(63b/11)

“mü‘ minler nūr ‘ âleminde kuvvet ile geldiler (6) şeytāna hamle kıldılar
şeytānı *başdılar* anuñ şerrinden emīn oldılar” (76a/6)

“cevāb oldur kim (6) kâfirler *başduğı* toprak aňlara la‘ net kıılır” (77a/6)

degmek eylemi metinde ‘ulaşmak, varmak’ temel anlamı yanında *Tarama Sözlüğü*’nde bulunmayan ‘bulaşmak’, ‘payına düşmek’ ve ‘ para etmek’ anlamlarında da kullanılarak anlam genişlemesine uğramıştır. Bu eylem, *Kutadgu Bilig*’de ise ‘değmek, dokunmak, ulaşmak’; *Nehcü’l-ferādis*’te ‘varmak, ulaşmak; bulaşmak; payına düşmek’; *Atabetü’l-hakāyık*’ta ‘erişmek, isabet etmek’ anlamlarında geçmektedir. Metinde geçen ‘para etmek’ anlamı bu eserlerde bulunmamaktadır.

“sizüñ burnuñuza bir laṭīf koḡular *degdi* uçmaḡ koḡusu gibi” (9a/1)

“dükeli bahāya dutulıcaḡ yigirmi (11) ya otuz biñ dirhem *degse* virmeye
evet şatılık olmaya” (65a/11)

“biregünüñ (7) ṭonına doñuz yaḡı *degdi* azacuk ” (101b/7)

“atası soñından bir ülisi birine *degir* birisine hiç nesne *degmez*” (104b/11)

direk sözcüğü, metinde dinî kavramların açıklanmasında somutlaştırma yoluyla ‘direk, sütun, ayakta tutan şey’ anlamında geçmektedir. Karşılaştırma yapılan diğer eserlerde bu sözcük, bu anlamıyla, yer almamaktadır.

“Resūlullāh buyurur kim namāz *dinüñ diregidür* anı durḡurdıyısa (2) bayıḡ
dinini ma‘ mūr kıldı” (36b/1)

er sözcüğü *Kutadgu Bilig*’de ‘er, erkek adam’; *Nehcü’l-ferādis*’te ‘kişi, erkek, koca, asker’; *Atabetü’l-hakāyık*’ta ‘er, kişi, adam’; *Tarama Sözlüğü*’nde de

‘koca, erkek, yiğit, erenler, sahip’ anlamlarıyla geçerken metinde bu anlamların yanı sıra ‘erkek çocuk’ için de kullanılmıştır:

““Ömer ibn Hiṭāb raḍiyallāhu ‘ anhu on biñ *er* viribidi” (33a/3)

“bir kumral orta boylu bir yañağında beñlü bir *er* oturmış” (73b/11)

“her birisi yidi ay on gün dursa gerek andan soñra (12) *er almaḳ* revādur”

(99b/12)

“bir ‘avrat elinde şerbet tutardı *eri* eydür ol şerbeti (9) içerseñ ya dökerseñ ya kimseye virürseñ benden üç (10) ṭalāḳ boş ol” (102a/8)

“ol ‘avrat eyitdi öldi ise (4) ben *erümden* boş oldum” (104a/4)

““avratı bir ayruḳ *ere varmış* kābinile bu nice ola” (105a/10)

“ben yüklüyin eger *er* doğurursam ne baña nesne [degir] 105b (1) ve ne oğluma”(105a/15)

karın sözcüğü metinde ‘ karın; döl yatağı; mide; yürek, kalp’ anlamlarında kullanılmıştır. Bu sözcük; ***Kutadgu Bilig***, ***Divānu lügāti ’t-türk***, ***Nehcü’l-ferādis*** ve ***Atabetü’l-hakāyık***’ta ‘karın’; ***Tarama Sözlüğü***’nde ise ‘mide’ anlamında geçmektedir. ***Türkçe Sözlük***’te ‘yürek, kalp’ anlamı yer almamaktadır.

“İlāhī Yūnus peygāmbir (7) ‘aleyhi ’s-selām balıḳ *karından* kurtarduñ benüm ümmetüme ne kılduñ” (8a/7)

“Haḳ ta‘ālā eyitdi iy ḥabībüm bir *karında* iki gönül (9) ḳomadum ya atañı anañı sev ümmetüñi ḳo ya ümmetüñi sev atañı (10) anañı ḳo” (71b/8)

“du‘ āyı (12) kılduğdan şoñra *ķarnın* Ka‘ be divārına uru ķoya” (96b/12)

“çelebisi eyitdi eger *ķarnuñ* kıız doğarsa sen āzād ol (4) er doğarsa āzād olma” (105b/5)

ķuru sözcüğü metinde ‘kurumuş; cansız; değersiz’ anlamlarında kullanılmıştır. *Tarama Sözlüğü*’nde de bu anlamlarıyla yer almakta; ancak diğer eserlerde ‘kuru,boş’ anlamında geçmektedir.

“biregü bir öküz başın urunsa dağı ol *ķuru* baş içinde (15) söyleyen ol *ķuru* kesük baş mıdur yoğsa ol biregü midür” (58a/15)

“biregü baña bir lavaş (3) birle ıssı ħelvā virdi bir *ķuru* ton virdi” (83a/3)

“bir pāre *ķuruca* eti varıdı (2) bir pāre etmekile sulţān öñine getürdi” (20a/1)

sınmak eylemi metinde, *Tarama Sözlüğü*’ndeki ‘kırılmak, parçalanmak; yenilmek, mağlup olmak; bozulmak’ anlamlarının dışında ‘(giysi) eskimek, yıpranmak’ ile dinî açıklamalarda ‘(abdest, oruç) bozulmak’ anlamlarında da kullanılmıştır. Eylem, *Kutadgu Bilig*’de ‘kırılmak, bozulmak, incinmek’ ; *Nehcü’l-ferādis* ve *Atabetü’l-hakāyık*’ta ise sadece ‘kırılmak’ anlamıyla geçmektedir.

“Nūĥ cümle ‘ömrinde (11) bir kez ķarış virdi anuñ *sözün sınmasun* diyü cümle kāfırları (12) helāk kıldum” (7b/11)

“yıl oldı (7) gemi *sındı* bunlar ġarķ oldılar” (21a/7)

“biregü imāmlık kılurken *ābdesti sinsa* cemā‘ atden bir kişi ilerü (5) geçüre
revādur” (52a/4)

“eger *tonı sinur*‘ avratlarısa üç gez *tonları* (10) *sınınca* katlansalar gerek”
(99b/9)

“biregü oruç (2) güninde bir buğday yudsa *orucı sinur* çeynerse *sınmaz*”
(101a/2)

şoñ sözü metinde ‘miras, kalıt’ anlamındadır. Karşılaştırma yapılan eserlerde ‘son, nihayet’ anlamıyla yer alan bu sözcük, metinde, ad aktarımı yoluyla yan anlam kazanmıştır. *DLT* de ise **song** ‘bir adamın çoluğu çocuğu; her şeyin ve her işin sonu, sonra’ anlamlarında geçmektedir [Erol, 2008 :472].

“biregü (14) öldi mīrāş-ñöreleri [ya‘ nī yiyiciler] dirildi *şoñın* üleşürler”
(105a/14)

sürmek eylemi *Kutadgu Bilig*’de ‘sürmek, kovmak, sürgün etmek; devam etmek’ ; *Nehcü’l-ferādis*’te ‘sürmek, çıkarmak, uzaklaştırmak; sürümek, sürüklemek’ anlamlarında geçerken *Atabetü’l-hakāyık*’ta sözcük yer almamaktadır. Metinde bu anlamların dışında ‘(at) sürmek; değdirmek, dokundurmak’ ve *Tarama Sözlüğü*’nde yer alan ‘yaşamak, görüp geçirmek’ anlamları da kullanılmıştır.

“bir iniledüm şabur tağların (8) hep *sürdüm* hiç eyledüm” (74a/8)

“hücceti bir hoşkaya koydı mühürledi günde bir gez çıkarurdı yüzine (12)

sürerdi girü hoşkaya koyardı” (89a/12)

“Tañrı ta‘âlâ rahmet atın *sürdi* ol mü ‘minüñ göñline (14) girdi” (20a/13)

“Tañrı ta‘âlâ eyitdi iy benüm (11) habībüm Ādem şol kamu ‘azametile bir
günāh sebebile uçmağdan (12) *sürdüm* illā tevḥīd ehli ne kadar çok günāh
kılursa ol günāh (13) sebebile anları ĩmāndan çıkarmayam” (7a/12)

yırtuḵ sözcüğü metinde, ‘eskimiş, parçalanmış’ anlamı yanında benzetme yoluyla ‘yüzdeki yara izi, çizik’ anlamında da kullanılmıştır. Sözcük, **Tarama Sözlüğü** ile **Atabetü’l-hakāyık**’ta geçmemekte, **Kutadgu Bilig** ve **Nehcü’l-ferādis**’te **yırtmak** ‘yırtmak’ biçiminde yer almaktadır.

“gördi kim Zeliḥānuñ yüzi *yırtuḵ* ve Yūsufuñ ṭonı *yırtuḵ*“ (12b/1)

C. ANLAM İYİLEŞMESİ (İng. *meliorative*)

Sözcüğün eskiden taşıdığı anlamda bir iyileşme meydana gelmesiyle oluşan anlam olayıdır (Aksan, 1998b : 91).

Zeynep Korkmaz ise **anlam iyileşmesi** terimini ‘*Kötü anlamlı bir kelimenin zamanla iyi bir anlam kazanması olayı.*’ biçiminde tanımlar (Korkmaz ,1992 :11).

Eski Türkçede ‘acı, eziyet, zahmet’ demek olan **emgek** sözcüğü, **emek** biçimiyle ‘bir işin gerçekleşmesini sağlayan beden ve kafa gücü’nü anlatır duruma

gelmiştir (Aksan 1998b: 136). Metinde de **emeksiz** türeviyle ve ‘yorulmadan, kolaylıkla’ anlamıyla geçmektedir:

“bay daḥı (13) Tañrıya virürin diyü raġbet ile vire hem yañılup *emegi*
[hebā] menşür olmaya” (61a/13)

“yā Muḥammed kādirdüm ben kim Mūsāya *emeksiz* kelimlik (3) virem “
(86a/2)

güvenmek eylemi ‘gururlu, mağrur olmak’ anlamında kullanılırken daha sonra ‘öz güvene sahip olmak; mutlu olmak, memnun olmak’ biçiminde bir anlam iyileşmesine uğramıştır. Sözcük, metinde ‘mutlu olmak, sevinmek’ anlamında geçmektedir:

“şeytān sevinür *güvenür* imān almağa gelür “ (38b/9)

“İbrāhimi gördüm sevinü *güvenü* oda gider ben eyitdüm” (16b/14)

okumak eylemi ‘davet etmek, çağırmak’ anlamlarında geçerken bugün farklı bir anlam kazanmış, hatta çok anlamlılık özelliği taşımaya başlamıştır. Sözcük, metinde hem ‘davet etmek, çağırmak’ hem de ‘yazılı bir metni çözmek’ anlamlarında, yardımcı eylem olarak da **hutbe okumak** biçiminde geçmektedir:

“Arafāt taġı üstinde bir hutbe daḥı *oқыya* öġütler vire” (95a/10)

“Nemrüz İbrāhimi bu resme (13) göricek vezirin *oқudi*” (16a/13)

“kušuñ öġrenmegi *oқuyıcaқ* (11) geldügidür” (102b/10)

“Tañrı ta‘ālā saña buyurur kim *oқы* Resül (15) eyitdi ben ümmiven *oқuyıcı*

degülven “ (57b/14)

“biregüyi biregü konuğuğa *oқыıcaқ* evvel bir ulu yir hâzır (3) eylese gerek
andan *oқısa* gerek” (22b/2-3)

Ç. ANLAM KÖTÜLEŞMESİ (İng. *pejorative*)

İyi anlamli bir sözcüğün zamanla kötü veya kötüye doğru giden bir anlam kazanması; bu yönde bir zayıflamaya uğramasıdır (Korkmaz, 2010: 21).

Farsçadan dilimize girmiş olan *cān-āver* sözcüğü ‘canlı, hayvan’ anlamlarında kullanılırken bugün ‘yırtıcı, tehlikeli hayvan; gaddar; yaramaz çocuk’ anlamlarıyla geçmektedir. Metinde ise bu sözcük, ‘sinek, böcek gibi küçük canlılar’ ve ‘canlı, yaratılmış’ anlamlarında kullanılmıştır:

“ol yüzük Süleymānuñ barmağında idi dīvler ve periler cümle *canāvārlar*
hükminde (8) idi” (3b/7)

“acı suvı (10) kulağda yaratdı kim uyuduğı vaqtın *canāvārlar* içine girmeye
anı sağır kılmaya” (18b/10)

ķara sözcüğü bir renk adıdır; metinde ‘kafir, günahkar’ anlamında geçmektedir; türevi olan *ķarañulıg* ise ‘bilgisiz, cahil’ anlamında kullanılmıştır:

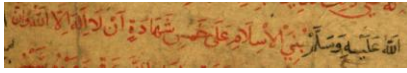
“taķlīd *ķarañulıgından* kurtılıp‘ irfān nūrına irişe “ (3a/7)

“Ādem aķ cānları göricek sevindi ve *ķara cānları* göricek yirindi ağladı”

(38b/3)

METİN

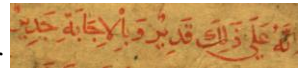
3a (1) müellifi ve muşannifivem diledüm ki huzāvend-zāde mefharü'l-ümerā'î hayrū'n-nāsi (2) emîrū'n-nāsi ebbedallāhu devletehu hāzreti birle dostlık kılam dostlar arasında (3) tuhfe vermek resmidür imdi ben eger ol maḥdūma dünyālik virürsem (4) zerreyi kirmāna ve ḳaṭreyi ummāna iletmiş oluram ammā dīn ehlinüñ tuhfesi (5) pāzişāhlara ve pāzişāhzādelere 'ilmdür zirā 'ilm sa'adet-i ebedî (6) ve seyādet-i sermedidür pes bu kitāb-ı laṭîfi maḥdūma tuhfe virdüm imdi (7) şöyledür kim sebep ola taḳlīd ḳarañulığından ḳurtılıp 'irfān nūrına irişe (8)

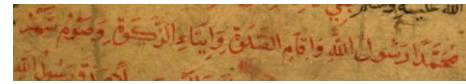
(9)

ammā ḥadiṣ budur

(11)

(10)

(12) ya'nî bünyāz uruldı müsülmānlığıñ biş nesne üzerine ol biş nesnenüñ (13) **evvel** ṭanūḳluḳ virmekdür Tañrınıñ birliğine Muḥammedüñ yalavaçlığına (14) **ikinci** biş namāz vaḳtında ḳılmaḳdur **üçünci** zekāt (15) virmekdür **dördünci** ramazān ayın oruç dutmaḳdur **beşinci** **3b** (1) ḥacca varmaḳdur güci yiterse çün müsülmānlık biş nesnededür pes degme (2) birin bu kitābda bir ḳısm idelüm evvel ḳısm tevḥīd kelimesinden olsun (3) bildürelüm îmān nedür ve îmān ol bizüm mezḥebimizde kim ol ehl-i sünnet (4) ve cemā'at mezḥebidür evvel iḳrārdur dil ile zikr itmekdür göñül birle inanmaḳdur (5) ve şenā birle daḳı 'amel ḳılursa îmān tamām olur Resül ḥazreti 'aleyhi's- (6) selām eyitdi îmān meşeli Süleymān barmağındağı yüzüğe beñzer nitekim (7) ol yüzük Süleymānuñ barmağında idi dīvler ve periler cümle cānāvarlar ḥükminde (8) idi ve ol yüzük barmağından gitdi ma'zül oldu mü'minüñ daḳı (9) lâ-

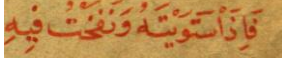
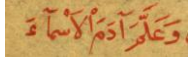
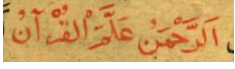
ilāhe illallāh yüzügi cān barmağında olıcağ uçmaqlara ve hūrilere hūkmi (10) irişe eger ĩmān yüzügi mü'minüñ cānı barmağından gitse ma'zūl (11) olup ıamuya gire Ebūbekr şıddīk rağiyallahu 'anhu eyitdi ĩmān meşeli (12) güneşe beñzer nitekim güneş maşrıqdan doğıcağ dünyede karañulıq (13) qalmaz mü'minüñ dağı gövdesi ve gönli 'āleminde lā-ilāhe illa'llāhu Muḥammedün resūlullāh (14) güneşi doğıcağ hıç küfür karañulığı qalmaz güneş dünyeden dulinıcağ dünyāyı (15) karañulıq dutar şehādet güneşi deger mü'minüñ gönlinde ve gövdesi 'āleminde **4a** (1) dulinıcağ küfür karañuluğı gönlin ve gövdesin dutar 'Ömerü'bni Ḥaṭṭāb rağiyallahu (2) 'anhu eydür ĩmān meşeli 'İsa peygāamber nefesine beñzer nitekim 'İsa (3) ölüyi diri kııurdu ĩmān dağı küfürden ölmışleri tātile diri kııur (4) ve 'İsā nefesi şayruyı sağı kııurdu ĩmān dağı yazuqdan şayru olmışları (5) yazuqdan ayırıp sağı kııur 'İsā balçığı kuş eyleyüp havāya uğururıdı (6) ĩmān dağı mü'minüñ yaramaz balçıq gibi 'amelin Tañrıya lāyıq (7) kııurp 'arşdan öte geğürür 'Oşmān rağiyallahu 'anhu ĩmān meşeli deñize (8) beñzer deñiz cıfeyi kıyıya bırağur ĩmān mü'minüñ teninde kim yazuq (9) cıfesi varısa çıkıurup ḥasenāta mübeddel kııur 'Alī rađiyallāhu 'anhu (10) eyitdi ĩman meşeli Mūsā 'aşāsına beñzer nitekim Mūsā 'aşāsın (11) deñize uğrayıcağ köpri kııurdu Mūsā geğerdi mü'mine dağı ıamu (12) deñizdür uğrayıcağ lā-ilāhe illallāh Muḥammedün resūlullāh bereketinde ıamu (13) deñizinden kııtıla ve Mūsā 'aşāsın dıkerdi bitüp yapaqlanıurdu (14) anuñ gölgesinde rāḥatlanurdu yarın kıyāmet ıssısında mü'mine (15) lā-ilāhe illallāh Muḥammedün resūlullāhi gölgesinde rāḥatlıq bulup emīn ola **4b** (1) dağı Mūsā 'aşāsın bırağdı ejdehā oldu yıtmış biñ cāzunuñ

cāzuluğunu (2) yutdı cāzular hayrān kaldılar Mūsāya īmān getürdiler kıyāmet günü
olduğdan (3) mü'minün yavuz 'amelleri ejdehā olup mü'mine hamle kıla mü'min
korğa (4) Tañrı ta'ālā hıṭāb kıla iy mü'min qor[k]ma bırak tevḥīdün 'aşāsın (5)
mü'min eyde lā-ilāhe illallāh Muḥammedün resūlullāh şol sā'at mü'minün ağzındağı
(6) tevḥīdden bir nūr ejdehāsı ola ol yazuqları yuda cümle ferīştehler (7) hayrān
kalalar bir laḥzadan şoñra girü kusa ol yazuqlar hep ḥasenāta (8) degşürüle nitekim
Tañrı ta'ālā kelām-ı qadīmde buyurur [XXV: 70] (9) فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ
سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (10) Mūsāya
'aleyhi's-selām sordılar kim yā Mūsā niçün senün 'aşañ yitmiş (11) biñ cāzunun
cāzuluğunu yutdı Mūsā eyitdi anuñ içün kim benüm 'aşam (12) ḥaḳ idi cāzularuñ
cāzuluğı bāṭıl idi ḥaḳ gelicek bāṭıl gider (13) didi nitekim Resūl ḥazreti şallallāhu
'aleyhi ve sellem eyitdi mü'minün (14) tevḥīdi ḥaḳdur yazuqları bāṭıldur ḥaḳ gelicek
bāṭıl gider nitekim (15) Tañrı ta'ālā kelām-ı qadīmde buyurur [XVII: 81] وَقُلْ
5a جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا
(1) Mūsā şol ḳamu kelīmliğı ile Tañrıdan (2) dīzār diledi Tañrı ta'ālā eyitdi yā Mūsā
len-terānī ya'nī yā Mūsā (3) sen beni göremeyesin [göremezsın] ve mü'minler
uçmaḳ tena'umında meşğul iken (4) dilemedin Tañrı ta'ālā eyide iy ḥāş ḳulum az
nesneye ḳānī' olduñ (5) maḳşūduñdan murāduñdan girü ḳalduñ mü'min eyide İlāhī
nī'metün (6) çok gördüm eylügün bī-ḥisāb bildüm utanurvam daḡı nesne (7)
dilemege dünyede beni īmānıla diriltün ve ölüm vaḳtında īmānumı düşmāndan (8)
şakladuñ ve gūr ḳarañulıḡında elüm dutduñ ve beni Münkir ve Nekīr ḥışmından (9)

şakladuñ ve gūr ‘azābından kırtarduñ ve dağı tamu heybetinden ve şırāt (10) kırkusından kırtarduñ uşbu dükeliinden soñra uçmak gibi maķām (11) baña rūzī kılduñ uşbu dükeli in‘āmı gördüğümden soñra ne dileyeyin (12) diye andan Tañrı ta‘ālā eyide dükeli ni‘metler benüm dīzārum kıatında (13) hīçdür benden dīzārum dilegil kim zevķler bulasın diye lūfa uğrayasın (14) kim anı vaşf eylemege yaramaz ben saña müştāķvam sen baña müştāķ (15) degülsin diye andan mü‘min secdeye vara eyide İlāhī dīzār gerek Hāķ ta‘ālā **5b** (1) buyura kim yā ferīştehler götürüñ perdeleri kim dost dosta kıavışa (2) **LAṬİFE** kıyāmet günü oldan Tañrı ta‘ālā hīṭāb kıla kim kıanı ol (3) gerçek kıullarum kim beni görmedin benüm birlüğüme varluğuma tanıklık virdiler (4) mü‘minleri hāzır kılalar Hāķ ta‘ālā eyide hoş geldüñüz iy tevḥīd ehli (5) ve iy namāz ehli ve iy zekāt ehli ve iy oruç ehli şimdiye degin benüm (6) buyruğum siz dutarduñuz ben sizi görürdüm bugün siz dağı dileñ (7) dürlü dürlü dilegüñüzi ben dağı virem ve hem siz dağı başuñuz gözile (8) göre duruñ dünyede dilüñüzde adumuz varıdı göñlüñüzde sevgümüz (9) varıdı ve tenüñüzde buyruğumuz varıdı iy dünyede bizi birleyen (10) diller selāmumuz al ve iy bizüm buyruğumuz dutan tenler ḥulleler gey (11) ve iy bizi seven göñüller dīzārumuz gör **LAṬİFE** Cebrā’ıl ‘aleyhi’s- (12) selām bir gün Tañrı ta‘ālādan su’āl eyledi eyitdi İlāhī dükeli (13) yaratduğıñ kıullarda kıağı kıul ḥāzretünde sevgülürekdür eyitdi (14) yā Cebrā’ıl benüm ‘izzetüm ‘āzametüm ḥāķķıçün benüm ḥāzretümde beni birleyenlerden (15) yegrek kıul yokdur Muḥammedi anuñ için seyyid-i kā’ināt kııldum **6a** (1) ki hīç kimsene birlemedin ol birledi ve hīç yaradılmış

beni ağızlamadın (2) ol ağızladı yâ Cebrâ'îl âdemün toprağı alınmadın ve balçığı
yoğrulmadın (3) benüm habībüm beni birledi ve benüm arılığuma şanukluk virdi
anuñ için ben dağı (4) anı dünyāda yidinci kât gökden altı yüz biñ yıllık yol yukarı
(5) çıkardum perdeleri giderdüm dīzārum aña gösterdüm andan Cebrâ'îl eyitdi İlähî
ol habībünü ne kadar seversin eyitdi yâ Cebrâ'îl benüm (7) 'azametüm haq(ķ)ıçün
anı şol kadar severem ki eger ol habībüm iki elin (8) götürüp eydürse İlähî
dünyedeki kâfirleri şamuya müstaḥaķ kılma (9) ve şamunun odın söyündür kıyāmet
güninde kâfirleri yakmasun dise (10) ve perdelerün götür kâfirler dağı dīzāruñ
görsünler dünyada ben (11) aña yok dimeyeydüm anuñ du'āsın müstecāb kılaydum
pes Cebrâ'îl bu sözi (12) Resūle muştıladı Resūl işitdicek tebessüm kıldı dişleri
görünü (13) geldi eyitdi İlähî kâfirler haq(ķ)ında du'ā kılsam müstecāb kıılır mısın
(14) imdi kâfirleri dilemezem ve atamı anamı dilemezem ve kendü cigerüm İbrāhîmi
(15) dilemezem Ḥasanı ve Ḥüseyni dilemezem İlähî kendü nefsum rāḥatın ve 'ömür

6b (1) çokluğın mülk ü māl dilemezsin senden bir avuç tevḥīd ehli günāhı çok (2)
'āşileri dilerin didi Resūl zārılık kıldı pes gökler ve yirler (3) ve feriştehler ve
uçmağlar ve hūriler bir gezden ağlaşdılar andan Tañrı (4) ta'ālā eyitdi iy cömerd
Peygāmbere ve iy kerīm Resūl [XVII: 79] عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ
(5) ya'nî yâ Muḥammed dükeli yaradılmışlar (6) kendü
nefslerine ḥayrān kalduğları vaqtın şefa'āt maḳāmın saña (7) virem sen şefa'āt
kılasın ben 'ināyet kılam senün şefa'ātün ile (8) benüm 'ināyetüm arasında ol bir
avuç günāhlularuñ günāhların 'af (9) olup cümlesi raḥmet bulalar didi **LAṬİFE**

Muhammed Muştafa (10) şallallāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi mi‘rāc gicesi Tañrım baña eyitdi (11) iy benüm ḥabībüm her bir ḥil‘at ve ‘atā kim cümle peygāmblerlere virdüm kamu (12) senüñ ümmetüñe virdüm kim tevḥīd ehlidür andan Resül eydür ben eyitdüm (13) İlāhī Ādem peygāmbereñ balçıgın kudret elüñ birle yoğurduñ nitekim buyurduñ (14) tevḥīd ehline ne kılduñ Tañrı ta‘ālā (15) eyitdi iy benüm ḥabībüm her bir mü‘min kim anası raḥmine düşse anuñ **7a** (1) şūretin kendü kudret elüm ile ben düzerin nitekim Qur‘ān‘da eydür [III: 6] هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ andan Peygāmbere eyitdi İlāhī Ādem (3) peygāmbere esmā ‘ilmin virdüñ nitekim eyitdi (4) ol esmā ‘ilmin birle Ādem feriştehlerden yig oldı (5) tevḥīd ehline ne kılduñ Tañrı ta‘ālā eyitdi senüñ ümmetüñe esmā ‘ilmi birle (6) Qur‘ān virdüm nitekim eyitdi eger Ādem feriştehlerden (7) yig oldı ise senüñ ümmetüñ Qur‘ān bereketinde cümle ümmetlerden (8) yig olup cümlesinden biş yüz yıl ilerü uçmağa gireler Resül eyitdi (9) İlāhī Ādemüñ tevbesin kabül kılduñ nitekim Qur‘ānda eyitdi [XX:122] ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى (10) Tañrı ta‘ālā eyitdi iy benüm (11) ḥabībüm Ādem şol kamu ‘azametile bir günāh sebebiyle uçmağdan (12) sürdüm illā tevḥīd ehli ne kadar çok günāh kılursa ol günāh (13) sebebiyle anları imāndan çıkarmayam Ādem bir günāh kıldı üç (14) yüz yıl bir günāh içün ağladı andan ben anuñ tevbesin kabül (15) kıldum illā senüñ

üm̄metũn üç yüz yıl günāh kıľursa bir tevbe ile **7b** (1) bunlarũn günāhın ĥasenāta degşürüp ve bunları utandurmayam rah̄metile (2) dīzārum gösterem Resũl eyitdi Īlāhī Nũh peygāmbere (3) bir gemi virdũn ol gemi ile tũfāndan kırtıldı anũ du‘āsın (4) müstecāb kıľduñ benũm üm̄metũme ne kıľduñ Tañrı ta‘ālā eyitdi (5) kıyāmet güninde t̄amu deñizi tũfānın ĥarekete gelüp kıynadığı (6) vaķtın mü‘min dağı tevĥīd gemisi içinde t̄amu tũfānı (7) heybetinden bekleyem eger Nũh du‘āsı birle kaç yüz biñ kāfir (8) helāk oldu ise senũn du‘āñ bereketinde bunca yüz biñ (9) ‘āşī helāklikden kırtılıp cümlesi rah̄met ile berĥōrdār (10) olalar **DAĞİĞA** Ĥaķ ta‘ālā eyitdi iy benũm ĥabībũm Nũh cümle ‘ōmrinde (11) bir kez kıarış virdi anũ sözün sınmasun diyũ cümle kāfirleri (12) helāk kıľdum ve sen Resũl yüz biñ Nũh gibi kıullıķçıñdur günde (13) yüz kez bir avuķ ümmete alķış kıľırsın imdi Nũħdan sen yıgısın (14) ve kıarışdan alķış yıgdür ve anũ kıarış kāfirlere irişicek senũn (15) alķışũn cümle tevĥīd ehline irişdüğine ĥiķ gümān yoķdur **8a** (1) tetemmihi bu kitāb muşannifi eydür Nũh ‘aleyhi’s-selām Tañrıdan ‘adlin (2) göstermek istedi Resũl ‘aleyhi’s-selām Tañrının fazlın göstermek istedi (3) imdi ĥiķ gümānumuz yoķdur ki kıullar ĥaķķında fazlı artuķdur (4) ‘adlinden ve Nũh du‘āsı kim müzĥir-i ‘adlidür ol müstecāb olıcaķ (5) Resũl ‘aleyhi’s-selām du‘āsı müzĥir-i fazlıdur ol sa‘ātde müstecāb (6) olsa gerek andan Resũl ‘aleyhi’s-selām eyitdi Īlāhī Yũnus peygāmber (7) ‘aleyhi’s-selām balıķ kıarnından kırtarduñ benũm üm̄metũme ne kıľduñ Tañrı (8) ta‘ālā eyitdi iy benũm ĥabībũm anı balıķ yutdıcaķ ol balıķı bir balıķ yutdı (9) andan diledi kim ol balıķ Yũnusı ĥazm eyleye eride ĥiķāb kıľdum ki (10) yā balıķ Yũnusı

incitme kim Yūnusu senüñ ma‘deñe koyduk bizden aña (11) ‘itābdur ‘azāb degüldür
imdi kaçan kim tevḥīd ehlini ilemeler karañu (12) toprak içinde koyalar yir anı
incitmek isteye ḥiṭāb kılam kim iy toprak (13) anı incitme ol mü’mine ‘itābdur ‘azāb
degül **EL-ḤİKĀYET** (14) **LAṬİFE** Ka‘bu’l-aḥbār bir gün Resūl katında otururdu
Resūl eyitdi (15) yā Ka‘b Tevrīt ‘acāyiblerinden bir laṭīfe eyit ṣaḥābeler diñlesün **8b**
(1) Ka‘b eyitdi yā Resūlallah atam anam cānı saña fidā olsun Tevrīt (2) içinde
gördüm Tañrı ta‘ālā Mūsā peygāmber ‘aleyhi’s-selām ḥaber viridi (3) eyitdi yā
Mūsā āḥır zamānda bir peygāmber geliser anıñ adı Muḥammeddür (4) cümle
peygāmberlerüñ ol serveridür ümmeti daḥı ḡamu ümmetlerden (5) serverdür ve
firdevs uçmaḡı anlaruñ maḡāmıdır bunlar uçmaḡa girdüklerinden (6) soñra biri
birine eydeler biz ‘ālimlerümüzden işidürdük kim uçmaḡ (7) gey erenler yiridür yolu
ṭamudan geḡer uş biz uçmaḡa girdük ṭamuyı (8) görmedük ḥiṭ kimse cevāb
virmeyeler bu müşkili Tañrıdan şoralum (9) deyü bir kezden secdeye varalar Ḥaḡ
ta‘ālādan ḥiṭāb gele kim (10) götürüñ başlaruñuzu bu uçmaḡdur ṭā‘at yiri degüldür ol
dünyāda (11) kılduḡuñuz ṭā‘atüñ cezāsın ve şevābın bulacaḡ yirdür uçmaḡ ehli (12)
başların götüreler eydeler İlāhī biz dünyede ‘ālimler aḡzından işidürdük (13) ṭamuyı
görmeyince uçmaḡa kimse girmeye uş biz senüñ ‘ināyetüñ birle (14) uçmaḡa girdük
ṭamuyı görmedük diyeler Ḥaḡ ta‘ālā eyde iy benüm ḥāş (15) ḡullarum şol fülān
baḡçe kim uçmaḡa girmedin uğraduñuz idi anda **9a** (1) sizüñ burnuñuza bir laṭīf
ḡoḡular degdi uçmaḡ ḡoḡusu gibi ṭamu (2) ol idi mü’minler bu sözi işitdicek ḥayrān
ḡalalar eydeler İlāhünā biz ṭamuyı (3) yılan ḡayān ‘aḡreb tolu od ‘azāb bilürdük nite

oldı kim biz kullara (4) bāğ bahçe oldu diyeler Hāk ta‘ālā eyde iy mü'minler balık ma‘desi eridici (5) idi illā işitdünüz kim Yūnusı nite saklayıcı oldu duracak ev ve rāhat (6) olacak makām ve tā‘at kılacak mescid kıldum dahı dünyāda od göyündürücü (7) idi illā Nemrūd odunu hālīlūme nite gül reyḥān kıldum ve deñiz hemīşe (8) ğarķ eyleyici idi kelimūme nite rāhat sebebi birle kırtılmaķ rūzī kıldum (9) pes imdi şol tamu ki dürlü ‘azāb ile töludur sizün tevḥīdünüz (10) bereketinde bāğ bostān kıldum bu kitāb mü‘ellifi eydür mü'minler dünyede (11) şehvet odın yandurıcaķ zebānīler tamuyı anuñ içün yandururlar eger (12) Tañrı ta‘ālā ‘ışķı çün şehvet odın yandurursa Tañrı ta‘ālā anuñ (13) içün buyurur yanan odı söyündürürler eger ol mü'min şehvet odın (14) yirine tā‘at ve tesbīḥ gülün dikerse Hāk ta‘ālā tamu odın aña gül ü (15) reyḥān göstere imdi girü sözümüz üzere gelelüm Resūl eyitdi İlahī **9b** (1) İbrāhīm peygāmbere oğlı acısı içün acısın göstermemek içün uçmaķdan (2) koç viribidün İsmā‘ ile fidā oldu İsmā‘ il azād oldu benüm (3) ümmetüme ne kılduñ Tañrı ta‘ālā eyitdi iy ḥabībüm kıyāmet günü olduķda (4) mü'minler tamu kıtında ḥayrān kılduķda ḥitāb kılam ki yā mü'min tevḥīdün (5) bereketinde dut bir kāfiri ilet tamuya bu kāfir baña kırbāndur al (6) benüm içün baña ziyān degürme [diye] **LAṬİFE** ol vaķtın kim ‘İsā ‘aleyhi’s-selām (7) cuḥūdlar elinden kaçdı mağaraya girdi ardınca izin basa (8) cuḥūdlar ulusı girdi Hāk ta‘ālā derḥāl ‘İsā şüretin aña virdi (9) Cebra‘il ‘aleyhi’s-selām Hāk ta‘ālā emri ile ‘İsāyı dördünci kıat göge (10) ilette ol cuḥūdlar ulusınuñ adı İşbū‘ idi çün ‘İsānuñ (11) ardınca girdi girü çıķdı cuḥūdlar gördiler İşbū‘ yı ‘İsā şandılar (12) dutdılar çihārmīḥa gerdiler eyitdi ben İşbū‘ vam

sizüñ uluñuzvan (13) deyü gördi kabûl kılmadılar ‘azâb ile öldürdiler andan Tañrı ta‘âlâ (14) ‘İsâya eyitdi yâ ‘İsâ hîç bilür misin kim İşbû‘ cuhûdlar ulusıdur (15) yüz yıl dünyede bunca ni‘met virdüm ve nâz içinde besledüm ‘İsâ eyitdi **10a** (1) İlâhî bilmezin Hağ ta‘âlâ eyitdi yâ ‘İsâ ol İşbû‘ benüm işüme hîç yaramazdı (2) illâ ben bilürdüm kim sen kaçup cuhûdlar elinden mağaraya girüp hayrân (3) olasıyduñ yüz yıl ol kâfiri besledüm kim bugün anı saña qurbân kıldum (4) seni azâd kıldum ammâ İbrâhîme Hağ ta‘âlâ eyitdi ol vaqtın kim Cebrâ‘îl (5) qoç getürdi eyitdi yâ İbrâhîm işbu qoçı biñ sekiz yüz yıl uçmaq (6) sünbüllerinde ‘arş altında besledüm hîç bilür misin niçün besledüm Halîl eyitdi (7) İlâhî bilmezin Tañrı ta‘âlâ eyitdi ol qoç benüm işüme gerekmezidi illâ (8) bilürdüm ki sen bugün sergerdân olıyarduñ pes ol qoçı senüñ içün (9) besledüm kim İsmâ‘îl içün qurbân kılam İsmâ‘îl âzâd ola ve ol gün (10) kim Fir‘avn ğarğ oldı Hağ ta‘âlâ Mûsâya eyitdi yâ Mûsâ hîç bilür misin (11) kim Fir‘avnı dört yüz yıl sağık ile dürlü ni‘metler ile niçün besledüm (12) eyitdi İlâhî bilmezin Tañrı ta‘âlâ eyitdi benüm düşmānumdur illâ bilürdüm ki (13) sen Mûsâ deñiz qatında sergerdân qalıyarduñ anı senüñ içün besledüm (14) kim anı saña qurbân kılam sen âzâd olasın ammâ kıyāmet günü olduqda (15) Hağ ta‘âlâ mü’mine eyde iy mü’mın hîç bilür misin kim kâfirleri dünyāda **10b** (1) niçün besledüm mü’mın eyde İlâhî bilmezin Tañrı ta‘âlâ eyde ben bilürdüm bugün (2) sen sergerdân olıyarduñ imdi dut bir kâfiri ilet kendü (3) elüñ ile tamuya bırağ eyit yâ od işbu kâfir benüm içün qurbân olsun (4) baña ziyān degürmegil pes mü’mın dağı bir kâfiri duta tamuya bırağa eyde (5) yâ od uşbu kâfiri benüm içün qurbân kı diyde od dağı eyde

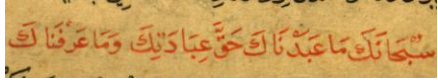
(6) yā mü'min kurbānuñı kabûl kıldum sen benüm üzerümden tîz geç kim senüñ (7) tevḥîdün nûrı benüm közlerümi söyündürür diye **LATİFE** Resûl (8) ḥazreti şallallāhu 'aleyhi ve sellem buyurdı kim uçmak içinde bir iqlīm gördüm (9) ol iqlīmde yidi yüz biñ pāre şehir var degme bir şehirde yidi (10) yüz biñ pāre köşk var degme köşkte yitmiş biñ sarāy (11) var degme bir sarāyda yitmiş biñ hücre var degme bir hücrede (12) yitmiş biñ derece var degme bir derecede yitmiş döşek var (13) her bir döşekte bir ḥürî oturur her bir ḥürinüñ egninde yitmiş (14) kat hülle var başında nûrdan tâc var eger ol ḥüriler bir kez (15) dünyāya baksaydı ayile güneş nûrı bunlaruñ nûrından mahv olaydı **11a** (1) eger ol ḥürilerden birisi bir kez yidi deñize tükürseydi (2) deñizler suyu şekker cülāb olaydı Resûl 'aleyhi's-selām eydür (3) bu teferrücleri göricek eytdüm (4) eytdüm Īlāhî bu kaṅğı benînüñdür kaṅğı velînüñdür Tañrı ta'ālā (5) eyitdi iy benüm ḥabîbüm bu gördüklerüñ daḥı yüz biñ bu gördüklerünce (6) ol mü'minüñdür kim her dem eyde eşhedü en-lâ-ilāhe illallāh ve eşhedü (7) enne Muḥammedün resûlullāh andan Resûl 'aleyhi's-selām eyitdi zinhār (8) ol kelimeyi dāyim eyidün **LATİFE** Resûl ḥazreti şallallāhu 'aleyhi (9) ve sellem buyurur kim Tañrınuñ bir evi var adı uçmaḥdur (10) ve daḥı bir evi var adı gönüldür anuñ bezegi tevḥîd ve ihlāş (11) ve muḥabbetdür ol uçmaḥ evin saña bağışladı senden 'ivaz gönül (12) evin diledi eger gönlüni tevḥîd ile ve sevgü ile bezeyüp Tañrıya (13) ısmarladuñısa Tañrı ta'ālā daḥı uçmaḥ saña ḥürileri saña (14) ısmarlaya **DAKİKA** Ḥaḥ ta'ālā eydür iy mü'min benüm uçmaḥum senüñ (15) didi daḥı sen ol uçmaḥa girmedin ben düşmanuñı senüñ ol **11b** (1) evden kovdum

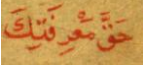
sürdüm sen daḥı gön̄lünü baña virdün ben ol gön̄lüne (2) bir günde üç yüz altmış kez
teferrüc kılurdın revā mıdur kim benüm elümden alasin (3) şeytān ile dünyāya
viresin ben henüz sen görmedüğün evden (4) senün ḥāṭıruñ içün şeytānı sürdüm sen
nite revā ve maşlahat (5) görürsin ben günde üç yüz altmış kez gördüğüm evi sen
ayruk (6) kişiye verürsin **LAṬİFE** Tañrı ta‘ālā eydür iy kulum kāfirler benümile (7)
karşu olurlar baña iki dirler sen bilün ile bağla bunları yalan eyle benüm arılığuma
(8) tanuḳluk vir kim yarın kıyāmet feriştehleri senün suçun çoklığına (9) tanuḳlık
viricek ben ‘azametümile senün arılığuna tanuḳluk virem (10) zīrā kim uçmağı
benüm arılığuma tanuḳluk virenler içün yaratdum ve tamuyı (11) baña iki diyenler
içün yaratdum eger iki diyenile bir diyeni tamuya koyarsam (12) dostumla
düşmānumı bir dutmuş olurun ḥāşā benüm ḥakīmliğümden kim (13) dostumdan
düşmānumı ayırmayam **DAḲİKA** Tañrı ta‘ālā buyurur Qur’ān içinde (14) [XXX:
69] **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ أَذُوا**
مُوسَىٰ فَبَرَأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا
(15) ya‘nī iy tevḥīd ehli ve iy şehādet ehli **12a** (1) siz daḥı şol Mūsā peygāmberi
incidenlerden olmañ Qur’ān ma‘nisi budurur (2) illā ḥikāyet oldur kim bir nice
kāfirler Mūsā peygāmbera ta‘ne iderleridi (3) eyitdiler Mūsā kavucdur dirleridi eger
peygāmber misseyidi kavuc olmayadı (4) didiler andan bir gün Mūsā peygāmber
ğusul vācib oldı bir ırmağ (5) kenārına vardı ṭonın çıkardı bir taş üzerine kodı kendü
suya (6) girdi ğusul kıldı çıkdı kim ṭonın geye taş Mūsānuñ ṭonın (7) aldı kaçdı Mūsā
taş ardına düşdi taş kaçır Mūsā kıvar tā ḥadd kim şol hem (8) ol kıvmün arasına

geldi kim Mūsāya kavuc dirleridi ol kavüm arasına (9) gelicek taş durdı ol kavüm gördiler ki pāk laṭīf imiş Mūsā ol (10) kavümden utandı taşā kaçıldı ‘aşāsın dardı kim ura Hāk ta‘ālā (11) ḥiṭāb kıldı kim yā Mūsā ol taşı urma anı ağırla zīrā kim ol (12) senün arılığūna ṭanuqluḡ virdi Mūsā eyitdi Īlāhī taş nice ağırlayayın (13) Hāk ta‘ālā eyitdi ol taş bir kaç gün kendüzünde götür kim senün şöḥbetün berekātında ol taş ṭamuya ṭutruḡ eylemekden kırtaram (15) müfessirler eydürler ol vaktın kim Mıṣır sultānı sarāyı kapusından içerü girdi **12b** (1) gördi kim Zeliḥānuñ yüzi yırtuḡ ve Yūsufuñ ṭonı yırtuḡ sultān (2) eyitdi hay ne ḥāldür Zeliḥā eyitdi suç Yūsufdandur Yūsuf eyitdi (3) suç Zeliḥādandur Tañrı emri ile üç aylıḡ oḡlan beşikde söyledi (4) eyitdi yā melik ne sergerdān ḵalduñ Yūsufuñ ṭonına baḡ eger öñi (5) yırtuḡ ise suç Yūsufdandur eger ardı yırtuḡ ise suç Zeliḥādandur (6) ammā ol vaktın kim Yūsuf sultān oldı Mıṣır taḥtına oturdı bir gez (7) sarāyına çıḵdı kör bir yoḡsul geldi kim tevaḵḵu‘ için Yūsuf buyurdu (8) ḥazīnedārına ṣol yoḡsula bir kaç altūn vir didi derḥāl Cebrā’īl (9) geldi Tañrıdan selām getürdi eyitdi yā Yūsuf ṣol yoḡsulı bilür misin (10) ne kişidür Yūsuf eyitdi bilmezsin Cebrā’īl eyitdi ol ṣol oḡlandur kim (11) senün arılığūna ṭanuqluḡ virdi imdi saḡ yanūna geḇür vezīrligün (12) aña vir kim senün arılığūna ṭanuqluḡ virdi arılıḡa ṭanuqluḡ virenün (13) ḥaḵḵı çoḵdur ammā bir maḥlūḡ taş ki arılıḡına ṭanuqluḡ virdi ṭamudan (14) kırtuldu ve bir oḡlan maḥlūḡ arılıḡına ṭanuqluḡ virdi vezīr oldı (15) pes mü’mīnler Tañrı ta‘ālānuñ arılıḡına ṭanuqluḡ virüp kāfirleri yalan **13a** (1) eyleyüp uçmaḡa girüp dizār görürlerse ḥiḇ ‘aceb degül (2) **EL-ḤİKĀYET** bir gün Resūl ḥazret ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem

şubḥ namāzın (3) kıldı daḥı mübārek yüzün şaḥābelerdin yaña kıldı daḥı dişi görünü
(4) geldi şaḥābeler eyitdiler yā Resūlallāh hemīşe mübārek cemālūñi şāz (5) ve
ḥurrem görelüm Resūl ḥazreti eyitdi bu gice beni Cebrāʾīl Ẹuds (6) teferrücine iletdi
bir ulu ṭaḡa uğradum ol ṭaḡuñ içinde bir mağaraya (7) uğradum içinde bir nūr ḳandīl
asılı gördüm ḳandīl altında bir pīr (8) otururdu öñinde bir ṭabaḳ tāze enār dururdu anı
göricek Cebrāʾīle (9) sordum bu ne kişidür eydür kendüye şor ilerü vardum eyitdüm
es-selāmün (10) ‘aleyküm iy Tañrınuñ eyü ḳulı pīr eyitdi ve ‘aleykümü’s-selām ve
raḥmetul- (11) lāhi ve berekātühü iy āḥır zamān peygāmberi iy maḳām-ı maḥmūd ve
iy (12) aḥmed-i ḥavz-ı kevşer ıssı ve iy ḳıyāmet güneşi ve iy ‘araşāt günü yardımcısı
(13) Resūl eydür ben eyitdüm iy ‘ābid ne ḳadardur bu mağara içinde Allaha ṭaparsın
(14) ve ṭā‘at ḳılursın eyitdi iki biñ sekiz yüz yıldur bunda Tañrıya ṭaparın (15) ol
baña rızḳum virür ve dilegüm senüñ mübārek yüzüñ görmekdür **13b** (1) daḥı eyitdi
eşhedü en-lā ilāhe illallāhu ve eşhedü enne Muḥammedün resūlullāhi didi (2) cān
ḥaḳ[k]a ısmarladı andan ben yüzüm gök dapa ḳıldum eyitdüm İlāhī ‘aceb senüñ (3)
ḥazretünde bundan yig ḳul ola mı kim iki biñ sekiz yüz yıl uçmaḳ ṭa‘āmın (4) yidi ve
senüñ ḳullıḡuñda oldı andan Tañrı ta‘ālā baña eyitdi benüm (5) ‘izzetüm ḥaḳ[k]ıçün
senüñ ümmetünde bir mü’mīn şıdḳıla lā-ilāhe illallāh dise (6) şol ‘ābidün iki biñ
sekiz yüz yıl ‘ibādeti şevābından artuḳ şevāb (7) anuñ dīvānına yazam şuña sevinüp
güldüm didi eyitdi uş anı ferişteḥler (8) baḳī‘ ferḳada getürdiler duruñ varalum
namāzın ḳılalum şaḥābeler vardılar (9) gördiler bir āḳ ağaçdan tābūt anıñ içinde pīr
yatur ‘Ali raḳıyallāhu ‘anhu (10) yudı ‘Abbās fażl su ḳoydı ‘Oşmān raḳıyallāhu

‘anhu kefen sardı Resûl (11) ‘aleyhi’s-selâm namâzın kıldı baķı̄ ferķada defn
kıldılar ilâ-raḥmetullahi ta‘âlâ (12) **LAṬİFE** Cebrâ’îl ‘aleyhi’s-selâm Resûl
ḥazretine eydür bir cemâ‘at feriştehlere (13) uğradum yidinci gökde kim bunların
ḥisâbın bir Tañrı bilür anların birisiniñ (14) ululuğı yitmiş biñ bu dünyâcadur ben
eytdüm iy benüm yüce Tañrımın heybetlü (15) çerisi sizün bilünüz neye irişür
eytdiler bizüm bilümüz şuna degin irişip durur ki **14a** (1) biz bilürüz gökler kaç
dirhemdür ve kaç arpa ağırdur ve gün doğduğundan (2) gün batduğuna degin kaç
dane kayır toprak var bilürüz ve taşlar kaç taru (3) ağırdur bilürüz ve yirden göge
degin kaç taruyı biri biri üstine koyıcak (4) göge irişür bilirüz didiler Cebrâ’îl eydür
bu sözi işidicek tañladum (5) daḥı eytdüm hiç nesne ola mı kim anı bilmezsiz
eytdiler yâ Cebrâ’îl (6) iki nesnenün ḥisâbın bilmezüz **eşhedü en-lâ ilâhe illallâh ve**
eşhedü (7) **enne Muḥammedün resûlullâh** diyenlerin şevâbın bilmezüz ve daḥı
Muḥammed ümmetün (8) gazilerinün gazâsı şevâbın bilmedük **LAṬİFE** uçmak ehli
uçmakta (9) muķim olduğdan sonra Tañrı ta‘âlânın yitmiş feriştehlere var girü (10)
anların daḥı yitmiş biñ ferişte kulluķçısı var ol feriştehlere (11) Ḥaķ ta‘âlâ buyura
kim perdeleri götürün dost dosta kavışsun (12) mü’mînler baña müştâķ ve ben
mü’mînler müştâķam diye ol feriştehlere (13) eyde İlâhî bunlar dünyede senden
utanmadın çok dürlü fesâd işler (14) kıldılar bunlar şimdi ne lâyıkdur senün dîzârün
görmege diyeler (15) Ḥaķ ta‘âlâ eyde iy feriştehlere sizler bu mü’mînleri
bilmedünüz **14b** (1) bunlar ol siz didigünüz degüldür diye Ḥaķ ta‘âlâ mü’mînler
ta‘âti şevâbın (2) eyde daḥı eyde bunlar benüm düşmânlarım arasında beni birlediler

ve düşmānumı (3) düşmān ve dostumı dost dutdılar ve benüm ‘izzetüm ‘azametüm
hakkıçün (4) bunların bir kez lâ-ilāhe illallāh Muhammedün resūlullāhi didükleri
sevābı (5) sizün cümle t̄a‘atünüzden yigrekdür bu laṭīf sözi Şeyhü’ (6) l-meşāyih
Evḥadi’d-dīn-i Kirmānī raḥmetullāhi ‘aleyh Şeyh Ebū Ṭālibden (7) rivāyet eyler
LAṬİFE Tefsīr-i Kebīrde eydür çün ferīştehler Allahu ta‘ālānuñ (8) varlığından bu
cevābı işideler perdeleri götüreler mü’minler Tañrı (9) dīzārın baş gözile birle
göreler dünyā ḥisābınca altı yüz biñ (10) yıl ḥayrān ḳalalar andan girü kendülerine
geleler daḥı secdeye varalar (11) eydeler (12)

 ya‘nī eger bilseyidük senün cemālün luṭfı böyle idügin (13) biz dünyede
hiç nesneye nazar kılmayayduk diyeler Tañrı ta‘ālā eyde götürün (14) başuñuzı kim
sizün az nesneñüzi çoğa geçürdüm siz dünyede **eşhedü** (15) **en-lā ilāhe illallāh ve**
eşhedü enne Muhammedün resūlullāh didünüz ve Ḳur’ān 15a (1) okuduñuz ben
diñlerdüm imdi bugün ben eydeyin siz diñleñ diye (2) daḥı kendü ‘azameti birle
eyde **eşhedü en-lā ilāhe illallāh ve eşhedü enne** (3) **Muhammedün resūlullāh** diye
andan Ṭā-hā sūresin okıya mü’minler diñleye diñlerken (4) görklü dīzārın göreler
andan Tañrı ta‘ālā eyde iy ḥāş ḳullarum (5) nite idiñüz dünyā zaḥmetinden ve
t̄a‘atler zaḥmetinden imdi hoş geldüñüz (6) iy beni birleyen ḳullarum şāz geldüñüz iy
benüm arılığuma ṭanukluk viren (7) dostlarum diye pes Tañrı şorduğı ve luṭfı ve
nevaḥtı bunlara hoş (8) gele şöyle yine altı yüz biñ yıl ḥayrān ḳalalar girü Haḳ ta‘ālā
bunları (9) kendülerine getüre eyde iy tevḥīd ehli bugün ben sākīlık kılayın (10) diye

ve birer kadeh şarāben tahūr içüre ol şarāb esrüklikden (11) girü altı yüz biñ yıl hayrān qalalar girü kendülerine geleler sarhōş (12) qalalar hiç bilmeyeler kim sarhoşlıqları dīzār lutfından mıdur yoksa (13) Hāḡḡuñ āvāzı lutfından mıdur yoksa şarāb lutfından mıdur (14) bu arada bir su‘āl gelür su‘āl oldur kim mü‘minler Tañrınıñ dīzārın (15) gördüklerinden soñra eger koyup kendü maḡāmlarına giderlerise dīzārdan **15b** (1) yüz döndürmiş olurlar ve eger Hāḡ ta‘ālā bunlara destūr virse (2) dīzārın bunlardan dirīḡ dutmış olur eyle olsa maḡlūk resmi (3) olur pes mü‘minler dīzār [göricek] gördükden soñra ne kendüler gitse gerek (4) ve ne düstūr olsa gerek cevāb şöyledür kim degme bir mü‘mine (5) yitmiş hūri virilesidür pes ol hālde mü‘minleri hūriler geleler alalar (6) gideler eyle olıcaḡ ne kendüler gitmiş olur ve ne kendülere Hāḡ ta‘ālā (7) destūr virüp git dimiş olur ammā kitāb mü‘ellifi ‘afā-allāhu ‘anhu (8) eydür egerçi kim muḡaḡḡıḡlar bu cevābı virdiler ammā bu su‘āl cevābda (9) nazar vardur zīrā kim koyup gitmeye ya git demege ol vaḡt revā (10) olur kim dīzārı mü‘minler bir mu‘ayyen yirden cihet içinde göreler kim (11) ol mu‘ayyen gidicek ve ol cihetden daḡı bir cihet gidicek ḡāyib ve i‘rāz yaraya pes i‘tikād oldur kim Tañrınıñ dīzārı cihetden (13) daşradur nihāyeti ve ḡāyeti yokdur dīzār görmeklikde maḡşūdı (14) Tañrınıñ tecellīlerin görmekdür ol tecellī mü‘minlere köşklerinde (15) ve bağlarında ve maḡāmlarında görine imdi su‘āl-i cevāb ile gey muḡaḡḡıḡkāne **16a** (1) olmayası olur illā ol degül illā ulular ve ulu tefsīrde ol su‘ālın (2) cevāb ile yazupdur **LAṬİFE** ol gün kim İbrāhimi ‘aleyhi’s-selām Nemrūz oda (3) atdı İbrāhīm altı yaşında idi odın şol kadar yandurdılar kim üç

(4) günlük yola ıssısı varurdu ve kuşluklık yolda ıssısından kimse (5) yakın varumazdı pes Nemrūz İbrāhîmi nice birağalum diyü sergerdān (6) oldılar iblīs kendüzin bir koca şūretine koydı geldi bunlara mancınık (7) öğretti ol mancınık kim düzüldi dünyada iblīs düzdi andan (8) mancınık tamām olıcağ İbrāhîmi getürdiler Nemrūz bağıdı gördi kim şāz u ḥandān (9) güler Nemrūz eydür yā oğlan hiç bilür misin ne yire varısarsın İbrāhîm (10) eyitdi ben Tañrı dostıvam Tañrınıñ düşmānı odına varurın İbrāhîm (11) eyitdi iy Tañrı düşmānı ben muḥabbetile nefsümi göyündürdüm Hāḫ yolında gül gibi (12) mütevāzî‘ oldum göyünmişi sen göyündürmeyesin Nemrūz İbrāhîmi bu resme (13) göricek vezîrin oğudı eyitdi yā vezîr işbu oğlan tekin oğlan degüldür (14) uşbunı oda birağavuz añsuzda yanmaya andan ademiler eydeler eger Nemrūz (15) tañrı mıs(s)ayıdı İbrāhîm yanayıdı diyeler ‘ālem ḥalkı bizüm kalblıgumuz bileler **16b** (1) vezîr eyitdi eger buyurursañ āzād kılalum Nemrūz eyitdi maşlaḫat degüldür (2) illā İbrāhîmi ḥalvete iletüñ kimsene görmedin benüm gönlegüm geyürüñ eger (3) göynerse ḥoz göyündi ve eger göyünmezse eydesin kim Nemrūz ḥazret (4) gönlegi İbrāhîm egninde idi anuñ içün göyünmedi diyesin vezîr (5) eyitdi revādur pes İbrāhîme Nemrūz gönlegin geyürdiler andan mancınıka (6) koydılar oda atdılar havāda giderken Hāḫ sübhānehu ve ta‘ālā Cebrā’île buyurdu (7) kim tîz iriş İbrāhîme ne ḥāceti varısa revā kıl didi Cerā’îl ‘aleyhi’ (8) s-selām Tañrı korkusından bir kez kanadın açdı bir kez daḫı açmadın (9) irişdi amma Resül ‘aleyhi’s-selām Cebrā’île eyitdi yā qarındaşum Tañrı (10) ta‘ālā saña eyitdügi vaḫtın kim İbrāhîme iriş didi senden İbrāhîme (11) degin ne kadar ıraḫ idi Cebrā’îl eyitdi

ol Tañrı haq(k)ıçün kim benüm cānum (12) anuñ kudret elindedür benden İbrāhīme
degin seksen biñ yıllık yol (13) idi dünyā hisābınca Tañrı ta‘ālā heybetinden şol
cümle yolu bir kanad (14) açmaqda indüm İbrāhīmi gördüm sevinü güvenü oda gider
ben eyitdüm yā İbrāhīm (15) ne dilegüñ var eyit revā kılayın İbrāhīm eydür sen
mahlūk ben mahlūk sen **17a** (1) ‘āciz ben ‘āciz ‘āciz ‘ācizden ne dilesün eyitdüm
dile Tañrıdan eyitdi (2) bir kimseden dilemek gerekdür kim gönüller dilegi aña
ma‘lūm olmaz imdi (3) benüm gönlüme dilek düşmedin aña ma‘lūmdur ben andan
ne dileyeyin didi (4) Cebrā’īl eydür bu sözler yavlaq tañladum eyitdüm yā İbrāhīm
nefsüñ dilesene (5) eyitdi işbunuñ gibi ‘ayblu nefsi ol arı Tañrıdan dilemek eyü
degül (6) eyitdüm cānuñı dile eyitdi cān anuñ kudretidür benüm katında emānetidür
emāneti (7) issinden dilemek hoş degül eyitdüm dile gönlüñi eyitdi gönül anıñ bāğı
(8) bāğçesi ve teferrücgāhıdur kendü teferrücgāhın dilerse harāb kılsun (9) dilerse
‘imāret ma‘mūr kılsun Cebrā’īl eydür ben tañladum hayrān kaldum pes (10) Haq
ta‘ālā hitāb kıldı kim yā od İbrāhīmi göyündürgil ve hem göyündürmegil (11) od bu
hitābı işitdi hayrān oldı eyitdi İlāhī ben bu hitābı bilmedüm (12) buyurursın kim
göyündürgil ve göyündürmegil niçün göyündüreyin niçün (13) göyündürmeyin Tañrı
ta‘ālā eyitdi yā od göyündür Nemrūzuñ gönlegin (14) kim ol mel‘ūnuñ du‘āsı
bātıldur bātıl ola göyündürme İbrāhīmüñ gövdesin (15) kim ‘ālemler bileler kim beni
sevenleri düşmān odı göyündürmez girü **17b** (1) hitāb geldi kim yā od söyün dağı
her bir közüñ bir gül ve bir reyhān (2) olsun İbrāhīme selām kılsunlar nitekim
Qur‘ān içinde yāz kıılır [XXI: 69] (3) قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا

وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ammā kıyāmet güninde od mü'mine karşı
 ğıjğura (4) mü'min eyde yā od ne ğıjğurursın ben muḥabbet kanınuñ yāqūtıvam sen
 baña (5) koymazsın diye andan ḥıṭāb gele kim yā od mü'mini göyündürgil ve
 göyündürmegil (6) ve od bu ḥıṭābı işitdicek ḥayrān kıala eyde İlāhī bu ḥıṭābı ben
 bilmedüm (7) Tañrı ta'ālā buyura kim yā od göyündür mü' minüñ ğıllın ğışşın yalan
 yazuqların (8) göyündürme tenin cānın göñlin kim teni şatun alınmış tavarumdur
 cānı benüm (9) nūrumdur göñli benüm baḥçemdür ve tevḥīd benüm yimişimdür ve
 ol benümdür (10) ben anuñvam **LAṬİFE** Resūl 'aleyhi's-selām buyurdi kim Tañrı
 ta'ālānuñ (11) iki 'ālemi vardır bir ulu 'ālem bir kici 'ālemdür ol kici 'ālem ulu
 'ālemüñ (12) neşhidür her kim kici 'ālemi bildi ulu ālemi bildi her kim ulu 'ālemi
 bildi (13) Tañrı bildi her kim Tañrıyı bildi uçmaḳ anuñ maḳāmıdır dīzār anuñ (14)
 ḥıl'ātidür pes eyitdiler yā Resūlallāh kici 'ālem ḳanğıdur eyitdi 'arş (15) ve kürsī
 levḥ ü ḳalem uçmaḳ ṭamu yirler ve gökler ve ay ve güneş ve ṭağlar **18a** (1) ve
 deñizler kici 'ālemdür eyitdiler ulu 'ālem ḳanğısıdur eyitdi ādem ulu 'ālemdür (2) ve
 bir ādem bu cümlesinden 'azīmdür diyü şaḥābeler dañladılar Resūl ḥazret (3) eyitdi
 ne ṭañlarsız Tañrı 'azāmeti ḳatında 'arş ve kürsī levḥ ü ḳalem uçmaḳ (4) ve ṭamu ve
 yir ve gök ve ṭağlar ve deñizler şol güneş içinde uçan zerrece (5) yoḳdur illā Tañrı
 ta'ālā şol 'azāmetiyile bir mü' minüñ göñline sığar (6) 'arş ve kürs Tañrınuñ bir
 tecellāsına ḳatlanmadı illā bir günde ve bir dünde (7) üç yüz altmış kez Ḥaḳ ta'ālā
 mü' minüñ göñline tecellī kıılır her dem nūrı (8) ḳuvveti artar pes bilindi kim
 yaradılmışdan ādemiden ulu nesne yoğımış (9) kici 'ālemde 'arş var mü'minde

göñül var kici ‘âlemde levh var (10) mü’minde kuvvet var kici ‘âlemde kalem var mü’minde dil var kici ‘âlemde (11) yıldızlar var mü’minde laṭîf fikir var kici ‘âlemde ay var mü’minde (12) ‘aql var kici ‘âlemde güneş var mü’minüñ nefsinde lâ-ilâhe illallâh (13) Muḥammedün resûlullâh nûrı vardır kici ‘âlemde denizler var mü’minde ‘ilim (14) var kici ‘âlemde tamarlar var mü’minde şehvet var ol tamar (15) ten göyündürür bu tamar dîn göyündürür kici ‘âlemde uçmak var mü’minde **18b** (1) eyü hulk var ol uçmak kapucısı Rıdṽandur bu uçmağın kapucısı Raḥmândur (2) kici ‘âlemde şular var mü’minde tamarlar var kici ‘âlemde acı su tatlı su (3) var gereñ su var mü’minüñ ağız suyu tatlı ve kulağı suyu acı ve burnı (4) suyu gereñdür ve gözi suyu tuzlu pes ağız suyun tatlı kıldı (5) Hâk ta‘âlâ tâ kim her bir ta‘âm yiyecek çâşnîsin bula dağı kuvvet duta kim (6) Tañrı ta‘âlânın ta‘âtine meşğûl ola ve göz suyun anın için tuzlu kıldı kim (7) göz içi yağdır iç yağ ıssıdır tuzlu suyu anda kodı kim ol yağ (8) yimeye hem gözi saklaya saklayacak bağa bakacak göre göricek (9) ‘ibret duta ‘ibret dutacak kôrka kôrkıcak buyruk duta ve acı suyu (10) kulağda yarattı kim uyuduğı vaktin canavârlar içine girmeye anı sağır kılmaya (11) ve sağır olmayacak işide işidicek anlaya ve anlayacak müştâk ola (12) müştâk olıcak isteye isteyicek bula ve kici ‘âlemde yaz u kış ve yay (13) ve güz var mü’minüñ dağı yigitligi yaza beñzer ve kâhalligi yaya (14) beñzer ve kocalığı güzdür ölümü kışdır bulduğı ve acılığı ve yüz döndürdüğü (15) bulıda beñzer ve güldüğü yıldırıma beñzer ve ağladuğı yağmura beñzer **19a** (1) ve uyuduğı giceye beñzer ve uyanıkluğı gündüze beñzer kaşı kılı ayrığa beñzer (2) ve saçalı kılı ağaçlara beñzer gövdesi kılı

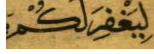
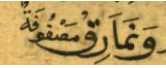
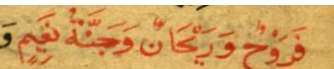
buğdaylara beñzer ve yüzi (3) dergāha beñzer ve gözleri cāmlu derecelere beñzer ve ağzı kapulara ve burnı (4) şundurmalara ve dişleri kapucılara beñzer ve boğazı dehlīze ve ma‘desi (5) muṭbaḥa ve salāḥaneyeye ve bağarsuqları evden çıkan oluqlara beñzer (6) ve gönül taḥta ve cānı sulṭāna ve īmānı ḥazīneye beñzer eger bu (7) şerḥe düşersevüz söz uzar maḳşūddan ḳaluruz zehī (8) pāzişāhlar pāzişāhı kim ādemi bu ‘aḳametile yaratdı ve cümle nesneyi (9) ādemi için yaratdı ādemi kendü için yaratdı kim Allahı dāyim (10) birleye andan aña lāyık ṭā‘at ḳıla **DAḲİḲA [EK-17]** (11) eyitdük idi kim ulu ‘ālemi bilürse Tañrıyı bildi imdi kendüzüne baḳ (12) evvel ḳıldur andan deridür andan etdür andan ḳandur andan ṭamardur (13) andan siñirdendür andan göğüsdür andan gönüldür andan cāndur (14) nitekim eydürsin yirdür andan deñizdür andan hevādur andan göklerdür (15) andan ‘arşdur ve eger cān ādemīnün içinde mis(s)eyidi daşında olmayaydı **19b** (1) daşında mis(s)eyidi içinde olmayaydı ve eger başında mis(s)eyidi ayağında (2) olmayaydı ayağında mis(s)eyidi başında olmayaydı pes bildün kim (3) cān hem içindedür hem daşındadır hem zāhirdür hem bāṭındur hem (4) ayağdadur hem başdadur pes ḳat ḳat tenün zāhirine ve bāṭınına (5) cān şöyle ṭoludur kim hīç nesne tende cāndan gizlü degüldür eger (6) ayaḳdan bir ḳıl çekerseñ cān anı bilür ve eger başda bir bit ısırsa (7) cān anı ṭuyar pes şöyle bilmek gerekdür kim işbu ‘ālemlerün zāhirine (8) ve bāṭınına Tañrının ‘ilmi şöyle ṭoludur kim ‘arşdan ferşe degin (9) şerrādan şurā degin yardılmışda Tañrıdan hīç nesne gizlü degüldür (10) ve tene ne ḥāl olursa cān anı bilür ‘ālemde ne kim olur ise Tañrı ta‘ālā (11) anı bilür ve dünyādan bir yapraḳ düşse Ḥaḳ ta‘ālā anı bilür nitekim Ḳur’ānda

وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا
buyurur (12) [VI: 59]

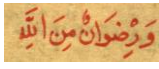
يَعْلَمُهَا **LAṬĪFE VE HİKĀYET** (13) bir gün sulṭān celālullāhi çerisinden ırak
düşdi evden daḥı ırak düşdi (14) karnı açdı bir şahrāda bir obaya vardı ol oba kavmi
sulṭānı göricek (15) kaçdılar görünmediler bir yırtuḡ alacuḡ içinden bir koca çıḡdı
sulṭāna **20a** (1) karşı geldi aldı alacuḡına ḡondurdu bir pāre ḡuruca eti varıdı (2) bir
pāre etmekile sulṭān önine getürdi eyitdi yā mālīk elümden (3) daḥı nesne gelür
misse dirīḡ etmeyeyidüm beni ma‘zūr dut didi sulṭāna (4) ḡoş geldi daḥı bir laḡzadan
çerisi geldi sulṭān buyurdu kim ol bizüm (5) sa‘ādet çadırın getürün yirün ısluca
alacuḡına dutun kim (6) şimdiye deḡin yoḡsulıdı buḡur sulṭān olsun pes eyle kıldılar
ol (7) evler isleri bildiler kim gelen sulṭān imiş ḡoḡ ni‘metler getürdiler sulṭān (8)
ḡabūl ḡılmađı bunlara ‘azāb ve ‘uḡūbet buyurdu eyitdi iy bez-baḡtlar (9) siyāset
görmeyince rām olmaduñuz didi ammā ol pāzişāhlar pāzişāhı (10) nitesüz ve
niteliksüz şınamaḡlıḡ atına bindi ḡullar teferrüçine geldi (11) her kim Tangrınun
tevḡīdi ve ṭā‘atı heybetin gördi ‘āciz evine girdi (12) gizlendi illā Muḡammed
ümmeṭi za‘īfleri ma‘nī ḡocalarıdur cān ve ḡönül birle (13) karşı vardılar Tañrı ta‘ālā
raḡmet atın sürdi ol mü‘minün ḡönline (14) girdi bu za‘īfler eyitdiler İlāhī biz de
şunuñ gibi ‘amel yoḡdur kim senün (15) ḡazretüne lāyık ola illā işbu miskīn ḡönlümi
saña fidā ḡılurın Ḥaḡ ta‘ālā **20b** (1) ḡabūl ḡılır buyurur muḡarreblere kim bizüm
‘ināyetimüz ve faḡlumuz saḡu ḡıluñ kim bunlar (2) ḡönüllerin vaḡf kıldılar ve sulṭān
heybetin ve ṭamusın görüp sulṭāndan (3) dönenlerün īmānı pes ḡabūl deḡöldür

anların tefsirlerinde (4) gördüm kim imān dört dürlüdür bir dürlüsü oldur kim dünyede aşşısı var (5) āhıretde yok ikinci oldur kim dünyede aşşısı yok āhıretde var (6) üçüncü oldur kim hem dünyede aşşısı var hem āhıretde var dördüncü oldur (7) kim dünyede aşşısı yok āhıretde dağı yokdur ne‘üzübillāhi el-‘azīm ammā ol (8) imān kim dünyede aşşısı var āhıretde yok ol münāfıklar imānidur nitekim (9) Qur’anda buyurur [II:14] **وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا** (10) **وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا** (11) **إِنَّا مَعَكُمْ** gelicek eydürler biz imān (12) getürdük tā‘ate rāzı olduk biz kāfirlerden bī-zāruz dirler kāfirleri (13) göricek eydürler biz siziñüz dirler illā müsülmānlara güleriz dirler bunların (14) aşşısı oldur kim dünyada bunlar kılıçdan ve harācdan ve oğlanları ve kızları (15) esir olmağdan kurtıldılar ammā āhıretde bunlardan ‘azāblu maḥlūḳ olmaya **21a** (1) ol imān kim dünyede aşşısı yok āhıretde var ol Fir‘avn kıgırıp getürüp (2) dağı soñra öldürdüğü cāzular imānidur kim imān getürdükleri sâ‘at (3) öldiler dünyede aşşısın görmediler illā uçmağda bulısalardur ve dīzār (4) görseler gerekdür ve dağı Eşḫābü’l-Kehf imānları dağı bir cemā‘at (5) kim bir ev içinde imān getürdiler daşra çıkmadın ev üstlerine yıkıldı (6) yāḥūz od düşdi bunları yakdı yāḥūz gemide imān getürdiler yıl oldu (7) gemi sındı bunlar garḳ oldılar hüküm şöyledür kim eyitdük ve imān (8) kim dünyede aşşısı var ol ‘ābidler zāhidler (9) ve şādıklar imānidur kim dünyada aşşısı harācdan ve esirlikden (10) ve ḥorlıqdan

kurtıldılar ve âhîretde uçmak ve dîzâr bulalar ammâ şol (11) îmân kim dünyede ve
 âhîretde aşşısı yok ol şol kişiler îmânıdır kim (12) ecel vaktında kendü yirlerin
 tamuda göricek îmân getürürler ol (13) îmândan Tañrı ta‘âlâ bîzâr peygâmbere dañı
 bî-zâr dünyede ve âhîretde aşşısı (14) yok **LAṬİFE** Tañrı ta‘âlâ Resûl hâzretine
 buyurur kim (15) yâ Muhammed ben senün ümmetünî severin dilerin anuñ içün kim
 doğrularumdur **21b** (1) bahâdurlarumdur ve ağıyârlar arasında beni birlerler ve
 benüm düşmânlaruma karşı (2) dururlar ve ben miñnet viribidüm ölüm virdüm yüz
 döndürmediler imdi ben (3) bunları konuklasam gerek tonlık virsem gerek pîşkeş ve
 bañşış (4) virsem gerek Resûl eyitdi İlähî sa‘âdet bunlaruñ (5) kim sen pâzişâhlar
 pâzişâhı bunlaruñ üstine ‘inâyetile nazar idersin (6) andan Tañrı ta‘âlâ eyitdi iy
 benüm habîbüm bir qâdem burak üzere bas ve bir qâdem (7) gökler kıranına bas ve
 bir qâdem ‘arşa bas hem dañı nenün gibi (8) eve da‘vet iderin ve nenün gibi hıl‘ât ve
 pîşkeş virürin görgil (9) didi andan Resûl ‘aleyhi’s-selâm göklere çıkdı uçmağı
 gördi (10) hûri kuşur vildân gördi dañı elin götürdi eyitdi İlähî seyyidi ve mevlâyı
 (11) anlaruñ kulluklarına qalmağıl bu evlere da‘vet kılğıl didi Hâk ta‘âlâ (12) eyitdi
 var imdi gördüğün şöyle vâşf eyle hem dostlarımı (13) da‘vet eyle Resûl eyitdi İlähî
 da‘vet kılayın Hâk ta‘âlâ eyitdi eger (14) sen bunları da‘vet eyleriseñ mü’minlerün
 gönli hoş olmaya eydeler (15) eger bizüm pâzişâhımız bizi sever misseyidi bizi
 kendü okıyaydı ol konukluğa **22a** (1) imdi sen haber vir ben da‘vet ideyin nitekim
 Kur’ânda buyurur eydür (2) **LAṬİFETÜN ‘ACĀYİBETÜN**
 (3) konukluğa okımağ üç dürlüdür biri oldur kim eydeler konukluğumuz (4) var

gelün ve birisi oldur kim fulān yirde ʔonuqluḡumuz var gelün (5) ve birisi oldur kim fulān yirde aṣ biṣürdük gelün yiñ diyeler evvelkiden (6) soñraḡı artuḡıraḡdur daḡı soñraḡı ikisinden daḡı artuḡıraḡdur oḡımaḡda (7) pes Tañrı ta‘ālā üç dürlü daḡı mü’mınleri oḡıdı bir budur kim (8) ya‘nī Ḥaḡ ta‘ālā oḡır mü’mınleri uḡmaḡa illā (9) ne eylemege oḡır bu āyetde añlanmaz daḡı bir āyetde buyurur kim (10) ya‘nī Tañrı ta‘ālā mü’mınleri (11) uḡmaḡa oḡır daḡı selām evine bu āyetde uḡmaḡda ne yire oḡuduḡı ma‘lüm (12) olur daḡı āyetde eydür (13) ya‘nī yirleri ve gökleri yaradan Tañrı mü’mınleri (14) oḡır uḡmaḡda selām evine kim sizi yarlıḡaya pes bu āyetde ne eylemege (15) oḡuduḡın ma‘lüm eyledi çün ki kendü ḡudreti birle tevḡīd ehlin 22b (1) oḡıdı tamām ʔonuqluḡı tertibin bildürdi kim anuñ luḡfı ʔoḡluḡın ĩmān ehline (2) bildürdi tā ki bileler kim bireḡüyi bireḡü ʔonuqluḡa oḡıyıcāḡ evvel bir ulu yir ḡāzır (3) eylese gerek andan oḡısa gerek pes Tañrı ta‘ālā eydür ben bir yir ḡāzırladum (4) ki anuñ ululuḡı yidi ḡat gök ve yidi ḡat yircedür nitekim Ḳur’ānda (5) yāz ḡılır [III:133] وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِمُتَّقِينَ (6) ve bireḡü bireḡüyi ʔonuqluḡa oḡıyıcāḡ ol evde ḡüb döṣekler (7) döṣese gerek ve gökḡek ḡoḡular virse gerek kim Ḥaḡ ta‘ālā eydür (8) ḡüb döṣekler döṣedüm nitekim Ḳur’ānda buyurur (9) ve ḡoṣ ‘ūdlar sizün içün ḡāzırladum (10) ve bireḡü bireḡüyi

konukluğa okısa dürlü dürlü (11) ta‘āmlar eylese gerek kim her birinün tabī‘ atına ne ta‘ām hoş gelürse (12) anı bula ve yiye Tañrı ta‘ālā eydür iy yir sevenler ben sizün için (13) bir milk hâzırladum ki ebeddür nitekim Kır’ānda buyurur [IV:122] (14) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ (15) ve تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا iy ta‘ām yimek sevenler ben sizlere yitmiş biñ dürlü ta‘ām **23a** (1) hâzırladum ve degme yecekte yitmiş biñ dürlü reng kodum ve degme (2) bir loqmada yitmiş biñ dürlü çāşni var ol çāşniyi ne kimse gördüğü (3) var ve ne hōz tatduğı var ve ne gönünden geçdüğü var nitekim kelāmında (4) buyurur [XLIII: 71] يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَالْأَعْيُنُ (5) anlar kim siz içmek seversiz bir şarāb (6) hâzırladum ki hemişe sarhōşluğı gitmez ve koqusı müşk ‘anberdür (7) ve maħmūrлуğı yokdur nitekim eydür [XXXIII:25-26] يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ خِثَامُهُ مِسْكٌ (8) bir yirde dağı eydür (9) ve iy geyesi sevenler ben size bir tön hâzırladum ki hıç cüllāh anı doqumadı (10) ve hıç derzi anı dikmedi nitekim buyurur [XLIV: 53] يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ (11) dağı bir āyetde eydür [XXXV: 33] وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ve iy altun gümüş (12) sevenler ve cevher sevenler ben sizlere altun gümüş ve dürlü dürlü cevherler (13) hâzırladum nitekim buyurur [XXII: 23] يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ

وَلَوْلَا (14) ve iy anlar kim hūblar sevenler ben sizlere hūblar hāzırladum kim
ay güneş (15) nūrı anlarıñ yūzi nūrından hacıldür nitekim buyurur [LVI:22]
كَأَمْثَالِ اللَّوْلِ الْمَكْنُونِ (1) [LVI:23] 23b وَحُورٌ عَيْنٌ
(2) ve مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ [LV:72] dağı bir yirde eydür
iy ğalaba haşed sevenler ve kul(l)uqçılar sevenler ben Tañrı sizlere (3) şol kadar
يَطُوفُ عَلَيْهِمْ [LVI:17] kul(l)uqçılar hāzırladum hisābsuz nitekim buyurur
عَلَيْهِمْ [LII:24] (4) وَلَدَانِ مُخَلَّدُونَ
(5) iy Tañrınıñ وَيَطُوفُ عِلْمَانُ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ
hoşnūzluğın isteyenler (6) ol konuqlıqda anı hāzır bulasız nitekim buyurur
(7)   ve iy Tañrı dīzārın görmek isteyenler Tañrı dīzārın göresiz (8)
لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ [X:26] nitekim buyurur
biregü biregüyi konuqluğa (9) okuyıcağ yayan yüritmese hoş olur ben Tañrı
mü'minleri uçmağa (10) yayan getürmeyem karşı burāklar viribiyem nitekim
إِلَى (11) يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ [XIX:85] buyurur
وَالرَّحْمَنِ وَفْدًا (12) ve biregü biregüyi konuqluğa okısa geñez yoldan okısa
gerekdür 'ālā müzminleri geñezlikile uçmağa ilede ve dīzār (13) göstere nitekim
وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ [XXII:78] buyurur
(14) biregüyi konuqluğa okısa anuñ öñince meş'ale yandursa gerekdür (15) kim
yolda konuğuñ atı ayağına taş dokunmaya Tañrı ta'ālā mü'minleri uçmağına

oğuyucağ 24a (1) ĩmān meş‘alesini karşı viribiye kim şırāt köprüsi karañulığında
burağ (2) ayakları sürçmeye nitekim buyurur [LVII: 12] (3) يَوْمَ تَرَى
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
وَبِأَيْمَانِهِمْ ve biregü biregüyi konuğluğa (4) okısa dostların ve sevgülülerin
bile okısa gerekdür Hāk ta‘ālā mü’mınleri (5) uçmağa okıyucak her birinüñ
kardeşlerin ve sevgülülerin bile okıya (6) nitekim buyurur [XLIII: 70] اَدْخُلُوا
الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُخْبَرُونَ ve biregü biregüyi (7) konuğluğa
okısa konuğ eve yakın gelicek ev kul(l)uğçıları çıkup saçu (8) saçsalar gerek mü’mın
uçmağa yakın gelicek ferışteher ve Rıdvān (9) karşı geleler saçular saçalar nitekim
buyurur [XXI:103] (10) وَتَتَلَقَّيْهُمْ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ve dağı bir āyetde eydür [XXXIX: 73] (11) كُنْتُمْ تُوعَدُونَ
بِأَنْ تَدْخُلُواهَا فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ biregü biregüyi konuğluğa okısa konuğı (12)
evde oturıcak ta‘āmı kendü eliyle yidürse gerek Hāk ta‘ālā mü’mınlere (13) kudret
eliyle şarāben řahūr içüre nitekim řur’ānda buyurur [LXXVI: 21] (14) وَسَقَّيْهُمْ
بِأَنْ تَدْخُلُواهَا فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ biregü biregüyi konuğluğa okısa ta‘āmdan (15)
şoñra gerek kim külli evin ve barğın kulların ve qaravaşların 24b (1) konuğa
bağışlasa gerek tamām kerem olur Tañrı ta‘ālā mü’mınlere uçmağı (2) hūrileri ve
köşkleri burāğları bağışlaya ve dīzārıla vara mezīd kıla (3) nitekim kelām-ı kadīmde
buyurur [XXVIII: 83] (4) تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا
لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا [X: 26] (5) يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا
الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ LATİFE VE EL-ĤİKĀYET Sultān Mağmūdun (6) ‘ādeti

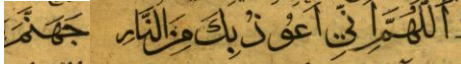
bu idi kim gice olıcaķ ıonın degşürüp ve hıcrelere ve kullar evine (7) baķardı
maķşüdü ol idi kim bile ıoğrusı ve egrisi kimdür meger (8) ulu veziri sulıānuı sağ
yanında otururdu çok in'ām ve ihsān (9) sulıāndan aıa degirdi bir gice anuı bacasına
geldi gördi kim (10) kavmiyile oturmuş sulıān sözün söyler 'avretine eydür hıç (11)
işbu bizüm sulıānumuzdan zışt kaltabān olmaya Taıırı buıa belā (12) vire gey
murdār kişidür ve gey naııs kişidür gelün himmet (13) dutalum Taıırı buıa bir belā
vire sulıān durduğı yirde bı-hoz (14) oldu ol aradan gitdi yolu giderken bir muıtaşar
dereceye uğradı (15) biraz anda durdu gördi bir yoısul oturmuş ođlancuķlarıyıla
eydür **25a** (1) İlāhi sulıānuı 'ömrini sen artur dıřmānın dost kılıvir nitekim (2)
dünyada sulıānlık rüzı kılduı āıiretde daıı sulıānlık rüzı kılđıl (3) didi 'avratı eydür
yā er sulıāndan ne görersin kim bunca du'ā (4) kılursın eydür kim azı bilmezse çokı
daıı bilmez didi ben bir kesek etmek (5) kazarurun anı göılümce yirin
ođlancuķlarumıla yidüğüm içdügüm anuı berekātındadır (6) didi sulıān bunı taııladı
gitdi irtesi taııtına oturdu veziri (7) getürdi eydür sen ne kişisin eydür senün
vezirünvem ilerü (8) zamānda ne kişi idün eydür bir saķa idüm eyitdi saķalıđdan seni
vezirlige (9) kim getürdi vezir eydür sen getürdüı sulıān eydür şunca eylük (10) nite
gözüne görünmedi kim mesāvi söylersin didi ol (11) yoısulı oğudı eydür azı bilen
çokı daıı bilür didi altun diviti (12) ol yoısulun öıine kodi vezirligi aıa virdi veziri
buyurdu (13) depelediler kıđırtđılar kim her kim sulıān eylugin bilmezse anuı (14)
cezāı budur didiler ol pāziřāhlar pāziřāhı kullarınun (15) göıline nazar kılur muılışi
kimdür müflisi kimdür bilür kāfırlar daıı **25 b** (1) münāfıķlar Hāķķun ihsānın

in‘āmin görüp anuñ kul(l)ıgında nāmerdlık (2) eyleyeler şol sulţān ni‘metin şükürin
bilmeyen vezīre beñzer sulţānuñ (3) in‘āmin gördükden şoñra sögmek nice ise
Tañrınıñ in‘āmin ihsānı (4) görmekten şoñra yazuk işlemek şöyledür cebbārlar ve
tekebbürler (5) Tañrı ta‘ālānuñ çok in‘āmin görürler ve in‘āmdan şoñra kibr ü (6)
‘ucb kılurlar bunların gōñüllerine Hāķ ta‘ālā nazar kılur kibr ü qarañulıgından (7)
artuk yazuk mesāvisinden ayruk hıç nesne yokdur yoñsulların (8) şādıkların
muhiblerin gōñüllerine nazar kılur tevḥīd ve ma‘rifet aşaklıgından (9) ayruk nesne
yok nitekim sulţān ol gicenün irtesi taḥta oturdı (10) Hāķ ta‘ālā dünyā gicesinün
irtesi kıyāmet güninde ‘āzamet taḥtına nitesiz (11) niteliksüz ot(u)ra sulţān vezīrile
yoñsulı ḥāzır kıldı ol sulţānlar (12) sulţānı daḥı cebbārları ve mütekebbirleri fācirleri
fāsıkları qahrıla (13) ḥāzır kıldura andan luḥfıla şādıklar daḥı muhibleri aşak
gōñüllüleri (14) daḥı ḥāzır kılalar ol cebbārlara heybetile ḥıṭāb kıla eyde sizün (15)
evvelünüz bir qatre murdār su idi atañuz gōñline cimā‘ düşdi şol **26a** (1) murdār
suyı bevl yolından anañuz raḥmine düşdiñüz ol murdārı (2) ol qarañu raḥimde
yimeğden saḳladum ve qanı anañuzdan aqmağa qomadum (3) ol qanıla bir kaç ay
sizi bisledüm odı suvı yili doprağı ol (4) qarañu yirde dirşürdüm üşenmedin
erinmedin üşenmekden erinmekden munezzeh (5) pāzişāh sizün gibi şūret naķş
kıldum nūr ‘āleminden arı cān (6) buyurdum senün ol qarañu tenüne girdi andan
şoñra dürlü belādan (7) ol raḥim içinde seni saḳladum ve seni girü bevl yolından çıp
yalıncaķ (8) ‘aķılsuz bilisüz dünyāya getürdüm ve iki maḥlūķuñ gōñline sevgü
bıraḳdum (9) bunları saña qulluqçılar kıldum ve anuñ ma‘desinde qanı emceklerine

getürdüm (10) çıkası vaktin anı sūd kıldum şol hālūñe degince senüñ haqqūnda (11) ihsān kıldum hisābsuz sağışsuz sen nite utanmadın bunca (12) yazuklar kılduñ benüm buyruğum sıduñ beni azarladuñ dağı eyde ki dutuñ (13) bu şaķīyi tamu zindānına iledüñ diye ve ol muhiblere şādıqlara buyura kim (14) iy arılığuma tanuqluķ viriciler ve iy yoķsullıķ içinde kāni‘ olanlar azı (15) kim bilürse çokı dağı bilür ve ne gördüñüz benden kim baña taparduñuz **26b** (1) ‘izzetüm haqqıçün uçmağum sizüñdür ve ben sizüñven sizler benümsiz (2) **LAṬİFE HİKĀYET** ulularda bir ulu varıdı aña (3) Reşid-i Kimyāyī dirleridi inen ulu kişi idi iksir ‘ilmin bilürdi (4) ya‘nī bakırı kıızıl altun iderdi ve ‘ādeti şöyle idi kim kıllarını (5) okur idi anlara onar biñ kıızıl virürdi bir kaç deveyile eydürdi ki (6) iy kul işbu māl saña sermāye olsun var sefere gerçi benden (7) ğāyıbsın aña aldanma girü gelesüñi unıtma eger sermāyeyi bekleyüp aşşı dağı (8) getürürseñ benden eylükler göresin diridi andan ol kıllar sefere (9) giderleridi üç dürlü gelürleridi bir nicesi şöyle kim çelebisi buyurdi (10) sermāyeyi bekledi hem aşşı getürdi ve bir nicesi sermāyeyi bekledi (11) aşşı başaramazdı ve bir nicesi dağı sermāyeyi dağı getürmezdi aşşı hoş yok (12) ol kul kim edeb birle olup çelebisini hāzır görüp sermāyeyi saqlardı (13) hem assı dağı getürürdi ve anı sarāyına okurdi dürlü ni‘metler aña yidürürdi (14) dağı ol sarāy içinde kese ile ol sermāyeyi aşşısı ile aña bağışlardı (15) eydürdi ben fārıgvam senüñ aşşuñdan evet senüñ toğruluğun sınırdum **27a** (1) ammā ol kul kim sermāye getürürdi anı birkaç gün yüzine getürmezdi (2) ve ulular şefā‘at kıllurlardı girü anı dağı hoş dutardı ve ammā ol (3) kul kim ne sermāye ve ne aşşı getürürdi anı zindāna

koyardı ayruk (4) çıkarmazdı ammā ol pāzişāhlar pāzişāhı kullarına nūr ‘āleminde
(5) lā-ilāhe illallāh Muḥammedün resūlullāh sermāyesin virdi (6) eyitdi iy kulum ben
sizleri bir kaç gün ġarīblıġa viribidin işbu (7) sermāyeyi gey saġlan gerçi siz beni
görmezsiz ben sizi görürin (8) daġı ta‘āt aşsı getürün yoksa benden utanursız ve her
kim lā-ilāhe illallāh (9) Muḥammedün resūlullāh sermāyesinün aşsısın kim benden
çok (10) aşsı bula eylükler in‘āmlar bula didi Tangrınun ol sermāyesi (11) kabūl
kılmak içinde üç bölük oldılar bir nicesi tevfiķ birle ġmān (12) sermāyesin beklediler
dünyāya aldanmadılar ve hem tā‘āt aşsısın getürdiler (13) bir nicesi sermāyeyi
saġladılar illā tā‘āt kılmadılar bir nicesi dünyāya (14) ve şeytāna aldandılar
sermāyeyi yitürdiler tā‘āt hoz kanda ola ol (15) erenler kim ġmānların saġladılar
tā‘āt meşġul oldılar hemin kim ol **27b** (1) pāzişāhlar pāzişāhı ḥazretine gele Hāķ
ta‘ālā uçmak sarāyına buyura (2) bunları uçmaġı ḥūrilerile ve köşklerle bağları
burāķlarıla bunlara baġıslaya (3) eyde ben sizün sermāyeñüzden ve aşsıñuzdan
münezzehvem evet sizün (4) muṭi‘ lıġñuz sındum ben sizünvem siz benümsiz diye
ammā ol (5) kullar kim sermāyeyi beklediler tā‘āt eylemediler bunları Tañrı ta‘ālā
(6) ṭamuya buyura kim göyüne göyünmedin Resūl ‘aleyhi’s-selām şefā‘at (7) kıla
Hāķ ta‘ālā baġıslaya uçmaġıla dīzārıla aġırlaya ammā ol maġbūnlar (8) kim sermāye
daġı getürmedi aşsı daġı getürmedi ṭamuda (9) ebed kälalar **DAĞİKA** kıyāmet ġünü
olduġdan ḥiṭāb gele kim (10) Muḥammed ümmeti Tañrının ṭanuķları bir gezden lā-
ilāhe illallāh (11) Muḥammedün resūlullāh diyenler başların kalduralar andan Tañrı
(12) ta‘ālā buyura kim urun Muḥammedün taḥtını ‘arş gölgesinde taḥtı uralar (13)

Resûl ol nûr tahtına otura Hâk ta‘âlâ buyura kim iy habîbüm kâfirler (14) baña iki dirler üç dirleridi ve ferîştehleri oğlı kıızı var dirler (15) işbu şâdıklar bunları yalan kıldılar ve bunlaruñıla savaşıdılar uruşdılar **28a** (1) ol sözi didürmemek için andan Resûl ‘aleyhi’s-selâm dahı eyde (2) İlâhî saña ma‘lûmdur ben kuluña dahı kimisi ‘âşık kimi delü dirler idi (3) ve işbu şâdıklar anları yalan kıldılar ve benüm yalavaçlığıma tanuqluğ virdiler (4) Tañrı ta‘âlâ eyde gel imdi bu şâdıklara ben dahı sen dahı ödeyelüm Resûl (5) ‘aleyhi’s-selâm eyde İlâhî nicesi ödeyelüm Hâk ta‘âlâ eyde sen şefâ‘at (6) kııl ben ‘inâyet kıılayın benüm ‘inâyetümile senüñ şefâ‘atüñ arasında (7) cümlesi rahmet bulsunlar dîzârum görsünler **LATİFE** (8) Resûl hâzret şallallâhu ‘aleyhi ve sellem buyurdı kim on yıl tamâm Tañrıdan (9) diledüm kim her bir nesnenüñ haqîkatin bilem Tañrım cümle nesnenüñ (10) haqîkatin bildürdi ve hem tesbîhler dahı bildürdi ve dünyâ odınuñ (11) tesbîhi işbudur

(12) ya‘nî iy Çalabum saña sığınuram tamu odı hışmından (13) bu dünyâ odı kamu hışmıla yazuğ kılmadın Tañrıya ‘âşî olmadın tamu (14) odından korkar imdi iy bî-çâre ‘âşî kul kim sende dahı et (15) var ve deri ve kan var dünyâ odına yakın varırmazsın şol za‘îflığıla **28b** (1) tamu odı heybetine nice katlanasın **HİKÂYET** Hasan-ı (2) Başrinüñ bir oda tapucı konşısı varıdı yitmiş yıl idi kim oda tapar idi şayru (3) oldı andan Hasan Başri eyitdi iy müridler duruñ şol oda tapucıyı (4) şora varalum şâyez ki imâna gele ola kim Tañrı ta‘âlâ bizüm şormağumuzla (5) bir azmışı yola getüre didi pes Hasan müridlerle oda tapucıya geldiler (6) kapudan içerü girdiler od yandurmuş karşı ol oda yalvarur baş kor (7)

Hasan ol hâli göricek vaqt hoş oldu bir kez na' ra urdı ol (8) oduñ ortasına girdi oturdı
od çevresinde yanardı zehresi yoğıdı (9) Hasanunñ tonından bir kıl göyündüre döndi
Hasan ol azmışa eyitdi iy (10) miskîn nice yıldur kim ben Tañrıya taparın bir gün odi
ağırlamadum (11) sen yitmiş yıldur ki ol odi ağırlarsın bilişligün artuķ olsa (12)
gerek kim seni göyündürmeye imdi gel katuma oturalum kimi göyündürür ol (13)
pîrün gönli ayruksıdı eydür yâ müsülmânlar ulusu sizlerde ben (14) iki nesne gördüm
şundan ötürü müsülmân olmazıdum Hasan eyitdi (15) ne görürdün eyit ol eyitdi bir
gördüğüm şoldur kim kıyâmet günü **29a** (1) Tañrı ta'âlâ kâzi olasıdur ve ne
işlersevüz bizden şorasıdur dırsız (2) eger bu söze sizler inanup eydür misseñüz her
giz yazuķ işlemeyedünüz (3) ve daħı bir eydürsiz kim dünyâ bir köpridür geçecek
yirdür anı yapmak gerekmez (4) dırsız girü yapan daħı sizlersiz didi Hasan eyitdi bu
kamusı (5) bizde var âhır Tañrıya iki dimezüz didi oda tapucı ağladı eydür dirîgâ (6)
ki giş uyandum didi Hasan eydür eyit lâ-ilâhe illallâh Muḥammedün resûlullâh (7)
yitmiş yıllık küfrünî yüzüne getürmesün saña raḥmet kılsun (8) didi ol koca eydür yâ
Hasan baña bir ḥuccet vir kim Tañrı ta'âlâ (9) baña raḥmet kıla Hasan eyitdi
Tañrımuñ fazlına inanurın diyüp ḥuccet (10) virdi eyitdi ben Hasanvam pâyendân
oldum oda tapucıya yitmiş yıldur kim (11) oda tapar eger küfrinden bî-zâr olup
ihlâsıla îmâna gelürse Tañrı (12) ta'âlâ yitmiş yıllık küfrin yüzine urmaya raḥmet
kıla andan ol koca (13) ardın oda dönderdi eyitdi eşhedü en-lâ ilâhe illallâh ve (14)
eşhedü enne Muḥammedün resûlullâhi ol oda tapucı ol ḥucceti (15) Hasana emânet
virdi eyitdi öldüğüm vaqtın bu ḥucceti kefenüm içinde koyasın **29b** (1) kim kıyâmet

güni huccetüm bu olasıdur didi bir günden sonra vefât itdi Hasan (2) anı yudu namâzın kıldı defn eyledi hucceti bile kodı andan kendü mescidine (3) geldi kendü kendüye eydür yâ Hasan Tañrı ta‘âlâ seni bellü yarlıgadı mı eydür (4) bilmezsin eydür kendü bilmeyen dağı biregüyü nicesi kırtara nice pâyendân (5) olur pâyendân olduğına çok ağladı pişmân oldu ağlamağdan uyıdı (6) düşünde görür ol pâyendân olduğu kişinüñ yüzi nûrı katında ay güneş (7) nûrı hacil olur nûrdan tâç başında ve hülle egninde ve burâk binmiş ferîştehler (8) sağında şolında hırâmân hırâmân uçmak bahçelerinde gezinürler Hasanı göricek (9) eydür mâ-huccetüñi bir kerim hâzretine irişdüm ki hiç huccet hâcet olmadı (10) Hasan uyandı hucceti elinde buldı eyitdi İlâhî yitmiş yıl oda tapucı (11) bir kez **lâ-ilâhe illallâh Muḥammedün resûlullâh** berekâtında bu lûṭfa irişicek kırk (12) ya elli ya altmış yıl diyüp saña kulluk kılanları maḥrûm mı kılasın ḥâşâ (13) senüñ ḥâşâ **LAṬİFE** Resûl hâzreti ‘aleyhi’s-selâm buyurur kim

ve eşhedü en-lâ (15) (14)

ilâhe illallâh ve eşhedü 30a (1) enne Muḥammedün resûlullâhi ya‘nî iki kelime vardur kim dilde gey (2) yeynidür illâ kıyâmetde terâzuda gey ağırdur ol kelime eşhedü en-lâ ilâhe illallâh (3) ve eşhedü enne Muḥammedün resûlullâhi çün kıyâmet günü olduğda âmennâ ve şaddaknâ (4) mü’minleri getüreler her birinüñ boynında toḳsan toḳuz nâme asılı ola (5) her bir nâmenüñ ucına göz irmeye nite kim Qur’anda buyurur [XVII:13] (6) **وَكُلُّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ** ḥiṭâb (7) gele kim iy miskîn bî-çâre kul ne kim dünyede işledün cümlesi vaḳtile (8) sâ’ atile

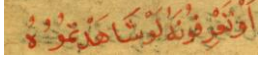
ne yirde işledünise yazdılar yok diriseñ başduğun yir (9) ve alduğun ve virdüğün nefesün tanuğdur ol miskin bu heybeti işidicek (10) ağlamağa başlaya yaş yerine kan döke girü hitāb gele kim bir vaktin ağlarsın (11) kim ol ağlamağın hīç aşşısı yok andan bitisin açalar eydeler okı (12) Resūl ‘aleyhi’s-selām eyitdi ol Tañrı haqqıçün kim benüm cānum anuñ kudret (13) elindedür eger biregü şunuñ gibi azğun Türk ölürse kim hīç yazıcılar (14) yüzün dağı görmedük ola ve ‘Arab yüzün görmedük olsa ‘Arabca şöyle (15) okıyasıdur kim evvelinden āhırına degin okıya her giz hayrı bir şevāb **30b** (1) içinde bulunmaya belki utanmadın ve kayurmadın işledügi edepsüzlik ola (2) ol yazukları göricek utandüğundan İlāhī ben za‘īf bez-bahtı viribi (3) tamuya senün hazretünde durası yüzüm kalmadı hitāb gele kim iy bī-çāre (4) utanası vaktin utanmadıñ şimdi mi utanursın dağı ne gördün bir ‘amellerün (5) tamām okı gör kim bilesin kim ‘āciz bī-çāre neler kılduñ ben kādir kaḥhār (6) ne şabrlar kılurdum bir nāme dağı okıya bir hayr ve bir şevāb bulunmaya girü zār (7) zār ağlaya eyde İlāhī buyur zebānīlere beni sürsünler yüzüm üstine tamuya (8) bıraḫsunlar ayruḫ okıyası yüzüm kalmadı İlāhī feryāz İlāhī feryāz diye Resūl (9) hazret eydür ol Tañrı haqqıçün kim benüm cānum anuñ kudreti elindedür (10) yüz yıl tamuda yanmaḫ yigrek ola mü’mine bir dem ol ḥalde Tañrı hazretinde (11) durmaḫdan didi **EL-KİŞŞA** anuñ üzerine toḫsan toḫuz nāmeyi hep okıya (12) hīç şevāb bulmaya kendü ḥālını bile feriştehler hayrān ḳalalar andan hitāb (13) gele dutuñ iy zebānīler bu bezbahtı sürün tamudın yaña şol ḳadar (14) zebānīler üşe ol bī-çārenün üstine kim ol zebānīler heybetinden bir sā‘at (15) içinde yitmiş gez helāk ola Tañrı ta‘ālā girü diri

kıla tamu katına **31a** (1) iletükleri vaqtın hıtab-ı izzetden āvaz yitişe ki getürün girü ol ʿāşīyi (2) getüreler Haḫ taʿālā eyde girü okı nāmelerüni evvel okımaḫda ud ve ḫayā ḡālib (3) idi saña başuñ ḫayusı idi arada nesne geḫmiş ola bir bir girü okıya (4) hıḫ şevāb bulınmaya evvelḡıdan artuḫ utana toḫsan toḫuz gez uşşı gide (5) girü zebāniler üşeler aña başalar toḫ gibi yumurlayalar tamu aña ḫarşu ḡıḡura (6) girü hıtab geḫ kim getürün yine getüreler Tañrı taʿālā eyde (7) iy miskīn ḫulum bir ʿamelün var gizlüce benüm ḫazīnemde ol ʿamel senden (8) gelicek ben ḫudret elümile nūrdan kâḡız üzre yazdum idi senün bu yavuz (9) ḡünüñ için saḫladum idi ol ʿamelden sen ḡāfil idün yazan feriştehler (10) ḡāfil idi buyura ʿarş ḫazīnesinden [dārından] bir nūr kâḡızı çıkaralar içinde (11) yazılmış lâ-ilāhe illallāhu Muḫammedün resūlullāhi (12) Tañrı taʿālā eyde iy ḫulum terāzunun bir yanına ol toḫsan toḫuz nāmeyi (13) ḫosunlar bir yanına bu tevḫīd kâḡızın bir yanına ḫosunlar eger yazuḡun (14) ağır gelürse seni tamuya bıraḡam eger tevḫīdün ağır gelürse uḫmaḡa (15) viribiyem andan ol miskīn bir gez āh ide uşşı gide girü ʿaḫlı gelicek feriştehler **31b** (1) eydeler niḫün uşşın gitdi eyde şimdi bildüm uḫmaḫdan maḫrūm olduḡum şimdi (2) bildüm tamudan ḫurtılmađuḡum dīrīḡā toḫsan toḫuz nāmeyi bir azacuḫ kâḡızun (3) ne berāberi olsun diye pes ol toḫsan toḫuz nāmeyi terāzunun bir yanına (4) koyalar ve ol tevḫīd kâḡızın bir yanına koyalar pes tevḫīd ağır geḫ (5) Resūl ʿaleyhi's-selām eydür ol Tañrı ḫaḫḫıḫün kim benüm nefsum anın ḫudret (6) elindedür eger yirleri ve taḡları ve deñizleri ve gökleri ve ʿarş-ı kürsi (7) ve uḫmaḫları ve cümle yaradılmış ādemileri ve feriştehleri cümlesi terāzunun (8) bir

cümlesin ümmetüñe fidā kıldum imdü baña yakın olmak isteyen (2) gönli sevgümile
ola dili zikrümile ola teni t̄a‘atümile olsa gerek ve beni (3) dileyen nişanı oldur kim
kulağına h̄iç nesne girmeye benüm kelāmumdan (4) artuğ dili nesne söz söylemeye
benüm zikrümünden artuğ gönlinde hevā vü heves (5) olmaya benüm sevgümünden artuğ
dilinden tekbir ayağından kıyām ve gözinden (6) ‘ibret teninden t̄a‘at gele ben dağı
ol kulum kendü endişesinden yakın (7) olam her kime kim ben yakın olam şeytān
andan ırak ola her kimde kim (8) şeytān ırak ola ol kişi hemîşe benüm
hoşnūzlıgumda ola andan Resūl (9) ‘aleyhi’s-selām eyitdi İlāhî degme vaktın her bir
za‘îf miskîn böyle hâzır kanda (10) ola İlāhî ‘ināyet kılğıl bunlara Tañrı ta‘ālā eyitdi
iy benüm ḥabībüm erḥamū (11) r-rāḥimîn benvem ekremü’l-ekremîn benvem
muṭî‘lerüñ t̄a‘atinden aşşım (12) yokdur fāsıqlaruñ fışkından ziyānum yok muştılık
olsun her kim senüñ (13) ümmetünden eyitse **eşhedü en-lā ilāhe illallāh ve eşhedü
enne Muḥammedün resūlullāhi** (14) dirise raḥmetüm deñizi anuñ saçusu ola rızām
deryāsı anuñ ḥil‘ati ola (15) dīzārūm anuñ konuqluğı ola Resūl eydür şimdi
diñlendüm şimdi gözlerüm **33a** (1) aydıñ oldu didi **ḤİKĀYET** Hicāz ilinde bir beg
varıdı ceriğī (2) idi aña Nāfi‘ bin Zāid dirleridi müsülmanları urğunıla yavlağ
incidürdi (3) ‘Ömer ibn Ḥiṭāb raḍiyallāhu ‘anhu on biñ er viribidi ‘Ali raḍiyallāhu
‘anhu (4) baş viribidi vardılar Nāfi‘üñ çerisini sıdılar Nāfi‘yi dutdılar bir demür (5)
kumkuma iletdiler demürlediler ol kumkumaya koydılar ‘Ali raḍiyallāhu ‘anhu (6)
kumkumayı mühürledi Nāfi‘ kumkumadan yavlağ üşendi buñaldı anuñ bir ḥaçı (7)
varıdı kıızıl altundan la‘l yāḳūt zümürüt incüyle muraşsa‘ idi günde (8) yüz gez

anũ öñinde baş kórıdı dostları mällarin anũ öñinde (9) řadaķa virürdi kırķ yıldan
berü ol pütü ağırladı bir gün andan bir hācet (10) dilemedüñ idi ol kumķuma içinde
üşenicek eyitdi iy benüm ma‘būdum iy benüm (11) ulum bunca kulluk ben saña
kıldum anũ için kılurdum ki buñalduğum vaķtın (12) baña karşu gelesin imdi
vaķtdur baña meded kılasın nice kim yalvardı ise (13) çāre bulmadı buğur yüzün ol
kumķuma içinde urdı eyitdi iy yirleri gökleri (14) kudretile saķlayan Tañrı benüm
küfrümden saña ziyān olmadı illā baña bez-baħtlık (15) çok oldu İlähî münezzeħligüñ
ħaķķıçün ‘özrüm kabül kılgıl beni dergāhuñdan **33b** (1) maħrüm göndürmegil didi
eyitdi **eřhedü en-lā ilāhe illallāh** (2) ve **eřhedü enne Muħammedün resūlullāhi** didi
İlähî kanlularum (3) çokdur beni bunlaruñ elinden āzād sen kılgıl ol degme gez kim
İlähî diridi (4) Tañrı ta‘ālā lebbeyk yā kulum lebbeyk yā kulum diridi muķarreb
ferişte ta‘accüb (5) kıldılar andan kumķuma pāre pāre oldu demürler Nāfi‘ üñ elinden
ayağından (6) yire döküldi Nāfi‘ yi feriřteħler hevāya aldılar gitdiler hevāda giderken
müsülmānlar (7) anı gördiler Nāfi‘ çağırdı eydür iy kardeşler dīn İslām dīnidür (8)
dāīma eyidüñ **eřhedü en-lā ilāhe illallāh** ve **eřhedü enne Muħammedün resūlullāhi**
diridi (9) **LAṬİFE** Ĥaķ sübhānehu ve ta‘ālā kıyāmet güninde ĥiṭāb kıla muķarreb
feriřteħlere (10) eyde bugün ol gündür kim kim kimi severise anũ ile kopa getürüñ
(11) ol oda ṭapanları getüreler eyde iy azğunlar dünyede oda ṭaparduñuz (12) niçün
daħı otdan çıķmañ ĥaça ṭapanlara eyde iy gümrāħlar dünyede (13) ĥaça ṭaparduñuz
severdüñüz bugün ol ĥaç size dutruk olsun yanũ (14) dařa ṭapanlara eyde iy
mel‘unlar dünyede dařa ṭaparduñuz imdi daş bir yaña (15) yansun siz bir yaña yanũ

ve iblîse tapanları getüreler eyde iy la'ınler **34a** (1) siz zencirlü iblîsile 'azâb görüñ
her bir tâyife sevdügiyle gitdüginden (2) şöñra mü' minler muvaḥḥidler ḳalalar
gözleri yaşlu cigerleri başlu ḥiṭâb (3) gele kim siz daḥı neye küyersiz eydeler biz
daḥı tıpdıgumuz Tañrıya küyerüz (4) kim dîzâr görevüz ḥiṭâb gele kim

(5) eger göricek bile misiz eydeler eger 'ināyet ḳılup bildürürseñ
bilevüz (6) Ḥaḳ ta'ālā perdeleri götüre bunlara tecellî ḳıla bunlar yüz yire ḳoyalar
Ḥaḳ ta'ālā (7) yüz biñ luṭfıla bunları ağırlaya eyde Ekremü'l-ekremîn benvem bir
ḳaç (8) gün sizlere tã'at buyurdum sizleri ḥorlamak degül idi belki 'ināyet (9) idi ki
ḳıldum tã'atler her biriñüze gösterdüm iy mü' minler size geñez (10) ve tatlu
gösterdüm ḳabûl ḳılduñuz aña kim şarb gösterdüm ḳabûl ḳılmadılar (11) **LAṬİFE**
Ḥaḳ ta'ālā sekizinci uçmaḳdan yuḳaru bir (12) uçmaḳ yaradıpdur dârü'l-celâl dirler
sekizinci uçmaḳdağılar ol (13) uçmaḳdağıları şöyle görürler kim nitekim yirden
yılduzlar görünür Resûl (14) ḥazretine eyitdiler ol maḳāma kimler irişesidür didiler
eyitdi şunlar kim (15) Tañrıyı görmedin birlediler daḥı peygāamberüñ mu'cizesin
görmedin inandılar **34b** (1) bunlar anda irişecekdür Ḥaḳ ta'ālā bunlara selām ḳıla ve
bunlara yüz dürlü nevāziş (2) ḳıla bir laḥzada ve ol nevāziş bunlara yüz biñ yıl
uçmaḳda olmaḳdan yigrek ola (3) uçmaḳ ehli ile kim bunlara küseyeler ḥiç ayruḳ
nesneye küsemeyeler **HİKÂYET** (4) meger bir oda tıpacınuñ bir ḳaravaş eksügi oldı
dellâl dük(k)ānına geldi (5) ve ne kim ḳaravaş gösterdiler begenmedi andan dellâl
eyitdi bir ḳaravaşum var gey (6) görklü ve gey laṭif illā delürekdür oturduğı yirde
dāyım lâ-ilāhe illallāh (7) dir ol oda tıpacı eydür getür göreyin ḳaravaşı ilerü

getürdiler oda (8) ıapucı ıaravaşı yavlaı begendi oda ıapucı eydür yā ‘avrat bu eyitdüğüñ (9) kimüñ adıdur eyitdi beni yokdan var eyleyenüñ adıdur oda ıapucı (10) göñlinde eydür ben buña ol ıadar ‘azāb ıılam kim ol sözden döne pes (11) ıaravaşı şatun aldı geldi evine getürdi ıaravaş ıapudan girdügi sā‘at (12) eyitdi lā-ilāhe illallāhu Muıammedün resūlullāhi didi andan oda ıapan girdi eydür (13) eger ben bunu yok yirden ‘azāb ıılurısam ħalkı beni ‘ayblaya bir bahāne ıılayın (14) andan ‘azāb vireyin şarraflardan bir kıymetlü güher aldı getürdi ıaravaşıñ (15) eline virdi eydür işbunu gey saklağıl ıaravaş eyitdi lā-ilāhe illallāhu Muıammedün **35a** (1) resūlullāhi didi dağı aldı bir ħoıııa içine koydı oda ıapucı ıaravaşı (2) uyutdı dağı durdı ol incüyi uğurladı ilette deñize bıraıdı bir zamāndan (3) şöıra geldi kim ıaravaşa ‘azāb vire gördi kim ıapuda bir ıişi balııı dutar (4) iki tāze balııı imrendi şatun aldı getürdi ıaravaşıñ eline virdi ıaravaş (5) eyitdi lā-ilāhe illallāhu Muıammedün resūlullāhi balıııı aldı oda ıapucı eydür uyııum geldi (6) uyuyayın dir ben durınca balıııı bışür ħāzır olsun didi yatdı ıaravaş balıııı (7) yudı ıarnın yardı incü balııııı içinden ıııdı lā-ilāhe illallāhu Muıammedün resūlullāhi (8) didi girü ħoıııasına koydı balıııı bışürdi oda ıapucı durdı balıııı yidi (9) dağı eyitdi dur ol incüyi getür ıaravaş eyitdi lā-ilāhe illallāhu Muıammedün resūl (10) ullāhi ħoıııayı açdı incüyi öñine ıodı oda ıapucı bu işi göricek (11) zünnārın kesdi eyitdi lā-ilāhe illallāhu Muıammedün resūlullāhi imāna geldi müsülmān oldu **LAṬİFE** (12) Tañrı ta‘ālā iki şubĥ yaratdı birine şubĥ u şādııı dirler birine şubĥ u kāzib dirler (13) şubĥ u kāzib şol aydıñlııa dirler kim gice şöında görünür girü görünmez (14)

olur andan ikinci şubh toğar yayılır andan irta olur müneccimler ve muşannifler (15)

eyitdiler güneş maşrıka yakın oldukça güneş nûrı yahtusından aydıñ olur **35b** (1)

şubh didükleri oldur eger evvelki şubh güneş nûrından missa aydıñ (2) olduğdan

şoñra karanu olmayadı zîrâ kim vardukça maşrıka yakın (3) olur ve şoñrağı karanulık

tanuğdur kim ol evvelğı aydıñlık güneşden (4) degüldür eger hâkimler ve ‘âkıllar

‘âlimler ve müneccimler Âdem peygâmbere ‘aleyhi’s-selâm (5) devrinden tâ şimdiye

degün fikr eylediler hiç kimsene bilmedi kim evvelki şubh (6) kim toğar nedendür

sebeb nedür pes eyle olıcağ anıñ sebebi Tañrınıñ kudreti (7) olur ya‘nî ol şubhı

halka göstermeklik içinde şöyledür kim (8) ol şubha bakalar Tañrınıñ kudretin ve

birliğin anılayalar zîrâ kim şubha (9) bakıcağ eydeler güneşdendür evvelki şubha

bakıcağ eydeler Tañrı kudretindendür (10) pes evvelki şubhı göricek Tañrıyı añdurur

ikinci şubhı göricek güneşi (11) añdurur pes muvaḥḥid evvelki şubhı göricek eyitse

gerek lâ-ilâhe illallâhu (12) Muḥammedün resûlullâhi ikinci şubhı göricek namâz

kılssa gerek Resûl ḥazreti (13) ‘aleyhi’s-selâm buyurur (14)

 ya‘nî aldamasun sizleri (15) Bilâl bañladuğı dağı evvelki

şubhada ya‘nî Bilâl şubh-ı kâzibde bañlardı Resûl ‘aleyhi’s-selâm **36a** (1) eyitdi

Bilâlün bañladuğı işidicek namâza meşğûl olmañ tevḥîde ve Tañrınıñ (2) kudretin

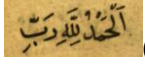
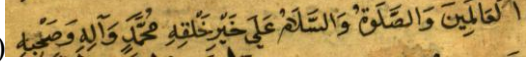
anılamağ meşğûl oluñ kim ikinci şubh toğıcağ namâza meşğûl (3) oluñ didi ol bir

mü’ezzin evvel şubhı görüp bañlar halkı uyarur dağı (4) bir mü’ezzin ikinci şubhı

görüp bañlar kim namâz kılalar bu laṭife inen ḥübdur (5) cümle laṭifeden kim bu

kitâbda yazıldı **lâ-ilâhe illallâhu Muḥammedün resûlullâhi** baḥtlarından (6) nefyen

ve işbâten ve icmâlen ve tafşîlen ve hûşûşen ve ‘umûmen ve uşûlen dînen ve dağı (7)
uşûle fıkha ve naḥviye ve ma‘āni ve beyāni ta‘alluḳlu baḥtlar vardur müşkil (8) ol
baḥtları bu aracuḳda yazmaḡa münāsib idi illā ḡāyet müşkilden (9) ötürü yazmaduḡ
bir avuç çāşni yiter bu kısmı tamām kılalum namāz kısmına (10) şürü‘ kılalum Tañrı

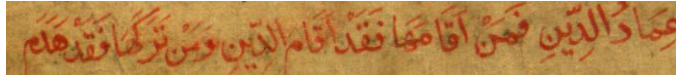
ta‘ālā tevfiḳ bağışlarısı (11) (12)

(13) ammā bu kitābuñ ikinci bünyāzı biş

vaḳt namāzı farīza bilüp kıldurmaḡdur nitekim (14) Resûl ḡazreti şallallāhu ‘aleyhi

ve sellem dağı bir ḡadīşde buyurur (15)

36b (1) Resûlullāhi buyurur

kim namāz dīnūñ diregidür anı durḡurdıyısı (2) bayıḳ dīnini ma‘mūr kıldı her kim
anı durḡurmadı ise dīnini yıḳdı (3) namāz kılmayanuñ dīni yıḳıḳdur **LAṬİFE** Tañrı
ta‘ālā Resûle eyitdi (4) cümle peygāmbەرlerden benüm ḡatumda sen sevgülüsün ve
senüñ ümmetüñ dağı (5) benüm ḡazretümde cümle ümmetlerden sevgülüdür anuñ
içün kim cümle dürlü ṭā‘atleri (6) dirdüm bir araya adın namāz ḡodum anı bunlara
rūzı kıldum bunlar ol namāzı kılicaḳ (7) şöyledür kim cümle yaradılmış baña ne
ḡadar ṭā‘at kıılurlarısa ol namāz kılan (8) bir başına dükelin kılmış gibidür Resûlullāh
şallallāhu ‘aleyhi ve selem eyitdi İlāhī (9) keremüñden ve ‘ināyetüñden namāz
neydüḡin şerḡ eyleyüvir bileyin dağı ümmetüme (10) bildüreyin bunlar dağı ol
hevese namāza becid olsunlar Tañrı ta‘ālā eyitdi (11) iy benüm ḡabībüm ‘arşumuñ
tesbīḡi **sübḡāne rabbiye’l-a‘lādur** ve kürsüm kıyāmda (12) dur tesbīḡi **sübḡāne**

rabbiye'l-‘azīm ve levhüm secdededür tesbîhi **bismillâhdur** (13) gökler ve uçmaqlar ve uçmağdağı hūriler ve yılduzlar ve ay güneş ve bulıtlar (14) ve yiller ve hevā ve ağaçlar ve feriştehler durur tesbîhleri **sübḥāneke allahümme** (15) ve **biḥamdike ve tebāreke esmūke ve ta‘ālā ceddūke ve lā ilāhe ġayrūke ve celle** 37a (1) **ṣenā’ūke ve teḳāddesat esmā’ūke** Ādem peygāmbere ‘aleyhi’s-selām **bismillāhi** (2) didi ve Şīt ‘aleyhi’s-selām **bismillāhi’r-raḥmāni** didi ve Nūḥ ‘aleyhi’s- (3) selām **bismillāhi’r-raḥmānir-raḥīm** didi Eyyüb ‘aleyhi’s-selām (4) **el-ḥamdülillāhi rabbi'l-‘ālemīn el-raḥīm** didi ve İbrahīm ‘aleyhi’s-selām (5) **el-ḥamdülillāhi rabbi'l-‘ālemīn er-raḥmāni’r-raḥīm mālīki yevmi’d-dīn** didi Ya‘kūb (6) ve İsmā‘īl ve Oṣmān ‘aleyhi’s-selām **elḥamdülillāhi rabbi'l-‘ālemīn** (7) **er-raḥmāni’r-raḥīm mālīki yevmi’d-dīn iyyāke na‘būdū ve iyyāke nesta‘īn** didi (8) Mūsā ve Hızır Fātiḥayı tamām okıdı hem ‘İsā ‘aleyhi’s-selām Fātiḥayı (9) tamām okıdı yüz [biñ] yigirmi dört biñ peygāmbereñ namāzda bir naşibi (10) vardur ümmetüñden her kim biş vaḳt namāzı kılar ‘arş ve kürsi ve levḥ kalem (11) ve uçmağ ve ṭamu ve gökler ve yılduzlar ve bulıtlar ve feriştehler ve odlar (12) ve toprak ve sular ve ṭağlar ve ṭaşlar ve yiller ve hevā ve denizler ve canāvarlar (13) bu cümlesi ne ḳadar tesbîḥ ve tehlīl ve rükū‘ ve secde ve tekbīr kılurlarısı (14) anuñ bir başına şol ḳadar ta‘zīm ü ṭā‘at virdüm ve daḥı eyitdi yā ḥabībüm (15) benüm ḥazretümde sevgülü üç dürlü ṭā‘at var kim ol üçden yigrek ṭā‘at 37b (1) yokdur bir oruç dutmağdur ve biri cömerdlık kıлмаğdur ve biri ġazālığdur ammā (2) nitekim biregü namāzda dura oruçdur yiyesi yimek aña ḥarāmdur ve biregü (3) namāzda dura zekāt daḥı virür Tañrıdan iki el bir ni‘metdür

anıñ (4) zekâtı el götürüp tekbîr kılmakdur sağ elin şol eli üzerine kımakdur (5) ve göz zekâtı ‘âlimler yüzine ve mihrâba ve secde eyledügi yire bakmakdur ve ayak (6) zekâtı kıyâma durmakdur dil zekâtı Qur’ân okımakdur ve zıkr eyitmekdür (7) ve kulak zekâtı imâm ağzından Qur’ân işitmekdür bil zekâtı rükû‘ beklemekdür (8) diz zekâtı tehiyyata oturmakdur ve anı okımakdur ve baş zekâtı (9) secde eylemekdür ve selâm virmekdür ve cümlesi namâz içindedür (10) ve âbdest almak silâh geymekdür mesh eylemek başa ışık urınmakdur (11) ve ğusl eylemek çuçal geymekdür cemâ‘ ate varmak çeriye ulaşmakdur (12) ve yoldaşlara varmakdur mü’ezzîn bañladuğı savaşa kığırışmakdur (13) mescide varmak meydâna girmekdür imâm mihrâba geçdügi dîn bahâdurı (14) ilerü yürüyüp şeytânı meydâna diledügi olur namâzdan fârîğ olmak (15) şeytân çerisi sıyup kıovmakdur dünyâda ‘âdet budur kim bir çeri gönülden **38a**

(1) dirneşseler pâzişâhı öninde tokışsalar pâzişâhınıñ düşmânını sısalar (2) ol pâzişâh ol çeriye hil‘at ve etmek virür imdi mü’minler dahı (3) ğusul çuçalın geyüp âbdest biligin kıuşanup mesh ışığın başına (4) urup cemâ‘at yoldaşlığıla imâmı sübaşı ve kılavuz eylenüp mescid meydânına (5) varup şeytânı namâz kılcı ile zaħumlu kılup çerisin uşadıcak hiç gümân (6) yokdur kim Hâk ta‘âlâ bunlara uçmaķı etmek vire dîzârın hil‘at viresidür (7) **LAṬİFE** Tañrı ta‘âlâ mi‘râc gicesi Resûl ħazretine ‘aleyhi’s-selâm eyitdi (8) iy benüm ħabîbüm görürvem seni yavlaķ ümmetüñ ğuşşasın göynersin benüm ‘izzetüm (9) ħaķķıçün bunlaruñ ğuşşaların gönlünden gidereyin ve bil ki kıllarumuñ (10) biş dürlü kırkacaķ yirleri var evvel kırkı benden kırkasıdur ol vaktın (11) kim Tañrı ta‘âlâ Âdem peygâmbere yaratdı feriştehlere

buyurdi omuzlarına (12) götürdiler göklerde gezdurdiler Ādem eyitdi Īlāhī ne kadar kim benden ve benüm (13) oğlanlarumdan oğulları ve kızları doğarsa cümlesin faẓluñıla baña (14) göster andan Hāk ta‘ālā hıṭāb kıldı kim iy ādem oğlanları bir gezden (15) eyitdiler lebbeyk Allahum lebbeyk didiler çıkuñ Ādem eline sizi görsün didi **38b** (1) pes kimisi Ādemüñ sağ kolına ve kimisi sol kolına çıkdılar sağ elindekiler (2) aḳ idi şol kolındağılar kara idi Ādem aḳ cānları göricek sevindi (3) ve kara cānları göricek yirindi ağladı Tañrı ta‘ālā eyitdi yā Ādem sağ (4) elindekiler uçmaḳlıḳdur bunlar uçmağa girdüklerinden baña aşşı yok (5) ve şol elindekiler ṭamulıḳdur bunlar ṭamuya girdüklerinden baña ziyān yok (6) imdi hıç kimse bilmez kendü cānın ol vaḳtın kara cānları mıdur (7) yoksa aḳ cānları mıdur her bir mü’mine lâzımdur ol korḳudan korḳmaḳ (8) ve ikinci korḳu cān viresi vaḳtındadır kim kişinüñ cānı boğazına (9) gelicek şeyṭān sevinür güvenür ĩmān almağa gelür andan miskīn sağına (10) baḳar cān alıcıyı görür ve şolına baḳar ĩmān alıcıyı görür iñiler zārı kıılır (11) bir sâ‘at geçmedin cān alıcı cānın alur ne‘üzubillāhi eger ĩmān alıcı (12) ĩmānın alursa Īlāhī ol ḫāletde ĩmānumuzı ‘ināyetüñile sen saḳla (13) şeyṭān la‘īn mekrinden her bir mü’mine lâzımdur kim ol ḫālden (14) korḳa durmaḳ üçünci korḳu ol karañu sin içinde giriftār (15) olurlar ve toprak ṭağ gibi yuḳarudan ve yaş yir ṭarlıḳı aşağadan **39a** (1) ve yılan ve çayān bir yañadan şol ḳamu belā içinde daḫı şorucu korḳusu (2) ola eger şorduḳı sū‘āllere cevāb oldıysa ḥoz oldı ne‘üzubillāhi eger (3) cevāb virmesse mecmū‘ ḫāli müşkindür pes lâzım oldı her bir mü’mine (4) Münkir ve Nekirden korḳmaḳ ve daḫı dördünci sinden baş ḳaldurduḳları (5) vaḳtın

hîç kimsene bilmez kim kendüsi ne şûretde opa ve kıyâmet günü ma‘nîler (6) zâhir olısar ve her bir kişinüñ içinde ne varısa daşına geliser ve her (7) kimüñ ki ihlâsı varısa îmân ihlâşın urısar anuñ yüzi nûrî atında (8) ay ve güneş nûrî acil olısar ve anuñ kim içinde nifâķ ğıll u ğış var (9) anuñ daķı daşına vurısar yüzi apķara olısar ve ol alet içinde amuya (10) ıṭâb geliser kim yâ amu ara yüzlüleri kendüzüne alğıl aķ yüzlüleri (11) o pes her bir mü'mine lâzımdur kim ol âlden orķa ve beşinci ol (12) âldür kim âdemîler şırâṭ üzerine adem basa Tañrı ta‘âlâ eydür yâ Muhammed (13) ben alîm Tañrıvam ullarumdan utanuram bunları rûsvây ılmağa eyülere (14) buyuram kim cümleñüz bir gezden şırâṭa adem basalar ol şırâṭ anlaruñ (15) maḥakidür her kimüñ ki içi olu îmandur ol şol tamâm ‘ayyâr **39b** (1) altuna beñzer ol anuñ yöresine varmağa zehresi yokdur ve her kim münâfık (2) ise alb aķçaya beñzer adem başıduğı sâ‘at od anuñ gizlü alblığın (3) ve nifâķın daşra ıkara amu dibinde or zebûn alalar ve her bir mü'mine lâzımdur (4) ki ol şırâṭdan orķalar andan aķ ta‘âlâ eydür yâ dostum eyit ümmetüne (5) ırte namâzın terk ılmasunlar diri olduklarınca ılsunlar kim evvelki (6) orķudan emîn ılam ve öyle namâzın ılsunlar kim eksüksüz ikinci orķudan (7) saķlayam ve ikindü namâzın ılsunlar üçünci orķudan saķlayam aḥşâm (8) namâzın ılsunlar kim dördünci orķudan bekleyem ve yatsu namâzın ılsunlar (9) eksüksüz terk etmesünler kim beşinci orķudan saķlayam Resûl ‘aleyhi’s- (10) selâm sevindi şâz oldu ‘ışķıla biş vaķt namâzı abûl ıldı (11) diledi kim girü döne ıṭâb geldi kim iy benüm ḥabîbüm ümmetüñi orķudan emîn (12) ılduğumıla işleri bitdi şanduñ ola mı Resûl

‘aleyhi’s-selām eyitdi (13) İlähî dahı ne buyurursın eyitdi kanı senüñ hoşnūzlıguñ ve kanı (14) uçmak ve kanı benüm dīzārum görmek Resül ‘aleyhi’s-selām eyitdi İlähî buyur (15) ne kılsunlar Hāk ta‘ālā eyitdi vitrūñ evvel rek‘atın kılmak bunlardan firdevs **40a** (1) uçmağın maḳām virmek benden ikinci rek‘atın kılmak bunlardan seni bunlardan (2) hoşnūz kılop şefā‘atūñ kıldurmak benden ve üçünci rek‘atın kılmak bunlardan (3) dīzārum göstermek benden Resül ‘aleyhi’s-selām ḳabūl ḳıldı şāz oldı (4) **DAḲİḲA LATİFE** her ne yavuz kim ḳul işler biş hisse ile işler (5) biş hisse didügümüz biri işitmekdür ve biri tatmaḳdur ve biri bilmekdür ve biri (6) yoḳamaḳdur ve biri görmekdür Hāk ta‘ālā bu biş hisseyi ādemiye ālet ḳılupdur (7)‘āḳıl kişiler fıkr eyleyicek anı añlaya ne dürlü işlerise bu biş hisse ile (8) vāsıṭadur andan Hāk ta‘ālā biş vaḳt namāzı farīza ḳıldı ḳaçan kim (9) ol namāzlara mü’mın mülāzemet ḳıla ol biş hissedenden ḳılduğı günāhlar (10) ya‘nī ol biş hissedenden ḳazandığı yazuḳlara keḳāret ola **LATİFE VE HİKĀYET** (11) Tefsīr-i Kebīrde şöyle gördüm ki emīrū’l-mü’mınin ‘Āli raḍıyallāhu ‘anhu rivāyet (12) ḳılır Resūlden ‘aleyhi’s-selām şordum kim namāz niçün bişdür altı degüldür yidi (13) degüldür Resül ‘aleyhi’s-selām eyitdi yā ‘Āli ol Tañrı ḳaḳḳıçün kim beni (14) gerḳeklikile yaratdı anuñ içün biş vaḳt oldı kim ādemiye cān (15) girdügi vaḳtdan öldügi vaḳta degin biş ḳāl anuñ üzerine gelür bir süd emmek ḳālī **40b** (1) ve bir oğlanlık ḳālī ve bir yigitlik ḳālī ve bir ḳırğıllık ḳālī ve bir ḳocalık (2) ḳālī bu biş vaḳt namāzı ḳılıcaḳ ol biş ḳālde olan taḳşīrlık ‘afv (3) olur Ebūbekr raḍıyallāhu ‘anhu Resūle ‘aleyhi’s-selām şordı namāz (4) niçün bişdür eyitdi anuñ içün kim İbrāhīm Ka‘beyi biş ṭağdan getürdi (5)

yapdı bir Ritā tağından ve bir Hūd tağından ve bir Lüblān tağından ve bir (6) Baṭḥā tağından ve bir Cuddi tağından andan ötürü namāz biş oldı (7) ‘Ömer raḍıyallāhu ‘anhu şordı Resūl ḥazretine ‘aleyhi’s-selām namāz niçün (8) bişdür altı degül eyitdi yā ‘Ömer ol vaḳt kim Ādem ‘aleyhi’s-selām uçmaḳdan (9) dünyāya geldi güneş ıssısı anuñ başına koydı saçın düğdi daḫı (10) başı demregü oldı üç yüz yıl ağladı tağlar ve taşlar ve kuşlar (11) ve canāvārlar Ādemile bile ağladılar Ḥaḳ ta‘ālā Cebrā‘īle buyurdi var (12) Ādeme eger yidi deñiz suynca ḳan yaş gözlerinden aḳarsa senüñ (13) tevbeñ ḳabūl olmaz meger kim bir iş işleyesin Mekke yerinde mücāvır (14) olasın ayuñ on üçünci gün ve on dördünci gün ve on beşinci gün (15) oruç dutasın eger eydürse oruç ne nesne olur eyitgil ikinci şubḥı **41a** (1) doğduğından şoñra [hiç] nesne yime ve su içme gün ṭolunınca ve üç gün oruç (2) dutduğından şoñra bizüm ḥazretümüze gelesin senüñ ağızuñdan oruç (3) ḳoḳusu gele kim benüm ḥazretümde oruç dutanuñ ağızı ḳoḳusu müşk (4) ‘anber ḳoḳusından yigrekdür ve oruç bereketinde gözüñdeki perdeyi götürem (5) ‘arşımı saña gösterem ‘arşumda bir ad göresin yazılı ol ad ḥürmetiyiçün (6) bize and viresin biz daḫı ad issi ḥürmetine tevbeñi ḳabūl ḳılavuz andan (7) Cebrā‘īl ‘aleyhi’s-selām Ādeme risālet getürdi Ādem ağlayu Ka‘be yirine (8) vardı mücāvır oldı her ayda üç gün oruç dutdı ol oruç berekātında (9) ḳararmış yüzi ağardı imdi mü‘minüñ otuz gün farīza orucı (10) berekātında ḳararmış dīvānı ağarursa ‘aceb degül andan Ādemüñ Ḥaḳ (11) ta‘ālā ḥicābı giderdi baḳdı ‘arşı gördi ‘arşda yazılmış lâ-ilāhe illallāhu (12) Muḥammedün resūlullāhi Ādem eyitdi şol Muḥammed ḥürmetiçün kim ‘arşda anıñ

(13) adı yazılmışdur ben za‘îfün tevbesin kabûl eyle Hâk ta‘âlâ eyitdi yâ Âdem (14) ‘izzetüm hâkķiçün eger eyitseñ ol ad ıssı hürmetiçün kâfirleri tāmuya (15) koymağıl [diseñ] du‘añ red eylemeyeydüm didi işbu sözi Tevrît ve İncîl ve Zebûr **41b** (1) içinde dağı yazılmışdur biz yazduğumuzlayın pes Âdemün tevbesi kabûl olıcağ (2) dağı başındağı demregüden şikâyet eyledi Cebrâ’îl dağı Tañrı ta‘âlâya (3) ‘arz eyledi Hâk ta‘âlâ Cebrâ’île buyurdı var Âdeme eyit irteyi gözetsün (4) ikinci şubh tamām toğıcağ iki rek‘at namâz kılsun sen aña öğret kulavuz (5) ol andan Cebrâ’îl Âdeme risâlet degürdi hemîn Âdem irte namâzın (6) kıldı demregü başından gögsine vardı girü şikâyet kıldı Hâk ta‘âlâ (7) öyle namâzın buyurdı öyle namâzın kılıcağ demregü göbegine indi girü (8) şikâyet kıldı Hâk ta‘âlâ ikindü namâzın buyurdı ikindü namâzın kılıcağ (9) demregü dizine indi girü şikâyet eyledi Hâk ta‘âlâ aḥşām namâzın buyurdı (10) aḥşām namâzın kılıcağ demregü topuğına indi girü şikâyet eyledi Hâk ta‘âlâ (11) yatsu namâzın buyurdı yatsu namâzın kılıcağ demregü küll ü hep getdi Tañrı (12) ta‘âlâ Resûl ḥazretine eyitdi her kim irte namâzın kılsa gövdesi gögsine (13) degin tāmı odına ḥarām olur ve öyle namâzın hemîşe kılsa göbegine (14) degin tāmı odına ḥarām ola ikindü namâzın dāyim kılsa dizine degin (15) tāmı odına ḥarām olur aḥşām namâzın dāyim kılanuñ gövdesi tāmı odına **42a** (1) ḥarām olur yatsı namâzın eksüksüz kılanuñ teni ve cānı tāmı odına (2) ḥarām ola Resûl ‘aleyhi’s-selām şāz oldı ‘Osmān raḍıyallāhu ‘anhu (3) şordı Resûl ḥazretine kim namâz niçün biş oldı Resûl ‘aleyhi’s-selām (4) eyitdi yâ ‘Osmān iblīs vesvese kılmağa mü’mine biş yirden gelür (5) bir sağından gelür bir şolından gelür

ve bir öninden ve bir arkasından (6) ve bir altından gelür pes Hâk ta'âlâ mü'mine biş
namâz farîza kıldı (7) eger şeytân sağından gelürse irta namâzın kıomaya eger
şolından (8) gelürse öyle namâzı kıomaya eger öninden gelürse ikindü namâzı (9)
kıomaya eger ardından gelürse ahşâm namâzı kıomaya eger altından (10) gelürse
yatsu namâzı kıomaya 'Oşmân eydür ben eyitdüm yâ Resûlullâh eger (11) üstinden
gelürse nice ola eyitdi benüm namâzum vitrdür ol kıomaya (12) yâ 'Oşmân âdem
oğlanı cân nez'ine giriftâr olıcak şeytân îmân (13) kaçdın kılasıdur bu altı namâz
mü'minüñ altı yanından bekleyicisi (14) olsa gerek şöyle kim şeytânüñ zehresi
olmaya mü'mine yakın (15) gelmege ol vaktın kim mü'mini iledelel kıarañu sin
içinde kıoyalar **42b** (1) her bir kışi kim anuñıla dostlık da'visin kıılurdu yüz döndüre
(2) ol miskîn sin içinde gözin aça göre kim kendüzi şunuñ gibi (3) ğarîblığa düşdi
gördi kim evden ve mülkden ve dostlardan ve (4) kıarındaşlardan maħrûm olmış dahı
zârı zârı iñileye gözlerinden (5) yaş yirine kıan döke Hâk ta'âlâ buyura Münkîre ve
Nekîre varuñ ol (6) kıuluma su'âl eyleñ diye andan Münkîr ve Nekîr hışmıla geledeler
yiri (7) yırtı yırtı sağından irta namâzı kıarşu gele faşîh dilile söyleye (8) eyde bir
mü'mini nite kıatı dutarsız dünyede irta namâzın kıılurdu andan (9) şol kıarafından
geledeler öyle namâzı kıomaya öninden geledeler ikindü namâzı (10) kıomaya ardından
geledeler ahşâm namâzı kıomaya ayağından geledeler (11) yatsu namâzı kıomaya dahı
başından geledeler vitr namâzı kıomaya andan Münkîr (12) ve Nekîr eyde İlâhî bunlara
bekçiler kıomışsin bizi kıomazlar su'âl itmege (13) Hâk ta'âlâ eyde siz gidüñ ben anı
kendü fażlumıla yumuşaklığıla (14) uyarayın Hâk ta'âlâ bunları uyara rahmetin

bunlara saçu kıla Ebū Şālih (15) rivāyet kıılır İbn-i ‘Abbāsdan İbn-i ‘Abbās **43a** (1) rivāyet kıılır ‘Āliden ‘Āli eydür Ka‘bu’l-aḥbāra şordum biş namāz (2) aḥvālini eyitdüm hiç gökden inen kitāblarda gördüñ mi Ka‘b eyitdi (3) gördüm irtē namāzın Ādem peygāmbērūñ öyle namāzı İbrāhīmūñ ikindü (4) namāzı Yūnusūñ aḥşām namāzı ‘İsānuñ yatsu namāzı Mūsānuñ (5) vitr mi‘rāc issi Muḥammedūñ ‘aleyhi’s-selām ammā irtē namāzın Ādem kıldı (6) tevbesi qabūl oldu öyle namāzın İbrāhīm kıldı Mina taḡında İsmā‘īl (7) qurbān kılacāḡı vaḡtın Ḥaḡ ta‘ālā qoç viribidi İsmā‘īl āzād oldu (8) İbrāhīm ḡuşşadan āzād oldu ikindü namāzın Yūnus kıldı balıḡ Yūnusı (9) yutdı ol balıḡı daḡı bir balıḡ yutdı ikindü namāzı berekātından dōrt (10) qarañulıḡdan qurtuldı bir ol balıḡ ma‘desinūñ qarañuluḡı ikinci daḡı (11) bir balıḡ qarañuluḡı üçünci yazuḡ qarañuluḡı dōrdünci deñiz qarañuluḡı (12) Yūnus balıḡ qarnında kıpkızıl itdi balıḡ anı deñiz kıyına bıraḡdı andan (13) Ḥaḡ ta‘ālā anuñ üzerine qabaḡ aḡacın bitürdi anuñ içün kim qabaḡ yapraḡından (14) siñek qaçar sıvri siñek ürker ol cānavarlar anı incitmesün (15) diyü andan Ḥaḡ ta‘ālā bir geyicege buyurdı Yūnusūñ darısı bitince süd ile **43b** (1) besledi yüz yigirmi biñ ādemīnūñ içine viribidi Yūnusı peygāmbērliḡa (2) dükeli ileyinde ĩmān getürdiler aḥşām namāzın ‘İsā kıldı bir rek‘atın (3) [anası içün kıldı bir rek‘atın] kendü içün [kıldı] bir rek‘atın Tangrı içün kıldı Ḥaḡ ta‘ālā ‘İsānuñ anasını (4) aḥşām namāzı berekātında Resūl ḡazretine kābin kıldı kendüyi dōrdünci (5) göklere çıḡardı ve yatsuyı Mūsā ‘aleyhi’s-selām kıldı şol vaḡtın kim (6) ‘avratın oḡlan aḡrısı dutdı qoyunları daḡıldı ırāḡdan od (7) gördi dōrt rek‘at namāz kıldı ol namāz berekātında ḡūriler (8)

‘avratına tayalık eylediler ferîştehler koyunlarına çobanlık kıldılar (9) Hâk ta‘âlâ odı
nûr kıldı ol gice aña vahy kıldı ammâ vitr (10) Muḥammed ‘aleyhi’s-selâm kıldı
mi‘râc gicesi Tañrı (11) tecellâsı zevḳından elin şeşdi girü kendüye geldi elin götürdi
(12) Allahuekber didi girü elin ba[ğ]ladı vitrde el şeşmek girü ba[ğ]lamak (13)
andandur Tañrı ta‘âlâ Resûle eydür Âdemüñ irte namâzı berekâtında (14) tevbesin
ḳabûl kıldum irte namâzın ḳılanlara tevbe ḳapusın yapmayam tâ cân (15) boğazına
gelmeyince öyle namâzın ḳılanları İsmâ‘îl gibi ṭamu odından **44a** (1) âzâd ḳılam aña
ḳoç ḳurbân kıldum mü‘minlere daḡı kâfirleri fidâ ḳılam (2) ikindü namâzın ḳılanları
Yûnus gibi ṭamu ḳarañulığından ve sin ḳara (3) ñulığından ve yazuḳ ḳarañulığından
ve ḳıyâmet ḳarañuluğından ḳurtara (4) ve yalıncaḳ ‘uryân sin ma‘desinden ‘araşât
ıssısı düşdüğinde (5) ‘arşımı üzerine gölge ḳılam Yûnusa siñek gelmediyse
mü’mine (6) zebânîler yakın gelmeye geyik Yûnusa süd virdiyise ben ḳudret (7)
elümile şarâben ṭahûr içürem aḡşâm namâzın ḳılan dördünci göge (8) çıḳdıysa
mü’mine yedinci gökden geçe firdevs uçmağına aḡa (9) yatsu namâzın ḳılana vahyi
geldiyise mü’mine benüm selâmum dege (10) vitr namâzın ḳılan sensin benüm
nûruma baḳdurdum ḳılurken benüm (11) ‘izzetüm ḡaḳḳıçün ḳaḡı mü’mine ki biş
vaḳt namâzı vitrile ḡatim (12) ḳıla kendü nûrum aña göstermeyince cânın
aldurmayam ol Tañrı (13) ḡaḳḳıçün kim kendü faḡlıyıla bu esrârı biz za‘îf ḳullarına
bildürdi (14) yüz mücelled kitâb namâz sırrından yazarsam henüz bir baḡsi tamâm
yazımamış (15) olam pes muḡtaşar idelüm ḡükmin yazalum ve Allahü’l-a‘lem
FAŞL 44b (1) ma‘lûm olsun kim namâz dürüst olmaz tâ âbdest almayınca âbdest

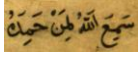
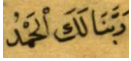
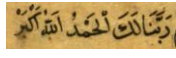
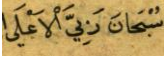
(2) dürüst degül tâ su bulmayınca imdi evvel su becid eyleyelüm andan (3) istincâ bahtın eyleyem andan âbdest bahtın eyleyem andan namâz bahtın (4) eyleyem tâ kim işümüz tertîbce düşse Hâk ta'âlâ fazl kıldı cümle (5) yaradılmış içinde suya bir şıfat bağışladı kim sudan ayruk nesneye (6) bağışlamadı ol şıfat arıdıclıkdur ayruk nesnelerde dağı arılık (7) var ammâ su hem arıdur hem arıdıcıdur bes sudan ayruk nesne ile (8) âbdest dürüst olmaya arıdıcı su deñizler ve ırmaqlar ve bınarlar (9) ve kıyular suydur işbu sularıla âbdest dürüstdür eger (10) çok su dura dura yiyise ya dadı azsa beñzi bir dürlü (11) dağı olsa ol sudan âbdest almak revâ degüldür eger sunuñ içine (12) çok yaprak düşse sunuñ beñzi ayruksısa ol sudan âbdest (13) revâ degül su içinde bir nesne kaynatsalar kaynatdukları arı dağı (14) olursa âbdest dürüst degül ağaç yimişin sıkşalar suvın (15) çıkarsalar ol suyıla âbdest revâ degül üzüm çibuğın kesseler **45a** (1) su aksa ol suyıla âbdest revâdur eger suya bir nesne (2) kıatsalar suluğdan çıkarsalar âbdest revâ degül ya'nî gül suyu gibi (3) neces düşse âbdest revâ degül meger çok ola çokluğu şol kadar (4) ola kim bir avuç depredicek şunduk mevci bir başına geçse (5) giğden irişecek mevc hisâb degüldür ol sunuñ deriñligi (6) şol kadar gerek kim avucıyla alıcağ dibi görünmeye ini şol kadar (7) ve deriñligi bu kadar kim eyitdügümüz olıcağ neces düşdügi yanını (8) koyalar dağı bir yanından âbdest alalar ve ağıarsuya murdâr (9) ya neces düşse aşağı yanından âbdest almak revâ degül ve murdâr (10) neces görünmese cümle yerinden âbdest almak revâdur bir suda kim (11) eşeri görünse eşeri kokuğdur rengdür çâşnîdür ya'nî ol su (12) şamanı götürür giderse murdâr nesne düşse anda görünmez olsa (13) suda kokuğı

ve rengi ve dadı kalmasa andan âbdest almak revâdur (14) eger suya siñek ya ‘ akreb
ya aru ya kurbaga ya doñuzlan (15) kurdı ya karınca ya balık ya yeñgeç suda olsa
murdâr eylemez **45 b** (1) biregü bir suyıla âbdest alsa ol suyıla girü âbdest almak
(2) revâ degüldür **FAŞL** biregüye yabana varmak hâcet olsa (3) kendüde Tañrı adı
ya Qur’ân âyeti ya peygâmbere adı varısa (4) giderse gerek Ebû Hanîfeye
rahmetullâhi ‘aleyhi şordılar heykel (5) götürmek nicedür didiler eyitdi hamâyil
götürmek bir kişi işidür kim (6) âhiretden ve Tañrıdan ve Resûlden gâfil olmaya
zinhâr hadd uruñ (7) **FAŞL** on dört âyet Qur’ânda okıyan dinleyen (8) secde
eylemek vâcibdür eger [secde] eylemezse yazuklu olur bir ‘ Arâf (9) sonunda **secde**
ikinci Du‘a sûresinüñ ortasında **secde** üçüncü (10) Nahl sûresinüñ ortasında **secde**
dördüncü Benî İsrâ’îl sûresinüñ (11) âhırında **secde** beşinci Meryem sûresinüñ
âhırına yakın **secde** altıncı (12) Hac sûresinüñ evveline yakın **secde** yidinci Furkân
sûresinüñ (13) âhırına yakın **secde** sekizinci Neml sûresinüñ ortasına yakın (14)
secde toközüncü Elif lâm mîm tenzîl **secde** onuncı Şâd **secde** on birinci (15) Hâ-mîm
secde onikinci ve’n-Necm **secde** on üçüncü İza‘ es-semâ‘ **46a** (1) ün-neşakkat **secde**
on dördüncü İkrâ sûresinüñ âhırında **secde** bizüm (2) mezhebimizde biregü imâmlık
kılurken Secde âyetin okudı kendü (3) dañı cemâ‘at dañı secde eylese gerekdür
biregü namâz kılurken (4) dañı bir kişi Qur’ân okurdı secde âyetin işitdi namâzdan
fârığ (5) olıcağ secde eylese gerek eger namâzda kılursa namâz[dan] soñra ol (6)
secdeyi ikileyin kılmağ gerek İmâm Ebû Hanîfe radıyallâhu ‘aleyhi anuñ katında (7)
namâzı bâtıl olmaz Kitâb-ı Nevâdirde eydür namâzı fâsid olur (8) dir bir rivâyetde

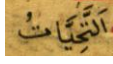
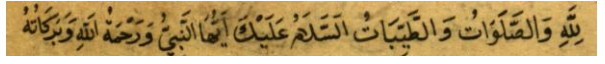
İmām Muḥammed katında fāsīd olur dir biregü namāz kılrken (9) Secde āyetin okudı biregü yanında otururken işitdi daḥı bu (10) secde okıyan ide eger anuñ ile secde eyleyü bildiyise söz yok eger (11) secde eyledüğinden şoñra idesi olursa namāzdan şoñra secde eyleye (12) biregü namāzda Secde āyetin okudı secde eylemedi şoñra itmek gerek (13) biregü Secde āyetin okudı şoñra namāza durdı ol āyeti girü okudı (14) eger namāzda secde kılrısa ikisi içün kāfīdür biregü Secde (15) āyetin okudı tekrār bir aracuḡda bir secde ile dükeliçün revādur eger **46b** (1) degme okuduḡça yir degşürürse bir secde ile kifāyet itmez her yirde (2) okuduḡça bir secde itmek gerek Qur’ān secdesi şöyledür kim kıbleye (3) karşı oturalar daḥı tekbir getüreler daḥı secdeye varalar eydeler (4) [XII: 285] غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَ إِيْلَيْكَ الْمَصِيْرُ Teḥiyyāt ve selām virmek (5) yokdur ve biregü Qur’ān okısa Secde āyetine gelicek ḡosa ziyāde (6) okumasa secde kılmakdan ötüri yazuḡlu ola ḡalanın ḡorısa yazuḡlu (7) degül illā yigrek oldur kim Secde āyetiyle bir āyet daḥı okısa (8) biregünün zahmı varıdı ḡolında ya başında ya yüzinde ya ayaḡında (9) bağlayup dururdi ābdest alduḡı vaḡtın ol bağlanmış üstine mesh (10) eyledi namāza durdı şoñ Teḥiyyāt okudı selām virmedin ol (11) bağ altındaḡı zahmı oñuldi baḡı düşdi oñılıp düşicek (12) mesiḡ bāḡıldur yumaḡ farīza olur Ebū Ḥanīfe katında namāzı bāḡıldur (13) ikileyin arı yuyup namāz kılmak gerek Ebū Yūsuf ile Muḥammed (14) katında namāzı tamāmdur biregünün ‘özri varıdı ya‘nī bevli (15) durmazdı ya yili durmazdı ya burnı ḡanı durmazdı ya bir cirāḡati suyu **47a** (1) durmazdı şol ḡâlde ābdest aldı namāz kıldı şoñ Teḥiyyātta (2) oturdı selām virdi

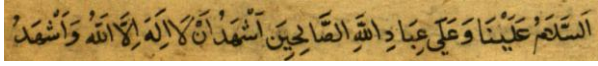
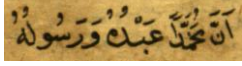
veya namāzdan çıkıcağ iş işlemedin ‘özri (3) gitdiyise eyü oldısa Ebū Ḥanīfe katında namāzı bātıldur Ebū Yūsufı (4) Muhammed katında namāzı dürüst geldük imdi namāzuñ vāciblerine bilmek (5) gerekdür kim farz nedür vācib nedür sünnet nedür müstecab nedür müstecab ile (6) sünnet ile ābdest fazlında eyitdük idi vācib kaldı farīza ile (7) farīza oldur kim anı Tañrı ta‘ālā buyruğı idügin bileler peygāamberden (8) çok kişiler işitdük diyü şanukluk virdiler vācib oldur kim [Ḥaḳ] ta‘ālā (9) buyruğı olduğın az kişiler işitdi Resūlden az kişiler Resūlden (10) işitdüklerine şanukluk virdiler çün farz nedür vācib nedür bilindi (11) her kim farzı terk eylerise Tañrı ḥazretinde ‘azāb göresidür her kim (12) vācibi terk eylerise ‘azābdan aña qorqudur eger işlerise şevāb (13) çokdur **namāzuñ vācipleri birisi** Fātiḥa okımağ **ikinci** bir sūre kadar (14) Qur’ān Fātiḥaya qoşmağ **üçünci** iki rek‘atde Qur’ān okımağ **dördünci** tertīb (15) beklemek **beşinci** erkānı tamām eylemekdür ya‘nī rükū‘da tamām iki bükülüp varmağ **47b** (1) ve rükū‘dan qalkıp tamām toğru durmağ ve secdeye varıcağ alnın yire (2) qomağ andan secdeden qalkıp tamām oturmağ **altıncı** vācib ilk Teḥiyyāt (3) okımağdur **sekizinci** soñ Teḥiyyātı okımağdur tamām **toquzuncı** selām lafzın (4) eyitmekdür **onuncı** vitrde Kunūt okımağdur **on birinci** bayrām namāzında (5) tekbīr eyitmekdür **on ikinci** āşikāre okıyası yirde āşikāre okımağdur (6) gizlü okıyası yirde gizlü okıya **namāzuñ sünnetleri** iki elin götürmekdür (7) namāza girmek vaqtında **ikinci** sünnet tekbīr getürmek dururken barmaqların (8) açuğ dutmağ **üçünci** tekbīr eyitmekdür ilk vaqtında āşikāre eyitmekdür **dördünci** (9) Sübhāneke okımağ **beşinci** e‘üzübillahi minne’s-şeyṭāni’r-racīm bismillāhi’r-

rahmāni 'r-(10) rahīm dimekdür **altıncı** Fātiha tamām okuyıcağ āmin dimekdür gizlū
yidinci sağ (11) elin şol eli üzerine komağdur göbek altında **sekizinci** sünnet
Allahuekber dimekdür (12) **tolkuzuncı** rükū' içinde üç kez sübhane rabbiye'l-azīm
dimekdür eger biş [gez] ya (13) yidi gez eydürise dağı yigrekdür **onuncı** yire göz
etmekdür **on birinci** şol (14) ayağın döşeyüp sağ ayağın dike komağdur **on ikinci**
üçünci rek'atda tūrası (15) vaktın biraz eglenüp durmağdur **on üçünci** şon
Teḥiyyātda Resūle **48a** (1) şalavāt getürmekdür **on dördünci** sünnet namāz şonında
kendüye ve mü'minlere (2) du'ā kılmağdur ammā namāzuñ ādabların eydelüm ādab
oldur kim anı (3) işleyen kişiye şevāb olur işlemeyen yazuklu olmaz ādablarından
birisi (4) örü tūrurken secde eyleyecek yire bağa **ikinci** ādab rükū' eyleyecek (5)
burnına bağa **üçünci** namāz içinde ağzın yuma esnemek gelicek sağ elin (6) ağzına
duta **dördünci** öksürmemek eger öksürmek gelürse bekleye [Teḥiyyātda şol elin duta]
(7) eger güci yitmezse kayarmaz **beşinci** ādab kāmēt getüricek ḥayya'ala's-şalavat
(8) didügi vaktın duru gelmek namāza ādab mü'ezzin kad kāmēti's-şalavat (9)
didügi sā'at imām namāza başlaya **FAŞL** (10) bu faşılta namāz nicesi kılmağ gerek
eydelüm biregü başlayıcağ Allahuekber (11) dise gerek andan iki elin götürse gerek
kulaqları berāberine 'avrat omuzı (12) berāberine kılsa gerek biregü Allahuekber
dimese sübhānallah dise ya ḥoz (13) lā-ilahe illallāhu ya Tātça Ḥuza-yı büzrüg dise
ya Türkçe ulu Tañrı dise (14) ya Qur'ān okısa ya koyun boğazladuğı vaktın Türkçe
eyitse İlāhi senüñ (15) aduñıla boğazların dise hep dürüst ya ḥoz Allahuekber yirine
Allahümme [ağfırlı dise] **48b** (1) namāza [dursa] namāzı dürüst illā yazukludur bir

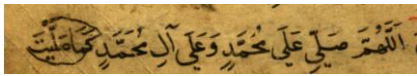
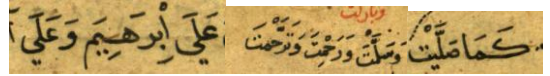
niceler eydürler namāzı bātıldur (2) bu kavul doğrudur ilerükisi ol kadar degül andan sağ elin halka eyleyü (3) sol elin bilegin duta evvel Allahuekber diye andan elin bağlaya andan sonra (4) Sübhāneke okıya andan sonra e'üzü billāhi mine 'ş-şeytāni' (5) r-racīm bismillāhi'r-raḥi'r-raḥmāni'r-raḥīm (6) gizlü okıya degme bir rek' atda bismillāh diye illā gizlü diye ardınca Fātiḥa (7) okıya bir sūre daḥı ya üç āyet Kur'an Fātiḥaya koşa ve Fātiḥadan sonra (8) imām daḥı imāma uyan daḥı āmīn diyeler gizlü andan rükū'a varıcaḥ (9) Allahuekber diye ve iki dizine kıya barmaḳların açup arḳasın düz duta (10) ve boynın arḳasıyla berāber duta yukaru ḳaldurmaya aşıḡa daḥı egmeye (11) üç gez sübhāne rabbiye'l-'azīm diye andan başın ḳaldura eger imāmlıḳ ḳılursa (12) diye eger imāma uyarsa diye (13) eger yaluñuz ḳılursa hem diye hem (14) diye daḥı belini doḡru eyledüğinden sonra secdeye vara evvel iki dizin yire (15) kıya sonra iki elin yire kıya daḥı alnını iki ayasın ortasına kıya **49a** (1) burnın daḥı yire kıya yaluñuz burnın degürüp alnını degürmemek eyü degül (2) iki ḳolın iki ḳoltuḳların bögrinden ırāḳ duta ve ḳarnın dizi üstine (3) ya budı üstine ḳomaya andan sonra eyde üç (4) gez diye illā 'avrat ḳoltuḳlarıyla bögrine kısa ve ḳarnın budı (5) üstine ḳosa gerek andan başın götüre girü Allahuekber diye tamām (6) dölenü otura girü Allahuekber diye secdeye vara evvelki secde gibi Allahu (7) ekber diye ḳalka otura andan ellerin dayamadın ḳalka ikinci rek' at (8) daḥı evvelki gibidür illā rek' atıñ evvelinde Sübhāneke okımaya e'üzübi'llāh (9)

dimeye ve dağı secdeye varurken şol ayağın döşeye sağ ayağın (10) dik duta ayağı barmağların kıbleye karşı yönelde iki elin budları (11) üstine kıya barmağların açup

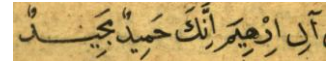
andan Tehiyyât okıya (12)

 (13) (14)

iki rek'at dağı kılsa şöñ tehiyyâtda peygâmbere (15) şalavât vire eyde

 49b (1)

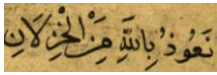
(2) ve dağı selâm vire niyyet eyleye kim bu virdüğüm

selâmı şağumda ve şolumda (3) olan feriştehlere [ve cemâ'ate] ve namâzı bile kılan feriştehlere ve dağı imâma bile (4) niyyet eyleye eger başına kılsa feriştehlere niyyet eyleye ve dağı (5) imâm irtte namâzında ve aḥşâmda ve yatsuda aşikâre okıya namâzda (6) dâyim bir başı okımağ mekrûhdur imâm irtte namâzınıñ evvel (7) rek'atında uzun okıya ikinci rek'atında kısa okıya biregü imâma (8) uyıcağ imâm ardında Kıur'ân okımasa gerekdür ve ḥaṭīb (9) ḥuṭbe okurken söylese kıatı yazuqludur ḥuṭbe dinlemezse (10) dağı dek dursa gerek **FAŞL** namâzı cemâ'atile kıılmağ (11) berkinmiş sünnetdür Resûl 'aleyhi's-selâm eyitdi niyyet eyledüm ki buyuram (12) çerimüñ yigitlerine kim [degme] birisi birer kıucağ odun getüreler yanduralar (13) andan Bilâle buyuram bañlaya her ki cemâ'ate gelmezse ve ḥâzır (14) olmazsa evin oda yağam ḥānumānı yana her kim cemâ'ate gelmezse (15) baña gerekmez kıyâmet güninde benüm şefâ'atümden maḥrûmdur **50a** (1) şaḥâbeler dirneşdiler eyitdiler yâ Resûlullâh cemâ'ate gelmez kimsene (2) yuğdur odunı kimüñ

içün dirşürürsin didiler imāmlıķ Muḥammed Muşṭafa (3) ‘aleyhi’s-selām mertebesidür ve manşıbidur hıç İslām dīni içinde (4) imāmlıķdan ulu manşıb yokdur anuñ içün kim müderrislere Ādem vaktında bir gez muḥtāç olur ḥelāl ḥarām şormağa kazılerde bir (6) da‘ vā olıcaķ muḥtāç olurlar ve ḥaṭıblere haftada bir gez muḥtāç (7) olurlar imāmlıķa günde biş gez muḥtāç olurlar hıç eksüksüz (8) eyle olıcaķ degme bir cāhili ve fāsıķı [imāmlıķa] kabūl kılmamaķ gerek imāmlıķa (9) lāyık bir kişı işidür kim kāmı ḥalkdan ‘ilm içinde Qur’ān ma‘nısın (10) bilmekde yigrek ola ve Qur’ānı cümlesinden dürüst okıya (11) ve ardındağılardan dīn içinde ve helāl ḥarām secmek içinde (12) artuķ ola yalan söylemeye gözin ḥarāmdan ve karnın şübheden (13) elini kōmaduğı nesneden saklasa gerek ‘Oşmān raḍıyallāhu ‘anhu (14) Ḥadūr şehrinden geçdügi gün bir yire kōndı aña Kızeb dirleridi (15) anuñ ‘ālimleri karşı vardılar ‘Oşmānuñ elin ayağın öpdiler ‘Oşmān **50b** (1) raḍıyallāhu ‘anhu eyitdi sizler ne kavümsiz eyitdiler biz şehrūñ imāmlarıyuz (2) ‘Oşmān raḍıyallāhu ‘anhu eyitdi işbu cemā‘ atüñüzden biregü dört rek‘at (3) namāz kılurdı degme bir rek‘atda bir secde unıtdı nicesi gerek kim (4) namāz tamām ola ve daḥı biregü degme bir rek‘atda üç gez secde (5) eyledi nicesi gerek eyitdiler bilmezüz ‘Oşmān raḍıyallāhu ‘anhu eyitdi (6) dutuñ bunları cümlesin dutdılar ‘Oşmān eyitdi iy bez-baḥtlar siz (7) daḥı uyası olmaduñuz ayruķları nite uydurursız Resūl ‘aleyhi’s- (8) selām eyitdi her kim bilmedin müsülmānlara imāmlıķ kılurısa (9) dīn yıķıcıdur yıķuñ anı kim yıķmasun sizi ‘Oşmān raḍıyallāhu ‘anhu (10) buyurdı bunlara yüzer yüzer ağaç urdılar altışar ay zindāna (11) kōydılar daḥı çıķardılar tevbe virdiler Resūl ḥazreti

şallallāhu (12) ‘aleyhi ve sellem buyurdi her kim cāhil ardında gözi görürken (13) namāz kılursa gözi görürken şeytāna uymış olur Şeyh (14) Ebū Manşūr mürīdi rahmetullāhi ‘aleyh eydür şeyhümi düşümde gördüm göñli (15) yavuz iki elin yüzine urmuş oturur ilerü vardum eyitdüm yā zamānenüñ **51a** (1) kuṭbı saña ne geldi kim göñlüñ yavuzdur eyitdi yā oğlum (2) iş andan daḥı artuḡdur kim siz şanursız beni hisāb yirine (3) iletdiler otuz üç yıllık namāzı red kıldılar kabūl eylemediler (4) ben eyitdüm İlāhī sen şanuḡsın kim ben tã‘atümi riyādan saşınurdum (5) nefşümi ḥarāmdan saşınurdum dergāhuña iḥlāşıla dururdum (6) ḥiṭāb geldi kim ne kim dirseñ gerçeksın illā otuz üç yıl (7) namāzuñı dinsüz cāhil ardında kılduñ anuñ içün kabūl (8) olmadı eyitdüm İlāhī cāhil ardında kıldum illā dinsüz olduḡın (9) bilmedüm eyitdi iy miskīn her kim şerī‘āt aḡkāmnın bilmez cāhildür (10) her [kim] öğrenmek ardınca degül dinsüz oldur İlāhī şādıḡlaruñ müsülmānlaruñ (11) namāzların cāhil dinsüz ardında kılmaḡdan sen saşlaḡıl eger (12) iki dānişmend bir yirde bulınsalar namāz vaḡtı olsa ḡanḡısı ‘ālim (13) ise ol ilerü geḡse gerek baş u saşal aḡlıḡına i‘tibār yoḡdur (14) her kim baş u saşal aḡlıḡına i‘tibār idüp Tañrı ‘ilminden yigrek (15) diye Tañrı rahmetinden maḡrūm ḡala ve dīzārından bī-naşīb ḡala **51b** (1)

eger ikisi daḥı ‘ilimde berāber olurısa (2) ḡanḡısı kim Ḳur’ānı dürüst oḡursa ol ilerü geḡe bireḡü ḡāfız (3) Ḳur’ān olsa yidi kırātıla Ḳur’ānı bilse ayruḡ ‘ilmi olmasa ve daḥı (4) bireḡü Ḳur’ān bilmese Fātiḡa ile Ḳul huvāllahu eḡaddan artuḡ namāz (5) aḡkāmların bilse ve ‘ālim olsa ḡāfız ilerü geḡmeye bu ‘ālim (6) geḡe eger oḡımaḡda daḥı berāber olsa ‘ilimde daḥı berāber olsa (7) ḡanḡısı kim

helâl harâmdan seçerse ol ilerü geçe biregü gey ‘âlim (8) olsa süci içgüci olsa dağı
‘âlim olsa ‘ameli olmazsa ‘âlim (9) ilerü geçe [câhil olup] tã‘ati çok ilerü geçmeye
ve eger ‘ilimde ve zühtde ikisi berâber (10) olsa kangısı yaşluyısa ol ilerü geçe ve
kul kişinüñ ve sücü (11) içenüñ ve bid‘at ehlinüñ ya‘nî bir kişi kim peygâmbere
işlemedügin işleye (12) muzrib ve oynamak ve sahal yulimek ve Qur‘ânı hadîsi
koyup şî‘r okımağ (13) ve gözsüzüñ ve harâmzâdenüñ imâmlığı dürüst degül bir kişi
imâmlığı (14) uzadursa mekrûhdur ‘avrat imâm olmağ mekrûhdur biregü
âbdestlüdür (15) biregü teyemmümlüdür âbdestlü teyemmümlüye uymağ revâdur
biregü örü dururken **52a** (1) namâz kılar biregü otururken uymağ ister revâdur
ta‘avvu‘ namâz kılan farîza (2) namâz kılanı uymağ revâdur **FAŞL** biregünüñ namâz
içinde (3) âbdesti sinsa dileginsüz söylemedin vara âbdest ala [kalanın] yitüre ön
kılduğın (4) kılmaya biregü imâmlıq kılarken âbdesti sinsa cemâ‘atden bir kişi ilerü
(5) geçüre revâdur biregü imâmlıq kılardı Qur‘ân okurken dutuldı añamadı (6) ol
kadar yiter revâdur biregü namâz kılardı şandı kim âbdesti şındı namâz (7) içinde
mescidden çıkdı girü bildi kim âbdesti varımış namâzı bātıldur ikileyin (8) kılmak
gerek biregü namâzuñ bir nicesin kıldı dağı namâz içinde uyudı (9) düşe geçdi yâhūz
uğundı ya delü oldı ya ussı gitdi ussı gelüp (10) uyanıcağ namâzın yitüre ammā
cum‘a namâzınüñ dürüstlüğü şehrdür ya‘nî (11) dürüstdür kim şehir ola şehir oldur
kim anda bañ ve cemâ‘at ve ‘âlim (12) ve dindâr kâzî ola kâzî şerî‘at hükmin yürüde
eger anıñ gibi şehirde (13) cum‘a kılarlarısa revâdur hacılar hacca varduğı vaktın
Minâda cum‘a (14) namâzın kılursa revâdur eger halîfe yâhūz Hicâz begi anda hâzır

olursa (15) ‘Arafât tağında cum‘a namāzın kılmalarısa dürüst degüldür bir şehirde

52b (1) bir kaç yirde āzīne namāzın kılmak dürüst cum‘a dürüstlüğünüñ dahı (2) bir şartı budur ya‘nī āzīne namāzı kılduğı yirde paẓīsh hāzır olsa (3) gerek ya nāyibi dahı bir şartı öyle vaktıdur ya‘nī cum‘a namāzın öyle vaktında (4) kılmak revādur öyle vakti çıkıcağ bātıldur dahı bir şartı huṭbedür namāzdan (5) ilerü ve yegrek oldur kim iki huṭbe okıya iki huṭbenüñ arasında biraz (6) oturalar eger biregü elḥamdü lillāh ya lā-ilāhe illallāh dise minberde huṭbe (7) yerine geçer dahı bir şartı cemā‘atdür üç kişiyile imāmdan ayru revādur (8) eger cemā‘at namāz kılrken cemā‘at giderse bātıll ola dahı bir şartı (9) āzīne-i ‘āmmdur beg kal‘ası kapusın açsa ve mescid kapusın açsa gerek (10) halka destür virse gerek āzīne gün namāzın anlara kim mukīmlerdür (11) ve āzādıdır ve sağlar ve gözlülerdür bunlara farīzadur her kim (12) kendü ayaklarıla vara ‘avratlar varu bilmezse ve kötürümler ve musāfirler (13) ve kullar ve şayrular ve gözsüzlere cum‘a namāzın borç degüldür kılmalarısa (14) revādur kötürüm olmaya āzād ola ve sağ ola cum‘a namāzına varmaya (15) korkudur aña kim öldüğü vaktin imānsuz gide Resül ḥazreti şallalāhu ‘aleyhi ve sellem

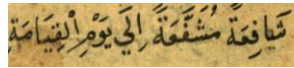
53a (1) böyle buyurdu biregü öyle namāzın kılduğdan soñra gördi cum‘a (2) namāzın dahı kılmağuqlar ikileyin [gine kıla] i‘āde ide biregü evinde öyle namāzın (3) kılsa andan āzīne namāzına varmak ögine düşse mescidin yaña (4) yönelse şol yöneldügiyile namāzı bātıldur cum‘aya irişibildiyise (5) kıla irişimediyyise öyle namāzın ikileyin kılsa gerek mü‘ezzin (6) şalā viricek ḥalāyık şatuyı bāzārı kımak gerek tiz mescide (7) hāzır olmağ gerek ḥaṭīb minbere çıkıcağ mü‘ezzin öninde

bañlaya (8) huṭbeden şoñra kâmet getüre **FAŞL** kime kim cum‘a namâzın (9) vâcib
ise bayrâm namâzı dañı vâcibdür kaç şart kim cum‘a namâzında (10) var bayrâm
namâzında dañı var illâ cum‘a huṭbesi şartdur bayrâmda (11) degül ya‘nî cum‘a
namâzın huṭbesüz bâıldur bayrâm namâzı huṭbesüz (12) dürüstdür biregü âzîne
namâzın kılmasa öyleyi kazâ eyler bayrâm (13) namâzın kılmasa kazâ eylemez
ramazân ayı oruç dutup bayrâm ayı (14) gözetmek revâdur ve dañı oruç bayrâm gün
gün doğıcañ sımak dañı gusul (15) eylemek ağzına misvāk [virmek] ve hoş koğular
götürmek ve arı tonlar **53b** (1) geymek ve fıtıre şadağasın virmek andan namâza
yönelmek gerek (2) yolda tekbîr getürmege gerek bayrâm namâzından ilerü taṭavvu‘
kılmamak gerek (3) bayrâm namâzınıñ vañtı gün doğduğundan zevâl vañtına
degindür (4) iki rek‘ atdur evvel kalan namâzlar gibi tekbîr getürmek gerek andan
Sübḥâneke (5) oğımak gerek andan üç tekbîr getürmek gerek üçinde dañı elin (6)
götürmek gerek ara yirlerinde elin bağlamasa gerek andan Qur‘ân (7) oğımak gerek
rükû‘a vara ve secde eyleye birin dañı ancılayın (8) ide namâzdan fâriğ olıcañ huṭbe
oğıya huṭbe içinde ḥaṭîb (9) fıtır aḥvâlin bildürmek gerek ve bir ‘özür vâñi‘ olsa kim
bayrâm (10) namâzı kılmasalar irtesi kılalar ancañ kurbân bayrâmı dañı anuñ (11)
namâzı oruç bayrâm namâzı gibidür illâ kurbân bayrâmında tañılacañ (12) yimemek
gerek çağırü tekbîr getürmek gerek huṭbesinde (13) kurbân aḥvâlin bildürmek gerek
ve şevâbın bildürmek gerek ol gün (14) kılmağlarisa yarındañı kazâ eylemek gerek
kici bayrâmıñ ‘arefesi (15) güninde şabâḥdan ikindüye degin tekbîr getürmek gerek
ve bayrâmdan **54a** (1) şoñra her namâzınıñ farğlarından şoñra üçünci günün

ikindüsine (2) degin tekbîr getüre kaçan cenāze namāzı hāzır olsa pāzīşāh kıla (3) pāzīşāh kılmasa kâzî kıla kâzî dahı hāzır olmazsa ölünün imāmı (4) kılmak gerek ol dahı hāzır olmazsa ölinün hışımı kime destūr (5) virürse kıla eger kendü kıla bilmezse eger bir ölünün velîsi (6) hāzır olmasa cemā'at namāzı kılsalar ve dahı velîsi gelicek (7) ikileyin kılsa revādur illā kılduğundan sonra ayruk kılmayalar (8) ölüye namāz kılmak revādur kaçan kim çürimedük olsa ammā cenāze (9) namāzı dört tekbîrdür **bir** tekbîrde Sübhāneke okıya **ikincide** (10) Allahümme şalli 'alā Muḥammedün ve bārik 'alā Muḥammedün tā āḥirine degin **üçünci** (11) tekbîrde Allahü'm-mağfiri'l-hayyenā tā āḥirine degin **dördünci** tekbîrde (12) nesne okımadın selām vire imām **biş** tekbîr getürse cemā'at (13) eyitmeye eger ölen oğlan olsa du'ānuñ sonunda bu du'âyı (14) okıya

اللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا قَرْمًا وَاجْعَلْهُ لَنَا اَجْرًا وَاجْعَلْهُ لَنَا

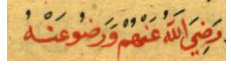
(15) eger kız oğlan olsa [yirine] **54b** (1)

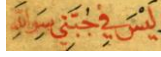
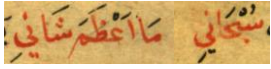
diye imām ölenün gögsi döşine (2) dura mescidde ölüyi givirüp namāz kılmak yokdur bir oğlan doğsa (3) ağlasa ağladuğundan sonra ölse ad virmek gerek hem yumak hem namāzın (4) kılmak gerek ağlamadın ölürse namāz kılmaya kaçan kim ölüyi (5) meşhede iledele sin içine koyalar yönin kıbleye karşı koyalar koyan (6) kişi eyde ölüyi sinden (7) çıkarmak harāmdur meger kim biregünün milkinde koyalar destürsüz (8) yir issi gidermek revā şehīd bir kişidür kim yağı kāfır öldürdi (9) ya harāmī öldürse ya ayruk savaşda bulınsa ölse zulmıla öldürseler şehidün (10) hükmi oldur kim kefen şaralar

yumayalar illā namāzın kanı ile kokuyla kıllalar (11) tonın dağı çıkarmayalar cünüble ölen yāhūz zaḥm yidüğinden sonra (12) su içse yāhūz bir namāz geçince diri olsa zaḥumlu iken ölse (13) ya vaşıyyet eylese diri iken dağı ölse işbu dükeliinden kağısı (14) gerek ise olsun muṭlaḳ şehīd degül ammā şevābın bulurlar ammā kitāb (15) içinde ḥarāmī öldürdüğü ya zaḥumlu olduğundan sonra vaşıyyet itmek **55a** (1) namāz kıllalar ammā şehīdler şevābın bulalar bismillāhi'r (2) -raḥmāni'r-raḥīm bu kitābuñ üçüncü kısmı şol (3) lafz-ı ma' nīdūr kim bu kitābuñ evvelinde (4) va' de kılduḳ kim biş dürlü taḳrīr şart kılduḳ Resūl ḥazret şallallāhu (5) 'aleyhi ve sellem ḥadışi biri göñül tā' ati idi kim aña tevḥīd-i (6) maḥz dirleridi anı taḳrīr kılduḳ ikinci şāfī ten 'amelidür kim (7) aña 'ibādet-i bedenī dirler anı dağı taḳrīr kılduḳ üçüncü şāfī (8) māl 'amelidür şimdi anı şerḥ idelüm pes mü'minleruñ cānları nūr (9) 'āleminde Tañrının sevgüsü da'vīsın kıldılar kim Tañrı ta'ālā bunları (10) viribidi bunları dürlü tā'atile şınar gāh namāzıla gāh tevḥīdile (11) gāh mālıla şınar zīra ādemīnūñ katında gey sevgülü göñüldür ilk (12) göñüldür aña sevgü tevḥīdi viridi andan teni aña namāz buyurdi (13) andan mālīdur aña zekat buyurdi eger ādemīler ol sevgüyü kim (14) ol 'ālemde da'vī kıldılar aşı dutup anuñ içün göñlin sevgüye teni (15) namāza mālın dervīşlere iṣār kılursa oldur girçek Ḥaḳḳı sevenler **55b** (1) uḫmağūñ issidür dīzāruñ anuñ ḥil'atidür **LAṬİFE** Ḥaḳ sübhānehu (2) ve ta'ālā 'ināyeti birle kılların māl issi kıldı eger eyitse idi kim sen (3) benüm kulumısın kıllaruñ nesi varısa çelebisinüñdür ben saña virdüğüm (4) mālları dervīşlerüme vir şevāb virem eger virmeziseñ durduğūñ (5) yirde seni kül kılam dise elinden gelürdi

ne çāre öleyidi imdi (6) zehī ‘ināyet kim kılmış durur kıllarına kim sen anuñ kılu
māl daḥı (7) anuñ kendü kıllaruñ māl issi kıldı bu gez daḥı bir kılu içün (8) ol māl
ödünç diler bunda alup anda yirine yitmiş biñ viresi olur (9) imdi māl hoḫ ne
nesnedür yüz biñ cān anuñ luṭflarına fidā (10) olsun **LAṬİFE** Ḥaḳ ta‘ālā ḥiṭāb kıldı
mü’mintlere eydür iy mü’mīn (11) dünyā kendüzin bezer ṭonadur saña ‘arḫa kılur
ben faḫlumıla keremümile (12) raḫmetümile kendüzümi saña nitesüz ve niteliksüz
bezervem senüñ ma‘nīne ‘arḫa (13) kılurvan eger anı terk kılup beni ḫabūl kılursañ
ben senüñvem sen benüm (14) **DAḲİKA** Ḥaḳ ta‘ālā eydür iki yüz dirhem gümüş
yigirmi altun (15) bir maḫbūbdur kim ādemiden faḫır ṭonın çıkarur baylık ṭonın
geyürür **56a** (1) bunda ‘ibret kılurvan zekāt bahasına anuñ bir nicesin ekserver kim
(2) nāḫış olur şuñ beñzer kim biregünüñ iki gözlü ma‘şūḫı varıdı (3) anı gözinden
ötürü severidi urdı bir gözin çıkardı ol ‘āşıḫ anı (4) nāḫış göricek yigrendi pes iki
yüz dirhem tamām gördi mü’mīn (5) aña ‘āşıḫ oldı faḫır ṭonın kim Tañrı ta‘ālā
‘āşıḫlarınuñ ṭonıdur (6) çıkardı baylık ṭonın kim dünyā müridlerinin ṭonıdur geydi
ben daḥı (7) ‘ibret kıldum ol iki yüz dirhem gümüş mü’mīnün ma‘şūḫı biş dirhem (8)
anuñ gözidür çıkardum mü’mīn anı nāḫış gördi nāḫış göricek yigrendi (9) yigrenicek
ol ṭonı çıkardı faḫır ṭonın geydi ve yüz ṭoḫsan (10) biş dirhem gümüşlü yoḫsuldur aña
zekāt virmek yoḫdur pes (11) bir nice mü’mīnler ol nāḫışlıḫı göricek eyitdiler İläḫī
sen bir gözin (12) çıkarduñsa biz hep andan bezdük yüz ṭoḫsan bişün terkinı urdılar
(13) hemān faḫır ḫil‘atın iḫtiyār eylediler Ḥaḳ ta‘ālā Ḳur’ānda bunları ögdi (14)
nitekim buyurdı [LIX:9] وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ

هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُورِهِمْ (15) قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ
 وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ (1) 56b حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا
 بِهِمْ خَصَاصَةً müfessirler (2) bu âyeti yitmiş kişi hakkında dirler anlarıñ
 azacığınıñ otuz biñ (3) kızıl hâşşaları vardı bir yılda hemîn kim Cebra'îl bu âyeti
 مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا [II:245] kim (4) getürdi
 فَيُضَاعِفَهُ لَهُ pes eyitdiler (5) biz fâni dünyada bunca belâ darduruz bir
 akçamız iki olınca anı dañı soñ üçü (6) yirinde qoruz giderüz bir gezden bâzîrgânlık
 kılalum birin yitmiş biñ kılsun (7) beķā evinde bize vîrsün diyü mu'amele kıldılar
 Resûl hâzreti şallallâhu 'aleyhi (8) ve sellem hüccet yazdı ferîştehler şanuk oldılar
 Haķ ta'ālā mü'minlere borçlu (9) oldı yarın şol kadar vîre bunlara kim bir gezden
 eydeler İlâhînâ râzî (10) olduk İlâhînâ râzî olduk nitekim buyurur
 (11) LAṬİFE eger su'âl eylerlerise Resûl 'aleyhi's-selâm hüccet yazdı kamu (12)
 müsülmânlar hoz ittifâķ idüp dururlar Resûl hâzreti şallallâhu 'aleyhi ve sellem (13)
 haķ bilmezdi Tañrı ta'ālā haber virür Qur'ânda [XXIX:48] (14) وَمَا كُنْتُمْ
 تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكُمْ إِذْ أَلَرْتُمُ
 الْمُبْطِلُونَ ya'nî yâ Muhammed (15) bu Qur'ân gelmedin sen ne Tivrît
 bilürdün ne Zebûr ve ne İncîl bilirdün 57a (1) kitâbı sağ elüñile yazıcı degüldün ve
 tefsîrlerde ve tevârihlerde (2) yazıludur kim Tañrıdan buyruk oldı Resûle kim yir
 yüzünüñ pażîşâhların (3) dîne da'vet eyleye Kayşer-i Rûma bitî buyurdu 'Ali
 rağiyallâhu 'anhu yazdı kim Kayşer-i (4) Rûm Muhammedi bunı 'Abdullâhdan
 bilesin kim didi Resûl hâzreti şallallâhü 'aleyhi (5) ve sellem eyitdi yâ 'Ali eyle

yazma Muḥammed Muşṭafā ‘ Abdullāh oğlından (6) saña kim Qayşerisin ‘ Ali eydür
yā Resūlullāh bunlar cāhil mütekebbirlerdür (7) bunların adları yuḡaru olduḡı
maşlaḡatdur Resūl ‘ aleyhi’s-selām (8) eyitdi göster baña kim Qayşer adı nāmede ne
yirdedür benüm adum ne yirdedür (9) yazuda şol ḡadar idi kim adın ḡandadır
bilmezdi sen yazduñ (10) bu kitābda ḡuccet yaz dirsın Resūl ve feriştehler ṡanuḡ oldı
(11) dirsın imdi ḡikmetin beyān eyle cevāb şöyle virür kim Resūl (12) ‘ aleyhi’s-
selām zāhir yazusın bilmezdi illā ma‘ nī yazıcısıdur tefsīrler (13) leṡāīfinde gördüm ki
evvel āyet Resūl ḡazretine viribidi İḡrā sūresidür (14) Cebrā’īl eyitdi yā Resūlullāh
Tañrı ta‘ālā saña buyurur kim oḡı Resūl (15) eyitdi ben ümmīven oḡuyıcı degülven
nitekim [XCVI:1-2-3-4-5] (2) خَلَقَ إِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ
عَلَّمَ الْإِنْسَانَ إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي (1) 57b الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ
يَالْقَلَمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ya‘nī ben oḡuyıcı degülven Tañrı ta‘ālā (3) eyitdi yā
Muḥammed oḡı Tañrın berekātıyla ādemi yaratdı ‘ āḡıllu fehimlü (4) luṡfıla bir avuḡ
uyumış ḡandan ya‘nī ol ḡādir Tañrı kim ḡanı şunuñ (5) gibi şūret düzdi ve oḡumazı
oḡur eylerse ‘ aceb degül girü (6) Resūl ‘ aleyhi’s-selām eyitdi vallāhi ben oḡuyıcı
degülven Ḥaḡ ta‘ālā eyitdi (7) iy benüm ḡabībüm oḡı Tañrın adın kim şunuñ gibi
cömerd Tañrıdır kim (8) ādemi bir ḡatre sudan yaratdı aña yazı ḡalem öğretti Tañrı
ta‘ālā ādeminün (9) barmaḡlarına yazı öğretti bilmedüḡin öğretti oḡımayanı oḡır
eylerse ‘ aceb (10) degöldür Resūl ‘ aleyhi’s-selām bu sözi işitdicek başladı revān
(11) oḡıdı muḡaḡḡıḡlar eydür Resūl ‘ aleyhi’s-selām Cebrā’īle eyitdi oḡuyıcı (12)
degülven didüḡinden ḡikmet varıdı ḡikmet olıdı kim Tañrıya nāz (13) ḡılurdı ya‘nī

didügi olurıdı kim İlāhī ben sır şarābın ve muḥabbet (14) kādāhın içecek maḥlūk elinden mi içeyin senüñ ‘izzetüñ ḥaḳḳıçün kim (15) anuñ elinden içezin tā senüñ ḳudretüñ elinden esrimeyince Ḥaḳ ta‘ālā **58a** (1) miyāncısuz perdesüz Resüle muḥabbet şarābın içürdi esridi ‘ışḳ meyḥāne (2) sinden nitekim Resül ‘aleyhi’s-selām buyurdi (3) ya‘nī gündüzün sizüñile olurun dünin varuram Tañrımıla (4) olurun ḳudret eliyile baña muḥabbet muḥbaḥından yidürür ‘ışḳ meyḥānesinden (5) içirür dünyā ta‘āmın ve şarābın niderin vaḳt oldı kim Resül seksen gün (6) ta‘ām yimedi ve bir içim su içmedi pes ümmet ‘āşıḳları ve şādıḳları (7) Resül ḳulavuzluğıyla ol meyḥāneye giderler esirürler bol olduğıçün (8) artuḳ iḳerler ḳatı esridüklerinden kimisi eydür (9) ya‘nī benüm cübbem içinde Tañrıdan ayruḳ kimse yok kimisi eydür (10) ya‘nī ulu Tañrıvan ne olursa işlervem dir kimisi eydür (11) ya‘nī benvem ‘ālemleri yaradan Tañrı (12) gelüñ baña ṭapuñ dir kimisi eydür ya‘nī benven Ḥaḳ Tañrı (13) ḳādir ḳamu işlere Şeyḫ Ebū ‘Ali ... raḥmetu’llāhi ‘aleyhi (14) eyitdi biregü bir öküz başın urunsa daḥı ol ḳuru baş içinde söyleye (15) söyleyen ol ḳuru kesük baş mıdur yoḥsa ol biregü midür eyitdiler **58b** (1) ol biregüdür söyleyen imdi bizüm varlıgumuz anuñ pāzişāhlığı ḳatında (2) ol öküz başınca daḥı yoḳdur anuñ varlığı gelicek hezārān hezārān (3) bizüm gihinüñ varlığı maḥv olur [ya‘nī erir] ‘adem olur söyleyen vüçüddur ‘ādem degül (4) göremezsiz güneşi gör bir maḥlūkdur dördünci ḳat gökden ṭoḡar (5) yılduzlar nūrı ay nūrı maḥv

olur anuñ nūrı atında pes Tañrınuñ tecellisi (6) nūrı daı ‘āşıkıların vücdı
‘āleminde doğıca ‘āşıkıların kendü varlıları (7) ol yılduzlar gibi mav olur andan
egri söyleyen kim idügi bellü olur (8) görmez misin Tañrı ta‘ālā tecellāsi ile Mūsā
zamānında bir aa ne deridi (9) nitekim ur’ānda buyurur Ha ta‘ālā

فَلَمَّا آتَيْنَا نُودِيْنَا مِنْ شَاطِئِ الْوَادِیْ

(10)

اَلْاِیْمَنُ فِی الْبَنَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنْ سَبْحِ اَنَّا مُوسٰی فِی اَنَا اللّٰهُ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ

(11)

pes Ha ta‘ālā bir aaca tecellı ıldı ol aadan aalı mav oldu [atı eridi] (12) ve
hep nūr oldu baladı kim benven ‘ālemleri yaradan pes Tañrı (13) ta‘ālā bir aaca
tecellı ıldı Tañrı benven didürdi eger ‘āşıklar cānına (14) didürse ‘aceb degül eger
işbu ma‘nilerden balayıca mücelledler deñiz (15) ola daı bu deñizden bir atre
eksilmemiş ola girü maşûda varalum **59a** (1) pes Resül ‘aleyhi’s-selām İkrā sūresin
ouyıca bellü bildi kim gey hünerdür [eyitdi] (2) İlāhı ben bir za‘ıf ulıdum
benümile ‘ināyet ılduñ baña bilmedüğüüm öğretdüñ (3) eger alem ‘ilmin daı
öğredürseñ fazl u kerem ola Ha ta‘ālā eyitdi (4) iy benüm abıbüm cümle yazıcılar
kāğız arardurlar sen göñlüñ aart (5) cümle kāğız arardanlar yarın yazuların anuñ
isābın virmege meşgöl (6) olalar sen göñlüñ alııla rāat olursın eger bunlar dünyā
yazıcıları (7) oldılarısa sen Tañrıñ yazıcısı olasın āzılık ıldığüüm gün üccet (8)
yazasın dünyede yazıcı veşıa yazar āzı şübüt olur yazıcınuñ bitisiyile (9) azinüñ
şübütıyıla buncalar mülk issi olur yarın ıyāmet güninde ben seni (10) kātib ılam
sen şefā‘ at bitisin yazasın ben ‘ināyet nişānın (11) yazam benüm ‘ināyetümile senüñ
şefā‘ atüñ berekātında mü’minler uçmaa ve dıżāra (12) degineler **LAṬİFE** Resül
‘aleyhi’s-selām eydür ol gice kim mi‘rāca ıardılar (13) bir kişi gördüm anuñ yüzi

nûrî katında ay ve güneş nûrî hacîl şermesârıdı (14) bir tâç başında yitmiş dürlü rengârenk hülle egninde ve yitmiş ferîştehler (15) sağında ve yitmiş ferîşte şolında ve ardında öninde yürirler hayâ ile **59b** (1) vakârıla vehmile şûreti bezenmiş ben anı göricek gönlüm sevindi eyitdüm (2) yâ qarındaşum Cebrâ'îl bu ne kişidür eyitdi yâ Resûlullâh bu cömerd oğlınuñ (3) oğlı Yûsuf Ya'kûb oğlı Ya'kûb İshâk oğlı İshâk İbrâhîm oğlıdur (4) ve Resûl 'aleyhi 's-selâm Yûsufi göricek şol 'azametile eydür yâ Cebrâ'îl (5) keşke kim benüm ümmetüm dağı Yûsuf kulları olayıdı Hâk ta'âlâ baña (6) hîtâb kıldı kim yâ habîbüm 'izzetüm haqqıçün kim senün ümmetüne helâl māl (7) rûzî kılam anlar dağı zekâtın çıkarup yoksullara vireler pes benüm hazretümde (8) anlaruñ yaqınlığı Yûsuf ve İshâk ve Ya'kûb ve İbrâhîm gibi ola yitmiş biñ (9) ferîşte sağında ve şolında ve ardında ve öninde ola ve burâk altında (10) ola uçmak bağların bahçelerin aña mu'âf ve müsellemler ola ve dîzârum (11) aña teferrücgâhî ola **HİKÂYET-İ BÂYEZİD** Beştâmî rahmetu'llâhî (12) 'aleyhi Hâk ta'âlâ ile münâcât kılırdı münâcât içinde eyitdi İlâhî mālî (13) düşmânlaruña vir uçmağı sâlihlerüne vir ve tamuyı kime lâyıq (14) görürseñ aña vir ben bî-çäreye derdüñi vir didi hâtifden âvâz (15) geldi kim yâ Bâyezîd cömerdliqdur adum yoksula māl virmek benüm şıfatumıla **60a** (1) şıfatlandurmaqdur nitekim yimemek benüm şıfatumdur ve yidürmek dağı benüm şıfatumdur (2) 'izzetüm 'azametüm haqqıçün hîç kulluqçılar benüm hazretümde yidürmekden yig (3) hîzmet eylemediler yâ Bâyezîd gey ulu sa'âdetümdür kim bir dostuma helâl (4) māl rûzî kılam ol anı dervîşlere yidüre çün Bâyezîd bu ma'nî içinde (5) hayrân oldı bir lahza geçdi uyku geldi secdeye vardı

uyuduğı (6) sâ‘at görür kıyâmet kıpmış kamu yaradılmış bir gezden ‘arâsât (7) yirinde cem‘ olmuşlar Bâyezîdüñ burnına bir kıku gelür kim müşk (8) ‘anber kıku anuñ kıatında hîç nesnedür Bâyezîd eydür İlâhî bu ne (9) hoş kıkudur âvâz geldi kim yâ Bâyezîd ilerürek yürî kim ‘aceb (10) göresin Bâyezîd ilerü vardı gördi kim bir cemâ‘at her birinüñ (11) yüzi nûrî kıatında ay ve güneş nûrî hacîldür her birinüñ egninde (12) yitmiş hülle var degme birinüñ başında bir nûrdan tâç her birinüñ (13) öñinde ardında ve sağında ve şolında yitmiş biñ ferîşte var dağı (14) çağırurlar kim bunlardur Tañrının hâş dostları bunlardur Tañrının (15) sevdükleri ve dağı ferîştehler üstine müşk ‘anber saçarlar Bâyezîd **60b** (1) bu ‘azameti göricek eyitdi İlâhî bunlar kıangı peygâmblerdür kıangı velîlerdür (2) didi Tañrı ta‘âlâ eyitdi velî degildür nebî dağı degildür (3) Muḥammed ümmetinden mâlları ve zekâtların kııkaranlardur Bâyezîd eydür (4) zehî sa‘âdet zekât virenlerüñ Resûl ‘aleyhi’s-selâm buyurdi kim şadaқа (5) virüñ şadaқа virenüñ şadaқası elinden kııkıcaқ Tañrının kıudret eline (6) girür Ḥaқ ta‘âlâ anı kıudret eli içinde bisler nitekim biregü ev içinde (7) atın bisler nitekim buyurur [II : 276] يَمْحُوقُ اللَّهُ الرُّبُوءَ وَيُزِي

الصَّدَقَاتِ (8) Ḥaқ ta‘âlâ kıudret elinde bisledükçe çok olmasına gümân yokdur şek yokdur (9) **LATİFE** Ḥaқ ta‘âlâ Resûle eyitdi iy benüm ḥabîbüm biregü bir avuç toḥum (10) toprağa saçar gider toprağa ḥitâb kılurun kim iy toprak ol (11) kıulum senüñile mu‘âmele eyledi anuñla toğruluk eyle ḥıyânetlik eyleme (12) toḥım bekle vaқtine degin vaқti gelicek bitür birine yidi yüz kıl girü (13) issine ısmarla Resûlullâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi Tañrı ta‘âlâ baña (14) eyitdi iy benüm

ḥabībüm bir avuç toprak bir dāneyi bekler bitürür birine yidi (15) yüz virür girü
 issine ısmarlar mü'minüñ ol zekātı ve şadaķası bir dāne **61a** (1) buğdaydan alu
 degül benüm kudret elüm içinde birine yitmiş biñ olup (2) mü'minüñ terāzusu
 anuñıla tılduğına gümān yokdur Resül 'aleyhi' (3) s-selām buyurdi kim zekāt ve
 şadaķa virene elin aşığa duta ve şadaķa (4) alana buyurdi kim yukarudan şun
 virenüñ eli aşığa alanuñ (5) eli yukaru eyitdiler yā Resülullāhi niçün şöyle eylesünler
 eyitdi anuñçün (6) kim alanuñ eli ḥaķıķat Tañrı elidür Tañrı eli üstine gerek (7)
 Resül 'aleyhi's-selām yoksula aķça virmelü olıcaķ gül suyıla yüridi (8) müşk
 'anberle dütsü virürdi eyitdiler yā Resülullāh niçün böyle idersin (9) eyitdi Tañrı
 eline varur laṭif koķu olsa gerek ve dağı tefsirlerde (10) gördüm ki zekātı ve şadaķayı
 Tañrı ta'ālā kudret eliyile alduğından (11) iki ḥikmet var biri oldur kim bay yoksula
 minnet itmeye yoksul (12) eyde ben Tañrımdan aldum baydan almadum diye ikinci
 ḥikmet oldur kim bay dağı (13) Tañrıya virürin diyü rağbet ile vire hem yañılup
 emegi [hebā] menşür olmaya (14) **ḤİKĀYET-İ NŪḤ** 'aleyhi's-selām bir gün
 otururdu Cebra'ıl (15) geldi bir arşun miķdārı ağaķ elinde eyitdi yā Nūḥ Tañrı saña
61b (1) [selām] kılr eydür işbu ağacı fulān yirde dik illā kırķ yıla deġin ol araya (2)
 varmaġıl pes Nūḥ 'aleyhi's-selām buyruđı yirine getürdi Ḥaķ ta'ālā Nūḥı (3) da'vete
 viribidi Nūḥ 'aleyhi's-selām ol ḥalāyıkı dīne da'vet eyledi (4) nice kim da'vet eyledi
 ise dönmediler günden güne küfrleri artdı (5) Nūḥı kıatı incitdiler Nūḥ 'aleyhi's-
 selām elin götürdi du'ā eyledi eyitdi (6) İlāhī nice kim ben bunları dīne da'vet
 kıldum bunlaruñ günden güne münkirlikleri (7) artdı İlāhī senüñ 'izzetüñ 'azametüñ

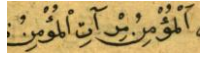
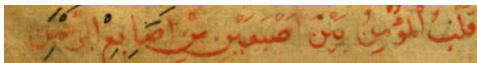
haqqıçün bunlara sen helâklik (8) vir her gün baña eydürler dek dur yoḥsa seni suya
 ğarḳ eylerüz dirler (9) İlâhî ol ḳorḳutduḳları ile bunları helâk ḳıl Cebrâ'îl geldi eydür
 (10) yâ Nûḥ var ol ağacı kes bir gemi yap kim sen gidesin 'âlâ (11) du'ânı ḳabûl
 ḳıldı kâfire yir yüzinde ayruḳ mühlet yoḳdur Nûḥ (12) 'aleyhi's-selâm eyitdi ağaç
 ḳanda bulayın Cebrâ'îl eyitdi Tañrı ta'âlâ buyurdi kim (13) ḳırḳ yıl tamâm oldı var
 ol ağacı dikdügün yirden yitmiş ağaç (14) al Nûḥ 'aleyhi's-selâm ol yazıya geldi
 gördi kim ol yazı tolu ağaç (15) olmuş Nûḥ eyitdi yâ Cebrâ'îl bu yazıda hiç ağaç
 yoḡıdı bunca ağaç **62a** (1) ḳandan bitdi Cebrâ'îl eyitdi bu ağaçlar şol ağaçdandır
 kim fulân gün (2) saña getürdüm sen anı dikdün Ḥaḳ ta'âlâ bilürdi kim saña (3) buñ
 gele kim [saña] gerek olısar ilerürek senün içün tamâm ḳılurıdı (4) mü'min daḥı
 'araşât şahrâsında şevâba muḥtâç olduḡı vaḳtın Ḥaḳ ta'âlâ (5) ḥiṭâb ḳıla raḥmet
 feriştehlerine kim taḡlar gibi şevâb anlaruñ (6) divânına ḳoyalar yazuḳlarından ağır
 gele anuñıla raḥmet ve dîzâr (7) bulalar mü'minler eydeler İlâhî bu ne şevâblardur
 Ḥaḳ ta'âlâ eyde zekâtuñuz (8) ve şadaḳañuz şevâblarıdır kim dünyâda işledüñüz idi
 ben bilürdüm (9) ki senün üstüne buñ gelesini ol zekâtuñı ve şadaḳañı ḳudretümile
 (10) bisledüm çok eyledüm kim saña anuñıla raḥmet ḳılam ve dîzârım gösterem (11)
LAṬİFE Resûl 'aleyhi's-selâm eydür Cebrâ'îl baña (12) eyitdi bir 'acâyib nesne
 gördüm kim hiç anuñ gibi 'acâyib görmedüm (13) Resûlullâh şallallâhu 'aleyhi ve
 sellem eyitdi ne 'acâyib gördün yâ ḳarındaşum (14) Cebrâ'îl eyitdi gökleri teferrüc
 eyledüm bir ferişte gördüm kim anuñ (15) ululuḡı vaşfın bir Tañrı bile kim anı
 yaratdı 'azametile anı **62b** (1) göriceḳ Tañrı ta'âlâdan diledüm kim ol ferişteyi

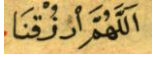
ziyâret kılam Tañrım (2) baña destûr virdi bir yıl uçdum ol ferîşteyi gördüm rûkû‘a varmış (3) ağlar eydür iy ululara ululık bağışlayan Tañrı Muḥammed ümmetinden (4) zekâtın virenleri ṭamu odına ḥarâm eyle bunlara gûr ‘azâbın (5) göstermegil Münkiri ve Nekîri bunlara şefâ‘atlü kılu virgil (6) **LAṬİFE** Kâf ṭağı günde üç gez destûr diler Tañrıdan (7) eydür İlâhî şol senüñ yirüñ yüzinde gögüñ altında senden (8) korkmayanlar eylüge lâyıḳ degüldür buyur bir gez çatlayayın (9) yanlarum birbirine urayın yir yüzinde ne ḳadar bî-inşâf varısa (10) bir gezden helâk kılayın Hâḳ ta‘âlâ eydür yâ Kâf eger eyüler (11) olmasalar idi yir yüzinde yavuzlar bir içim su içmeyeler idi la-ilâhe (12) illallâh Muḥammedün resûlullâh diyenlerüñ berekâtında kâfirler dünyâ (13) ‘azâbından ḳurtuldılar la-ilâhe illallâh Muḥammedün resûlullâh diyenlerüñ (14) ne ḳadar yazuḳları ve suḳları çok ise bunlarüñ suḳların zekât (15) ve şadaḳa virenlere bağışladum Resûl ḥazretine ‘aleyhi’s-selâm şordılar kim **63a** (1) ‘amellerde ḳanḡı ‘amel sevgülüdür eyitdi iki iş işlemek sevgülüdür (2) cümle işlerüñ sulṭânıdır bir Tañrı dostların sevindürmek biri (3) Tañrınıñ düşmânın yirindürmek didi eyitdiler beyân kılvir (4) eyitdi bir dervîşlere şadaḳa ve zekât virmek bir kâfirlere kılıç (5) urmaḳ ‘Ali raḡiyallâhu ‘anhu eyitdi Tañrı adaşı olanlar Tañrı (6) şıfatdaşı olanlara ṭamudan ḳorḳu yoḳdur eyitdiler yâ Emîrû’l-mü’mînîn (7) Tañrı adaşları kimlerdür eyitdi her kim lâ-ilâhe illallâhu Muḥammedün (8) resûlullâhi didi ise anuñ bir adı mü’mindür Tañrınıñ bir ulu (9) adı mü’mindür nitekim buyurur [LIX : 23] **السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيِّمُ** (10) eyitdiler şıfatdaşı kimdür eyitdi zekât ve şadaḳa virenlerdür Tañrı ta‘âlâ (11)

yidürür kullarına gerekise t̤ā‘at kılsunlar gerekise fışk (12) işlesünler nitekim buyurur [VI : 14] وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ bunlar daḥı ḥelāl (13) mälların dervîşlere yidürürler gerek ise minnet olsun gerek ise (14) olmasun nitekim buyurur [LXXVI : 9] إِنَّمَا نَطْعِمُكُمْ لَوَجْهِ اللَّهِ ۖ **HİKĀYET** (15) biregüye âdem depeledüñ deyü töhmet eylediler dutdılar muntaşır **63b** (1) ḥazretine getürdiler muntaşır ḥalīfeye getürdi ḥalīfe eyitdi (2) ya‘nî ḥoş geldi bizüm adaşumuz depelemeñ adaşumuzu buyurdi şalı virdiler (3) kıyâmet günü olduğda Ḥaḥ ta‘âlâ ḥiṭâb kıla Resûl ḥazretine kim iy (4) benüm ḥabībüm bunlar kimlerdür kim zebāniler töhmet kılurlar ol ḥoḥ bilür (5) Tangrıdur Resûl eyde mü‘minlerdür Ḥaḥ ta‘âlâ eyde bîşeleri nedür (6) Resûl eyde zekât ve şadaḥa virmek Ḥaḥ ta‘âlâ eyde şāz geldüñüz iy (7) benüm adaşlarum ve şıfatdaşlarum dünyede benüm şıfatum dutduñuz kullarum (8) müşerref oldılar bu gün siz daḥı benüm keremümile müşerref oluñ (9) pes zekât sırrın cānlara degürdüñ **FAŞL** ne kim yirde biterse (10) gerek ise anı anbārda ḥomaḡa yarasun gerek ise yaramasun gerek ise (11) su başar yirde olsun gerek ise yağmurdan içer olsun ‘öşrin (12) virmek gerek illâ ḥamışa ve oduna ve ota ‘öşür yoḡdur ol kim (13) anbārda ḥomaḡa yarar dāneler gibidür reyḥān ve pancar ve tere ve tarḥūn (14) ve pāzū ve ıspanaḡ gibi ‘öşrin virmek gerek ve ol kim anuñ (15) suvarılmaḡlığı su dartmaḡıla ola anuñ ḥāşılından yigirmide **64a** (1) virmek gerek ammā samanuñ ‘öşri yoḡdur soḡanda sarımsaḡda (2) ‘öşr vardur ve ṭaḡlarda bulunan yimişlerde ve ballarda ‘öşr vardur (3) ‘öşür yirinde bulunan balda daḥı ‘öşür vardur ve zekât kime (4) virmek gerek [IX : 60] إِنَّمَا الْمُدَقَاتُ لِفُقَرَاءِ

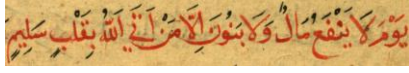
وَالْمَسَاكِينَ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةَ قُلُوبُهُمْ وَفِي
الرَّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ
اللَّهِ ۚ ۞ Hâk ta‘âlâ buyurur kim zekâtı (7) miskînlere fakîrlere zekât virenler şol kullara
vireler kim (8) efendilerinden mālâ kesimlü dururlar kim viresi nesneleri (9) yokdur
ve dağı borçlulara virmek revâdur dağı gâzilere vire (10) şol gâzilere vireler kim
kâfir illerinde yürir iken atı öldi (11) bunlardan qalır yâhûz azığı dükendi ya tonı
yokdur bunlara (12) vire ve dağı hacca giden kişinüñ dağı nafaqası dükendi nesnesi
(13) yokdur aña vireler yâhûz ğariblıkda bi-nevâ oldı hâzır (14) nesnesi yokdur aña
şol kadar nesne vireler kim mālına qavışa (15) ammâ fuqara fakîrlere demek olur
fakîrlere anlardur kim az nesneleri [var] **64b** (1) bir gice yiyecek miqdârı mesâkîn
miskînler demek olur miskîn (2) bir kişidür kim hiç nesnesi yokdur mü’ellefe-i kulûb
yeñi müsülmân (3) olmış bekler idi Resûlullâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem bunlara
zekât mālından (4) naşîb virürdi gönüllerin İslâma ısıtmağıçün Resûl hâzreti (5)
şallallâhu ‘aleyhi ve sellem dünyeden tulinıcağ Ebûbekir rağıyallâhu ‘anhu hâlîfe
olıcağ (6) bunlar berâtların getürdiler Ebûbekir rağıyallâhu [‘anhu] bunlara yeñi bir
at virdi (7) Ebûbekir qatından çıqdılar ‘Ömer rağıyallâhu ‘anhu qatına vardılar
‘Ömer rağıyallâhu ‘anhu (8) bunların elinden berâtların aldı eyitdi niceye degin
rüşvetile (9) aldayavuz eger Tañrıçün girçek müsülmân olup cânunuzu (10) Hâk
yolında fidâ kıılursañuz qarındaşumuzsız eger yendek rüşvet (11) ister olursañuz hoz
ben size rüşvet virmez Hâk ta‘âlâ müsülmânlığı (12) qaldurdu sizün gibi kişilerün
yardımın gerekmez pes bunlar qağıyu (13) Ebûbekir [rağıyallâhu ‘anhu] qatına

vardılar eyitdiler ħalīfe siz misiz yoksa (14) ‘Ömer midür eyitdi benven eger ‘Ömer
 destür virürse virmez ise ħalīfe (15) degülven ol ne buyurursa ol ola pes ol vaċtdan
 berü mü’ellifi **65a** (1) [kulüb] sāķıķ oldılar zekāt viren ķiķi faķīre ve miskīne vire
 yāĥūz (2) řol ķula kim kendüzin řatun ala eyitdügümüzzeyin ya borċluya ya (3)
 ġarībe ya yolda ķalmıř ĥacılar ya ġarīblere kim müflislerdür anlara (4) virmek gerek
 anlardan ayruķ kimseye virürlerise ķabül (5) olmaz revā degül viren ķiķi ‘āķī olur ve
 řamulıķ olur biregünün (6) ķifti ve ekini ve bāġı baĥĥesi olsa şaşılı oġlancuķlarına
 yıtme (7) aña zekāt virmek revādur illā uşacuk oġlanları olsa gerek (8) biregünün
 bālīgdür ķazanu bilür ķavmi yöresine dirşürüp yirlerise (9) aña zekāt virmek revā
 degül biregünün bir ulu sarāyı var ķaravaşı (10) ve ķulları olsa bir bölük atları olsa
 dükeli bahāya dutulıcaķ yigirmi (11) ya otuz biñ dirhem degse virmeye evet řatılıķ
 olmaya dükeli (12) māl şayılmaz anuñ gibiye daĥı zekāt virmek vardur evet yigrek
 (13) oldur kim Tañrı ĥazretinde sevgülüsi ve řevābı çok olduġı řālib-i (14) ‘ilimlere
 vireler bunların ġönülleri kuvvet duta oķımaġa meřġül (15) olalar Resül ĥazreti
 řallallāhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi añsuzın ‘ilmi ġötürüle **65b** (1) illā ĥalķuñ ġoġı
 andan ĥaberi olmaya eyitdiler ne vaċtın ġötürüle Resül (2) ullāĥ řallallāhu ‘aleyhi ve
 sellem eyitdi şol vaċtın kim řālib-i ‘ilimlere baylar (3) tīmār eylemez ola bunlar daĥı
 kesbe meřġül olalar oķımaġı ķoyalar (4) ķocalalar yigitler daĥı irişmeyeler dīn
 ġötürüle ĥalķ ġözsüz gibi cāhilleri (5) ulu imām idineler dīn aĥvālin şoralar bunlar
 daĥı bilmedüġin eyideler anı (6) işiden fāşıķ ola dīnleyen kāfır ola işbu zamān anuñ
 iĥindeyüz (7) ol zamāndur pāziřāĥlar řālib-i ‘ilimlere baķmazlar in‘āmların dehrilere

(8) virürler ve ol kimseye virür kim ol Resûlün düşmânıdır ve Tañrının (9) düşmânıdır Resûl ‘aleyhi’s-selâm buyurur kim her kim bir t̤alib-i‘ ilme (10) bir sınık kalem virürse Tañrı ta‘âlâ aña bir köşk vire kim (11) yidi gez bu dünyâca öle Melekü’l-mevt mü’minün cânın almağa (12) gelicek evvel su’âli oldur kim hîç Tañrı ‘ışkına bir t̤alib-i ‘ilmi (13) hoş dutuñuz mı ve hem Münkir ve Nekîrün dördünci su’âli gür içinde (14) oldur kim hîç bir t̤alib-i‘ ilmi dîn ‘ışkına hoş dutuñuz mı (15) deyü imdi harâç virür kâfire şadağa ve zekât virmek yokdur 66a (1) ve zekât akçasıyla mescid yapmak revâ degül ve ölüye kefen sarmak revâ degül (2) ve kul şatun alup âzâd eylemek revâdur ve zekât akçasın atasına (3) ve atası atasına ve oğluna ve oğlu oğluna revâ degül Resûl ‘aleyhi’(4) s-selâm buyurur zâhir ehli eydür ya‘nî (5) mü’min mü’minün gözüñüsidür ya‘nî biregünün ‘aybın kendü ‘aybın (6) gibi bile anı ciddile bildürüp gidermek ardınca olsa illâ (7) bāṭın ehli eydür ḥadîş ma‘nisi şoldur kim mü’min Tañrı (8) gözüñüsidür ya‘nî bir kişi göñlin ḥālî kılıcağ havâdan hevesden (9) fâsid fikirlerden göñlin Tañrıya ısmarlayıcak Tañrı ta‘âlâ (10) anuñ göñlini gözüñü eylenür bir kişinün bir gözüñüsü olsa (11) ola ki aña günde bir gez bağa evet Tañrı ta‘âlâ mü’minün (12) göñline günde üç yüz altmış gez nazar eyler degme bir nazar (13) kıldukça kendü ‘azametine şanuğluk virür eydür [XXIII : 14] فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ (14) bu ma‘niye Resûl ‘aleyhi’s-selâm işâret buyurdi (15) bu ḥadîş kim 66b(1) ya‘nî mü’minün göñli Tañrının kudret barmağları (2) arasında durur kancaru gerek ise döndürür bir

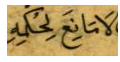
mü'min Tañrıdur bir mü'min (3) Tañrıyı birleyen kıldur ya'nı Tañrı ta'ālā eydür
bugün sen tevḥīd (4) saykalın urduñ dünyā sevgüsü reñgin giderür ben pāzişāh (5)
lıgumıla günde bunca gez 'azametile aña naẓar kılurın yarın (6) uçmak içinde
perdeleri götürem cemālüm gözñüsin gösterem (7) nitesüz ve niteliksüz

HİKĀYET Yūsuf (8) peygāmbereñ 'aleyhi's-selām bile kıpmış bir yāri varıdı çün
Yūsuf (9) 'aleyhi's-selām sulṭān olıcaķ eyitdi ben Yūsufa varsam gerek (10) imdi
anuñ gibi pāzişāh ḥazretine armağansuz varmak lāyık degül (11) eger altun gümüş
iltürsem gey eblehlik ola yigrek oldur kim (12) bir çini gözñü ile dem aña kim
kendü cemālin göre dünyede anuñ (13) cemālinden ḥüb cemāl yokdur andan vardı
bir çini gözñü aldı (14) Yūsufa geldi Yūsuf 'aleyhi's-selām ol yārin göriceķ bildi
(15) durdı görüşdi Yūsuf eydür iy yār baña armağan ne getürdüñ **67a** (1) ol yār
eydür saña bir armağan getürdüm ol senüñ ḥazīneñde yokdur (2) Yūsuf 'aleyhi's-
selām ta'accüb eyledi getür göreyin ol çini (3) gözügüyi öñine kıdı Yūsuf 'aleyhi's-
selām eline aldı baķdı gözñü (4) içinde kendü cemālin gördi daķı eyitdi [XXIII : 14]
الْخَالِقِينَ اللَّهُ أَحْسَنُ ol yār eydür şol gözñüde gördüğün (6)
şüretten yig ve ḥüb dünyede ola mı Yūsuf eydür yok eyitdi (7) imdi ben saña
getürdüğüm armağanı kimse kimseye getürmemiş olur (8) Yūsufa 'aleyhi's-selām
hoş geldi çok 'iṭālar virdi pes mü'minüñ (9) daķı cānı ol 'ālemde Tañrı nūrın görürdi
añsuzda bu 'āleme (10) geldi bir kaç gün bu 'ālemde ġarīb var durdı girü ol 'āleme
(11) varasın bildi eydür ol ḥazrete armağansuz varmak eyü degüldür (12) eger
'azamet ve tekebbürlik iledürsem gey degül aḥmaķlık (13) kılmış olam yigrek oldur

kim bir şınıklı şāfi hālîş gözünüşin (14) ile dem ki ‘ aẓamet in anda daḥı göre bir kaç
gün anı tevḥîd ile (15) saykallayın ol ‘ âleme varduğı sâ‘ at Ḥaḫ ta‘ âlâ andan **67b** (1)
armağan istedi eyitdi iy ḫulum dünyâ şehrinden bâzârgâhından (2) baña armağan ne
getürdüñ ḫul eydür bir nesne getürdüm kim ol senüñ (3) ḫazîneñde yoḫdur Tañrı
ta‘ âlâ eydür iy ḫulum ne getürdüñ ḫul (4) eydür sınıklı şāfi gönül getürdüm Tañrı
ta‘ âlâ nitekim buyurdi (5) ya‘ nî kıyâmet (6) günü
kimseye altun gümüş ve daḥı māl çokluğı assı kılmaz (7) ve oğul kız ve ḫışım assı
kılası degül kimüñ ki bir şāfi gönül dünyâ (8) hevesinden geçüp tamu mevlâ
muḥabbetinden varısa aşşı ol bulısar pes (9) Ḥaḫ ta‘ âlâ eydür iy ḫulum gönülünü şāfi
kılduñ baña ısmarladuñ (10) ben daḥı uçmaḫları saña ısmarladum **LAṬİFE** kıyâmet
günü olduḫda (11) Tañrı ta‘ âlâ ḫitâb kıla ferîştehlere eyde iy ferîştehlerüm varuñ
ḫabîbüm (12) oḫuñ gelsün kim bugün ben anuñ maḥbûblığın ḫalâyıḫa göstereyin
(13) Cebrâ‘îl ‘ aleyhi ‘s-selâm yitmiş biñ ferîşte ile ve Mikâ‘îl yitmiş biñ ferîşte ile
(14) ve ‘ Azrâ‘îl yitmiş biñ ferîşte ile ve Rızvân yitmiş biñ ferîşte ile ve yitmiş (15)
ḡılmân vildânıla her birisinüñ elinde bir nûrdan ṭabâḫ içi ṭolu nûr ola **68a** (1)
Resûlün türbesi üzerine saçalar Cebrâ‘îl edebile gele eyde yâ Tañrı resûli (2)
kıyâmet güneşi ve yazuklar ümîzi yâ ‘ araşât ḫâkimi yâ nebîler serveri (3) yâ
velîlerün gözleri çırağı yâ ḫâsekîler sultânı yâ Muḫammed (4) yâ Aḫmed yâ Ḳâsım
yâ Tâhir yâ Ṭayyib ve Muşṭafânuñ (5) ḫabri iki yarıla Resûl ḫazreti şallallâhu ‘ aleyhi
ve sellem duru gele sin (6) içinde otura mübârek maḫâsini toz olmış ola tozı silke (7)
Rızvân ilerü gele yitmiş ḫulle egnine getürmege Resûl ‘ aleyhi ‘s-selâm (8) eyde yâ

Rıẓvān hulle ẓayḡusı degüldür baña veya ẓarındaşum Cebrā'îl (9) nitdūn ümmetümi ẓanda ẓoduñ şırāt üstünde mi yoksa terāzu (10) ẓatında mı yoksa zebānîler elinde mi yoksa ẓamu içinde mi bir baña eyü (11) haber vir gönüm sevinşün ve dölensün Cebrā'îl 'aleyhi's-selām ta' accübde ẓala (12) feriştehler Resülün şefā' atin ẓaňlayalar zehî müşfî peygāmbere zehî (13) raḡmetlü peygāmbere zehî keremlü peygāmbere mi' rācda perdeler götürüldükde (14) Cebrā'îl aḡyār olduḡı vaḡtın belkim Resülün Tañrı ile nefsi (15) kendü kendü arasında aḡyār olduḡı vaḡt şunuñ gibi ḡalvet ḡalinde

68b (1) Ḥasanı Ḥüseyni ve atasın anasın kendü nefsin añmadı 'aşileri günāhlı (2) ları añdı ol vaḡtın kim Melekü'l-mevt Tañrı ḡükmiyile geldi (3) Resülün ciger-ḡüşesi İbrāḡim ma'şumuñ cānın almaḡa **ḤİKĀYET** (4) şu yıldur kim Resül ḡazretinün oḡlı İbrāḡim (5) sekiz yaşında olmış idi Ẓur'ān oḡurdu her kāfir kim anuñ (6) Ẓur'ānın işitse ne ẓadar ki gönli ẓatı olsa müsülmān olurdu (7) Resül 'aleyhi's-selām Tañrı heybetinden İbrāḡime baḡmazıdı ve öpmezdi (8) bir gün İbrāḡim Ẓur'ān oḡudu yidi yüz münāfiḡ ve kāfirler ĩmān (9) getürdiler bu ḡaberi Resüle muştıladılar Resül 'aleyhi's-selām (10) Tañrının luḡfın İbrāḡim ḡaḡḡında işidicek eyitdi şükür ol (11) Tañrıya kim bizümile faẓl itdi ben ḡaḡḡı mu'cizātıla ḡoş (12) ḡulḡıla ĩmāna getürürin 'Ali ẓılıcı ile İbrāḡim āvāzıla Ẓur'ānıla getürün (13) İbrāḡim eve gelicek Resül 'aleyhi's-selām eyitdi yā gözüm ẓerāḡı (14) bir 'aşır Ẓur'ān oḡı diñleyeyin didi İbrāḡim oḡudu Resüle 'aleyhi' (15) ş-şalavatü's-selām ḡāyet ḡoş geldi İbrāḡimün başın şıḡadı boḡazından **69a** (1) bir gez öpdi Ḥaḡ ta'ālā ḡayret eyledi Cebrā'île buyurdu var eyit (2) ḡabībüme ya'nî oḡul ẓız sevgüsin benümile artuḡ

kılmağ mı ister gönlin (3) benüm sevgümile tölmiş iken evvelden berü baña
 ısmarlamış iken girü alup (4) oğlına virmek ister ‘izzetüm haqqıçün dilersem degme
 bir taş dibinde (5) bir senden yig peygâmbere yaradam ben dileyicek sencileyin
 bulurın sen (6) sencileyin bulımazsın biz ‘inâyetümüzü senden dirîğ idicek sergerdân
 (7) miskîn olursın nite utanmadın oğul kız sevgüsün bizümile ortağ (8) olursın
 Cebrâ’îl ditreyü geldi eydür bu şuçuñ inşâfı dünyada mı (9) yoksa âhıretde mi olsun
 Resûlün mübârek cânı taşalandı eydür (10) İlähî neylerseñ dünyâda eyle bende âhıret
 ‘azâbına katlanası kuvvet (11) yokdur Hağ ta‘âlâ eyitdi imdi inşâfuñ şol olsun kim
 sevdüğün (12) ‘azîz oğlunuñ cânın heybetile dizüñde alam inlemeyesin İlähî (13)
 dostlara şol kadar suçda ‘itâb böyle olıcağ ‘aceb düşmânlarına (14) şol kamu suçıla
 nice ola Resûl ‘aleyhi’s-selâm eyitdi ne kim buyurur[sañ] (15) boyun virüp dururın
 senün ‘izzetün ‘azametün haqqıçün eger **69b** (1) eger dünyede nice belâ varısa
 benüm cânuma virürseñ inlemezsin dek benüm (2) ahvâlüm âhırete koma bir avuç
 ‘aşîler kıyametde benüm şefâ‘atüme (3) güvenürler baña dahı kendü cânım kayğusı
 olıcağ bunlaruñ ümîzleri (4) üzilür Hağ ta‘âlâ Melekü’l-mevte hitâb kıldı kim
 İbrâhîmün cânın (5) habîbüm dizi üstinde al Melekü’l-mevt bir ‘Arabî şüretinde
 taylasân (6) urınmış mescid kapusından içeri girdi mescidün divârları ditredi (7)
 Resûle edebile selâm virdi [Resûl] eyitdi yâ ‘Arabî ne kişisin eyitdi (8) yâ Resûlullâh
 cânlar üstine müvekkel ferîşte benven seni ziyâret (9) kılmağ ve oğluñuñ diziñ
 üstinde cânın almağ geldiüm Resûl (10) ‘a-leyhi’s-selâm eyitdi kimsenün
 ne zehresi var anuñ (11) hükmin yığmağ Tañrı ta‘âlâ ne kim buyurdi ise anı kıl

andan (12) Resûl ‘aleyhi’s-selâm [‘aleyhi] eyitdi yâ ‘Ali tîz var İbrâhîmi
mektebeden al gel (13) anasına uğrayıp getür boynını yiylesün öpsün esenlesün (14)
‘Ali raḍıyallâhu ‘anhu durdı ağlayu mektebeye vardı gördi İbrâhîm (15) Qur’ân
oğur ‘Ali raḍıyallâhu ‘anhu eydür yâ cānum pâresi dur gel seni **70a** (1) atañ oğur
oğlancuqlar bir gezden ağlaşdılar eyitdiler ‘aceb (2) bu vaktın Resûl İbrâhîmi
istedügi yoğıdı meger İbrâhîm (3) suç işledi ola mı bizüm cümlemizüñ cānı
İbrâhîmüñ hûb (4) hulkına fidâ olsun İbrâhîmi ‘Ali raḍıyallâhu ‘anhu aldı anası (5)
kātına getürdi eyitdi İbrâhîmüñ boynıöp kim İbrâhîm geze (6) gider anası çok zârı
kıldıöpdi kuçdı eydür iy gözüm (7) ırâğı bilürsin kim atañ anañ sensüz diri degül
zinhâr eglenmegil (8) İbrâhîmi göndürdi biraz İbrâhîm gidicek yüregi kopardı yalın (9)
ayağ İbrâhîmüñ ardına düşdi İbrâhîmi yitdi gördi âh (10) didi dağı düşdi uşşı gitdi su
saçdılar uşşı geldi eyitdiler (11) yâ âhıret hatunı ne olduñuz eyitdi hîç bilmezsin
göñlüm (12) ve cānum taşalandı girüöpdi kuçdı İbrâhîm mescide geldi (13) yüzi
enâr gibi idi içerü girdi çünkim içerü girdi ‘Azrâîli (14) gördi beñzi şarardı dizcügezi
ditredi çağıru atasına (15) vardı eydür yâ baba işbu ‘Arab ne ‘Arabdur kim
gördüğüm sâ‘at **70b** (1) gücüm üzülde Resûl ‘aleyhi’s-selâm eyitdi iy gözüm ırâğı
ol (2) ‘Arâbî şoldur kim senüñ oğlanlıguñ topraklara esîr kıılır atayı (3) oğulsuz kor
İbrâhîm korkdı ağlayu Resûle yapışdı sığındı (4) Resûl eydür yâ oğul Tañrı hükmine
muṭî‘ ol pes atalu oğullu (5) ağlaşu esenleşdiler yir gök ve ‘arş ve kürs ve uçmağ ve
tamu (6) ve melâ’ikeler ve hûriler ağlaşdılar cümle şahâbeler Melekü’l-mevt ayağına
(7) düşdiler eyitdiler cānlarımız anuñ cānına fidâ olsun kangımızun (8) cānın gerek

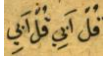
ise al anı o  Azrā'īl eydür ben mühlet virici yāhūz (9)  ivaż idici degülven ben bir
za'īf ulvan sizcileyin eger baña (10) buyrulanın dutmassam baña atı azāb olur
İbrāhīmi Resūl azreti (11) allallāhu aleyhi ve sellem dizine yaturdı Azrā'īl
ayağından cānın dartmağa (12) başladı İbrāhīm [bir] ayağın direrdi bir ayağın sererdi
dağı alıncuğı (13) derledi zārı zārı iñiledi Resūl azreti aleyhi's-selām eydür (14)

eydür budur (15) cezāsı ol kişinüñ kim alka ve maħlūka
meyli ola İbrāhīm **71a** (1) iñen buñalıcağ Resūli uçdı eydür yā baba dükeli āşilere
şefā'at (2) ılursın iñen buñaldum meded ılğıl eydür oğlum ma'şūm (3) sın cān
acığın gördüñ du'āñ müstecābdur dilegil ümmetümi (4) ol ālet içinde oğlını
dilemedi pes İbrāhīmüñ cānı ulqumına [ya'nı boğazına] (5) geldi alıncuğı derleyü
derleyü añlun añlun eydür İlāhī atamuñ (6) ümmetine raħmet ıl benüm alnum deri
aqqıçün ağ ta'ālā ol (7) ma'şūmuñ du'āsın müstecāb ıldı du'ası müstecāb
olduğınun (8) nişānı oldur kim ağ ta'ālā Azrā'īle itāb ıldı kim eyitdi (9)
İbrāhīm cānını virsün kim dilegi yirine geldi Azrā'īl İbrāhīme (10) didi İbrāhīm bu
sözi işidicek bir iki gez yirmürdi eydür (11) (12)

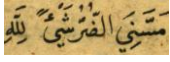
ma'şūmlar cānı (13) böyle viricek āşiler cānı nice vire
andan Resūl İbrāhīmi (14) kendü eliyile yudı namāzın ıldı defn eyledüğü sā'at (15)
Münkir ve Nekīr geldiler İbrāhīme üç su'āl şordılar eyitdiler **71b** (1) Tañrıñ kimdür
eyitdi sizi beni yaradan taħşın ıldılar eyitdiler (2) dīnün ne dīndür eyitdi ağ dīni
İslām dīnidür eyitdiler peygāmbere (3) kimdür İbrāhīm bayıldı Resūl azreti allal-
lāhu aleyhi ve sellem anuñ (4) āline baqa dururdı özi göyündi eyitdi yā oğul

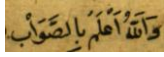

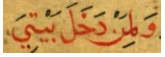
(5) ya‘ nî eyit peygâmberrüm atamdur pes imdi maşşud şoldur kim oğlına (6) eydür şol hâlet içinde ümmetüm dile dirdi eyitmez kim anañı atañı (7) dile dimez bir gün Resûl ‘aleyhi’s-selâm Tañrıdan destûr diledi kim (8) anasın atasın dileye Hâk ta‘âlâ eyitdi iy habîbüm bir qarında iki gönül (9) komadum ya atañı anañı sev ümmetüñi қо ya ümmetüñi sev atañı (10) anañı қо zîrâ şefâ‘at maşâmın saña rûzî kıldum Resûl (11) ümmet adın işidicek eyitdi İlâhî baña ümmetüm gerek zehî müşfik (12) peygâmberr kim her hâlde ümmetin diledi imdi girü sözümüz üzerine (13) gelemüm Cebrâ‘îl eyitdi yâ Resûlullâh henüz yaradılmışda kimse (14) baş kıldurmadın seni uyarduğ diye ol hâl içinde Hâk ta‘âlâdan (15) hitâb gele kim iy benüm habîbüm ‘inâyet benden şefâ‘at senden **72a** (1) zâhir zekâtın virene firdevs uçmağın virdüm bâtın zekâtın virene (2) dîzârum rûzî kılam **HİKÂYET** bir gün Büşr-i Hâfî rahmetullâhi ‘aleyhi (3) bir vîrâneye vardı gördi kim bir sūhte çıp yalın oturmuş (4) kırd kıuş aña üşmiş tenin päre päre eyler ol şâz handân (5) güler Büşr-i Hâfî eydür yâ yigit bu ne hâldür didi yigit eyitdi (6) Tañrıdan bâtın arılığın diledüm eyitdi bâtın ni‘metin virdüm saña (7) Tañrı [ol ni‘met] içün zekât vir zekât hoş iki yüzde bişdür tenüñ (8) içün saña virdüğüm biñde bir degüldür ben dağı ol görünmez (9) ni‘met içün bu az teni fidâ kıldum didi **LAṬİFE** Marûf-ı Gerhî (10) rahmetu’llâhi ‘aleyhi bir gün tefsîr muţâla‘a kılrken Eyyüb ‘aleyhi’ (11) s-selâm hikâyeti şabrın gördi okıyu tañlayu şol araya (12) irişdi kim

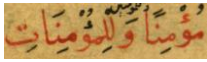
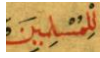
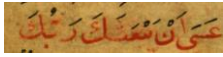
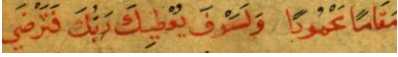
(13) secdeye vardı eydür İlâhî müşkilüm hâll eyle (14) hâtifden âvâz geldi kim yâ Ma‘rûf şor müşkilüñ Ma‘rûf (15) eydür İlâhî şâbir kimdür ve şabûr kimdür

ün geldi Kıds Һazretinden **72b** (1) yā Ma‘rūf şābir bir kişidür kim şabrıla üns dutdı
ya‘nī renc belā lezzetin (2) aldı ansuz bir laḫza olmaz ve eren rāḫatı nice isterse (3)
ol belāyı şöyle ister ve şabūr bir kişidür belāyıla üns dutmadı (4) renci nefsiçün durur
rāḫatı isteyü durur illā ins benüm ‘ışkuma (5) ol miḫnet içinde dutar gerek ise
gerekmez ise Ma‘rūf eydür İlähī sen (6) kim [belā] ve miḫnetden münezzehsin
niçün şabūr dirler eyitdi ol adı ben (7) şabūrlulara muvāfaḫat için kıldum dükeli
adlarum şıfatlaruma (8) göredür illā şabūrlıgum şabr idiciler muvāḫatınadır
şaburluları (9) şol kadar severin kim bunları adaş kıldum Ma‘rūf eydür İlähī Eyyübe
(10) niçün şābur didüñ şabūr dimedüñ eyitdi yā Ma‘rūf belāyı (11) ve miḫneti şol
kadar sevdi kim üns dutdı idi ol belānuñ gıtdüğün (12) dilemezdi Eyyüb bizden bāṭın
ṭahāretin ve ma‘nī baylıgın diledi (13) ben eyitdüm azdan durmayınca çok ele
girmez yolumuz da tendendür (14) tenüñi şadaḫa eyle ma‘nī ni’metin saña virelüm
[ol] tenin bizüm konuḫlarumuza (15) fidā kıldı biz daḫı ma‘nīsın bayıtduḫ Ma‘rūf
eydür İlähī ol belādan **73a** (1) incinmezdi yā niçün messeniye’z-zurru diridi ya‘nī
İlähī incindüm dimek (2) olur Ḥaḫ ta‘ālā eyitdi yā Ma‘rūf şayru iken vaḫtında in‘ām
(3) kılırdum tecellī kılıp aña güle güle selām virürdüm daḫı eydürdüm (4) iy benüm
sayruca ḫulum nicesin dirdüm ol şormağıla Eyyübe ol (5) rencleri rāḫat görinüridi
çün hoş olmaḫ ḫaberin işitdi (6) ol şormaḫ benden kesildi diyü eyitdi İlähī incindüm
İlähī (7) bu laṭīfe iki cihānda yigrekdür muḫaḫḫıklar ḫatında Ḥabīb-i ‘Acemī (8)
raḫmetullāhi ‘aleyhi bir gice Eyyüb peygāmbəri ‘aleyhi’ (9) s-selām düşünde gördi
eydür yā Eyyüb niçün eyitdün (10) diyü şadıḫlar Tañrı viribidügi belādan

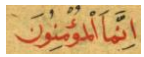
incinmeseler (11) gerek Eyyüb eydür yâ Hâbîb sen ‘Acemîsin baña konuqlar viribidi (12) ben dağı nefsumi etümi derümi şanımı ol konuqlara fidâ kıldum soñra (13) etüm ve derim ve şanım dükendi konuqlarım aç qaldı dünyâda ‘âdet (14) şöyledür kim ‘ibâretdür nâmede biregü bir zâviye açsa konuqları (15) gelse varıncasın kendünün yidürse dükenicek deryüze girür **73b** (1) dirşürür konuqlarına getürür benüm dağı etüm tenüm ve derim ve şanım dükendi (2) konuqlarım aç qaldı bunların açlığına incindüm niyâz zenbîlin aldum (3) Çalabum hâzretine vardum urdum Tañrım girü etümce (4) et virdi ve şanımca şan ve derimce deri baña rûzî kıldı (5) konuqlaruma getürdüm **LAṬİFE** Bâyezîd-i Beştâmî rahmetullâhi ‘aleyh (6) bir şavma‘asında ‘ibâdet kıllurıdı ögine düşdi başladı Eyyüble (7) mâcerâ kıldı eydür yâ Eyyüb resûl olasın ögülmüş andan Tañrı (8) viribidügi belâdan inleyesin hâlile benüm kırsaguma kolayşuz gelür (9) Bâyezîd secdeye vardı uyudı düşünde görür kim bir nûr taht (10) revân uçar üzerisinde yitmiş uçmağ necâlisi döşenmiş üstinde (11) bir kıumral orta boylu bir yañağında beñlü bir er oturmuş (12) feriştehler çağrışur kim budur mürseller kırındaşı velîler kıldaşı (13) Tañrı hâşâ Eyyüb-ı Şâbir Bâyezîd eydür ilerü vardum ben selâm (14) virmedin ol baña selâm virdi eyitdi yâ Bâyezîd ol hâzret (15) bir hâzretdür kim ne kıadar nesneye i‘timâd eylemezise ol hâl yigrekdür **74a** (1) hâğ oldur kim kıul ol hâzretde tã‘atde dayanmaya illâ anuñ fażlına (2) ‘inâyetine dayana andan ayruğ kendüde dayanacağ yir kıomaya (3) kendü hâlüme nazar kıldum gördüm dünyâlıkden mâldan ve oğuldan (4) ve kıızdan yirden olmışın hiç kıayanacağ yirüm kıalmamış şaburdan artuğ (5)

eyitdüm işbu şabur dahı gey ağır perdedür benümile Tañrı arasında (6) bağdur yol
urucıdur bir iş işleyeyin kim ol tayanacağdan yirden (7) olayın ol hâzrete sığınup
mücerred varayın bir iniledüm şabur tağların (8) hep sürdüm hiç eyledüm ol hâzrete
vardum baña eyitdi yâ Eyyüb (9) kimsin eyitdüm hiç lâ-cirem kullık maķāmında hiç
olduğum için (10) raht ihlâsum bî-çün sarâyına iletdiler kendülerin bize virdiler (11)
biz anlaruñ anlar bizüm Bâyezîd uyķusu içinde na‘ra vurdı ussı gitdi (12) ussı gelicek
eydür benüm resûlüm Muḥammeddür şeyḥüm Ebû Şâbırdur ya‘nî (13) Eyyübdür
didügi olur Bâyezîd ayruķ bu fikri göñlinden geçürmedi (14) çün zekâtıñ iki dürlüsin
beyân kılduķ ma‘lûm oldu zekât nicesi virmek (15) gerek bismillâhi 'r-
rahmâni 'r-raḥîm **74b** (1) bu kitâbuñ dördünci kısmı şol ḥadîş lafzı bildürür kim (2)
ve şavm u şehir u ramazân ma‘lûm ola kim Muḥammed ümmetinüñ ‘ömürleri (3)
ayruķ ümmetler ‘ömrine bakıcaķ inen azdur eger Ḥaķ ta‘âlâ bu (4) ümmete bir dürlü
tâ‘at buyursa şevâbları az olayıdı bunlar (5) hacîl olurlar idi ‘inâyet kıldı dür[lü]
dürlü tâ‘at buyurdı kim (6) kıyâmet güninde degme bir şevâb için tağlar gibi şevâb
rûzî (7) kıla cümle ümmetler ḥâzır iken evvel tevḥîd şevâbın andan namâz (8)
şevâbın andan soñra zekât ve şadaķa şevâbın andan oruç şevâbın (9) andan soñra hac
şevâbın getüreler cümle ümmetler ḥayrân qalalar (10) eydeler iy pâzişâhlar pâzişâhı
işbu az ‘ömür içinde bu za‘îf (11) tenile bu kamu tâ‘ati nicesi kıldılar Ḥaķ ta‘âlâ
eyde iy ümmetler (12) eger bunları sizden ilerü uçmağa iledürsem bunları biñ
ağırlarsam (13) sizüñ yurduñuzdan bunlaruñ maķâmın biñ kılursam yiri midür anlar
(14) bir gezden iķrâr ideler ve tanuķluķ vireler kim ne dürlü iķrâm (15) kim andan

yigrek yokdur bunlara kılurısañ bunlar aña lāyıkdur **75a** (1) pes Hāḡ ta‘ālā in‘ām u
 iḡsān kıla Muḡammed ümmetine şunuñ gibi ‘ālem (2) rūzī kıla kim biz şimdi yir
 yüzinden gökleri nicesi görür[sevüz] (3) ol ümmetler daḡı Muḡammed ümmetinüñ
 maḡāmın şöyle göre **LAṬİFE** (4) Hāḡ ta‘ālā mi‘rāc gicesi Resūl ḡazretine
 şallallāhu ‘aleyhi ve sellem (5) eyitdi iy ḡabībüm ben senüñ ümmetüñe ‘ināyet faẓl
 kerem kıldum bunları (6) ayruḡ ümmetlerden şoñra getürdüm bunlarıñ ‘ömürlerin
 kısa kıldum ve boyların (7) kısa kıldum cümle aylaruñ sulṡānı ramazān ayıdur
 bunlara virdüm ve ḡamu (8) günlerüñ sulṡānı cum‘adur bunlara virdüm ve cümle
 mürsellerüñ (9) du‘ācısı Nūhdur bunlara virdüm nitekim buyurur (10)

 ve İbrāḡīm ḡamu mürsellerüñ ulusıdur (11) anı bunlara ata virdüm
 nitekim buyurur (12) ḡamu ādemīlerüñ ve ferīştehlerüñ
 sulṡānı sensin seni (13) bunlara şefā‘atçı kılı virdüm nitekim buyurur
 (14) ve ḡamu ‘avratlaruñ (15)

sulṡānı senüñ ḡatunuñdur anı bunlara ana virdüm nitekim buyurur **75b** (1) [XXXIII]

أَمْهَاتُهُمْ وَأَزْوَاجُهُ ḡamu ḡalayıḡlar içinde öründü senüñ şaḡābelerüñ
 (2) kıldum bunları anlara ḡardaşlar virdüm nitekim buyurur (3)

ḡamu makāmlaruñ yigregi firdevs uçmaḡıdur anı bunlara maḡām (4) kılı virdüm
 nitekim buyurur [XVIII : 107] (5) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ
 yigregi (6) uçmaḡ ḡa‘āmıdur anı bunlara öyün kılı virdüm nitekim buyurur [XIX: 62]

] وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا (7) ve kamu kullukçılaruñ
 yigregi hürilerdür bunlara (8) kullukçı virdüm kamu ‘aṭālar sulṭānı dīzārumdur
 bunlara ‘aṭā virdüm (9) kamu sözler sulṭānı benüm selāmumdur anı her dem-be-dem
 bunlara işitdürem (10) nitekim buyurur Resül ḥazreti (11)
 ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem bu luṭfı işitdicek yavlaḵ ṣāz oldu (12) eyitdi İlāhî niçün
 bunları soñ getürdüñ Ḥaḵ ta‘ālā eyitdi (13) anuñ içün kim cümle ümmetler ‘aybların
 ve ne kılduḵların ve ne işledüklerin (14) senüñ ümmetüñe bildürem senüñ ümmetüñ
 soñında daḥı bir ümmet (15) gelse anlar daḥı senüñ ümmetüñ ‘aybların bilürdi
 [biledi] senüñ ümmetüñ **76a** (1) rüsvāy olurdu ben raḥīm kerīmven bunları dünyāda
 rüsvāy kılmadum (2) āḥiretde mi rüsvāy kılam ḥāṣā ve daḥı bir ḥikāyet soñra
 getürmede (3) oldur kim ilk gelse şeyṭānı ḵavī bulasılardı şeyṭān (4) bunları
 yiñiserdi cümlesin öḡ viribidüm şeyṭānıla çıḵışdılar (5) şeyṭān za‘īf oldu mü‘minler
 nūr ‘āleminde kuvvet ile geldiler (6) şeyṭāna ḥamle kıldılar şeyṭānı baṣdılar anuñ
 şerrinden emīn oldılar (7) nitekim buyurur [IV : 76] إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ
 دَاخِلٌ فِي كُلِّ نَفْسٍ فَاعْلَمُوا أَنَّهُ شَيْطَانٌ مُّجْتَلٍ daḥı bunları soñ getürdüḡinde [bir ḥikmet] (8) oldur kim bireḡü
 sevdüḡünü zindānda çok yatduḡunu revā görmese gerek (9) imdi [ben] senüñ
 ümmetüñi cümle ümmetlerden ilerü getürseyidüm dünyā ‘ömrince (10) sin
 zindānında yatası olurlardı sinde çok yatmasunlar diyü (11) bunları soñ getürdüm
 Resül eyitdi İlāhî benüm ümmetümün ‘ömrin (12) niçün kısa kılduḵ Ḥaḵ ta‘ālā
 eyitdi anuñ içün kısa kıldum ki eger ṭā‘atile (13) geçürürse zaḥmeti eksük olsun eger

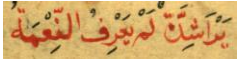
fesādıla geçerse belā vü [yazuḳ] (14) az bulsun diyü ‘ömürlerin kısa kıldum ammā biregü biregüyi yumuṣa (15) viribise aña eyitse zinhār tîz gel kim ben seni severven **76b** (1) ve daḥı biregüyi viribise eyitse aña kim ne ḳadar gerekise eglen ve göñlüñce (2) depren ve bu yumuṣa buyrulanlarda ḳaḅıṣın yig ve artuḳ seve ol kiṣi (3) ḥaḳıḳatdur tîz gel didügin artuḳ sever Ḥaḳ ta‘ālā ḳullara ervāḥ ‘āleminden (4) dünyāya viribidi mü’mınler eyitdi iy ḥāṣ ḳullarum uṣ ben sizi (5) nūr ‘āleminden dünyāya viribidin olmasun kim ol vîrāneye göñlüñüzi (6) viresiz yāḥūz anı sevesiz ben ḥoz sizi ḳanda yaṣadurvan kim siz aña (7) göñül viresiz ve daḥı kāfirleri bu ‘āleme viribidi uzun ‘ömür ḳoḳ māl (8) virdi nice gerek ise durdılar dünyāya ḳoḳ durduḳlarından i‘tibār yoḳ (9) ḳi vardılar ḳi geldiler cümle işleri ḥiḳdūr bu sözlere bir su‘āl (10) gelür kāfirler ḳoḳ yaṣaduḅı Tañrı ta‘ālā anı dilemedüḅinden misse ve mü’mın (11) yaṣı ḳısa olduḅı Tañrı sevdüḅinden misse bellü bayıḳ dünyede (12) ḥiḳ kāfir ḳısa yaṣlu olmasa gerek idi iy nice müsülmānlar yüzer (13) yaṣar andan ölü iy nice kāfir kim otuz ve yigirmi yaṣamadın ölü cevāb (14) su‘ālüñ oldur kim Ḥaḳ ta‘ālā mü’mınleri dürlü dürlü sever kimin (15) ṫā‘at zaḥmetin görmesün diyü kāfirleri yalan ḳılsunlar diyü eger **77a** (1) kāfir dileḅince yaṣadur mısṣa ḥalāyıḳ ṣanalardı kim kāfir ḳoḳ yaṣaduḅından (2) ötüü Tañrı ḥazretinde merdūddur bir nicesi dünyede ḳor anı ḥıṣmına (3) giriftār ḳılur bir nicesin tîzrek ṫamuya iletür kim ma‘lūm ola (4) bunları ḥazretten ırāḳ ve dîzār[dan] maḥrūm ḳoyan küfürleridür (5) dünyāda ḳoḳ ve az durduḳları degüldür daḥı bir dürlü cevāb oldur kim (6) kāfirler basduḅı ṫopraḳ añlara la‘net ḳılur ve içdüḅı su ve yidüḅı ṫa‘ām (7) ve girdüḅı ev

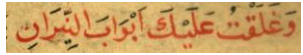
anlara la‘net kıılır eydür yā İlāhī işbu la‘īn kāfir (8) neñligin faẓluñıla üstümden
gider vaqtlar bir du‘ā müstecāb (9) olur vaqtları benüm dilegüm maşıyyetüm neyise
ol sürilür meşıyyet hilāf (10) mümkün midür yoksa degül mi uşul dīnün gey ince ve
ulu mes‘elesidür (11) bu kitāb ol baḥsün yiri degül Şeyḥ Ebū Tālīb Mekki rahmet
(12) ullāhi ‘aleyh şürū‘ eylemeñ diyü ısmarlamış daḥı bir dürlü cevāb (13) oldur kim
ṭamu dünin günin Tañrıdan diler eydür İlāhī şol virdüğün (14) rızkı yiyüp saña şek
getürenleri baña viribigil eger dükelin virmezseñ (15) bir nicesin viribigil Ḥaḳ ta‘ālā
eydür yā ṭamu dünyede kāfirlere ben 77b (1) ni‘metler virsem gerek dürlü dürlü
ṭa‘āmlardan yiyüp ol anı küfür (2) eydicek ben anuñ küfrinden ötürü anuñ rızqın
kesmeyincek ‘ālemler (3) benüm raḥımlıguma keremüme ṭanuḳluḳ virürler imdi
senün dilegün (4) daḥı redd olmasun bir nicesin tīzrek saña viribiyem kim ḳalanı
varınca (5) sen anları ḳaynadu durasın dir **LAṬİFE** Ḥaḳ ta‘ālā mi‘rāc gicesi (6)
Resül ḥazretine şallallāhu ‘aleyhi ve sellem firdevs uçmağın girü döndükde (7)
gösterdi ḳapusından giricek sağ yaña bir vilāyet gördi (8) ululuğı yitmiş bu dünyāca
biñ pāre şehristān varıdı (9) burçları altundan ve gümüşden idi ve toprağı müşkden ve
‘anberden (10) ve suları südden ve baldan ve ḥamirden ve ḥūrilerinün yüzi (11) nūrı
ḳatında ay ve güneş ḥacıl ḳalır Resül şallallāhu ‘aleyhi ve sellem (12) eyitdi iy
vilāyet ḳavmi sizleri Tañrı ta‘ālā ḳaḅı peygāmbere (13) için yaratdı eyitdiler yā
Resülullāh bizleri peygāmbere için (14) yaratmadı ramazān ayı oruç dutanlar için
yaratdı Resülullāh şallallāhu (15) ‘aleyhi ve sellem eydür zehī sa‘ādet ramazān
orucın dutanlaruñ **LAṬİFE** 78a (1) bu laṭıfeyi eydür kim Resül mi‘rācdan dönicek

firdevs uçmağın gördi (2) biregü su‘âl eylerise kim varurken niçün görmedi gelürken gördi (3) cevâb şöyledür varurken kendüzin düzdi koşdı Peygâmbere (4) kendü hûbluğın gökçekligin ‘arz kıldı dünyâ dahı kendüzin (5) bezedi yaşıl ve kızıl bezedi on dört yaşar kız oğlan gibi oldu (6) uçmağ sağ yanından ve dünyâ sol yanından kendülerin Resûle ‘arza (7) kıldılar ne dünyâyâ ve ne uçmağa bakdı illâ dünyâyâ katı cevâb virdi (8) eyitdi yâ gaddâr eyleyici iy bî-vefâ iy acı tatlu gösterici iy (9) buğday gösterüp kepek satıcı iy düşmânıla dostı bir dutucu iy (10) hayzı durmaz iy yuyup arınmaz iy andın dutmaz ammâ bu lafzlarda (11) mücelledlerle söz var illâ bu kitâb ol söz yiri degül uçmağa (12) kaçımadı illâ hiç iltifât kılmadı uçmağ mağbûn oldu ol (13) sâ‘atde hitâb geldi kim iy habîbüm uçmağ senün ‘âşıkımdur (14) senün [dahı] seni sevenlerün dahı niçün uçmağa bakmazsın Resûl eyitdi (15) İlâhî ben ev görmege gelmedüm ben evi yaradanı isterven ol gözi kim **78b** (1) tecellâ için sakladum uçmağa kaçan virürin Hâk ta‘âlâ eyitdi eger (2) uçmağa aldansañ uçmağıla kordum seni çünkim uçmağa bakmaduñ (3) imdi gel kim cemâlüme lâyıksa yâ Aḥmed Mûsâ da‘vâ kıldı (4) kim ben dîzârün ‘âşıkıvan didi biz anı şınayu tağa bak didük (5) ol eyitse kim İlâhî ben gözüm senün cemâlüne bakmağa gizlerin tağı (6) niderin dise hattâ kim tecellâmuzdan anı maḥrûm kılmazduğ çün döndi (7) tağa bakdı anı bakduğıla korkıdduğ unzur ile’l-cebeli isticâb emridür (8) pes su‘âl degül ol su‘âl kim unzur emridi ol yere eger bakmasaydı ‘âşî (9) olurdu **HİKÂYET** Ze’n-nün Mısrî rahmetullâhi ‘aleyhi bir gün (10) beriyyede giderdüm yaluñuz añsuzda beriyye içinde bir ‘avrata uğradum (11) kim anuñ hüsni katında kamu hûblar hûbluğı

كل بطل مشغول اذن

کلی بکلامذلول

lezzeti ve hüriler hüsni arta ve tamuya bakduğun bir nazar (6) berekâtında oduñ her bir közi mü'minler geçdüğü vaktın bir gül-i reyhân (7) kılam mü'minlere selâm kıla tâ bileler kim sen rahmetlü peygâmbersin (8) tefsîrde gördüm su'âl eylemişler kim mü'minleri Hâk ta'âlâ kıyâmet (9) güninde tamuya givüre mi muhakkiqlar cevâb virürler kim Tañrı ta'âlâ (10) velîlere eyde iy benüm dostlarum dünyede bir avuç günâhlular sizün (11) yüzünüz suyu berekâtında hoş geçerleridi eger sizün tâ'atünüz (12) eylügen berekâtında degül imisse idi bir [içüm] su bunlara içürmeyeydüm pes dünyâda (13) bunları sizün berekâtunuzda hoş geçerleridi bugün dağı gelin bunlarıñla (14) tamuya kadem başuñ sizün tâ'atünüz heybetinden zebâniler kaçsunlar adunuz (15) berekâtında bunlar dağı emîn geçsünler dağı bir cevâb oldur kim mü'minleri **80a** (1) Tañrı ta'âlâ güyegü eyleyeler 'âdet şöyledür kim evvel güyegüyi hammâma (2) iltürler soñra girdege iltürler mü'minlerün hammâmı dağı tamudur andan (3) giçe yorurken ne kim gıllı gış varısa gide tamu kızgunından derleye (4) şâfi ola dağı bir dürlü cevâb oldur kim tamuya giricek dürlü (5) dürlü 'azâbların ve 'akreblerin ve yılanlarıñ göreler andan uçmağa (6) varalar iki dürlü şükür kıllalar bir şunuñ gibi 'azâbdan âzâd (7) olduğına bir uçmak gibi sarây bulduğına hâkimler eydür (8) her kim katılık belâ görmedi yumuşaklık (9) kadrin bilmez her kim miñnet görmedi ni'et kadrin bilmez her kim (10) sayruluk görmedi sağlık kadrin bilmez her kim tamu görmedi (11) uçmak kadrin bilmez Tañrı ta'âlâ her bir nesneyi bir nesne ile (12) bildürür bilmeyenlere ve dağı bir dürlü cevâb oldur ki Tañrı ta'âlâ (13) dünyede Nemrûd odın şavuk kıldı İbrâhime

göl reyḥān kıldı bir nice (14) kāfırlar inandılar bir nice kāfırlar inanmadılar her kim ḥāzır idi (15) inandı her kim ḥāzır degül idi inanmadı Tañrı ta‘ālā yüz yigirmi dört biñ **80b** (1) peygāmbere ḥāzır iken ṭamu heybetile yanmış iken mü‘minlere buyura ṭamudan (2) geçüñ diye kim benüm ‘azametüm ve keremüm göstereyin mü‘minler basa (3) geçmege ṭamu odınuñ her bir közi bir gül reyḥān ola mü‘minlere (4) selām kıla tā‘ālemler bileler kim od var göyündürmek yok (5) daḥı bir dürlü cevāb oldur kim od bir gün iniledi Tañrı ta‘ālā (6) eyitdi yā od ne geldi saña ṭamu eyitdi İlāhī saña ma‘lūmdur kim (7) senüñ buyruḡuñdan daşra olduḡum yokdur ḳanda bir murdār varısa (8) ḳanda bir necis varısa ḳanda bir saña iki diyici kāfır mel‘ūn varısa baña (9) anları mūnis idersin Ḥaḳ ta‘ālā eyitdi yā od göñlüñ ḥoş dut kim (10) cümle Muḥammed ümmetinüñ yolların senüñ içüñden kılam kim bunlaruñ berekātıyla (11) bereketlenesin eyüler şoḥbetinden maḥrūm olmayasın daḥı bir dürlü (12) cevāb oldur kim muḥlişile müflisüñ ṭamu temizidür yatlıları alı ḳor (13) eyülere yakın gelmez tefsīrde şöyledür kim şırāṭ uzunluḡı otuz biñ (14) yıllık yoldur kıldan ince kılıçdan iti Tañrı ‘ināyet kılduḡı kişi (15) şol ḳadar uzun yolu yıldırım gibi geçe daḥı şol ḳadar tiz gezerken **81a** (1) anuñ imānı nūrından ṭamu ḥıre ola eyde tiz geç iy mü‘min yoksa (2) beni söyündürdün **LAṬİFE** Feth ü Mūşılī raḥmetullāhi ‘aleyh (3) eyitdi bir gice Tañrıyı düşümde gördüm eyitdüm İlāhī ārzuma irişdüm (4) el-ḥamdülillāhi Tañrım baña eyitdi yā Feth ü Mūşılī (5) ya‘nī uçmaḳlarum ḳapusın saña (6) açdum ve ṭamularum üstüne bağladum ben eyitdüm İlāhī ‘amellerde ne ‘amel (7) beni senüñ ḥazretüñe ḳulavuzlaya eyitdi yā Feth ü

Müşilî oruç dutğıl (8) kim oruç benüm bahâdurumdur terâzuı ağır kılmaya illâ oruç sin içini (9) aydıñ kılmaya illâ oruç şeytân bilin sımaya illâ oruç uçmaķı (10) biñ yıl karşı mü'mine getürmeye illâ oruç kıyâmet ıssısından (11) kırtarmaya illâ oruç Münkir ve Nekir kırkusından kırtarmaya illâ oruç (12) Resûl hâzreti şallallâhu ‘aleyhi ve sellem eyitdi bir gece Ka‘be ile maķâm (13) aralığında fikir ide otururdum ańsuzda gözümdeñ hicâb götürüldi (14) şöyle kim görürven cümle ħalâyık ‘araşât yirine dirilmişler biregü (15) benüm ümmetümdeñ sinindeñ baş götürür yalıncaķ baş açuķ yalın ayak **81b** (1) beñzi şaru sin toprağı yüzine bulaşmış iki gözi göge dikilmiş (2) feriştehler var kim ellerinde kıflar var her kim şol ħâlde sinindeñ (3) baş kıldursa eline bir kıf virür içi tolu şarâben tahûr ol daħı anı içer (4) içecek kıyâmet kırkusu içindeñ gider kıfuñ altunıla çevresinde (5) yazılmış

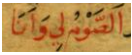
هَذَا مِنْ رَبِّ الْكَرِيمِ الْحَقُّ إِلَى الْعَبْدِ الْمُؤْمِنِ الْقَادِقِ

(6)

سَمِعْتُ هَذَا لَا يَجُوعُ وَلَا تَعْرِى وَلَا تَقْدَأُ وَلَا تَشْبَعُ

ya‘nî (7) bu

kıf tuhfedür ‘âlemleri yaradan cömerd Tañrıdan girçek mü'min (8) kıluına bu kıfı içdüğinden soñra ayruķ ne açlık göre ve ne (9) susuzlık ve ne yalıncaķlık göre pes bu kıfları cümlesi alır (10) içer ol miskin kim yalıncaķ kırkudan tamağı kıruyup bî-çâre kıalup dururdi (11) ańsuzda bir yigit gelür egninde otuz tını var başında nûrdan (12) tâcı var bu kıfları gezdüren feriştehlere eydür yâ fulân niçün (13) virmedüñüz bunlara kıadır elinde bir kızıl yâķütdeñ kıf dutar tolu (14) şarâben tahûr eline virür [eydür] iç iy dünyâda ıssı günde oruç dutup (15) kıatı suşarduñ Tañrı kırkusından yitmiş ħulle ol kışıye giyürür **82a** (1) bir nûr tâç başına urdı bir burağa bindürdi kendü öñine düşdi bir laħzada (2) şırâtı geçürdi uçmaķ kıapusına yâķın varıcaķ

Rızvān yitmiş hūrile (3) karşı geldi saçlar saçdı Resūl ‘aleyhi’s-selām eydür ol Tañrı (4) haqqıçün kim benüm nefsum anuñ kudret elindedür uçmağ kapusından içeri (5) girdi ben ardınca bağa qaldum ol gitdi şandı kim dağı bağa dururın (6) didi andan ben eyitdüm İlāhī şol yigit kim sergerdānlıqdan kırtardı (7) murādına degürdi ‘acabā kimdür Hağ ta‘ālā eyitdi yā ḥabībüm ol yigit ol (8) kişinüñ orucıdur kim dünyāda benüm ‘ışkuma dutdı ben ol orucın aña (9) ādem şüretinde viribidüm sin içinde aña bile yoldaş ve kıyāmet güninde (10) şöyle meded eyledi şimdi gözünile gördün ümmetüne eyit oruç dutmağa (11) becid olsunlar didi **LAṬİFE** ḥadīşde şöyle gelüp durur (12) ya‘nī ne ṭā‘at kim mü’mīn anı kıılır dükelin kendü nefsi maşlaḥatı (13) içün ider illā oruç benümdür cezāsın ben viriserven aña Veyse’l-Ḳarānī (14) raḍıyallāhu ‘anhu ḥaber virür eydür ramazānuñ üçünci gicesi Tañrıyı düşümde gördüm (15) ben selām virmedin ol baña selām virdi ben eyitdüm İlāhī dükeli ṭā‘atleri **82b** (1) senün içün işlerler ma‘nī nedür kim orucı maḥşuş eyledün benümdür (2) diyü cezāsın ben virürin didün Hağ ta‘ālā eyitdi oruç benüm diyicek (3) qalanı ayruğuñ olmaz qamu ṭā‘atler benümdür cezāsın ben viriserven (4) namāz kılanuñ sini içi aydıñ ola zekat viren kıyāmet ıssısından (5) yaqılmaya ḥacca varanlar zebānīler eline girmeye Ḳur’ān okıyan benüm (6) selāmum işide oruç dutan dīzārum göre baş göziyile ay bedrin (7) görür gibi didi emīrū’l-mü’mīnīn ‘Ömer raziye Allāhu ‘anhu Veyse’l-Ḳarānīye (8) irişicek eyitdi yā emīrū’l-mü’mīnīn zinhār oruca becid oluñ (9) didi **HİKAYET** Şeyḫ Ebūbekir Şıblī raḥmetullāhi ‘aleyh eydür tevekkül (10) ile Tañrı evinden yaña yüridüm bir gice beriyyede

giderdüm yavlaḵ ḵarañulıḵ (11) oldı yiller ve yaḡmurlar ḵatı rūzigār oldı şol ḵadar
buñaldum cānum (12) ḥulḵuma geldi ma‘ ātiḵ āvāz virdi yā Şıblī yalvar Tañrıya kim
İlāhī oruç (13) dutanlaruñ nefsi ḥürmetiçün meded kıl didi Şıblī eydür eyitdüm yā
ḡafūru (14) yā şekürü yā kerīmü yā raḥīmü eger ben bī-çāreye fi‘ lüme lāyık ‘azāb
virürseñ (15) her gez ṭamuda benden artası ‘azāb yoḵ İlāhī oruç dutanlaruñ aḡzı **83a**
(1) ḵoḵusı ḥaḵḵıçün bu ṭūfānı benüm üstümden gider Şıblī eydür henüz (2) du‘ām
aḡzımdan çıḵmadın ol ḥışım gitdi biregü baña bir lavaş (3) birle ıssı ḥelvā virdi bir
ḵuru ṭon virdi Şıblī eydür oruç (4) dutanlaruñ kerāmetin göricek ayruḵ gündüz
ṭa‘āmin yimedüm **DAḲİḲA** (5) Yaḥyā bin Ma‘āz raḥmetullāhi ‘aleyh eydür Tañrıyı
düşümde gördüm secdeye (6) vardum eyitdüm İlāhī Bāyezīd Beştāmī raḥmetullāhi
‘aleyh ne ‘amel ḵıldı kim (7) senüñ ḥazretünde ḥāş oldı Ḥaḵ ta‘ālā eyitdi yā Yaḥyā
ḵarnın ṭa‘āmdan (8) ve gönliñ dünyā sevgüsinden ve ḵulaḵların yalandan ve dilin
herzedden (9) saḵladı bu işi ḵılmaḵlıḡıla buldı cümle yir yüzindekiler beni sever (10)
ben Bāyezīdi severem oruç berekātında Resül ḥazret (11) şallallāhu ‘aleyhi ve sellem
orucı ḵaşdıla yiyen ḥaḵḵında bir ḵaç ḥadīş (12) eydi virdi buyurur kim biregü ḵaşd
eylese oruç yise ‘özür[süz] (13) ramazān güninde Tañrının ‘arşı şol ḵatı yelde
aḡaçlar yapraḡı nice (14) ditrerse şundan daḡı ḵatı ditrer ‘arş eydür İlāhī senüñ
‘izzetüñ (15) ‘azametüñ ḥaḵḵıçün oruç yiyen mel‘ūna uçmaḡı ḥarām ḵıl ve
dīzāruñdan **83b** (1) maḥrūm eylegil kürsī eydür İlāhī oruç yiyenden ḥoşnūz olmaḡıl
(2) rızāñı aña ḥarām ḵıl levḥ eydür İlāhī orucı ‘özürsüz yiyen mel‘ūnuñ (3) ‘ömrin
ḵısa eylegil günler eydür İlāhī orucın ‘özürsüz yiyen (4) mel‘ūnı imānsuz öldürgil

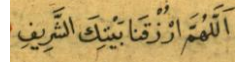
ferişteler eydür İlähî orucın ‘özürsüz (5) yiyen mel‘ûnı iki cihānda şefā‘ atden mahrûm kılgıl ve uçmaqlar eydür (6) ve hüriler eydürler İlähînâ orucın ‘özürsüz yiyen mel‘ûnı esirgemegil (7) ve tamu zebānîleri eydür İlähînâ orucın ‘özürsüz yiyen mel‘ûnı bize tîz (8) virgil ve tamu odı eydür İlähî orucın ‘özürsüz yiyen mel‘ûnlara (9) bizi anlara maķām eyle münisin yılan ve çayān ve ‘akreb eyle ve tönin (10) kaṭrān eyle ve na‘lînin od eyle ve ta‘āmin zaḳḳūm [eyle] suyn teninden (11) aķan şaru sular eyle ve dünyādaki tağ ve daş ve kum kayır eydür[ler] İlähînâ (12) orucın ‘özürsüz yiyen mel‘ûna rahmet kıлмаğıл Resûl ḥazreti şallallāhu (13) ‘aleyhi ve sellem eydür ol Tañrı ḥaḳḳıçün kim benüm nefsum anuñ ḳudret (14) elindedür orucın ‘özürsüz yiyenler dünyadan çıkmayalar tā ki tamuda (15) kendü yirlerin görmeyince ve yitmiş ferişte aña tamulıķ idügin **84a** (1) muştılamayınca zekāt ve şadaķası ve namāzı ḳabûl degül ırte aydınlıķ gice (2) ḳarañulıķ yidügi loķma ve basduğı yir aña la‘net oķır Resûl (3) ‘aleyhi’s-selām eyitdi orucın ‘özürsüz yiyenlerden ben bî-zārın (4) şefā‘ atümden mahrûm olısar Resûl ‘aleyhisselam eyitdi yā ‘Ali ḳatı (5) suşamış olsañ biregü orucın ‘özürsüz yiyen su şatar olsa (6) ol sudan alup içme kişiyi i‘tikadsuzlıķ getürür bu ḥadîşi (7) Terîd-i Tirmîdî buyurur isnâdları gey ḳavîdür ve Allahu a‘lem (8) bismillāhi’r-raḥmāni’r-raḥîm (9) bu kitābuñ bişinci kısmı şol lafz ma‘nîsidür kim ve ḥaccü’l-(10) beyti [III : 97] حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ ya‘nî İslāmuñ bir bünyāzı dağı (11) Tañrı evi ziyāret itmekdür eger güci yiterse varup girü evine (12) gelince kendüye dağı evine ve ḳulına ḳulluḳçılarına ve uşak oğlanlarına (13) yiyesi māl ḳomağa ḥacca varmaḳ

farīzadur eger kılmadın ölürse (14) ‘āşī ve ʔamulık olur ʔac iki dürlü ‘ibādetdür bir māl fidā kılmakdur (15) bir ten incitmekdür ikisi daʔı Tañrı ʔazretinde sevgülüdür ʔikmet **84b** (1) budur ʔacca varmaʔdan bir oldur kim Mekkenüñ kāmıl nefsi kim yaradılmışdur (2) anuñ gibi ulu Tañrı ʔazretinde yokdur vücūda geldi mertebeye irişdi (3) her kim anda varurısa ol kāmilden bir ʔoʔu degmeyince olmaya ikinci (4) ʔikmet oldur kim girçek atamız İbrāhīm el-ʔalīl Ka‘beye bünyāz (5) eyleyicek ʔaʔ ta‘ālā eyitdi yā ʔalīl ne eyledüñ eyitdi İlāhī senüñ içün (6) ev yapdum Tañrı ta‘ālā eyitdi ben daʔı ol evi ʔabül kıldum ve ʔullaruñ (7) ‘ādeti oldur kim pāzişahuñ sarāyı çevresine yöreneler gelsünler (8) benüm evüm yöresine eger bunlar beni görmezlerise ben bunları görürin (9) ve ne dilekleri varısa dilesünler kim müstecāb ola ʔıgır gelsünler (10) didi İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām ‘Arafāt ʔağında çıkdı daʔı ʔıgırıp (11) ʔağırdı eyitdi yā gözüm ʔırağı Muḥammed ümmetleri yā biş namāz (12) ehli ve ʔur‘ān ehli ve ramazān terāviḥ ehli veyā cum‘a gicesi ehli (13) ʔaʔ ta‘ālā āvāzını ervāḥ ‘āleminde yidi ʔat gökde mü’mınlerine işıtdürdi (14) bunlar eyitdiler ne buyurursın iy bizüm gerçek atamız İbrāhīm eyitdi Tañrı (15) içün ev yapdum şalādur gelüñ ʔalabuñuz ʔonuklığına ne dilegüñüz varısa **85a** (1) irişesiz mü’mın kim anda varur hem İbrāhīm da‘vetin yirine götürür hem (2) Tañrı ʔonuklığında kimüñ ne dilegi varısa yirine gele üçünci ʔükümet (3) oldur kim ʔarīblik ādemi bişürür ḥamlıgın göyündürür ʔaʔ ta‘ālā (4) mü’mını ʔacca oʔudı ʔarīblikda göyünsünler diyü andan Tañrı (5) ‘ışkına bir ʔaç gün her bir mü’mın evin ḥānumānın terk eylesünler kim (6) yarın ferişte kıyāmet güninde öñince ʔıgıralar

kim budur ol kiři kim (7) evin hānumānın terk eyledi Tañrı hoşnūzluğın isteyü
ğarīblığa (8) düşdi kefen geydi kendüzin ölüye qodı baş açuq yalın ayak ve bugün
(9) ol gündür kim dürlü dürlü ‘ izzetler bula **LAṬİFE** ğarīblıq hāmı (10) puhte kılar
didüğümüz tanuq isterseñ baq deñiz suyına kim kendü (11) yirinde iken acı ve datsuz
ve rağbetsüzdür ve yirinden maqāmından sefer kılup (12) bulıt yoldaşlıgıla hem
şoħbet olur yiller anı bişürür ve bulıt yıl (13) şoħbeti berekātında datsuzluğı ve
acılığı gider buğur degme bir yir ve diken (14) ayağına baş qor tā bir gül ağacı
kendüye qabūl kıılınca ve bir gülün (15) şoħbetinde bir qandur nice bunca od
heybetin görüp tā gülāb adın **85b** (1) adınca datsuz ve acı ve rağbetsüz idi şol bir qaç
gün ğarīblıq (2) ve zaħmet görmek berekātında şol mertebeye irişdi kim ‘ atqār anı (3)
hürmetile gülābdan içine qoyar pāzişāhlar ve ‘ ālimler ve dervişler ve ħublar (4) anı
yüzine şaçarlar ol pāzişāhlar pāzişāhı ‘ ināyet kıldı mü’minleri (5) kendü dileğine
qomadı inen rağbetsüz tatsuz idi bir qaç gün (6) Tañrı ‘ ışqına evin ve hānumānın
fidā kılup hacca varursa açlıq ve tatsuzlıq (7) andan gider eger Ka’be yöresinde
tavāf eylerise Tañrının qabūli külli anı (8) qabūl ide eger bir iki gün tena‘‘umsüzlik
zaħmetin kendüye revā görürse (9) raħmet ve ‘ ināyet gülābdānına gire andan soñra
İbrāhīm eyde oğlumdur (10) hem qonuğumdur Resūl ‘ aleyhi’s-selām eyde
mektebüm oğlanıdır hem ümmetümdür (11) şaħābeler eyde bizüm yoldaşumuzdur
hem qarındaşumuzdur Haq ta’ālā eyde (12) benümdür yaradan benven hem ‘ aybıla
şatun alan benven eger sizün arılığunuz (13) tanuqlıq virdiyise evvel benüm
birlüğüne tanuqlıq virdi ‘ ışquma hānumān (14) terk itdi benüm evüm yöresinde

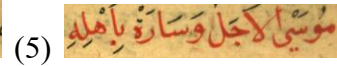
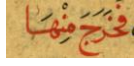
‘āşıkāne lebbeyk didiler uçmak bunların (15) makāmıdır ve dīzārum bunların

hıl‘atidür pes ragbet mü‘mine hac berekâtındadır 86a (1)

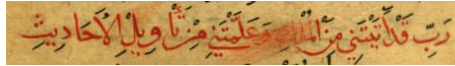
LAṬİFE Hâk ta‘ālā mi‘râc gicesi Resûl (2) hâzretine eyitdi yâ Muhammed
kâdirdüm ben kim Mūsāya emeksiz kelîmlik (3) virem illâ evvel tâbûta koydum
deñize bırağdum nitekim buyurur [XXVIII : 29] (4) فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَىٰ

لَاجِلٍ وَسَارَ بِأَهْلِهِ andan sonra aña açlık gösterdüm nitekim buyurur

(5) andan sonra karamlık gösterdüm bu kamudan

(6) sonra eyitdüm yâ Mūsā seni severven ben kâdirdüm kim Yūsufâ atası katında (7)
otururken sultânlik virem ammâ evvel karındaşları mekrine giriftâr kıldum (8) andan
sonra kuyu belâsına giriftâr kıldum andan Zeliha mekrine giriftâr (9) kıldum andan
sonra zindân belâsına giriftâr kıldum andan sonra Mısira sultân (10) kıldum ve hem
peygâmbir ve dağı ta‘bîr ‘ilmin rûzî kıldum nitekim buyurur (11)

(12) ve dağı kâdir idüm yâ Muhammed saña

evün içinde otururken hicâbı (13) götürem dīzārum gösterem illâ evvel kudsi
gösterdüm nitekim buyurur [XVII : 1] (14) سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ

بِعَبْدِهِ لَيْلًا andan gökleri ve sidretü’l-müntehâ ve ulu ferîştehleri (15)

yitmiş biñ ferîşte kim dükeli perde egleridi andan ğayret deñizin 86b (1) ve dehşet
deñizin gösterdüm andan bak benüm dīzāruma kim sen benümsin ben (2) senün ve
dağı kâdir idüm kim mü‘mine tã‘atsüz rahmet eyleyem illâ evvel (3) namâz
buyurdum kim kullık zaḥmetin göreler andan cân buyurdum kim ğarîblık (4) belâsın

görel ve ölüm buyurdum kim var yazukların ol cān acığın (5) görmekte gide
benüm hāzretüme šāfī geleler eyitdüm benven sizün Tañrıñuz (6) bunlar eyde sensin
bizüm hālīkumuz zihī laṭīfe ki budur ve hem dördünci (7) hikmet oldur kim ol yire
varan ol buyruğı yerine getüren kıyāmeti (8) baş göziyle görmüş gibi olur zīrā kim
ğusul eyleyüp iḥrām geymek (9) ölüp yumağ gibidür oğuldan ve kızdan ayrılmış
gibi yunur ve tönından (10) dağı ayrıldı iḥrim geyer yivsiz ve dağı Ka‘be cemāline
karşı ve ḥayrān (11) durdı şanasın kim dünyadan āḥiretde iletdiler ḥayrān ve
sergerdān (12) kaldı ‘araşāt ‘arşasında yüz biñ durur kavüm gördi kim kimi (13) bay
kimi yoksul kimi hūb kimi çirkin kimi sağ kimi şayru kimi (14) şāzi kimi ğuşşalu
kimi şaruşın kimi kara yağız pes kıyāmet dağı (15) şöyledür kim kimün müzdi var
baydur kimün yogısa yoksuldur kimi **87a** (1) imān nūrıyla gökçek kimi küfür
karañuluğıla çirkin kimi eyü (2) ‘amel ile şāz kimi yavuz ‘amel ile ğuşşalu ḥacılar
‘Arafātta söylemez[ler] (3) kıyāmetde dağı kimse söylemez soñra dağılurlar kimi
luṭfa kimi (4) qahra varur kıyāmetde dağı dağılurlar ḥisābgāhdan kimi uçmağa (5)
kimi tamuya vara **LAṬİFE** kıyāmet günü olduğdan ḥiṭāb gele (6) İsrāfīle ‘aleyhi’s-
selām kim şūrı çala İsrāfīl şūrı üni heybetinden (7) tağlar yirinden kopa pāre pāre ola
gökler yarıla yılduzlar ağaçlar (8) yaprağı gibi dökile gökler aşağı ine muḥarreb
ferişteler cānsuz olalar (9) illā ‘ālimler ve ḥacılar ve ğāziler şehīdler ünler şūr ünin
işitmeyeler (10) ve belinlemeyeler İsrāfīl yavlağ tañlaya eyde İlāhī işbu ne yürekli
(11) cemā‘atdūr şūr üni bunların kulağına girmedi Tañrı ta‘ālā eyde yā (12) İsrāfīl
anı tañlama kim senün şūruñdan belinlemediler anı tañla kim (13) tamu şol ḥışmıla

bunları derledimeyiser İsrâfîl secdeye vara eyde İlâhî (14) aşlı senün ‘inâyetündür
yoksa bunlarda ne kadar kuvvet ola Resûl ‘aleyhi’ (15) s-selâm ‘Alinün kulağına
yapışdı eyitdi yâ ‘Ali her bir peygâmbereün bir râz[daşı] **87b** (1) varıdı benüm
râzdaşum sensin yâ ‘Ali ol Tañrı haqqıçün kim benüm nefsum (2) anuñ kudret
elindedür Hârûnı Mûsâ ne kadar severise ben seni artuğ (3) severin yâ ‘Ali bilgil kim
Tañrı ta‘âlânuñ iki Ka‘besi var birisi (4) balçıkdan birisi nûrdan balçık Ka‘besin
evvel Âdem yapıdı İbrâhîm (5) yiniledi İbrâhîmden şoñra zamânlar qaldı ‘Abdü’l-
muṭṭalib tımârladı (6) bir kaç taş qodı şoñra ‘Arap begleri yapalum deyü çekişdiler
(7) bir yılan çıkarıdı dîvâr üstinde kıvurlurıdı yaturıdı uzunı (8) otuz arşun ve
yoğunluğı bir direk gibi başı bir sığır başı gibi (9) andan qorqarlarıdı yinilemege
şoñra bir kuş gökden indi ol (10) yılanı götürdi gitdi andan girü ‘Arap begleri
çekişdiler ben yapayım (11) deyü sözleri uzayıcak beni hâkem itdiler ben üleşdüri
virdüm ölçiyile (12) yapıdılar şimdi yâ ‘Ali ol ‘imâretdür bizden şoñra bir Haccâc
adlu yıqısdur (13) anı yinileyiserdür yâ ‘Ali balçık Ka‘besin yapan Hâlîldür nûr
Ka‘besin (14) yapan Celîldür her kim Hâlîl Ka‘besin ziyâret eylerise oddan (15)
qurtıla her kim Celîl Ka‘besin ziyâret iderse dîzâr bula **88a** (1) yâ ‘Ali biñ gez Hâlîl
Ka‘besin ziyâret itmekden bir gez Celîl Ka‘besin (2) ziyâret kılmak yigdür halk
Hâlîl Ka‘besi yöresine üşicek sen Celîl (3) Ka‘besi yöresine var ol Ka‘bede yürüyüp
tavâf idenleri göricek ben (4) Muḥammedün selâmın şenâsın anlara degür ‘Ali
raḍıyallâhu ‘anhu eyitdi yâ Resûl (5) ullâh ol Ka‘be ne Ka‘bedür eydi virün kim
yavlaq müştâk oldum eyitdi (6) yâ ‘Ali ol girçek mü’minlerün gönlidür ‘Ali eyitdi

yâ Resûlullâh Hâlîl (7) Ka‘besin yörenmek farîzadur biregü Hâlîl Ka‘besin koyup Celîl (8) Ka‘besin yörenürse farîza boynından düşe mi Resûl ‘aleyhi’s-selâm (9) eyitdi yâ ‘Ali farîza boynından düşmez illâ farîzasın ödeyicek kurb (10) isteyen Tañrıyı bulmak isteyen bu mu‘âmeleye meşgûl ola ikisi sünnet (11) kılıncağ ayruk kimseneye farîza irişmez tâ öyle vaqtı olmayınca farîza (12) kılup duran tañladan öyleye degin aylak yürise gerek eger niyâza (13) meşgûl olursa tañladan öyleye degin ‘arş ve kürsiye degin (14) sığmayası niyâz eylemege yarar Hâlîl Ka‘besinde yılda bir gezdür (15) hac dahı bir yıl geçmeyince ol farîzaya irmez ol farîzaya dahı

88b (1) mâl olmazsa farîzaya her giz irişmez illâ Celîl Ka‘besi tavâf-ı (2) ‘âmmdur ya‘nî her mü’mine gerekdür bay ve yoksul yıl on iki ay hâzır (3) olsa gerek zehî muhakkiğ kim bu sözlerdür **LAṬİFE VE HİKÂYET** (4) bir bölük hacılar Ka‘beye giderdi bir dervîş kervân gördi (5) gönline Ka‘be şevkı düşdi ve şûret içinde yalıncağ idi (6) andan kervânbaşına geldi eyitdi ben dahı Tañrı evin ziyâret (7) eylemege giderin beni dahı yoldaşlığa qabûl kılun kervân (8) başı güldi eyitdi gideñlerün develeri ve azıkları var sende azıq (9) yok ton yokdur binecek yok qanca gidersin dervîş eyitdi sen (10) deveye inanursañ ben deveyi yaradana inanurvan kervân qavmi (11) dervîşi ele aldılar dervîş görünmez oldu şandılar kim girü döndi (12) ol gün kim Hârama girdiler gördiler dervîş tavâf eyleyü durur (13) cümlesi tañlaşdılar hacdan fârîğ olıncağ bir yigit geldi ol (14) dervîşe eyitdi hac eyledün mi dervîş eyitdi belî yigit eyitdi (15) qanı huccetün dervîş eyitdi ne huccet yigit eyitdi Tañrı bizlere birer

89a (1) huccet virdi kim haccuñuz qabûl oldu dervîş tîz girü döndi hacılar (2) yoldan

girü kığıru gördiler olmadı gitdi ‘Arafât tağına çıkdı (3) münacât kıldı eyitdi İlähî bayları ve develüleri ağırladuñ yalıncağı (4) horladuñ Tañrı hâzretinden feriştehlere hitâb geldi kim kığıruñ (5) ol bizüm dostumuza bu yıl altı yüz biñ âdem hac eyledi ara yirde (6) bir yalñuz senüñ haccuñ maqbûldür hâtifden âvâz geldi ol (7) işidicek eyitdi İlähî huccet gerekdür derhâl bir yaşıl huccet yazılmış (8) aq hattıla kim haccuñ maqbûldür bu yıl her kim hac kıldı ise qabûl olmadı (9) illâ cümlesin saña bağışladum dervîş aldı hucceti ol qavme irişdi (10) hucceti gösterdi cümle ta‘accüb kıldılar bir hōca ol dervîşi oğul (11) idindi hucceti bir hoşqaya koydı mühürledi günde bir gez çıkarurdı yüzine (12) sürerdi girü hoşqaya koyardı bir gün dervîş sayru oldu zikirle (13) fenâ evinden beqâ evine vardı hōca çok zârlıq kıldı dervîşe (14) kefen şardılar diledi kim namâzın kıla gördi kim tamâmet Bağdâd halâyıqı (15) cümle geldiler üstine üşdiler hōca eyitdi ne olduñuz eyitdiler **89b** (1) gökden bir âvâz geldi kim her kim dilerse Tañrı dostı içün namâz (2) kıla fulân kişinüñ qapusına hâzır oluñ elden dirneşdiler namâzın kıldılar (3) kim sin içine qoyalar tâbûtı qalqıdı hevâya çıqdı görünmez oldu (4) Bağdâd şehrinde bu ahvâl meşhûr oldu hōca hucceti bulımadı qakıdı (5) evinde savaşa âğâz eyledi âvâz geldi yâ hōca huccet issine degdi (6) **EL-HİKÂYET** Ebû Hanîfe raḥmetullâhi ‘aleyh eyitdi bir gün hacca vardum ‘Arafât (7) tağında yaturken görürin iki ferişte gelür yaşıl ton geyürler birisi (8) birine eydür yâ ‘abdu’llâhî hiç bilür misin kaç biñ âdem hacca geldi ol (9) biri eydür yâ ‘abdu’llâhî bilmezsin eydür tamâm altı yüz biñ âdem geldi (10) illâ altı kişinüñ haccı qabûl oldu Ebû Hanîfe eydür belinleyü duru geldüm (11) gönüm yirinden

ķopmıř g z m yaşı aķar ben eyitd m  l h  işbunca miskinler (12) kim zaķmet
g rdiler derg hu ndan nite maķr m gideler  l h  seyyid (13) ve mevl y  ol altıdan biri
hoz ben olam aĭlayu   Araf t taĭından (14) ind m M zdelifeye vardum z r  kıldum
g z mi uyķu dutdı g r rin (15) ol iki feris te gir  gel rler   Abdu'll h adlusı
  Abdu'll h adlusına eyd r hi  90a (1) bil r misin bu gice Ta rımız ne kıldı
  Abdu'll h eyd r yok ol altı hac ı (2) ķab l olana altı y z bi  ķab l olmayanı
baĭıřladı c mlesi raķmet (3) buldılar Eb  H n fe raķmetull hi   aleyh eyd r
beli ley  duru geld m sevind m bi  rek at (4) nam z ş kr na kıldum **H K YET**
   rifler sult n  B yez id Beşt m  (5) raķmetull hi   aleyh eyd r bir hac a vardum hac
tam m eyled m daĭı ben eyitd m  l h  (6) seni tanuķ dutarvan kim yigirmi d rt
haccum şev bını hac ı ķab l olmayan (7) m flislere baĭıřladum gice Ta rımı
d ş mde g rd m ba a eyd r kim (8) y  Tayf r c merdlıĭu n mı g ster rsin ba a
ķamu c merdlıĭı ben (9) yaratdum d keli c merdler  n c merdlıĭı ben m kerem m
de izinde bir zerre (10) deg ld r sen kim bir  aru soķarıķlı  dem za  fsin sen  
sevg l  (11) nesne i bireg ye vir rsin ya bir sevg l  nesne  olsa daĭı altı (12) y z
bi   demler aĭız birikd rseler anı senden dileseler vire mid   (13) yoksa virmeye
mid n ben eyitd m  l h  vireyd m eyitdi şol az keremile (14) sevg l  ve sa a
gerekli nesneyi dir ĭ dutmayıncaķ şol  ok keremile (15) ve raķmet m ba a
gerekmez şunca dileyiciden dir ĭim dutam h ş  90b (1) ben m kerem mden
LA  FE Res l h zreti şallall hu   aleyhi ve sellem bir g n (2) minbere  ıķdı şol
ķadar eyitdi hac eyleyenler şev bın kim ş h beler d keli (3) h yr n oldılar řoĭb b

raḍiyallāhu ‘ anhu duru geldi eyitdi yā Resūlullāh (4) şehirlerde senüñ ümmetlerinin
faķīrleri var kim hac eylemege gelimezler (5) güçleri yitmez imdi bunlar ol şevābdan
maḥrūm mı qalalar Resūl ‘ aleyhi ’s-selām (6) eyitdi yā Şoḥbāb ol Tañrı ḥaķķıçün
kim benüm nefsum anuñ ḳudret elindedür (7) sen baña şorduğın sözi ben daḡı şöyle
Tañrıya şordum Tañrım eyitdi (8) yā Muḥammed ayruḡ ümmetler benden ḥāşekilik
istese ben andan (9) yüz yıllık tā‘ at isterdüm kim ol yüz yıl içinde bir laḡza günāḥ
(10) fikrin eylememiş ola eger ḳılmasa ‘ azāba giriftār ḳılurdum ve senüñ (11) yüzüñ
suyı berekātında senden şoñra ümmetüñden her kim baña yakın (12) olmaḡ isterse
bir gez işine pişmān olup tevbe ḳılsa yüz (13) yıllık tā‘ ate geçürürin didi ve senüñ
ümmetüñ yoḡsullarınun (14) hac ka’besi cum‘ a mescididür baylar bunca māl ḥarc
eyledüğinden (15) ve bunca ḡarīblik görüp bulduğı şevābca [gibi] yoḡsullar cum‘ a
gün ḡusl **91a** (1) eyleyüp mescide varup iki rek‘ at namāz ḳılup ol ḳadar şevāb bulur
[iy] benüm (2) ḥabībüm baylar benden raḡmet isteyicek ben anlardan zekāt isterin
(3) ve şadaḡa ve ḥānumānın terk idüp oğuldan kızdand ayrılup yollar (4) yürüyüp māl
ve ten fidā ḳılduğın isterin andan raḡmet ḳılurın (5) ve yoḡsul hemīn kim beni kendü
‘ ayblu nefsile añaydı ben anı (6) zāhir raḡmetümile añarın hemīn kim ol bendin yaña
bir ḡarış (7) geleydi benüm raḡmetüm aña biñ ḳulaḡ ḡarşı varur hemīn kim (8) ol
baña yürüyü gelicek benüm raḡmetüm aña segirdü varur (9) ammā ḥaccuñ aḡkāmın
evden çıkıp girü eve gelince ne ḳılmaḡ (10) gerek diyelüm **BĀB** bireğüye Tañrı
ta‘ālā tevḑīḡ (11) bağışlayup ḥacca gitmege niyyet eyleyicek ol kişi evinden
çıkmadın (12) iki rek‘ at namāz ḳıla evvel rek‘ atında bir Fātiḡa ve bir ḡul yā

eyyühe 'l- (13) kāfirūne okıya ikinci rek' atında bir Fātiha bir kul huva 'llāhu ehad

(14) okıya namāzdan fāriğ olup selām viricek iki elin götürü (15) dahı eyitsün

اللَّهُمَّ أَنْتَ صَاحِبُ السُّفَرِ وَأَنْتَ الْخَلِيفَةُ

91b

فَوَافِلِ الْمَالِ وَالْوَلَدِ وَالْأَمْثَابِ احْفَظْنَا وَإِيَّاهُمْ مِنْ كُلِّ

(1)

عَلَيْنَا السُّفَرِ وَأَنْ تَرْزُقَنَا سَلَامَةَ الْبَدَنِ وَالْزَّيْنِ وَالْمَالِ

(3)

أَقْدَرِ وَعَاظِمِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَطْوِي لَنَا الْأَرْضَ وَتَقْوِي

(2)

الْمَنْقَلَبِ وَسَوَاءَ الْمُنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ وَالْأَمْثَابِ

(5)

وَتَبَلِّغْنَا يَا مُؤَلَّاهُ اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السُّفَرِ وَكَأْجِبَةٍ

(4)

(6) her kim bu du'âyı gidesi vaqtın okurısa ve ne işe güce giderse (7) işi tamām ola

ve seferinden sağ gele Resül 'aleyhi's-selām (8) her ne dürlü işe gitse elbette bu

namāzı kıılırıdı ve bu du'âyı (9) okurıdı andan kişi kpusın atlamadı eyde

أَصْلَ أَوْ أَدَلَّ أَوْ أَدَلَّ أَوْ أَدَلَّ

(11)

عَلَى اللَّهِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ رَبِّ اعْوِذْ بِكَ أَنْ تَضِلَّ أَوْ

(10)

بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْ

خَرَجْتُ وَإِلَّا مِنْ سَخَطِكَ

(13)

عَلَى اللَّهُمَّ إِنِّي لَمْ أَخْرُجْ شَيْئًا وَلَا بَطَرًا وَلَا رِيَاءَ وَلَا سُمْعَةً

(12)

أَوْ أَظْلَمَ أَوْ أَظْلَمَ أَوْ أَظْلَمَ أَوْ أَظْلَمَ

إِنِّي لِفَأْيِكَ

(15)

وَأَشْبَاعِ سُنِّي نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَوَقَّأ

(14)

وَأَتَقَا وَمِنْ صَاتِكَ وَقَضَاءِ فَرْصِكَ

92a سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا [XLIII: 13] atına binicek eyde

أَكْبَرُ وَتَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا

(2)

وَمَا كُنَّا لَهُ مُقَرَّبِينَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَاللَّهُ وَاللَّهُ

(1)

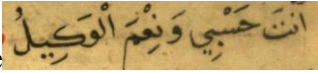
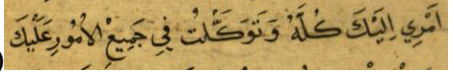
وَفَوْضْتُ

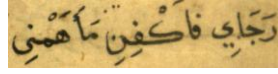
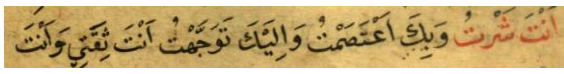
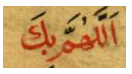
(4)

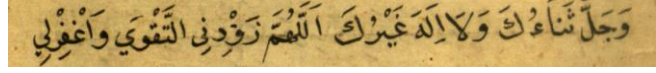
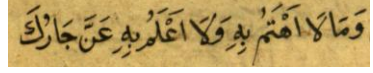
مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ اللَّهُمَّ وَجَّهْتُ وَجْهِيَ إِلَيْكَ

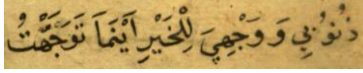
(3)

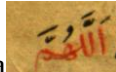
فُتْقَ الْإِلَهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

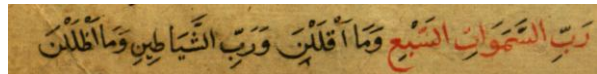
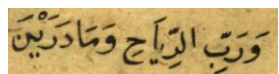
ve yürüyüp aşıcak eyde (5)

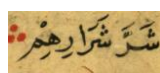
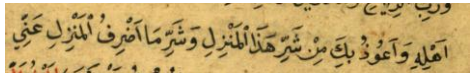
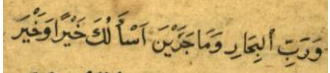
 (7) (6)

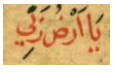
 (8)

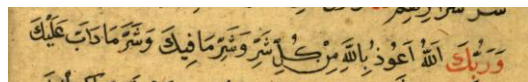
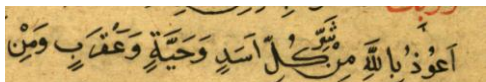
(9) ve her bir menzilden gidicek (10) bu du‘āyı okırsa eger çeriye varurısa dısmānı sıyıp dıne (11) ve bāzırgānlık iderse çok aşşı birle gele eger hacca varursa (12) hacı kabūl ola ve hacca giden kışi tınıla gitse gerek zırā kim (13) ferıştehler gıce yır tamarın çekerler on gūnlık yolu bir gūnlık (14) kılurlar

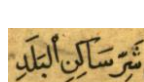
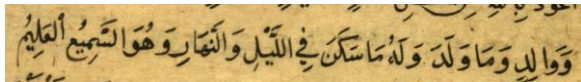
kim menzile ireler ve menzile iricek bu du‘āyı okıya (15)

 92b (1)

 (3) (2)

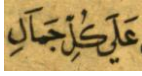
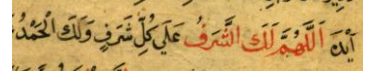
ve ol menzilde karañulık olıcak eyde (4)

 (5)

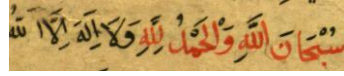
 (6) (7) bu du‘ā peygāMBER

‘aleyhi’s-selām du‘āsıdur her kim bunı bıñarlar ve seferlerde (8) ve kındıgı vaktın okırsa harāmiden yılandan ve çıyāndan ve ‘akrebden (9) ve dıvden ve periden ve

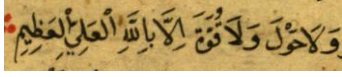
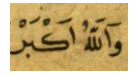
uğrıdan emîn ola yüksek yirlere çıkıcağ (10) eyde

(11) iniş yirlere inicek eyde

(12)

eger Ka'be (13) seferin eylerise ihrām geyesi yire

varıcağ ğusul eyleye dırnağların kese (14) bıyığın kese hoş hoşular dürtine bir ağ

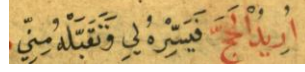
bizi dikilmedük beline (15) bağlaya biri egnine ala iki rek'at namāz kıla dağı eyde

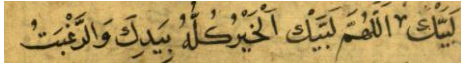
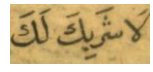
93a (1)

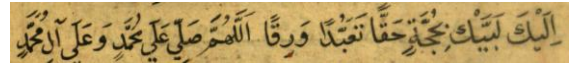
andan eyde

(2)

(3)

(4) işbu eyitdügümüzi işleyicek ihrām bağlanmış olur andan girü haccı (5) tamām

eylemeyince ayruğ 'avratıla yalıncağ kuçuşmaya ve 'avratıla cimā' kelecisin (6)

itmeye ve av avlamak gibi dağı avlayana göstermek dağı kılavuzlamak ve dikilmiş

(7) iç ton geymek ve gönlek ve dülbend ve üsküf ve kaftān ve edük ve paşmak (8)

dağı başın örtmek ve yüzün örtmek ve başın haţmıyıla yunmak ve hoş (9) hoşulu

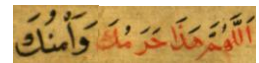
nesne götürmek ve saçın yülimek ya saçın ve dırnağın kesmek (10) cümle

didüğümüz harāmdur ve ihrim geydüğinden şoñra düş geçicek (11) ğusul eylemek

eli suya girmek revādur ve Ka'be gölgesinde (12) ya kendü çadırı gölgesinde

oturmak hemyānın uğrıdan saklamak (13) revādur illā her bir hālde lebbeyk dimegi

sehl dutmasa gerek ve Ka'be (14) haremine girdüğü vaqtın eyde

وَأَقْبَلِي طَاعَتِكَ (1) 93b (1) عَلَى النَّارِ وَأَمْنِي مِنْ عَذَابِكَ يَوْمَ تُبْعَثُ عِبَادُكَ وَجَعَلَنِي مِنْ أَوْلِيَّكَ (15) فَحَرِّمَ لِي وَبَشَرِي

Mekkenün ribâtından yaña redmi dirler aña (2) varıcağ gözin Ka 'beye degir Ka 'beyi

göricek eyde لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ وَالا (3) كَبُرَ اللَّهُمَّ آتِ السَّلَامَ وَمِنْكَ السَّلَامُ وَكَارَ السَّلَامُ تَبَارَكَ (4) يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

رَحْمَتِكَ وَأَعِزَّنِي (6) وَشَرَّفَنِي اللَّهُمَّ فَرِّدْهُ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ (5) اللَّهُمَّ هَذَا بَيْتُكَ عَظَمَتُهُ وَكَرَمَتُهُ

بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ وَمِنَ اللَّهِ وَإِلَى اللَّهِ (8) dağı mescide gire Benî (7) Şeybe kapısından dağı eyde

الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى (9) dağı Ka 'be divârına varıcağ (9) eyde وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ

هَذَا الْبَيْتِ (11) مُحَمَّدٍ وَبَيْتِكَ وَعَلَى آلِ أَرْحَمِ رَحِيمٍ خَلِّيكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحُجْرَةِ (10) عِبَادِي الَّذِينَ انْصَلَفُوا إِلَيْكَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى

سُبْحَانَ أَحَمَّ الدَّاحِيِينَ (12) أَنْ تَقْبَلَ تَوْبَةَ وَجْهَةٍ وَتَجَاوِزَ عَنْ خَطِيئَتِي بِرَحْمَتِكَ andan kapu katında

اللَّهُمَّ هَذَا الْبَيْتُ يَتَنَكَّ وَهَذَا الْحَرَمُ حَرَمُكَ وَهَذَا الْأَمْنُ (13) eyde sağdın yaña yürimege başlaya

مَنْتَ وَهَذَا مَقَامُ الْقَائِدِ بِكَ مِنَ النَّارِ (14) evet yörenmege başlamadın (15) hâcerü'l-esvede

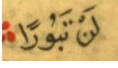
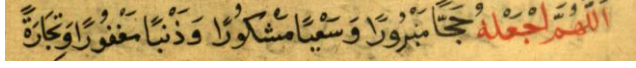
رَسُولَ اللَّهِ اللَّهُمَّ (1) 94a لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ karşı [dur]mağ gerek ve bağa dururken eyde

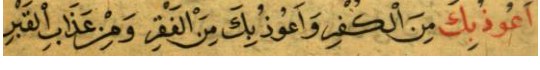
إِيمَانًا وَتَصَدِيقًا بِكُنَّا بِكَ وَوَفَاءً بِعَهْدِكَ (2) وَأَنْتَ عَالِمُ سُنَّتِ نَبِيِّكَ وَحَجَرُ الْأَسْوَدِ andan sağdın yaña

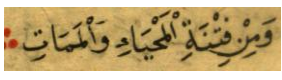
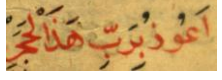
إِنِّي (4) اللَّهُمَّ yörene (3) ol bucağa degin kim aña rûkn-i 'ırâk dirler andan eyde

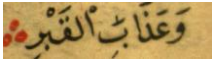
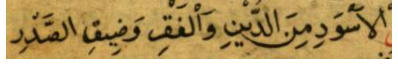
أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ وَالشَّرِّ وَالنَّفَاقِ وَسُوءِ الْخُلُقِ (5) ve Ka 'benün oluğı altına varucağ eyde

اللَّهُمَّ اسْقِنِي بِكَاسِ مُحَمَّدٍ (6) شَرِبَةً لَا أَنْفَسَ بَعْدَ آبِلَا andan rûkn ü şâmiye varıcağ eyde

andan Yemendin (8) (7)

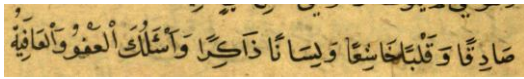
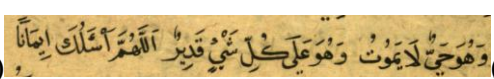
yaña rüknine varıcağ eyde (9) (10)

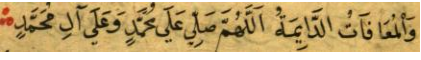
 andan həcərü 'l-esvede gelicek eyde (11)

bir [tavâf] işbudur yidi gez (12)

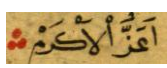
çevrile gerek öñ ucında kendü (13) etegin koltuğı altından omuzına bırağup yile
durdın añlın kıla degme (14) gez kim həcərü 'l-esvede uğrar kimseyi incidmedin aña
yoğayu bilürse (15) yoğaya yidi tavâf tamâm olıcağ həcərü 'l-esvede yoğayu tamâm
eyleye 94b (1) andan iki rek'at namâz kıla İbrhâhîm mağâminde eger gâlabadan
anda (2) kılamazısa ne yirde kim mescid bulursa anda kıla bu didüğümüz tavâf (3)
tavâf-ı kudüm dirler sünnetdür daşradan gelene anda duran kişiyi (4) bu tavâf
yoğdur andan Şafâya vara ve Ka'beden yaña yönele (5) ve dağı eyde

 (6)

 (8)

(9) dağı (10) Şafâdan ine Merveden yaña yönele

Mil-i Ahğdara degin mîl ortasında (11) yele ve yelmek hâlinde eyde

 (12) girü Merveye çıka Şafâda ne eyledi ise

Mer[ve]de dağı (13) eyle oğıya yidi gez şol resme işleye andan girü Mekke de dura
ne qadar (14) göñli dilerse tavâf eyleye andan 'arefeden bir gün öñdin imâm

Mekke'de (15) hutbe okıya hac ahvālin halāyıkā bildüre andan buğday günü Mināya

95a (1) vara Minada eyde

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْلَمُ أَنَّ دُنُوِّي تُغَلِّي جَاهًا عِنْدَكَ

وَلَا لِأَعْتِدَارٍ وَجْهًا وَلَعَنَكَ

وَرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسَّعَتْ

(4)

إِلَهِي أَنَّمَا كُنَّ أَهْلًا أَنَّهُ أَبْلَغَ رَحْمَتِكَ فَأَنْتَ أَهْلِي أَنْ تُبَلِّغَنِي رَحْمَتَكَ

(3)

أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ وَأَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

وَأَنَا أَنَا الْعَوَادُ إِلَى الذُّنُوبِ وَأَنْتَ الْعَوَادُ إِلَى الْمَغْفِرَةِ

(5)

كُلُّ شَيْءٍ وَلَا نَاشِئُ إِلَهِي إِلَهِي أَنْتَ أَنْتَ

andan (6) ‘Arafāt tağında gey qarañuda irtē namāzın kıla kılduğundan soñra (7)

هَذِهِ الْمَشَاعِيرُ الْعِظَامُ

(8)

أَلَا إِلَهِي وَقَدْ دَنَا إِلَى الْبَيْتِ الْكَرِيمِ وَوَقَعْنَا

‘arefe günü çıqa eyde

imām (10)

لِمَا عِنْدِي لَا يُخَيِّبُ رَجَاْنَا رَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

(9)

وَشَاهِدْنَا هَذِهِ الْمَشَاهِدَ الْكِرَامَ بِجَاءِ

‘Arafāt tağı üstinde bir hutbe dağı okıya öğütler vire andan öyle (11) olduğunda öyle

namāzın ve ikindü namāzın bile kıla bir bāñ namāz vireler (12) iki kâmet vireler iki

namāz bir uğurda kıllalar hac eyleyen kişi imāmıla (13) olıcağ yoksa hac kılmaya ya

başına kılan kişi öyleyi vaqtında kıla (14) ikindüyi vaqtında kıla muvāfiğ dirler aña

varalar anda cebelü ’r-raḥmeti (15) dirler anuñ katında anda Hızır peygāmber du‘ āsı

Mūsā peygāmberē öğretti 95b (1) okıya ol du‘ ā budur

يَا مَن لَّا يَشْفَعُ سَمْعٌ عَنْ سَمْعٍ وَلَا سَمْعٌ عَلَيْهِ أَهْوَاؤُهُ

الْمُحَاجُّ الْمَلِيعِينَ فِي الدُّعَاءِ أَذِقْنَا بِرَدِّ عَفْوِكَ وَخَلَاوَةِ بِرَحْمَتِكَ يَا

(3)

يَا مَن لَّا تَعْطَلُهُ كَثْرَةُ الْمَسَائِلِ وَلَا تَخْتَلِفُ عَلَيْهِ أَلْفَاتُ الْيَوْمِ وَلَا يَبْرُمُهُ

(2)

(4)

أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

ve ‘Arafāt tağı dükeli duracağ yirdür illā bir yir var aña (5) bāñın

‘Arafāt dirler anda durmayalar andan gün tōlinınca ‘Arafāt tağında (6) du‘ ālar

kıllalar andan Müzdelifeye vara dağı ferec dirler aña kona imām (7) aḥşām namāzın

(9) اللَّهُمَّ عَفِّ الشُّعْرَ الْحَامِ وَالْبَيْتَ الْحَامَ وَالْقَامِ بَلَغَ رُوحَ مُحَمَّدٍ سَائِلَةَ الْجَنَّةِ وَالسَّلَامِ وَأَدْخِلْنَا دَارَ السَّلَامِ

(10) بِأَذَى الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

يَسْأَلُ لَمْ يَكُنْ لَأَحْوَلُ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

tekbir getüre andan (2) kurbânın boğazlaya boğazlayı dururken eyde

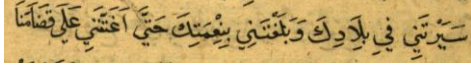
وَعَلَىٰ مِلَّةِ رَسُولٍ (3)

başın yüliye eyde

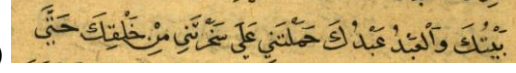
312

duranlara yokdur (2) andan şoñra zemzem kapusından gele su içe çok içe mültezem

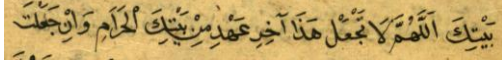
(3) dirler Ka‘bede aña vara dura dağı niyāz kıla eyde

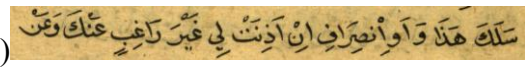
(5)

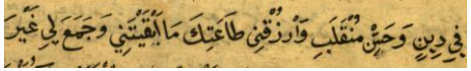
(4)

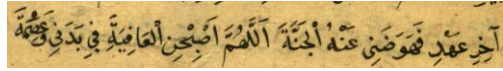
(7)

(6)

(9)

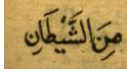
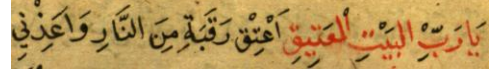
(8)

(10) ve mültezem didüğümüz hacere (11)l-esvedile

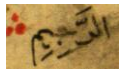
kapu arasındadır elbetde du‘ā anda müstecābdur du‘āyı (12) kılduğdan şoñra karnın

Ka‘be divārına uru kıoya dağı sağı yañağın dağı (13) uru kıoya divāra elin kıulba

yapışa dağı ağlaya ağlayu dururken eyde (14)

(15)

ve dağı kıçın kıçın Ka‘beyi firākından esenleyü buñalu çıkā

dağı 97a (1) revān ola hac aḥvālī tamām oldı ve ḥadiş ma‘nisi tevfiķıla (2) va‘deye

vefā eyledük her kim bu kitāba baķa imānı ve inşāfı (3) ola elbetde iķrārıla ve

kimsene bu resme kitāb ‘Arabcada dağı (4) eylemedük ola hem eylemedükdür

āferinler ve du‘ālar ve şenālarıla muşannifin (5) şāz kılalar gerçi kim bu kitābuñ

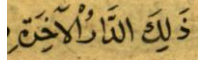
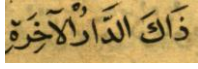
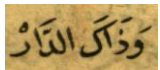
telafluḫı Türk dilinedür illā ‘Arabca (6) tāç urınan kitāblar bunuñ rikābında

yılışurlar faķihlerüñ cānı bu kitābda (7) dur ve bu ma‘şuk kim cāndan dirig dutmağa

yarar maḥdüm bunu degme (8) bir nā-cins ve degme yetincek degme nā-cins nazarlu

eline virmeye ve biregü (9) gey zirek ve gey devletlü olsa yüz yıl ‘ömri olursa ve

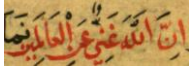
medreseden (10) ve ulular ıapısından ayrılmasa anuñ eline bu leıāıfden bir nicesin (11) ya gireyidi ya girmeyeyidi ve pes hayfdur bu sermāyeyi degme (12) kişiye virmek dağı bu kitābda bir kaç şoracak mes'ele ve ögüdle (13) tamām kılalum bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm (14) bu kitābuñ řoñında bir kaç gönül açacak için yazalum kim (15) müṭāla'a kılan gerçekler kim söz yüssüzligi pışe eyleyüp cāhilliklerin **97b** (1) 'ilim yirine geçürmek isteyenlere şorup ḥelaķ eylemek içinde ola anuñ gibi (2) kişileri ḥelaķ eylemek ulu ğazādur ve Allahü'l-muvaffıķ **FAŞL-I** (3) **MES'ELE** biregü nāfe ile müşg götürse dağı namāz kılsa eger yeñi nāfe (4) ise namāzı bātıldur eski ise namāzı dürüstdür anuñ için kim (5) yeñi olıcaķ şanasın kim murdār götürmişdür dirhemden artuķ namāz (6) içinde biregü dirhemden artuķ murdār götürüp namāz kılıcaķ namāzı dürüst (7) degül eski olıcaķ kıurur dibāğat virilmiş gibidür anuñ için arıdur (8) **MES'ELE** biregü su bulurken teyemmüm alup namāz kılıcaķ cāyız degül eger (9) and içse andına durmasa sısı bir kıul āzād eylemek gerek (10) yāḥūz on kişiye řon geyürmek gerek ya on kiři irtelü gecelü (11) řoyurmaķ gerek eger nesne güci yitmese üç gün oruç dutmaķ (12) gerek bu ḥükümleri bildüğinden řoñra ma'lüm olsun kim biregü (13) su bulmadın teyemmüm eylemek ister biregü dağı aña su virdi teyemmüm (14) dürüst degüldür su ala ābdest ala ve biregünüñ andı sındı (15) kıul yoķdur kim āzād kıla oruç dutmaķ istedi dağı biregü aña kıul **98a** (1) bağışladı al āzād kıl didi kıabül kılmayup oruç dutarsa revā degüldür (2) anuñ için kim teyemmümde su bulunduğı sā'at teyemmümi bātıldur evet kıul (3) bulunduğıçün oruç bātıll olmaz tā andın sıyanuñ milki olmaz kıabül (4)

kılmayınca MES'ELE biregünün suyu varıdı unuttı teyemmüm aldı namâz (5) kıldı
şoñra suyu aındı namâzı revâdur bir kolın unuttı yumağa (6) namâz kıldı şoñra aındı
namâzı bâtıldur anuñ içün kim suyu unuttı (7) ise yirine toprak dutdı evet kolı yirine
nesne işlemedi MES'ELE (8) biregü diyiserdi didi
namâzı (9) dürüstdür didi namâzı dürüst degüldür anuñ içün kim (10)
 Kur'ândur yökdür demek olur MES'ELE bir[egü] namâz içinde
(11) ilersügin bağladı namâzı bâtıldur ilersügin çözdi namâzı dürüst (12) bir[egü] at
uyanladı namâz kıılırken namâzı bâtıldur uyanın aldı revâdur (13) anuñ içün kim
çözmek ve uyan almak az işdür bir elile olur (14) evet bağlamak ve uyanlamak
keşret ü isti'mâldur ya'nı çok işlemekdür (15) MES'ELE biregü imâma uydı şandı
kim uyduğı imâm Zeyddür şoñra bildi kim 'Amr imiş uyduğı imâm 98b (1) namâzı
revâ ve biregü Zeyd diyü uydı şoñra bildi kim uyduğı 'Amr imiş (2) namâzı revâ
degüldür anuñ içün kim imâma uyıcağ uyduğı imâma diyü (3) şanduğıla uyduğı bâtıl
degüldür Zeyd kim haķıķatde uyduğı imâmdur (4) evet uyduğı Zeyd olıcağ 'Amr
çıkmayıcak kimseye uymaduğ olur namâzı (5) revâ degüldür MES'ELE biregü ırte
namâzın kıılurdı bir rek'at kılıcağ gün (6) toğdı namâzı bâtıldur ve ikindü namâzın
kıılurdı bir rek'at kılıcağ gün (7) tolundı namâzı dürüstdür anuñ içün kim gün toğıcak
namâz vaķtı (8) girmez gün tolinıcağ namâz vaķtı girür MES'ELE biregü ğusul
eyledi (9) dırnağı içinde çirk varıdı eger ğusul eyleyen köylüyise cünüblüğü (10)
gider eger şehrliyise cünüblüğü gitmez anuñ içün kim köylü (11) olıcağ dırnağı

içindeki balçıkıdır ya toprakıdır ol ikisinden dağı (12) su geçer şehirünün dırnağı
içindeki yağdır su geçmez eyle (13) olıcağ cünübligi gitmez **MES'ELE** iki kişi biri
biri yanında namāz kıldı (14) her birisi niyyet eyledi kim ol birisinin imāmıdır
ikisinin dağı (15) namāzı dürstdür her birisi birisine uymaklık niyyet eylerise **99a**
(1) revā degüldür anuñ içün kim imāmlık niyyet eyleyen kendü namāzın tamām (2)
düzer Kur'ān okur evet uyan namāzın ol birine uydurur ol dağı buña (3) uydurur
ikisinin dağı namāzı yarımıdır **MES'ELE** biregü buğday üstine ya arpa (4) üzerine
secde eylese namāzı dürüst daru üstine secde eylese (5) dürüst degül anuñ içün kim
buğday arpa durur daru durmaz **MES'ELE** (6) üç kişi seferde yoldaş idi üçü dağı su
bulmadılar teyemmüm eylediler (7) namāz kılmaga durdılar biregü bunlara eyitdi
bende biriñüze yitesi su var (8) kağıñuz gerek ise ābdest alsun dükelinüñ namāzı
bāıldır eger (9) eydürse bu su üçüñüze bile olsun dirise namāzların yitürseler (10)
gerek teyemmümleri yirincedür **MES'ELE** bir cünüb ve bir hayz görmüş 'avrat
(11) ve bir ölü ve bir ābdestsüz dükeli bir arada seferde bulundılar ve biraz su (12)
bulundı birisine yiter ancak cünüb yunmak gerek anuñ içün kim ölüden diri (13) yig
eger su artuğ olursa dükelinden ölüye hağdır anuñ içün (14) kalanı bağışlayabilür
ölüden bağışlamak gelmez kağısı olursa ölü ölüsün (15) alır **MES'ELE** er ölse hıç
nesnesi kalmasa 'avratuñ çok mālı olsa **99b** (1) 'avrat kefen eylemeye eger 'avratuñ
nesnesi yoğısa kefen eyleyesi (2) er eylese gerek anuñ içün kim ölüm hālī dağı dirlik
hālī gibidür diriyiken (3) 'avrat ne kadar varlu olsa er anı bisler ölüm hālī dağı
şöyledür (4) **MES'ELE** biregünün iki 'avratı varıdı eyitdi ikiñüzden (5) biriñüz

benden üç talāk boşdur maḫṣūd ikisinden ḳaḡısı idügin (6) bellü eylemedi öldi ikisi
dahı bu eri yusunlar gerek ikisinüñ dahı (7) kābinleri degir ikisine dahı bir talāk
‘iddeti bir rāt ‘iddeti lāzım (8) olur ya‘ nī degme birisi bir kez dört ay on gün geçürse
gerek (9) girü ikileyü eger ṭonı sınır ‘avratlarısa üç gez ṭonları (10) sınınca
ḳatlansalar gerek eger ṭonları sınmazısa üçer ay ḳatlansalar (11) [gerek] eyle olıcaḳ
her birisi yidi ay on gün dursa gerek andan ṣoñra (12) er almak revādur **MES’ELE**
biregünüñ biñ dirhem gümişe degir kitābları (13) var zekāt virmeye ve kendü dahı
zekāt ala ve biregünüñ biñ (14) dirhem gümiş degir muṣḫafı olsa zekāt vire kendü
zekāt almaya (15) eger ḳabūl ider[se] ḫarāmdur anuñ çün kim biñ dirhem gümişlik
muṣḫafı **100a** (1) giderüp elli aḳçalıḳ muṣḫafda ol Kur’ānı kim oḳurudı anda dahı
(2) oḳumaḡa yarar evet kitāb bulunmaz kitāb mü’ellifi ‘afallāhu eydür (3) bu iki
mes’ele benüm ḳatımda gerçi kim ulular bu mes’eleleri ṣöyle (4) getürmişler evet
biñ dirhem gümişlik māl nāmı degül zekāt virmek (5) aña ol muṣḫafı içün lāzım
olmaz evet eşkere oldur kim zekāt (6) olmaya **MES’ELE** bir bay boyacı asbur ya
za‘ firān çiçeḡi ṣatun (7) alsa üstine bir yıl geçse ḳalan māl ile bile anuñ dahı zekātın
(8) vire eger ṣabunı ile çoḡan alsa üstine bir yıl geçse bu ikisinüñ (9) zekātın
virmeye anuñ içün kim bir za‘ firān ve asbur çiçeḡi ile boyayıcāḳ (10) bezde görünür
ve ṣabun çoḡanıla boyayıcāḳ görünmez bu mes’ele (11) ṣol mes’eleye beñzer kim
biregü biregüden bez alsa alduḡından (12) ṣoñra bezi za‘ firān ve asbur çiçek ile
boyasa issi bezin almaz (13) bahāsın alur evet ṣabun ve çoḡanıla yurısa issi bezin
alur (14) **MES’ELE** biregü gümāna gelse kim vefātdan ṣoñra namāz ḳıldum mı

yoksa (15) kılmadum mı namâzın ikileyin kılmaya anuñ içün kim hep ‘ömrinde zekât **100b** (1) virmegüñ vaqtıdur evet namâz vaqtı bellüdür kitâb mü’ellifi (2) ‘afallâhu eydür bu mes’ele takrîre muhtâcdur anuñ içün şöyle (3) olmayınca kim bir kişi kim namâzı vaqtı çıķduğında oturur rast (4) gelmez namâzuñ vaqtı geçer kılınmış dutarlar zekâtuñ vaqtı (5) geçer degüldür virilmiş dutmazlar kamu muşannifler bu mes’eleler farkın (6) bu kadar eyitmişler evet ben za’îf yaza dururken kırk yüz (7) gösterdi eydürven zekât âdemîye degir âdem za’îfdür muhtâc (8) anuñ katında muhtâclığından otur missa maħħa eylemek gerek gümân (9) gelicek ikileyin virmek gerek virilmiş olursa iñilemedin yoksul (10) daħı diñlenür pes kıl za’ifine ihtiyâcına bakıcaķ iñilemek gerek evet (11) namâz Tañrınıñdur

namâz yñilemekde kıl kim kılıcıdur (12) nażar kılmak gerek za’îfden ötürü ol mes’elede baylara kıyaruz (13) yoksuldan ötürü bu mes’elede baylar bayına yalvaruruz za’îf (14) kıldan ötürü bu fark hūbdur evet vaķt çıķduğı namâz haķķında (15) Ebū Ħanîfeden raħmetullāhi ‘aleyh rivāyet vardur maħdūm hoş muṭāla‘a **101a** (1) kılsun kim cānlar fidā kıлмаğa yarar bu mes’ele içün **MES’ELE** biregü oruç (2) güninde bir buğday yudsa orucı sınır çeynerse sınımaz anuñ içün (3) kim çeyneyicek tağılur boğazından inen az nesnedür kalanı dişler (4) arasında қалur bütünle yudıcaķ hep boğazından iner oruç sınır (5) **MES’ELE** biregü oruç güninde bir yaş bādām yutdı orucın (6) bir gün қаzā eyleye ve keffāret vire eger bir yaş қоз yudsa (7) bir [gün] қаzā eyleye ancak anuñ içün kim bādāmı şöyle yirler yaş қозı (8) kabıyıla şöyle yimezler **MES’ELE** biregü oruç ıduğın unutdı bir loķma (9) yiyesi

ağızına koydı çeynedi çeyneyü dururken oruç ıduğın añdı (10) dağı yutdı bir gün kazā eyleye ve keffāret vire eger çeynerken añsa (11) dağı ağızından girü ağızına koysa bir gün kazā eyleye ancak anuñ içün kim (12) çeyneyüp çıkarmadın yutdıcak kaşdıla yiyesi yemiş olur eger (13) çıkarup girü ağızına koyıcak yigrenci olur gey gönlü ile yemiş olmaz (14) şol kusundusı yemiş gibi olur eyle olıcak bir gün kazā lāzım olur (15) **MES'ELE** biregü bir ābdest ile biş namāz kıldı dördi dürüstdür **101b** (1) biri bātıldur girü bir ābdest ile biş namāz kıldı biri dürüstdür (2) dördi bātıldur nice ola biregü cünüb idi yundı ağızına (3) su virmege unuttı ābdest ile otururken su içdi (4) su içmekile ağız arınur andan soñra ol ābdest ile dört (5) namāz kıldı dördi dürüst evet irte namāzın su içmedin (6) kıldı dürüst degül girü kılmak gerek ikinci mes'ele biregünüñ (7) tonına doñuz yağı degdi azacuk ābdest aldı irte namāzın (8) kıldı suyla yudı yayılmadın namāzı dürüstdür bu gez gön doğundı (9) ol yağ yayıldı aya kadarınca oldu öyleyi ve ikindüyi ve aḥşāmı (10) ve yatsuyı ol ābdest ile kıldı dürüst degül **MES'ELE** (11) biregü 'avratına eyitdi bugün saña üç talāk virmesem sen (12) üç talāk boş ol dise dilerse kim boş olmaya 'avratına (13) eyde girü ol gün ben saña üç talāk virdüm ol şartıla (14) virdüm ki baña [biñ] kızıl viresin Mısrî 'avrat eyde gerekmez (15) **MES'ELE** biregü 'avratına eydür bugün ḥaranıda bir dürlü aş pişürmesseñ **102a** (1) kim anuñ yarusı ḥarām ola yarusı ḥelāl ola sen benden (2) üç talāk boş olasın eger 'avrat dilerse kim boş olmaya [suyı] (3) kıya kaynayu varıcak içine kaplı yumurda bırağa kaplı bişüre **MES'ELE** (4) bir kişi ağızına bir loğma koydı dağı biregü eydür eger ol loğmayı (5) yudarsañ 'avratum üç talāk boş olsun

gine eydür [yud]massaň (6) ‘avratum üç talāk boş olsun eger dilerse kim ikisinde (7) dağı boş olmaya ol loķmayı bir nicesin yudsun bir nicesin biraķsun (8) **MES’ELE** bir ‘avrat elinde şerbet tutardı eri eydür ol şerbeti (9) içerseň ya dokerseň ya kimseye virürseň benden üç (10) talāk boş ol boş olmak isterse biraz sünger ya pambuk (11) ol çanağa birağalar şerbeti içe **MES’ELE** biregü eydür ben fulān işi (12) işlersem kullarum āzād olsun ‘avratum üç talāk boş olsun (13) ve mālum hep şadaķa olsun eger [diler]se kim ol işi işleye (14) ‘avrat boş olmaya ve mālı kendüde ola ve kulları āzād olmaya (15) ‘avratına bir bayın talāk virsün andan mālın ve kulların ya ‘avratına **102b** (1) ya oğlanına virsün bağışlasun andan ol işi işlesün ‘avratına (2) kābin kılusun ve kulları bağışladığı kiři girü bağışlasun aňa **MES’ELE** (3) biregü biregüye eydür sendeki haķķum alsam ‘avratum üç talāk boş (4) olsun ol birisi dağı eydür saňa haķ virürsem ‘avratum üç (5) talāk boş olsun didiler dilerse kim ikisinin dağı ‘avratı (6) boş olmaya haķ ıssı gücile alur olsun ol virmez olsun (7) bir ğayrı kiři virsün **FAŞL** tazı it avladığı cānavar etinden (8) yise avladığı cānavaruň eti murdardur toğan avladığı (9) cānavar etinden yise murdar degüldür anuň içün kim itüň öğrenmegi (10) dutduğın yimemekdür yiyicek öğrenmemekdür kuşuň öğrenmegi okuyıcaķ (11) geldügidür pes anuň yedügi kayarmaz **MES’ELE** it dutduğı avuň (12) kanın içüp etin yimesse dutduğı helāldür etin yirise dutduğı (13) harāmdur anuň içün kim kanın içüp etin қorisa öğrendügi olmaķdur (14) it avından issi yapışmadın yirise dutduğı murdardur issi yapışup (15) dururken yirise helāldür yisünler **MES’ELE** biregü bir cānavarı okıla **103a** (1) urdı bir divāra doķundı dağı

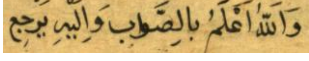
öldi helâldür kâmişa dokunsa ölse (2) harâmdur anuñ içün kim dîvâr yir gibidür yire düşerse arıdur (3) dîvâra dokunıcaq dağı arı olsa gerek evet kâmiş bir cins degüldür (4) aña dokunup ölen ma' lûm degüldür kim kâmişdan mı öldi yoksa oğdan mı (5) öldi **MES'ELE** biregü koyun basdı boğazlamağa eline bıçaq aldı bismillâh (6) deyüp ol bıçağı kodı bir bıçaq dağı aldı bismillâh dimedin koyunı boğazladı (7) helâldür bir oğ eline aldı bismillâh didi atası vaktın anı kodı (8) bir oğ dağı aldı bismillâh dimeden oğı atdı dokundı ol cânavar (9) öldi helâl degüldür anuñ içün kim bıçaq dutarken bismillâhi koyun üstüne (10) didi gerek ise bıçaq degşürülsün gerek ise degşürülmesin dürüst (11) evet oğda dedügi vaktın oğ üstünde dir av üstünde denmez (12) bismillâhi didügi demden degşürülicik av Tañrı adinsuz boğazlanmış (13) gibi olur lâ-cirem harâmdur **MES'ELE** biregü dağı koyun basdı boğazlamağa (14) dağı bismillâhi ve Muḥammed resûlullâhi dirse boğazladığı murdardur bismillâhi (15) Muḥammedün resûlullâhi dirise boğazladığı mismildür anuñ içün kim ve Muḥammed **103b** (1) diyicek Tañrıyla ortak itmiş olur lâ-cirem murdardur Muḥammedün diyicek (2) ortak olmaz helâldür **MES'ELE** biregü iki kişiye av bağışlasa (3) dürüst degül iki kişi bir kişiye bağışlasa dürüstdür anuñ içün kim (4) bağışlanan kişilerde qabz [ya' nî dutmaq] bulunmadı her birisi alduğı bireginüñ (5) dağı haqqı oldur kim her biri kendü haqqın ala evet bakıcaq müctemi' dür (6) ya' nî ikiden biri kendü qabz bulunur **MES'ELE** biregü bir yüklü qaravaş (7) şatun aldı qarnındağı biregüye bağışlar ya koyun qarnındağı (8) kuzısın bağışlar revâ degüldür eger er arqasındağı yüki ya koyun (9) emcegindeki südi bağışlarsa revâdur anuñ içün

kim qaravaş qarındağı (10) oğlanı ya koyun qarındağı kuzu bağışlanan kişi qabz eyler evet (11) yüki ve südi qabz eyler [dutmaq bilür] **MES'ELE** biregü eyitdi ben ölice (12) işbu bezi fulân kişiyeye virün şonra bu bezi kesdi evet (13) dikdürmedi dağı öldi bezi ol virün didügi kişiyeye (14) virmek [gerek] ve biregü eyitdi ben ölice işbu koyunu fulân kişiyeye (15) virün şonra girü kendü boğazladı evet yemedi öldi ol **104a**

(1) virün dedügi kişiyeye virmeyeler anuñ içün kim biz kesilmekile (2) adı degşürölmez evet koyun boğazlanıcağ adı et olur **MES'ELE** (3) bir 'avrat eyitdiler fulân öldi ol 'avrat eyitdi öldi ise (4) ben erümden boş oldum bu nice olur **cevāb** bu 'avratuñ eri (5) ol ölenüñ kulıdır ve 'avrat kızıldur biregü kendü kızını āzādsuz (6) kulına virse dağı ölse ölincek kul kızına döner kızınıñ olıcağ (7) boş olur **MES'ELE** bir 'avrat eyitdiler fulân öldi biş yıldur (8) 'avrat eyitdi iy dir̄gā biş yıllıq namāzum bāṭıl oldı (9) bu nice ola **cevāb** bu 'avrat ol ölenüñ oğlanı anası qaravaşı (10) idi kendü çelebisi ölmüş bu āzād olmış āzādlığı zamānında kendüyi (11) qaravaş şanup başı açuq kılduğı namāzdan başın örtmek farīzadur (12) **MES'ELE** biregünüñ anası var ve iki kız qarındaşı var üçin bir ere virdi (13) bu nice ola **cevāb** iki er arasında bir qaravaş varıdı oğlı öldi (14) iki dağı var eyitdi oğlan benümdür şerī' at hükmince ikisinüñ dağı (15) olur bu oğlan büyüdi ol iki er öldi iki atanuñ iki ayruq

104b (1) 'avratdan birer kızları qaldı ikisin dağı bu oğlana virdiler revādur (2) **MES'ELE** biregü öldi bir ata ana ve bir kız qarındaşı qodı ve bir 'avrat (3) qarındaşın qodı qarındaşına mīraşdan yemez hep mīraşı 'avrat (4) qarındaşı alur atasına anasına qarındaşına hīç nesne degmez bu nice (5) olur **cevāb** şöyledür kim

biregü bir ‘avrat aldı ol ‘avratuñ atasın (6) oğlı oldu oğlunuñ ol ‘avratdan bir oğlı oldu andan kendünüñ (7) dağı ata ana bir kız karındaşı varıdı evvel kendü oğlı öldi andan (8) kendü öldi ol oğlunuñ oğlına oğlan atasınıñ ‘avratı karadaşıdur (9) evet oğul oğlı dağıdur oğul oğlı var iken karındaşa nesne (10) degmez **MES’ELE** biregü öldi üç kızı kaldı birisine degir iki ülüsi (11) atası şoñından bir ülüsi birine degir birisine hiç nesne degmez (12) bu nice ola **cevāb** bir kuluñ üç kızı varıdı birisi karavaş (13) ikisi āzāddur kızları ataların otuz kızılıla [ya‘ nī altun] şatun aldılar yigirmi (14) birisi virdi on kızıl birisi virdi ol vaqt içinde āzād oldu (15) andan māl kazandı öldi mālınıñ iki ülüsi yigirmi kızıl virene degir **105a** (1) bir ülüsi on kızıl virene degir birine hiç nesne degmez karavaşdur (2) **MES’ELE** biregüye ‘avratından biti gelür kim iy er bil kim ben bir ayruğ (3) ere vardum baña olduğunca ayda otuz aqça viribi ol dağı borçlu (4) olur virse gerek bu nice ola **cevāb** biregü kızın āzādsuz (5) kulına virdi idi andan ol kişinuñ bu kızdān mīrāş-ḥōresi (6) yoğıdı bu kişi öldi kul ol kızuñ oldu kızuñ olıcağ (7) kendü ol kuldān boş oldu ‘iddet geçürdi dağı bir ere vardı (8) andan şoñra kulına ḥaber viribidi kim baña aqça viribisün virse gerek (9) **MES’ELE** biregü bāzara vardı kābinlü ‘avratı evinde kodı bāzardan (10) evine geldi gördi ‘avratı bir ayruğ ere varmış kābinile bu nice ola (11) **cevāb** ‘avrat yüklü idi eri eyitmiş idi kim oğlanuñ toğıcağ sen (12) benden boş ol ol ‘avratuñ dağı oğlanı oldu hem boş oldu (13) hem ‘iddet geçdi ol bir ere dağı vardı revādur **MES’ELE** biregü (14) öldi mīrāş-ḥōreleri [ya‘ nī yiyciler] dirildi şoñın üleşürler bir ‘avrat geldi (15) ol kavme eydür ivmeñ ben yüklüyin eger er doğurursam ne baña nesne [degir]

105b (1) ve ne oğluma eger kız doğurursam hem baña degir hem kızuma degir bu nice (2) ola **cevāb** biregünüñ qaravaşın kâbinile aldı dağı ol qaravaş yüklü (3) oldı çelebisi eyitdi eger karnuñ kız doğarsa sen āzād ol (4) er doğarsa āzād olma andan şoñra öldi eger kız doğarsa (5) anası āzād olur ol kıza dağı mīrās degir er doğarsa anası qaravaş (6) oğlı kul mīrās dağı degmez (7)

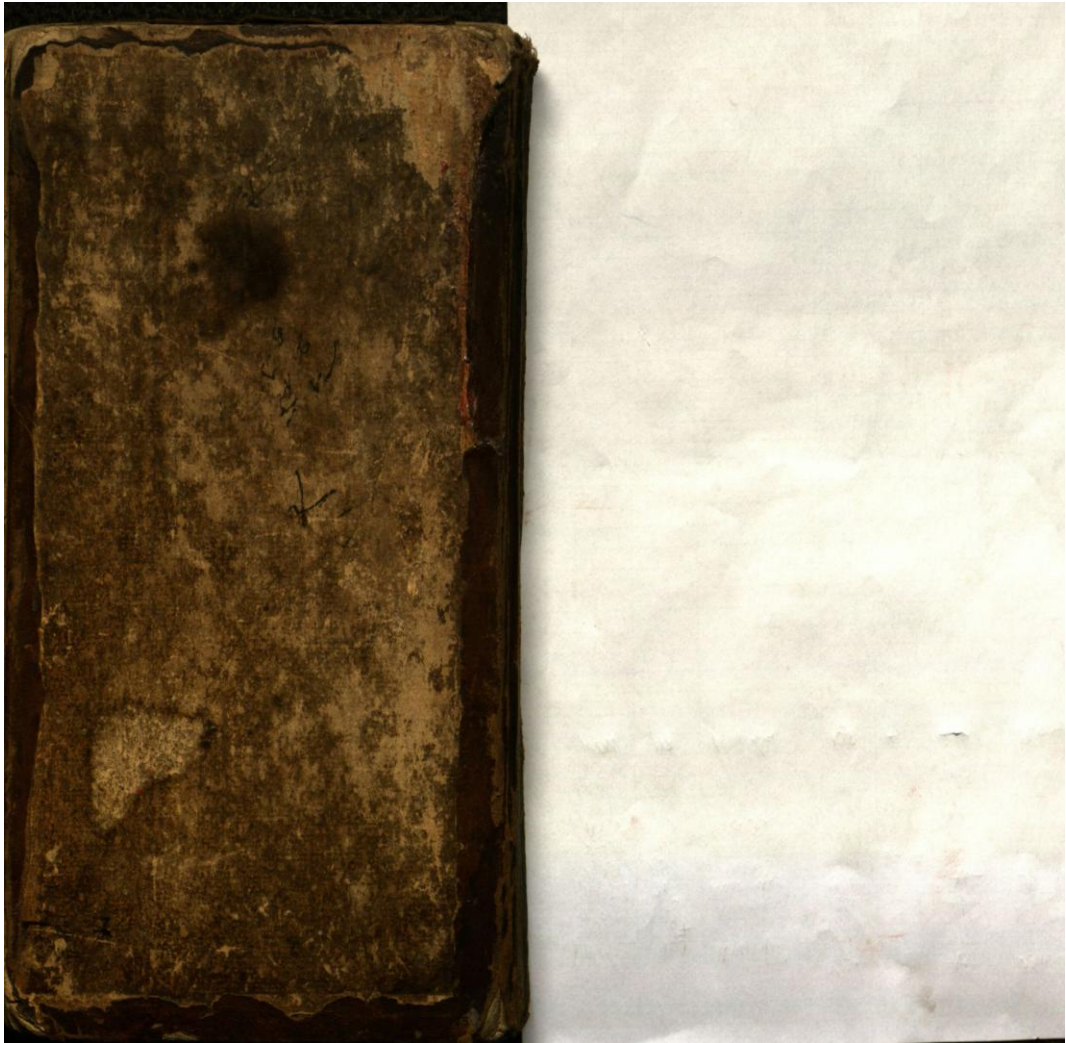
tamām oldı bu nefis kitāb kim adı **Aḥkāmü'l** ‘**Aḳāid**dür dāyim (8) maḥdūm muṭāla‘a eyleye ve fāyideler kim degme birinüñ cāna degir zevkıla göñlinde (9) saklaya kimsenüñ eline vermeye ben za‘īf naḥīf dürişdüm iki yüz mücelled (10) kitāb tefsiri ve ḥaḳāyık maḳālāt faḳīhler süzirdüm iş bunuñ gibi ma‘şūḳ (11) eyledüm imden girü maḥdūmuñ ma‘şūḳıdur ümīzidür ki ma‘şūḳı kimsenüñ eline vermeye

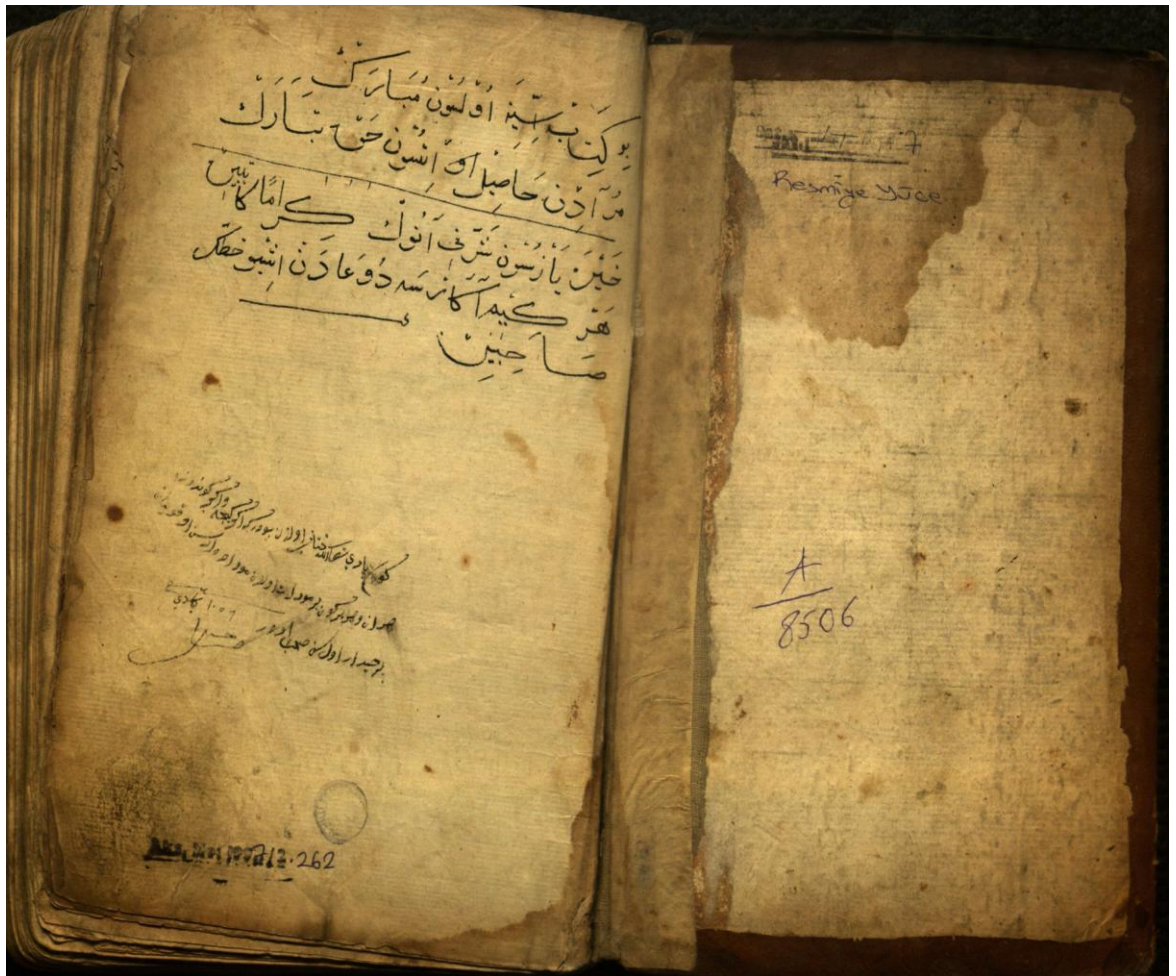
تَمَّتْ بِعَوْنِ اللَّهِ وَحُسْنِ التَّوْفِيقِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ أَجْمَعِينَ

آمین یَا بَتَّ الْعَالَمِینَ

TIPKIBASIM

(Tk. 1a - 105 b)

دى موسى عيسى برقي اوكا اولوي يمش باش جا ذك جاذلني
 يدي جاذ لرحبان قلدر موسيه ايمان كدر ورك ياست كني اولان
 موشك يوز عبالدي اوكا اولوب مومنه خيله قله مومين قورقا
 نكري تعالي خطاب قله اي مومين قورما يوق نوحيدهك عصاين
 مومين ايد لا اله الا الله محمد رسول الله شول ساعت موشك اخندي
 نوحيدهك دن بومور ايد قاسيل وله اول يوقلدي يان جله قوشمار
 حيران قلا در بولمكدن صكره كيدوقا اول يوقلر حيران
 وكنده نكرو نكدي تعالي كلام قديمه بويرر قانليك يول
الله سنا قمر خستايه و كان الله غفور رحيم لطيفه
 موسي عليه السلام صور وركلر يا موسي بچون سناك عصاك يمش
 يك جاذنك جاذلني يدي موسي ايدني انك ايجون كيريم عصم
 حق ايدني جاذلني جاذلني باطل ايدني حوكليك باطل كدر
 دوي نكرو رسول حق تعالي الله عليه و سلم ايدني موشك
 نوحيدي حقدار يا زهري باطل موشك كليك باطل كدر نكرو
 نكرو تعالي كلام قديمه بويرر قانليك يول

ان انا طيب كان ربه موسي تا موشكليك الله تبارك يبارك
 وبارك ودي نكري تعالي ايدني يا موسي **ان تبارك** تعالي يا موسي
 بسن بچي اوكا ياسين موميلر اچاق نكديك شغولكر
 وكندي نكري تعالي ايدني اچاق نكديك شغولكر اولاك
 مقصودكدن سادككدن كيدوقلاش مومين ايدني اچاق نكديك
 چوق كدر ايلكك بي حياي يلدم اوزوم دقي نكدا
 ولسكا دنيه بچي ايسايله وركنك مالمه وكنديك ايمان يوسكك
 سقلك وكونر اوكا ليله اودنك ودي نكرو نكدي حيران
 سقلك وكونر عبالدي قردك ودي طامو عبالدي ودي
 قرويندن قردك ايسو وكنديك سكون اچاق نكديك
 بكار ودي قلاش ايسو وكنديك سكون اچاق نكديك
 ويا ايدني نكري تعالي ايدني دكلر نكديك ويا ايدني
 قيرم در بندن ويا ايدني دكلر ويا ايدني دكلر ويا ايدني
 كراي وصف ايلكك ايرامون سكا مشا وركس بكار نكديك
 دكسين ويا ايدني مومين سجديه دارا ايدني وباركك حق تعالي

بَلَدُكُمْ كَمَا هِيَ حَسَنَاتُهُ دُكُوبُ وَبَلَدِي أُنْدَلُسُ رَحِمَهُ
 دِينُهُ كَسْتُمْ رَسُولُ اللَّهِ أَيُّهَا النَّبِيُّ نُوْحٌ بِمَا مَرَّ
 بِرُكْبِي وَرَدُّكَ لَوْلَا كَيْفَ إِلَهُ طَوَقَانْدَنْ قُرْلَدِي أَنْكَ دَعَلِي
 مُسْتَجَابٌ فَلَدَاكُ بَرَأَتْمَا نَهْ فَلَدَاكُ تَقْدِي تَعَالَى أَيُّهَا
 قِيَامُ كُنْتُمْ طَاوُ دَكْنِي طَوَقَانْ حَرْكَنَه كَلْبُ قِيَامِي
 وَتَبْتُ مُؤْمِنٌ دَجِي تَحْيِي كَيْسِي أَجْنَدُ طَاوُ طَوَقَانْ
 هَيْبَتِي دَنْ بَكَلِيمُ أَكْرُوْح دَعَالِي بَرَلَه فَاجْ بَعْدِي كَافِرُ
 هَلَاكَ أَوْلَدِي إِسْنَاكَ دَعَالُ بَكَلِي دَنْ بَجَا بُوْدِي
 عَامِي هَلَاكَ كَدَنْ قُرْلَبُ جُمْلَسِي رَحْتُ إِلَهْ بَرَحُودَارُ
 أَوْلَادُ **دَوَقِيَه** حَوَالِي أَيُّهَا أَيُّ بَنِي جَبِيمُ نُوْحُ جُمْلَه عَمْرِي
 بُوَكْدُ قُرْلَبُ وَرَدِي أَنْكَ سُوْمَرِنْ سَمْسُونُ دِي جُمْلَه كَافِرِي
 هَلَاكَ فَلَدِي وَسَنْ رَسُولُ بُوْدِي نُوْحُ كَلْبِي قُلْ لِيْجَلَدِي كُنْتُمْ
 بُوَكْدُ بَرَاوَجْ أَمْتَا الْقُرْلَبُ فَلَدِي أَيُّهُ مُوَحَدَنْ سَنْ سَكِينُ
 دَوَقِيَه دَلْفَرِي دَلْدَرُ وَأَنْكَ قُرْلَبِي كَافِرِيهِ اِلْيَكُ سَنَدُ
 أَلِيْشَاكُ جُمْلَه تَحْيِيْدُ اَلْمَدِي اِرْشِدِي كُنْتُمْ هَيْجُ كَمَا نَ بُوَقْدُ

تَبُو بُوَكْتَابُ مُسْتَفِي لَدَنْ نُوْحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ تَكْرَدَنْ عَدْلِي
 كَسْتُمْ أَيُّهَا رَسُولُ عَلِيْمُ تَكْرَدَنْ قَضَلِي كَسْتُمْ أَيُّهَا
 أَيُّهُ هَيْجُ كَمَا نُوْبُوْدِي كَهْ قُلْ لِيْجَلَدِي قَضَلُ اَلْمَدِي
 عَدْلِي دَنْ نُوْحُ دَعَالِي كَرْمَلِي عَدْلِي اَلْمَدِي مُسْتَجَابُ لِيْجَلُ
 رَسُولُ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَعَالِي طَوُوقِيَه اَلْمَدِي سَاعَتَنْ مُسْتَجَابُ
 اَلْمَدِي كَرَكُ اَلْمَدِي رَسُولُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّهُ أَيُّهُ بُوْسُ بَعْدِي
 عَلَيْهِ السَّلَامُ بَالِي قُرْلَبِي دَنْ قُرْلَبِي بَرَأَتْمَا نَهْ فَلَدَاكُ تَقْدِي
 تَعَالَى أَيُّهَا أَيُّهُ جَبِيمُ أَيُّهُ بَالِي بُوْدِي اَلْمَدِي بَرَأَتْمَا نَهْ
 اَلْمَدِي دِيْلَدِي كَرُ اَلْمَدِي بَالِي بُوْدِي هَضْمُ اَلْمَدِي اَلْمَدِي جَطَابُ فَلَدِي
 بَلَا لَوْ بُوْدِي أَجْنَدُ كَرْمَلِي سَنَدُ مَعْدَا قِيْدُ بَرَاكَ
 عَنَابِدُ عَذَابُ دَلْدَرُ أَيُّهُ جَبِيمُ كَرْمَلِي اَلْمَدِي اَلْمَدِي
 طَوَقَانْ أَجْنَدُ قِيْدُ بَرَا بِي اَلْمَدِي اَلْمَدِي جَطَابُ فَلَدِي اَلْمَدِي
 أَيُّهُ اَلْمَدِي اَلْمَدِي عَنَابِدُ عَذَابُ دَلْدَرُ **اَلْمَدِي**
لَطِيْفَه كَلْبُ اَلْمَدِي اَلْمَدِي رَسُولُ قِيْدُ اَلْمَدِي اَلْمَدِي
 بَاكُوبُ تَوْبَتُ اَلْمَدِي اَلْمَدِي لَطِيْفَه اَلْمَدِي اَلْمَدِي اَلْمَدِي

دخی ایله شهادت لایله لاله الله و اشهاد ان محمد رسول الله دوی
 جان حقا ایستد ایله الله بن یوم کونک د باقلیم ایتمه ایله محبتک
 حقه کله بیدارک مل اولایم که ای بی سکر یوزیل اچا اولماین
 بوی و سیک مل لکله اولی الله شکری مای بیگ ایله بیسم
 و در حقیقت سیک استلک بر مومن صد فایه لاله لاله الله و سه
 شول هایدک ای بی سکر یوزیل عبادت مومنین از نو نوب
 آنک و بدایت یوم شکرت سوب کلام دوی ایله اوس آبی فرشته
 بیسم فرقه کتورک درک و درک نمازین ظاهر صابر و درک
 کورک و تراجم اچیلن تا بوت آنک لاجات پدیدور علی رحیمی الله عنه
 بوی عباس فضل سوبی عمار رحیمی الله عنه کفن سوبی رسول
 علیه السلام نمازین قلیبی بیسم فرقه در قلیدرای حیدر الله مای
 لیله حیدر الله علیه السلام رسول حقه رسته ایله یوجا عت فرشته
 اوعدم بدی کونک بر بندک حسان بر تری بلر اندک یوزیک
 اولی بی برش بیک بو تیلجه در بن ایتمه ای بی تمجا تکریم هیکن
 جری سیک بیکنر تیه ایشدا ایلرک بوم بلر شکر دکن لایله الله

بریلر

بریلر کونک بیسم فرقه دوسم در و قاج آریه اچیلر و کون غندک
 کونک یوم کونک قاج وانه قیر طیارای و ایلرک و طاهر قاج ماز
 اچیلر بلرک و یزدن کونک دکن قاج طایری بر لوی لسته فرجه
 کونک ایشدا بلرک و در حیدر ایله اید بوسوی ایشدا کونک لکله
 دخی لایله بیسم کونک اولیکم سترای بلر ستر ایلرک با حیدر ایله
 ای کونک حسان بلرک اشهد ان لا اله الا الله و اشهد
 ان محمدا رسول الله و سیک نمازین یوم کونک و دخی ستر استک
 غازی لایله عباسی نمازین یوم کونک لیله ایضا و ایلرک اچا کون
 بیسم اولم کونک سکر مای لایله بیسم فرشته و ایلرک و
 انکرا اندک دخی فرشته قلیبی و ایلرک و ایلرک و ایلرک
 حق مای بوی کونک دخی کونک دوست دوسته فرشته
 مومنین کونک و بن مومنین مستقام ویه اول فرشته
 ایله ای بلر کونک ستر استک دکن چور و کونک ایشدا
 قلیدرک بلر شیددی نه لایله سترک دیدارک کونک و ایلرک
 حق مای ایله ای فرشته سترک بوم مومنین یوم کونک

بَلَدًا أُولَئِكَ سَيَرْجِعُهُمْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَبِهِ خُصْمٌ لِكُلِّ شَيْءٍ
أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ الَّتِي تَكُونُ فِيهَا
دُشْمَانٌ قَدُوسٌ دُونَكُمْ وَتَكُونُ فِيهَا عَذَابٌ مُهِينٌ
بَلَدًا بِرِزْقِ اللَّهِ لَا يَخْلُفُ رِزْقُ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ ذَا الْكَرَمِ
سَيَرْجِعُ جَمَلَهُمْ طَائِفَتًا أُخْرَى الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بَلَدًا
الْمَسَامِحِ أَوْ حَمَلٍ أَلَيْسَ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ شَيْءٌ
وَقَدْ بَلَغَ لَطِيفُهُ تَعْلِيمُهُ أَيْدِيَهُمْ فَرَسَمَ اللَّهُ تَعَالَى
وَأَرْسَلَهُمْ بِجَوَابِ إِيمَانِهِمْ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ
يَذَارُونَ بَأْسَ كُذِّبَتْ بِلَدُهُمْ لَدُنَّ حَاسِبِ آلِ بَنِي إِسْرَءِيلَ
يَلْحَبُّهُمْ فَلَا يَصُدُّهُمْ عَنْ طَرَفِهِمْ فَلَا يَصُدُّهُمْ عَنْ طَرَفِهِمْ
أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ الَّتِي تَكُونُ فِيهَا
دُشْمَانٌ قَدُوسٌ دُونَكُمْ وَتَكُونُ فِيهَا عَذَابٌ مُهِينٌ
بَلَدًا بِرِزْقِ اللَّهِ لَا يَخْلُفُ رِزْقُ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ ذَا الْكَرَمِ
سَيَرْجِعُ جَمَلَهُمْ طَائِفَتًا أُخْرَى الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بَلَدًا

أَوَّلُهُمْ بَلَدًا بِرِزْقِ اللَّهِ لَا يَخْلُفُ رِزْقُ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ ذَا الْكَرَمِ
سَيَرْجِعُ جَمَلَهُمْ طَائِفَتًا أُخْرَى الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بَلَدًا
الْمَسَامِحِ أَوْ حَمَلٍ أَلَيْسَ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ شَيْءٌ
وَقَدْ بَلَغَ لَطِيفُهُ تَعْلِيمُهُ أَيْدِيَهُمْ فَرَسَمَ اللَّهُ تَعَالَى
وَأَرْسَلَهُمْ بِجَوَابِ إِيمَانِهِمْ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ
يَذَارُونَ بَأْسَ كُذِّبَتْ بِلَدُهُمْ لَدُنَّ حَاسِبِ آلِ بَنِي إِسْرَءِيلَ
يَلْحَبُّهُمْ فَلَا يَصُدُّهُمْ عَنْ طَرَفِهِمْ فَلَا يَصُدُّهُمْ عَنْ طَرَفِهِمْ
أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السُّبُلَ الَّتِي تَكُونُ فِيهَا
دُشْمَانٌ قَدُوسٌ دُونَكُمْ وَتَكُونُ فِيهَا عَذَابٌ مُهِينٌ
بَلَدًا بِرِزْقِ اللَّهِ لَا يَخْلُفُ رِزْقُ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ ذَا الْكَرَمِ
سَيَرْجِعُ جَمَلَهُمْ طَائِفَتًا أُخْرَى الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بَلَدًا

وپېر ايدي اكر يويزه سكه آزاد قلام شوو د ايدي مسكوت دكله
 لا ابراهيم خلوته ايتك لسته كوي دكلمه بسم كوكلكه كيرك اكر
 كير ساهو د ايدي واو كير ساه ايدين كم نوو د خمر رت
 كوكلكه ابراهيم اكنين ايدي ايتك اچون كوي د ايدي د پاسن قير
 ايدي رداو د بسم ابراهيم غو د كوكلكه كير وهر اندن سچنفا
 خور كرا وده كوكله وده كوكله نه و تعالى جبرائله يويزه
 كير پيدار ايش ابراهيم نه حاجت وارسه رعاو د وري جبرائله عليو
 اسكاه تكي و نو سيند بر كز فنا و ن اجدې پوز د وري اچم د ن
 ريشدي امارتو عليو اسكاه جبرائله ايدي يا قنداشم تكي
 تعالى سكا ايدي و قين كرا ابراهيمه ايش وري سندا ابراهيمه
 د ن تندا پرا د ايدي جبرائله ايدي اول تكي خپوچون كم بسم جانم
 ايتك قدر الله در بندن ابراهيمه د ن سكه سكه بلكه بلكه بول
 ايدي د نيا جسا تكي تعالى هيبتندن سول جمله بولي بوقند
 اچم د ايتك ابراهيم كندم سونو كونو او د ليدن ايتك ابراهيم
 نه د كوكلكه واز ايت رعاو ايش ابراهيم ايتك سس خلو بن خلو سس

عاجز

عاجز بن عاجز عاجز عاجز د نه ولسون ايتك دله تكيديت ايدي
 بركسند د لستك كند بركه كوكلكه د بكي اكا ملامه ايتك ايدي
 بسم كوكلكه و لكه د شمعون اكا ملامه د بسم ايتك نه د كير وري
 جبرائله ايتك بوسه د بول طكلكه ايتك يا ابراهيم نفسك د كلكه
 ايدي ايشونك كير غيلاو نغني اول ايدي تكيديت و لكه بول دكل
 ايتك جانكي ايدي جان ايتك قدر د بسم قانين امانتند امانتي
 ايتك د لكه خوي دكل ايتك و لكه كوكلكه ايدي كوكلكه ايتك ياغي
 يا سجي و ندرج كا ايتك كند و ندرج كاين وركه خراب قون
 وركه عيارت سمور قون جبرائله ايتك بركه خراب قون بركه
 حق تعالى خطاب بول كرا او د ابراهيم كوي د ركل و هو كند ركل
 او د بوقطاب ايتك خيران اول ايدي ايدي ايتك بوقطاب بلكه
 بويوسن كوكلكه دكل و كوي د ركل بويوسن كوي د ركل بويوسن
 كوي د ركل تكي تعالى ايدي يا او د كوي د ركل ضرورت كوكلكه
 كرا اول سلو نك د عوسي باطلند باطل اوله كوي د ركل ابراهيمه كوي د ركل
 كرا اول سلو نك بلكه لوكه بويوسن د شمان او د كوي د ركل كوي

خَلَّابٌ كَلْبِيٌّ كَرَّمَ بَادُوسُونِ دَخِي هَدِي بِيكَرْكَ بِيكَرْكَ وَبَرِيكَانِ
 اَلْمُسُونِ اِيْهِمَّ سَلَمَ فُسُونِ بِيكَرْكَ فَرَانِ اِيْجَنَدَ بَادُ قَلْبِ قَلْبِ بَانَا
 كَلْبِيٌّ بَرْدَا وَسَلَامًا عَلَيَّ اِيْهِمَّ اَتَا قِيَامَتِ كَلْبِيَّ اَوْدُ قَرَشُو عِيْنِ
 مُوسَى اِيْكَ بَاوْدُ نَهْ عَزْ غَرَسِيْنِ بِنِ حَبِيَّتْ كَلْبِيَّ يَا قَرِيْبَ وَبَرِيَّ
 قِيَمَتِيْنِ وَبِهْ اَلَّذِيْنَ سَطَابْ كَلَمْ كَرَّمَ اَوْدُ مُوسَى كَوْنِيْدُ كَلْ وَكَلْبِيَّ
 وَادُ بُوَحْلَابِ اِيْشِيْدُ حَبِيَّتْ قَلَمْ اِيْكَ اَلْبِيْ بُوَحْلَابِ بِنِ بِلْدَمْ
 تَلْبِيْ قَلْبِيْ بُوِيْدُ كَرَّمَ بَاوْدُ كَوْنِيْدُ مُوسَى عِلْمِ عِيْنِ بَلْ بَارِ قَلْبِ
 كَوْنِيْدُ مَهْ بَرِيَّ حَبِيَّتْ كَوْنِيْدُ كَرَّمَ نَبِيْ مَسُونِ اَلْبِيْ مَسُونِ طَوَارِ مَسُونِ
 نَوْدَمْدَرْ كَوْنِيْدُ بَرِيَّ حَبِيَّتْ دَرْ قَوْنِيْدُ بَرِيَّ حَبِيَّتْ دَرْ قَوْنِيْدُ بَرِيَّ حَبِيَّتْ
 بِنِ اَلَّذِيْ قَمْ لَطِيْفْ رَسُوْلُ عَلَيَّو اَلْمَلَكْ بُوِيْدُ كَرَّمَ تَلْبِيْ قَلْبِيْ اَلَّذِيْ
 اَلْبِيْ عَالِمِ وَادُ بَرِ اَلْمَلَكْ بَرِيَّ عَالِمِ اَوْدُ كَرَّمَ اَلْمَلَكْ
 تَلْبِيْ هَدِيْ كَرَّمَ كَرَّمَ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ
 تَلْبِيْ اَلْبِيْ هَدِيْ تَلْبِيْ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ
 خَلْبِيْدُ بِنِ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ
 وَكَلْبِيْ قَوْنِ قَمْرْ اَوْحَا قِيْ هُوَ بَرِيْزْ وَكَلْبِيْ وَكَلْبِيْ وَكَلْبِيْ

وَدُورْ دَرِ كَرَّمَ عَالِمِدْ اِيْشِيْدُ اَلْمَلَكْ مُنْشِيْ اَلْبِيْ اَلْمَلَكْ
 وَبَرِ اَلْمَلَكْ بُوَحْلَابِ سِيْدُ عِلْمِيْدُ دَرِ بُوَحْلَابِ دَكَلْدُ رَسُوْلِ حَبِيَّتْ
 اَلْبِيْ نَهْ كَلْبِيْ سِيْزْ تَلْبِيْ عِلْمِيْ قَتِيْبْ عَرِيْشْ وَكَلْبِيْ قَوْنِ قَمْرْ اَوْحَا
 وَكَلْبِيْ وَبَرِ قَوْنِ قَمْرْ وَكَلْبِيْ وَكَلْبِيْ وَكَلْبِيْ وَكَلْبِيْ وَكَلْبِيْ
 بِلْدَمْ اَلَّذِيْ تَلْبِيْ قَلْبِيْ سُوْلُ عِلْمِيْدُ بَرِيَّ حَبِيَّتْ كَوْنِيْدُ سِيْزْ
 عَرِيْشْ وَكَلْبِيْ تَلْبِيْ سِيْزْ قَلْبِيْ اَلَّذِيْ وَبَرِ اَلْمَلَكْ
 اَوْحَا بَرِ اَلْمَلَكْ كَرَّمَ قَلْبِيْ مُوسَى كَوْنِيْدُ كَلْبِيْ قَلْبِ هَدِيْ
 قَوْنِ اَلَّذِيْ بَرِيَّ حَبِيَّتْ بَرِيَّ حَبِيَّتْ اَلْمَلَكْ اَلْمَلَكْ اَلْمَلَكْ
 كَرَّمَ عَالِمِدْ عَرِيْشْ وَادُ مُوسَى كَوْنِيْدُ قَلْبِيْ عَالِمِدْ لَوْحِ وَادُ
 مُوسَى قَوْنِ وَادُ كَرَّمَ قَلْبِيْ عَالِمِدْ وَادُ مُوسَى دَلْ كَرَّمَ كَرَّمَ
 بِلْدَمْدُ وَادُ مُوسَى تَلْبِيْ قَلْبِيْ وَادُ كَرَّمَ اَلْبِيْ وَادُ مُوسَى
 عَرِيْشْ وَادُ كَرَّمَ عَالِمِدْ كَوْنِ وَادُ مُوسَى نَفْسِيْ اَلَّذِيْ اَلَّذِيْ
 نَحْمَدُ رَسُوْلُ اَللّٰهِ نَذِيْرُ وَادُ كَرَّمَ عَالِمِدْ دَلْ وَادُ مُوسَى عِلْمِ
 وَادُ كَرَّمَ عَالِمِدْ طَاوَلْ وَادُ مُوسَى سَمُوْتْ وَادُ اَوْدُ هَامُوْتْ
 تَلْبِيْ كَوْنِيْدُ بُوَحْلَابِ وَبَرِ كَوْنِيْدُ اَلْمَلَكْ اَلْمَلَكْ اَلْمَلَكْ

دأشینه سیدی لچینه ایلیدی واکر باشنده سیدی اباغند
 اولیوی ایاغند سیدی باشنده اولیوی بیس یلداک حکم
 جان هم لچند ده هم دأشینه ده هریاچده هریاچین ده هم
 ایاغده ده هم باشنده ده بیس قات قات نیک ظاهرده ویاطینه
 جان شوبله ملود کر هیچ نیکه تده جاندن کور فوخته آک
 آبا قدن برقل چادر شک جان آبی بلر واکر باشنده برت لیسه
 جان آبی ملیر بیس شوبله نیکه کیکدر کر ایشو عا ملرک ظاهرده
 ویاطینه نیکرک غور شوبله ملود کر غرضدن قرده دکن
 نیکرک ترا دکن پر ویشیت نیکریدن هیچ نیکه کورده کاند
 و نیکه نه حال اولیسه جان آبی بلر عالمک نکر اولیسه نیکرک
 آبی بلر و دنیادن بربر و نیکه حق تعالی آبی بلر نیکر واکر و نیکر
و ما نسفط من و ما قوا لکم الحیفه و حکایت
 برکن سلطان جلال الله جوشندلی ای دشی آون دخی اراق دشی
 قرنی آجی برصخره بر او بایه دزدی اول اوبا قومی سلطانی کورک
 چادر کور سید بر بر تو آجی لچند بر قرحه چیدی سلطانه

دشو

قرشو کای آلیی آلاجه نه قندیدی بریان قرحه آبی واریدی
 بریان امیکه سلطان لچنه کزیدی ایشی با ناکل المکت
 دخی نیکه کلرک و نیکه ایشی نه بی معذرت دوی سلطانه
 خوش کای دخی بر خطه چری کلری سلطان یویریدی کور اول بزم
 ستادت چادرین کترک بیزلک ایشوچه اچینه دوتک حکم
 شیدیه کور بخوای بیغ سلطان اولسون بی ایله قلدیر اول
 اولر ایشی بلر کور ککن سلطان ایشی جوت نیکر کور سلطان
 قبول قلمی بیلد عذاب و عقوبت بیزدی ایشی ای بد حکم
 ریاست کور چیه رام اولد کور دوی آتا اول با و سا ایلر ایشی
 نیکر و نیکر کور صیقل ایشی بیدی قلدیر قرحه کای
 هر کور نیکرک قوریدی و عا عتی هیتن کوریدی عاچر اوت کور
 کوریدی ایشی نیکرک قوریدی معنی قوریدی ده جان و کورک
 قرشو وارید نیکرک نیکرک ایشی نیکرک اول سوزی اول سوزیک کورک
 کوریدی بو سوزی ایشی نیکرک ایشی نیکرک عمل بو سوزیک کورک
 حضرت نیکرک ایشی اوله ایشی نیکرک کورک نیکرک قلدیر حوتک

[illegible]

وَرَمُوهُ خِيَمَةً اِنْهَا غَرَسَتْ كُنُودٌ وَبَيْنَ سِدْرٍ لَوْ سَمِعْتُمْ سَمْعًا
لطيفه چكاي اولو لوقه بزاوه كاردي اكا
تشد چكاي دردي اكن اولو كمي اوي اكسيه هارين بوي
يني بوي قول ائتور ايدي وعادتي شوبله اوي قوللوي
اوقادي ائله اوغريك قول ووردوي بوجاج دوقيله ايند ديكه
اي قول ايشو مال سكا سومايه اولسور قل سقن كرچي بئلك
غاييرن اكا الدغه كيردكلكلي ائمه آك سومايي بكيلىب يوي
كتر سق بئلك اكر كورسين دوي ائله اول قول لوسقن
كند لوي اوج ديو قوردي بويجي شوبله كرچي بويدي
سومايي بكيلى هم ائوي كزدي بويجي سومايي بكيلى
ائوي بئرمدي بويجي دوي سومايي دوي كزدي ائوي بويدي
اول قول كم آد بئله اولب چكوي خاخر كوريب سومايي بويدي
هم لوي كزدي وافي سومايه اوغري دلو شولر اكا بئدي
دخ اول سوي اجنه كسه ايله ايد سومايي ائوي اكا بئشادي
ايدوي بن فارغوم سئك ائله اوت سئك طغوليك سئك

اما اول

اما اول قول كز سومايه لئو دي ائي بوجاج بئنه كزدي
اولو شفاعت قول كزدي كزوي بويجي عيى دئوي واما اول
قول كم نه سومايه و نه ائوي كزدي ائي زئانه قوردي ايق
چق بوي اما اول باشا باشا خلد باو شامي قل لئنه دوقا لئنه
لا اله الا الله محمد رسول الله سومايي وروي
ايندي ائوي قور بن سومايي بوجاج كن غريب لئنه و بويدي ائوي
سومايي بكيلى سقك كزچد سومايي كور سومايي سومايي
دوي طاعت ائوي كزك بوقسه بئلك ائوي سومايي سومايي
هم رسول الله سومايه سئك ائوي سومايي سومايي سومايي
ائوي بئله ائوي سومايه سومايه بئله دوي سومايي اول سومايي
قبول بئرمدي ائوي ائوي ائوي بويجي سومايي سومايي سومايي
سومايي بكيلى دئوي ائوي ائوي طاعت ائوي سومايي سومايي
بويجي سومايي سومايي ائوي طاعت ائوي بويجي سومايي
سومايه ائوي سومايي بويدي طاعت ائوي سومايه اول
ايدوي ائوي سومايي طاعت سومايي سومايي سومايي

بادشاها را با دشمنان خود كه متقابل انجام داده نيور
 بندي انجام خور كه بگويند كه بگويد كه بگويد كه بگويد
 آيه بن سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك
 مقيم بگويد سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك
 قولكم بن سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك
 طامونه بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد
 قل هو تعالي بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد
 كم سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك
 آيه قل هو تعالي بگويد بگويد بگويد بگويد
 محمد رسول الله بگويد بگويد بگويد بگويد
 قل هو تعالي بگويد بگويد بگويد بگويد
 رسول الله بگويد بگويد بگويد بگويد
 بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد
 بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد

اول سوري د دوسه اچون الله رسول عليه السلام دعي آيه
 التي سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك
 وابوصاوه اكر اكر اكر اكر اكر اكر اكر اكر
 سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك سرك
 عليه السلام دعي التي سرك سرك سرك سرك
 قل هو تعالي بگويد بگويد بگويد بگويد
 بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد
 بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد
 بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد
 بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد
 بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد بگويد

ماواودي هيمنه بجه متلنن **حكايت حسن**
بهرنگ بر اوده طبعي نشين نلادي كوده طير اوي خيره
اولي ائنه حسن بصري آيندي اي مريدك درك سول اوده طبعي
همنه وارند شايدكه ايمانكه كله اولك اوكا اهلها عالي بزم سوره همنه
بر آريشي بوله كهن دوي پس حسن مريدك اوده طبعي كليل
قوتن ايجر كورد اوده بنده حسن قوت اول اوده طبعي باش قود
حسن اول عالي كليل حاك وقت خوش اولدي بر ترشم اودي اول
اودك افسر كوي اودوي اوده حمر شينه بالدي زهومي بولدي
حسنك موندن بر قل كند دني حسن اول انسه آيندي اي
سجدين بجه بلدي كرمين شكريه طيرن بر كن اودي اهريلتم
سن پيش نلديكه اودي اهريلن پيش كلك كرت اولسه
كرت كرتي كوئند حيه اولدي كل دما اونو كوي كوئند اول
پيرك كوي اهرشي دي ايله باسلمان اوجي سيز اهرين
ايرينه كودم سوند اونو مسلمان اكرم حسن اهريل
نه كودك ايت اول آيندي بر كود كرمشاده كرميات كنج

نکته

نکته عالي قاضي اولينه و نه ايشل سوز بر دن سويه سندر در
اگر بوسون سيز يا نيت ايله بيسه كود همنه يازق ايشل اوكا
و دي بولدي سيز كرم ديا بر كرم و كرم بولدي بولدي
در سيز كرم و دي بولدي سيز دوي حسن آيندي بولدي
بولدي بولدي بولدي بولدي بولدي بولدي بولدي
اگر ايج اوينده دوي حسن ايله ايله لاله اكر الله محمد رسول الله
پيش نل اهريل كليل بولدي كرم سون سكر حمت قوت
دوي اول فوج اهريل حسن بولدي بولدي بولدي بولدي
بكر حمت فله حسن آيندي شكريه قضايله اكا نلدي بولدي
و زوي آيندي بن حسن و بايند اولده اوده طبعي بولدي
اوده طير اهريل بولدي بولدي اهريل ايمانكه كرم سكر
عالي پيش نل اهريل بولدي بولدي اهريل حمت فله ائنه اول فوج
اودن اوده دندوي آيندي **اشهدان لاله الا الله و**
اشهدان محمد رسول الله اول اوده طبعي و بولدي
حسنه امانت و زوي آيندي اكر و قوت بولدي كرم بولدي

سيز

[illegible][illegible]

تخبرون که در شکل ددی اینی **آشهادان لا اله الا الله**
وآشهادان محمد رسول الله ددی ای قنادر
چون که بی بیلک اینک آواز سن قلیل اول دمه کر کر ای ددی
تکری شالی نیشک یا فکر نیشک یا فکر ددی معاب فرشته تعجب
قلوب الله معقه بات بات اولدی دمه یاقوتک ایندیا یا غنیم
بیون وکلای تا فی فرشته کرها یا ادرک کرها هاد دمه سن سلاک
آبی کز وکر تا فی چا ددی آیه ای فرشته دین ایسلام دین در
دایمه ایست اینک **لا اله الا الله** و **آشهادان محمد رسول الله** ددی
لطیفه حق سبحانه و تعالی قیامت کبریا خطاب ولامعروف فرشته
ایک کن اول کله کر کیم سیه سیه آنک ایله فیه کزک
اول اوده لیسری کزک ایان غول و فیه اوده کیز و کز
بچون دمی اولدن چقمک خاجه فیه آنک ای کرها دین
خاجه کیز و کز سوز و کز بکن اول خاج سین دوق اول سون کز
دانه کین نه این معونل دین دانه کیز و کز ای دمی دایم
یسون سیز بویک یا ناک و لیسره کهری کز و کز ای کین

سیر

سیر و سیر له ایلمه عذاب کورک هورن طایفه سوز کله کین
شمنه مؤمنلر سوخده کله کور کور یی یا شل کور یی یا شل و خیل
کله کور سیز دمی نیا کور سیر آید کز بویک فیه کور کله کله
کوز دیز کور و کور کلاب کله کور **آشهادان لا اله الا الله**
اگر کور کزک یوسیز آید کز اکبر عاتق کز کله کله کزک بیلور
حق تعالی دمی کز بیلور کله کله بیلور بیلور بیلور کزک
بیلور کله کله بیلور کله کله کله کله کله کله کله کله کله
کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
ای دمی که بیلور طاعت کور کور کله کله ای مؤمنلر سین کله
دملور کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله کله
لطیفه حق تعالی کز کز کز کز کز کز کز کز کز کز
ایضا قنایه ایضا قنایه کز کز کز کز کز کز کز کز کز کز
ایضا قنایه کز کز کز کز کز کز کز کز کز کز کز کز
خضرینه آید کز اول مقامه کله کله کله کله کله کله کله
تکری کور کز کز بیلور دمی بیضا کز کز کز کز کز کز کز کز

أَنْبِيَاءُ أَجْمَعُونَ قُلْ لِي بِرُوحِكُمُ

ازاد

معلوم و نور که نماز در دست اول تا بدست پنجمه آید دست
 در دست دکل تا سولیمه پنجمه آید اول سولیمه پنجمه آید دست
 استیقا حین الیم الله آید دست پنجمه آید الله نماز حین
 الیم تا سولیمه پنجمه دست حین الیم فضل علی جمله
 بر پیش این جمله سولیمه پنجمه بر پیش این جمله سولیمه پنجمه
 بر پیش این جمله اول صفت آید جمله آید سولیمه پنجمه آید
 فان اما سولیمه آید هم آید جمله سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 آید دست در دست اولیمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 و فی سولیمه آید سولیمه پنجمه آید دست در دست دکل آید
 جوق سولیمه دکل پنجمه یا دای آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 دکل اول سولیمه آید دست آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 جوق پنجمه دست سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 رواد کل سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید
 اول سولیمه آید دست دکل آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 جوق سولیمه آید سولیمه پنجمه آید دست رواد کل آید سولیمه پنجمه

سول

سولیمه اول سولیمه آید دست رواد آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 سولیمه سولیمه آید سولیمه پنجمه آید دست رواد آید سولیمه پنجمه
 سولیمه دست سولیمه آید دست رواد آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 اول سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 آید دست سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 و سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 به سولیمه دست سولیمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه
 سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه آید سولیمه پنجمه

دَکَمَ اَوْفَدْنِه بِیَر دَکَمُ رَسَه بِرَسْمِه اِلَه کَمَاب اَقَر هَر یَوَه
 اَوْفَدْنِه بِرَسْمِه اَمَک کَرک. وَرَن سَجْدَه شَوَیله دَر مَر وِیَلَه
قَرَسُو اَوَنَره کَر دَخِ تَکِیَر کَرکَره دَخِ سَجْدَه وَاِیَر کَر اَیَد کَر
عَقَد اَمَک رَیَا وَاِیَمَک اَلْمَصِیْبُ نَحِیَات وَسَلَم وِیَر سَلَف
یَوَقَدَه. وَبَر کَوَرَن اَوَسَه سَجْدَه اَیَنَه کِیَمَک هَر سَه زَیَادَه
اَوْفَسَه سَجْدَه قِلَتَن اَوَنَرِی بَارَقَلو اَوَلَه قَلَا یَن قَرَسَه یَارَقَلو
دَکَل. وَلَا یَسْکَرک اَوَلَه کَر سَجْدَه اَیَنَه یَر لَیَس دَخِ اَوْقَه.
بَر کَوَنک دَخِ وَاِیَرِی قَرَنَه یَا بَا شَیْنَه یَه یَوَنَدَه یَه اَیَا عَیَنَه
بَغَلِیَت دَر دِی اَبَد سَت اَللّی یَن وَفَن اَوَل بَا عَیَنَی اَسَنَد سَم
اَللّی قَنَان دَر دِی مَلَف نَحِیَات اَوْفَدِی سَلَم وِیَر سَلَم اَوَل
بَاغ اَلنَیْنَدِی دِیَم اَوَکَلِی یَن دِی اَوَکَلِی دِیَمَک
سَم بَا طَلَد یَوَسَق قَرِیْه اَوَلَه اَبُو حَنِیْفَه قَنَدَه عَمَارِی بَا طَلَد
اِیَکَلِی اَرِی یَوِیَب کَمَار قَلَمَی کَرک اَبُو یَوَسَف اِلَه عَمَد
قَنَدَه قَمَارِی عَمَار دَر. بَر کَوَنک عَزَدِی وَاِیَرِی یَعْنِی بَوَلِی
دَر مَرِی بَا یَیَلِی دَر مَرِی بَا یَرِی کَا یَن دَر مَرِی بَا یَرِی سَوِی

طَمَز دِی شَوَیله کَالَه اَبَد سَت اَللّی کَمَار طَلِی مَکَر جَا تَدَه
 اَوَنَرِی سَلَم دَر دِی وَاِیَه قَمَار دَه چَیَن اَشِی شَیْکَر عَزَدِی
 کَر دِی سَه اَبُو اَوَلِیْه اَبُو حَنِیْفَه قَانَدَه عَمَارِی بَا طَلَد اَبُو یَوَسَف اِلَه
 عَمَد قَنَدَه عَمَارِی دَر سَت. کَلَد اَمِی عَمَارِک وَاِیَب لَه کَلَد
کَر کَلَد کَر قَرَس وَاِیَب نَدَر سَت نَدَر سَجْدَه نَدَر سَجْدَه اِلَه
سَت اِلَه اَبَد سَت قَطْلَن اَیَنَد اِیَرِی وَاِیَب قَلَدِی قَرِیْه اِلَه
قَرِیْه اَوَلَد کَر اَفِی تَنکَرِی تَمَالِی یَرِی اَیَلِی بِلَد یَمَامَر دَر
چَوَک کِیَلَر اَشِی تَدَه دِی بَا نَقَل وَاِیَب اَوَلَد کَر تَمَالِی
یَرِی اَوَلَدِی اَز کِیَلَر اَشِی دِی رَسُو لَدَه اَز کِیَلَر رَسُو لَدَه
اَشِی تَدَه لَدَه طَا نَقَل وَاِیَب وَاِیَب نَدَر وَاِیَب نَدَه یَلَدِی
هَر کَر قَرِیْش تَرک اَبَد سَه تَنکَرِی حَفَرِیْه عَذَاب کَوَرِیْه هَر کَر
وَاِیَب تَرک اَبَد سَه عَذَابِیْه اَکَا قَرِیْه دَر اَز اَشِی رَسَه قَمَار
چَوَقَدَه عَمَارِک وَاِیَب اَرِی یَرِی قَانِیَه اَوْفَق اَللّی بَر سَوَر مَدَد
قَرَن قَانِیَه قَوَسَم اَوْجَمِی کَر کَمَنَدَه قَرَن اَوْفَق دَر مَرِی تَنَسِیَب
بَلَدِی بَشِی اَز کَا یَن قَمَام اَللّی دَد یَعْنِی دَر مَرِی عَمَام کَر کَلَد

موت.

[illegible]

كَمَا كَرَّمَكُمُ اللَّهُ بِأَنْ يَكُونَ لَكُمْ
 بَيْتٌ مَعَكُمْ كَمَا كَرَّمَكُمُ اللَّهُ بِأَنْ
 يَكُونَ لَكُمْ بَيْتٌ مَعَكُمْ كَمَا كَرَّمَكُمُ
 اللَّهُ بِأَنْ يَكُونَ لَكُمْ بَيْتٌ مَعَكُمْ
 كَمَا كَرَّمَكُمُ اللَّهُ بِأَنْ يَكُونَ لَكُمْ
 بَيْتٌ مَعَكُمْ كَمَا كَرَّمَكُمُ اللَّهُ بِأَنْ
 يَكُونَ لَكُمْ بَيْتٌ مَعَكُمْ كَمَا كَرَّمَكُمُ
 اللَّهُ بِأَنْ يَكُونَ لَكُمْ بَيْتٌ مَعَكُمْ
 كَمَا كَرَّمَكُمُ اللَّهُ بِأَنْ يَكُونَ لَكُمْ
 بَيْتٌ مَعَكُمْ كَمَا كَرَّمَكُمُ اللَّهُ بِأَنْ
 يَكُونَ لَكُمْ بَيْتٌ مَعَكُمْ كَمَا كَرَّمَكُمُ
 اللَّهُ بِأَنْ يَكُونَ لَكُمْ بَيْتٌ مَعَكُمْ

عَمَّ

مَحْكَمَةً لَكُمْ فَمَا تَكْفُرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ
 وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تُكْفِرُونَ

يَوْمَ

لَمَّا عَاثَ اِيْسَى دِيْلَارْ اَنَّهُ خَلِيْمَتَه **لَطِيْفَه** حَقَّ سَجْدَه
 وَتَمَالِي عَنَائِيَتِ بُولَه قَلْدَرَنْ مَالِ اِيْسَى قَلْبِي اَكْرَامَتَه اِيْكُرْسَنْ
 بِنَرْ قَلْمِيْنَ قَلْ لَوْ كَيْ وَارِسَه جَلِيْمَتَه بِنَرْ سَكَا وَرَكْم
 مَالِدِي دَر وِيشَلْمَتَه وِيَرْ قَوَابْ وِيَرْمِ اَكْر وَبِرْمِيْكَ دَرْدَقْ
 يِرْدَه سَبِي كُوْل قَلْدَرَسَه اَمِيْنْدَكْلَرِي تَجَانْ اَوَّلِيْدِي اِلْدِي
 دِي عَنَائِيَتِ كَرْمِيْشُدْدَر قَلْدَرَسَه كَرْمِيْنَ اَمَكْلِ مَالِ دِي
 اَنَّهُ كَلْدَو قَلْدَرَنْ مَالِ اِيْسَى قَلْبِي بَكْر دِي بَر قَوَابْ اِيْجُونْ
 اَوَّلِ سَابِي اَوْدِيْجْ وِرْمَتَه اَبْ اَنَّهُ يِرْمَه بِيْشَر بَلْ وِيَرْ سِي اَوَّلْ
 اَمِيْجِ مَالِ حُوْدَه سَسْتَه دَر يُوْرِيْكَ جَانِ اَنَّهُ لَطْفَلَرَه فُوْدِي
 اَوِيْشُونْ **لَطِيْفَه** حَقَّ تَمَالِي حِيَابْ قَلْبِي مَوِيْمَتَه اَمِيْنْدَايِ مَوِيْنْ
 دَنِيَا كَلْدَوِيْنْ بَرْمَه هَمَا دَر سَكَا عَرِيْشَه قَلْبِي بِنْ فَضْلِيْلَه كَرِيْمَه
 رَحْمَتِيْلَه كَلْدَرَنْ سَكَا يَتِيْر وَتَكْلِيْعَه يِرْمَه سَنَكْ مَعْنَا عَرِيْشَه
 قَلْدَرَنْ اَمْرَ اِيْ تَرْكْ قَلْبِي بِيْ قَوْلْ قَلْمِيْ بِنْ سَكَلْم سَنْ بِنْم
دَقِيْقَه حَقَّ تَمَالِي اَمِيْنْدَايِ يُوْر دَر مَعْرُكْشِيْ بَكْرِيْ اَلْوَنْ
 بَرْتَجُوْبْ دَر كَرْمِ اَدَمِيْكَ قَلْمِيْ طُوْنْ جَقْدَر بَالِيْ طُوْنْ سَكْر

مَدَنِي

بِنْدَه عَمِيْرَتِ قَلْدَرَوَه نَكْتِيْ قَسِيْطَه اَنَّهُ بَرِيْجِيْ اَكْمَرَوَنْ كَرْمِيْ
 نَاقِيْضْ اَوَّلْ شَوْكَه بَكْرِيْ كَرْمِيْ بَر كُوْنِيْكَ اَلِيْ كَوْنْ لَو سَمُوْ قِيْ وَاوِيْ
 اَلِيْ كَرِيْمَتَه اَنْدَو سَوِيْدِيْ اَلِيْ وِيَرْ كَرِيْمَتَه جَقْدَرِيْ اَوَّلْ عَاشِقْ اَلِيْ
 نَاقِيْضْ كُوْرِيْجْ بَكْرِيْ بِيْشَر بِنْ اَلِيْ يُوْر دَر مَعْرُكْشِيْ مَعْنَا كَوْنْ دِي مَوِيْنْ
 اَنَّهُ عَاشِقْ اَلِيْ دِي قَلْمِيْ طُوْنْ كَرْمِيْ تَمَالِي عَاشِقْ لَرَانْ طُوْنْ
 جَقْدَرِيْ بَالِيْ طُوْنْ كَرْمِيْ مَوِيْمَتَه اَلِيْ كَرْمِيْ طُوْنْ كَرْمِيْ بِنْدِيْ
 عَمِيْرَتِ قَلْمِيْ اَوَّلْ اَلِيْ يُوْر دَر مَعْرُكْشِيْ مَوِيْمَتَه مَعْنَا فِيْ اَمِيْنْدَايِ
 اَنَّهُ كُوْر دَر جَقْدَر مَوِيْنْ اَلِيْ نَاقِيْضْ كَوْنْ دِي نَاقِيْضْ كُوْرِيْجْ بَكْرِيْ
 بَكْرِيْجْ اَوَّلْ طُوْنْ جَقْدَرِيْ قَلْمِيْ طُوْنْ كَرْمِيْ دِيُوْر طَقْسَا
 يَتِيْر دَر مَعْرُكْشِيْ يَتِيْر دَر اَكْر اَكْر وِيَرْمِ يُوْفَه مَسْ
 بَرِيْمَه مَوِيْنْ دَر اَوَّلْ نَاقِيْضْ كُوْرِيْجْ اَمِيْنْدَايِ اَلِيْ سَنْ بَر كُوْرِيْ
 جَقْدَر كَلْمَه بَر حَبْ اَنَّهُ بَر دِيْ يُوْر طَقْسَا بِيْشَر بَر كَرْمِيْ اَوَّلْ
 حَيَاةَ قَلْمِيْ جَلْمَتِيْ اَلِيْ بَر كَرْمِيْ اَلِيْ بَر كَرْمِيْ اَلِيْ بَر كَرْمِيْ اَلِيْ
 نَبِيْ كَرْمِيْ اَلِيْ بَر كَرْمِيْ اَلِيْ بَر كَرْمِيْ اَلِيْ بَر كَرْمِيْ اَلِيْ
سَنَ عَامَرِ اَلْمَعْمُومِ وَلَا يَجِدُوْنْ فِيْ مَنَاصِرِهِمْ حَاجَةً مَحَا اَوَّلَا

لصفت

استادی

در آنکه جهان را
تجارتی اثری لای
مکه و شمس
لی سعد و عبد
ی لای لای لای

سَنَمَ قَلْبُكَ اَنْتَ اَوَّلُ اَمَامِي قَلْبُكَ يَرْكَبُ دُكْ لَا فَرَقَ بَيْنَهُ دُكْ اَوَّلُ اَرَانِيَه
وَأَزْمَلُ بَسْ نُوْحٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِرُفْعِي بَرْنَه كَرْدِي حَوْشَاي نُوْح
دَعْوَتَه وَبِرْدِي نُوْحٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَوَّلُ خَلَايِي دِيَنَه دَعْوَتِ اَكْبَرِي
بِيْجَه كَرْدَ قَوْمِ اَللّٰهِ اِسْمَه دَعْوَتِ اَكْبَرِي كَفَرِي اَتَايِي
نُوْحٌ قَتِي لِجَنَدِي نُوْحٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَلِي كَرْدِي دَعَا اَكْبَرِي اَتَايِي
اَمِي بِيْجَه كَرْدِي بَلَوِي دِيَنَه دَعْوَتِ قَلْبُكَ بِنْدَرَكِ كَمَلَدَنَه سَنَكِرِي
اَتَايِي اَمِي سَنَكِ عَزَاكَ عَقْدَتِكَ حَقِيْقَه سَنَدَه سَنَ هَلَاكَ
وَبِرْ هَرَكِي بِيْكَ اَلِدَلُو دَلَلَه بُوْخَه سَنِي سُوْبَه عَرَقِ اَلِدَلُو
اَمِي اَوَّلُ قَوْمِنْدَه قَرِي اَلَه بَلَوِي هَلَاكَ قُلْ جَبْرَائِلُ كَلَمِي اَلَه
يَا نُوْحٌ وَاَزْ اَوَّلُ اَمَامِي كَسْ بَرَكَتِي يَا بَكْرَتِي اَمِي تَكْرِي تَقَالِي
دَعَايِي قَبُولِ قَلْبِي كَاوَرِ بَرُوْنِيَه اَبَرِي مَهَلَتِ بَعْدَه نُوْحٌ
عَلَيْهِ السَّلَامُ اَتَايِي اَمَامِ مَنَه بُولِيْنِ جَبْرَائِلُ اَتَايِي تَكْرِي تَقَالِي بُوْرَدِي
قَرِي بَلَوِي اَمَامِ اَتَايِي وَاَزْ اَوَّلُ اَمَامِي بِيْكَ دَعْوَتِ بَرْنَه بِيْشِ اَمَامِ
اَلَه نُوْحٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَوَّلُ اَرَانِيَه كَلَمِي كُوْرُوْ اَوَّلُ اَرَانِيَه هَلُوْ اَمَامِ
اَوَّلِيْنِ نُوْحٌ اَتَايِي يَا جَبْرَائِلُ بُوْ اَرَانِيَه هِيْجَ اَمَامِ بُوْغِدِي بِيْجَا اَمَامِ

قَدَمِ

قَدَمِ شَيْخِي جَبْرَائِلُ اَتَايِي بُوْ اَمَامِ شَيْخِي اَمَامِ شَيْخِي اَمَامِ شَيْخِي
سَنَكِرْدَه سَنَ اَمِي مَكَلَكِ حَوْشَايِي بَلَوِي مَكَلَكِ
بِيْكَ كَلَمِ كَرْدِي اَلِي اَوَّلُ اَمَامِ سَنَكِ اَمَامِ شَيْخِي اَمَامِ شَيْخِي
مُوْنِ دِيْ عَرِيَاَتِ مَحْمُودِيَنَه بُوْ اَبَه حَتَّاجِ اَوَّلِيْ وَفِيْ حَوْشَايِي
حَقَابِ قَلْبِ رَحْمَتِ قَرِيْنَمَانَه كَرْمَا اَمَامِ قُوْبِ اَلَدَكِ
وَوَانِيَه قُوْبِيْ اَزْ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ
بَلَوِي مُوْنِيْ اَتَايِي اَمِي بُوْ اَبَه قُوْبِيْ حَوْشَايِي اَمَامِ اَمَامِ
وَصَدَقَكِرْ قُوْبِيْ دُرُوْ دِيَنَه اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ
اَلَه سَنَكِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ
بَلَوِي بُوْ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ
لطيفه رسول الله صلى الله عليه وآله جَبْرَائِلُ
اَتَايِي بَرَحْمَاتِ مَنَه كَرْدَه كَرْمِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ
رَسُولِ اَلَه صَلَوَاتُ عَلَيْهِ وَسَلَامُ اَتَايِي اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ
جَبْرَائِلُ اَتَايِي كُوْ كَلَمِي تَقَرُّجِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ
اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ اَمَامِ

اَوْتَمَّانِ اِسْتَدْبِ اِيْتَدِي اِي قُلْمِ دُنْيَا شَهْرِيَانِ يَارَازْكَ اَهْلَانِ
 بَكَا اَرْسَتَانِ مَكْتُورُكَ قُلْ اَيْلَهْ تَرِيَتَه كَرْمَه كَر اَوْلَسْتُكَ
 تَحْرِيَتُكَ يَوْغَه نَكْزِي تَعَالِي اَيْلَهْ اِي قُلْمِ نَه كُتْرُكَ قَوْلْ
 اَيْلَهْ سِيْقَلُوصَا فِي كُيُولُكَ تَرْمَه نَكْزِي تَعَالِي نَكْمَه بُوِيَرْدِي
يَوْمَ لَا يَنْفَعُ سُلْ وَلَا يَنْصُرُ اِلَّا مَنْ اَلَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ تَعَالِي تَعَالِي
 كُنِي كَفْهَه كَسْمِيَه اَلْوَرُ كُشِي وَدَجِي تَالِ جَوَقْلِي اَتِي قُلْمِ
 وَ اَوْغَلْ قُرْ وَ جَعِيمِ اَتِي قُلْمِ دَكُلْ اَلْمَكْ اَلْ بَرَصَا فِي كُوتْلِ دُنْيَا
 مَوْنِيَدُ كُتْبِ طَاوُمُ لَا تَحْبِيْدَه وَ اِيْتَه اَتِي اَوْلِ بُولُورْ سِي
 حَقْ تَعَالِي اَيْلَهْ اِي قُلْمِ كُوتْلُ اَتِي مَا فِي قُلْمِ بَكَا اَسْتَدْلُكَ
 بِنَدِي اَجْمَا قُلْمِي سَكَا اَسْتَدْلَه **لَطِيْفَه يَا اَلَهْ** كُنْ اَلَهْ
 تَنَكْزِي تَعَالِي خَلَابْ قُلْمِ قُشْتَه اَيْلَهْ اِي قُشْتَه لَه وَ اَرَفْ جَعِيمِ
 اَوْلُكَ كُشْتَه كُشْتَه اَتِي اَتِي كُجُوبْ لُزْكَ رِيْقَه كُشْتَه
 جَبْرَا اِلْ عَلِيَه اَلْمَقَامِ بِيْمُنْ اَتِي قُشْتَه اَلَهْ وَ يَكَا اِلْ بِيْمُنْ اَتِي قُشْتَه اَلَهْ
 وَ عَزَا اِلْ بِيْمُنْ اَتِي قُشْتَه اَلَهْ وَ يَمُودَانِ بِيْمُنْ اَتِي قُشْتَه اَلَهْ وَ يَمُودَانِ
 غِلَا اَلَهْ وَ اَلَا اَلَهْ هَرِي سِيْنُكَ اَنْدَه بَرُوْرْدَنِ قُلْمِ اِي اِي لُيُولُورْ اَلَهْ

رسولك

66
 رسولك تَرْمِي اَرْسَه مَجْدُ جَبْرَا اِلْ اَلْ اَلَهْ كَالَهْ اَيْلَهْ اَتِي اَتِي
 قِيَا تَكُنْشِي وَ يَارَازْكَ اَمِيْدِي يَا عَزَا تَكَا اِي يَانِي لُزْكَ اَتِي
 يَا اَوْلِ لُزْكَ كُزْكَ اَتِي جَرَا اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي
يَا اَحْمَدُ يَا قَاسِمُ يَا طَاهِرُ يَا طَيْبُ وَ **مُصْطَفِي**
 قَبْرِي اَتِي يَارَهْ رَسُولُ حَقَرْتِ مَكِّي اَلَهْ عَلِيَهْ وَ لَمْ دُرُوكْ سِي
 اَجْدَه اَوْلُورْ نَبَا اَتِي تَحَا سِي قُتُورْ اَوْلُورْ اَلَهْ قُزِي سَلَكَه
 رُيُودَانِ اَرُوكْ اَلَهْ بِيْمُنْ اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي
 اَيْلَهْ يَارِضْوَانِ خَلَهْ قِيْعُوبِي دَكَلَهْ بَكَا وَ يَارَازْكَ اَتِي جَبْرَا اِلْ
 شِدْكَ اَتِي قُلْمِ قُزْكَ مِيرَا اَسْتَدْبِي بُوْقَه تَرَا وَ
 قُشْتَه اَتِي بُوْقَه زَا اَتِي اَتِي بُوْقَه طَاوُمُ اَتِي بُوْقَه اَتِي
 خَبَرْ وَ يَرَا اَتِي سُوْرْدَنِ وَ دُنْشُوْرْ جَبْرَا اِلْ عَلِيَهْ اَلْمَقَامِ جَبْرَا اِلْ
 قُشْتَه اَتِي سُولُكَ قُشْتَه اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي
 رَحْمَتُ اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي
 جَبْرَا اِلْ اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي
 كُتْلَهْ اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي اَتِي

يَرْزُقُ الْبَدِيَّ قَتَا لِي عَدِيَّتِ الْبَدِيَّ جَبَلِي لِي يُوَدِّي زِلَافِي
جَبِيْمُهُ يَبْنِي اَوْغَلْ فَرَسُو كَسْنِ بَحْلُهُ اَرْفُو ظَنِيْمِي اَسْتَرْوَكْنِ
مَرْسُو كَبْلُهُ لَطُو كَسْنِ اَرْوَكْنِ مَرْوَكْنِ اَسْتَرْوَكْنِ كَسْرُو كَبْ
اَوْغَلْنِي وَنِي كَ اَسْتَرْوَكْنِ حَقِيْقُو كَرْنِ اَلَمْ دَكْنِ بَرَا كَسْنِ بَرِيْ
بُوَسْلَدِي كَبْ يَمَانَرْ يَادُو مَبْرُو كَبْ كَسْنِ خَلِيْلِي اَرْوِي سَن
بَحْلِيْنِ بُوَلِيْسْ مَرْوِيْ خَانِي بَرِيْ سَدْنِ دِيْعْ اَوْجُ كَبْ مَرْوَكْنِ
سَكْنِ اَوْوَسْنِ سَنَ اَسْتَرْوَكْنِ اَوْغَلْ فَرَسُو كَسْنِ بَحْلُهُ اَوْوَكْنِ
اَوْوَسْنِ جَبَلِي لِي اَرْوِي بُوَكَلِي اَبِيْهُ بُوَجُ كَبْ اَصَاغْ دِيْئِيْ
يُوَسْنِ خَرِيْصِيْ اَوْوَسُو رَسُو كَبْ نِيَا كَبْ جَانِيْ بَا مَلْدِيْ اَبِيْهُ
اَبِيْ يَكْرُسْكَ دِيَا دَ اَللهُ بَنَ اَحْرَتْ عَايِيْزْ تَمَكْنِيْ قُوْ
مُوَلْدَ خَرْتَا لِي اَبِيْ اَبِيْ اَصَاغْ سُوْدْ اَوْوَسُو رَسُو كَبْ
عَزِيْزْ اَوْغَلْ لُكْ جَانِيْ يَمِيْتَلْ دَرَكْ اَرْوَا كَسْنِ اَبِيْ لِي
دُوَسْتْ اَرْوُوَلْدَ مَحْنِ عِيَابْ دُوَكْ اَوْوَعْ عَجَبْ تَمَا نَدِيْهِ
سُوْلْ قَا مَوْجَلْ حِيْجَ اَوْلَهْ رَسُوْلْ عَلَيْ السَّلَامْ اَبِيْ اَبِيْ نَكْرُوْلْدَ
بُوِيْ وَبَرْ دُرُوْنِ سَنَكْ عَرْنُكْ عَا كَبْ حَقِيْقُو كَبْ

برکوز

كَرُونَن نَجَه بَلَا وَارِسَه بَنِم جَانَه وَرَرَشَك اَكَمَرَن دَلَم
 لَعَلَم اَخَرَه قَه بَرَاوَج عَامِيكَل مَانَن بَنِم شَقَا عَمَه
 كَوَنَرَو بَكَدَجِي كَد وَجَامَر مَنُوسِي اَوِيچُو مَنَلَرَك اَمِيذَلِي
 اَزَلَو حَوَقَالِي مَلَك لَوَت خِلَاب فِلَدَكِر اَبَرَمِيك جَانَن
 حَيِيَم وَرِي شَتَن اَل مَلَك لَوَت بَرَعَزَلِي صَوَرَنَك مِلَتَان
 اَرَعِي سَمِيذ قُو شَتَن اَجِدُو كَرِي سَمِيذَك دِيوار لَرِي بَرِي
 رَسُو لَه اَدَلَه سَلَام وَرَقِي اَبَتَلِي ياقَدَلِي نَه كَرِي مَن اَبَتَلِي
 يَار مَلَك اَللَه جَانَن اَشِيَه مَوَكَل قُو شَتَه بَنُون سَنِي رِيَارَت
 قُلَمَنَه وَاعْلَمَكَلَك دِرَك اَسْتَنَك جَانَن اَلَمَقَه كَلَمَه رَسُو
 عَلَيَه اَلَسَلَام اَبَتَلِي اَلَمَانِج لَحَكَلَه كَمُشَنَك نَه دَعَوِي وَارَانَك
 حَكَمَن مَعْنَه شَكَمِي تَعَالِي نَكُر بَرَارِسَه اَبِي قَل اَنَلَر
 رَسُو عَلَيَه اَلَسَلَام اَبَتَلِي يَاعَلِي تَبَر وَار اَبَرَمِي مَكْتَبَدَر اَلَمَل
 اَنَاسِيَه اَوَقَرِيب كَتَر بُونِي بِيكُون اَسُون اَسَلَسُون
 عَلِي رَحْمَتَه دَرِي اَقَلُو مَكْتَبِيَه وَارِي اَوَرِي اَبَرَمِي
 قُرْآن اَوَرَقَلِي رَحْمَتَه عَنَه اَبَدَه ياقَامَر بَارَمِي دَرَكَل سَنِي

اَنَك

اَنَك اَوَقَر اَوَعْلَمَقَدَر بَرَكَن دَن اَعْلَشَن اَبَتَلِي رَحْمَت
 بُونَقَتَن رَسُو اَبَرَمِي اَسْتَدَلِي بُوغَدِي تَكُر اَبَرَمِي
 سُوچ اَشَلَدِي اَوَلَامِي بَرَم جَلَرَك جَانِي اَبَرَمِيك حَوَب
 خَلَفَنَه فَرِي اَوَلَسُون اَبَرَمِي عَلِي رَحْمَتَه اَنَلِي اَنَاسِيَه
 نَه كَتَر دِي اَبَتَلِي اَبَرَمِيك بُون اَبَرَمِي اَبَرَمِي كَتَر
 كَلَمَه اَسِي جَوَر نَكَلِي فِلَدِي اَبَدِي مَجْدِي اَبَدَه اَبَتَلِي
 جَرَفِي بَلَرَسَن كَر اَنَك اَنَك اَنَك سَسَز دِي دَكَل رَقَا اَكَلَمَل
 اَبَرَمِي كَتَر دِي بَرَن اَبَرَمِي كَلِيچَك بَرَكِي فَرِي يَانَن
 اَبَرَمِيك اَبَرَمِيك اَبَرَمِيك اَبَرَمِيك اَبَرَمِيك اَبَرَمِيك اَبَرَمِيك
 دَرِي دَمِي دَشَدِي اَبَتَلِي سُو سَمِيذَك اَبَتَلِي اَبَتَلِي اَبَتَلِي
 يَا اَخِيَرَت خَانُو نَه اَوَلَدَكُن اَبَتَلِي جِيح بَلَمَنَن كُو كَلَمَه
 وَجَامَر تَا شَتَلِي كَر اَبَدِي فَرِي اَبَرَمِي سَمِيذ كَلَدِي
 بَرِي اَنَا رَكَمِي اَبَرَمِي اَبَرَمِي جَوَن كَر اَبَرَمِي اَبَرَمِي اَبَرَمِي
 كَر دِي بَلَكِي مَتَر دِي دَرَجَلَرِي دَرَجَلَرِي جَاهِر وَانَاسِيَه
 وَار دِي اَبَدَه ياقَا تَا اَبَرَمِي قَرَب نَه هَرَبَدَه كَر لَوَرَمَه سَاغَت

جبرائيل رسول عليه السلام اني اتيك من ربك
 قدامي شول وكم شولك اوغلا تملك لملا قلده اسير قدامي
 اوغلا سز فور ابراهيم قوردي اغلو رسوله يا يثدي سيندي
 رسول ابد يا اوغل تندي حليمه طيع اول بس انا اوغلا
 اغلو اسلشيدك يوكوك وقرين وارساق ومامو
 وعلامه وخورك اغلشيدك حليمه حليمه ملك الموت ياغله
 دشودك ايتدك جانلرم اناك جانسه قوري اولسون قنيرك
 جان كرسه آل آي تو عز دلي ابد بن سملت ويرجي لغز
 عوش اوجي دكلون بن برصيف قلون سرجين اكر بظا
 بيز وكن دشم بكا قني عذاب اولر ابراهيم رسول حضرت
 صلي الله عليه وسلم وزنه ياندي عز دلي ايتدك جانلرم
 بشلوي ابراهيم اياغن ودردي بواياغن سردي دني الغوي
 دردي ناري ناري اكلدي رسول حضرت عليه السلام ابد
هذا جزاء من الى المخلوق ابد
 جزاسي اول كرسك كرسك خلقه وخلقك سيلي اولد ابراهيم

اخن

اكن بوكايي رسول تجدي ابد يا يا دكي عاصيه قضا
 قلسين اكن بوكايم مدد قلعيل ابد اوغلا معصوم
 سون جان اجور كوروك دعاك مستجاب در دكل انتي
 اول كانت لجن اوغلي دلي بس ابراهيم جان خلقته
 كادي النجوي درليو درليو اكلن اكلن ابد ابراهيم اناك
 انتنه رحمت قل بسو النور دري حليمه رحمت قل اول
 معصومك دعاسين مستجاب قلدري دعاسين مستجاب اولدك
 نيا في اولدك كوجق قالي عز دلي خطاب قلدري كرس ايتدي
 ابراهيم جان ورسول كرس دلي بيرنه كادي عز دلي ابراهيم
 دري ابراهيم بوسوي ايتدك بركي كرس دري ابد
انا لله وانا اليه راجعون هذا سكن
المنعم ومن قاتل حال العاصي معصومك
 بويله ورسولك قاصيلك جان نجه ودين انا رسول ابراهيم
 كرس اوليله بوي تمان قلدري دفن اكلدي ساعقه
 سنجين وكيير كلدك ابراهيم اوج سوال صور دلا ايتدي

يا معروف صابر بركتيد، کو صبر له انس دندی معنی رنج بلا لای
 آلی انس بر خطه اولر و آدن راحت نیجه ایشتر سه
 اول بلا ی شویله ایشتر و صبر بر کشتی در بلا یله انس دندی
 رنجی نفس چور دندر راحت ایشتر دور الا ایشتر عشقه
 اول حجت ایشتر دتو کتکسه کتکسه معروف ایله ایشتر
 کور و محنتدن مژده سیر و چور صبور دندر ایشتر اول اوی سن
 صبور اولر موافقت ایشتر اولر دکل آد کله صفتدسه
 کور دندر الا صبور لغه صبر و جگر ملافتنه در صبور لوری
 شوقله سورن کور بکری آتش قلعه معروف ایله ایشتر
 ایشتر صابر دندر صبور دندر ایشتر یا معروف بلا ی
 و صبر شوقله سورن کور ایشتر اوی اول بلا ی کتک
 و صبر ایشتر بر دندر بلا ی کتک و صبر یا معروف لای
 بر ایشتر آرد و دینه جه جه کور بکری شوقله
 کتک صبر ایله معنی لغت سگ و بکری سیر بر بکری
 یا معروف بر دندی معنی سن یا معروف معروف ایله اول بلا ی

ایچمزدی

ایچمزدی یا ایشتر سیر القدر و دردی معنی ایشتر
 اولر حوقاکی ایشتر یا معروف صبر و کتک و کتک ایشتر
 قور دندر حقا قور کتک کتک کتک کتک و کتک دندی
 ای بر صبر وجه قور بکری دندر اولر صبور ایله ایشتر
 رنجی راحت کور و دردی چور حوقا اولر حوقا ایشتر
 اول صبور دندر کتک لای دندی ایشتر ایشتر ایشتر
 بولکیده ایشتر حقا کتک کتک کتک کتک کتک کتک
رحمة الله علیه بر کتک ایشتر یا معروف علی
السلام دندن کتک دندی ایله یا ایشتر ایشتر
 سیر القدر و دردی کتک کتک و کتک کتک کتک
 کتک ایشتر یا ایشتر سن کتک کتک کتک کتک
 کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک
 کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک
 کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک
 کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک
 کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک کتک

دَرُ شَرِّهِ قَوْلُهُ لَهْ كَرَّمَ بَهْرُ دَجِي اَهْلُ شَرِّهِ وَدَرِمْ وَشَمَرُ دَلْدِي
قَوْلُهُمْ اَجْ قَلْدِي بَنَلَرُكْ اَجَلِيْنَهْ اَجَلِيْنَهْ بِيَاَرْ زَمِيْلَرُكْ
بِيَاَرْ حَقَرِيْنَهْ وَارْ دَمُ مَسْرِي الْقَرْمِيْ لَهْ اَرْعَمُ تَكْلَمُ كَرْمَا جِهْ
اَنْ وَيُوْدِي وَتَا جِهْ قَاَنْ وَدَرِيْجَهْ دَرِيْ بِيْكَ رُوْزِيْ قَلْدِي
قَوْلُهُ لَهْ كَرْدَهْ **الْحَيْفَهْ** بَا يَزِيْدُ سَلَامِي رَحْمَهْ اَللّٰهُ عَلَيْهِ
بِرْصَوْمَهْ شَرِيْكَ عِيَادَتِ قَلْدِي اَكْبَهْ دَشْدِي بِيْلَدِي اَبُوْلَهْ
تَا جِهْ قَلْدِي اَيْلَهْ يَا اَيُوْبُ رَسُوْلُ اَوَّلِيْنِ اَكْبَلِيْنِ اَلْدَرْ شَلِيْ
وَيَزِيْدُ بِيْ بَلَدِ دَنْ اَكْبَلِيْنِ خَالِيَهْ بِنَمُ قَرْشَمَهْ قَوْلَا يَنْكَلُ
بَا يَزِيْدُ تَجْدِيَهْ وَلَدِيْ اَيُوْدِي دُشِيْنَهْ كَوْنَهْ كَرْمُ بَرْمُوْعَتِ
رَوَاَنْ اَحَاَرْ اَنْوَشِيْكَ نِيْمِيْنِ اَحَاَرْ نَحَاَرْ دُشَمِيْنِ اَمِيْنَهْ
بِرْشَمَهْ اَرْنَهْ بُوْلُوْ بَرِيْكَ اَعْنَهْ بَكْلُوْ بَرَاَرْ اَوْشِيْنِ
قَرْشَمَهْ تَا جِهْ شَرِيْكَ بُوْ دَرْمُ سَلْدُ قَرْشَمِيْ وَلِيْكَ قَلْدِي
تَكْلَمِيْ خَاَصِيْ اَيُوْبُ سَايَرْ بَا يَزِيْدُ اَيْلَهْ اَوَّلُوْ وَارْمَهْ بِنِ سَلَمُ
وَيَزِيْدُ اَوَّلِ بَقَا سَلَمُ وَيَزِيْدُ اَيْلَهْ بَا يَزِيْدُ اَوَّلِ حَضَرِيْ
بِرْ حَضَرِيْ كَرْمَهْ سَتِيْهْ اَعْتِمَاْدِيْ اَلْمَنْزِلَهْ اَوَّلِ حَالِ بَكْلَهْ

حق الله

حق الله ذكره قل اول حضرته طاعتك كما بعثه الا انك فقلته
عن ابيه دايسته اذنك ايق كندوده دايتمو بير قومه
كندو خالنه نظر قلنه كونه دمر ديا كندن مالدنه اوغلدن
وقودن بي دن اولمشون هنج كيتجق بيرم قلمش صبر دن ارق
ايدم ايشو صبور دمي كي اهر بركه دد بيماله شكري ارسنه
باغه بول ارجي دد بولش ايشاين كمر اول طيبتدن برون
اولاين اول حضرته سيعنت جرد وارين بولكلمه صبر طاهر
هب سزده هنج ايلده اول حضرته وارنده بگا ايدني يا ايوب
كلمسين ايتنه هنج لاجيم قللق مقامينه هنج اولدغم ايجوت
بخت لاجيم بوجون ساريته ائندو كندون بون ويز دد
بر اندرك ائدر بيرم ببايزيد ايقس اجه نعه ودي اسي كني
ايتي كنيك ايدر بمر رسولم محمد دوشنم ايو صايرد بمني
ايوي دد دكي اول ببايزيد ايق بوقلدي كوقلديت جرتدي
چون تكايتي اكو درلوسين بيان قلده معلوم اولدي ركني بجهي قلد
كرك و الله اهل بالصواب **بسم الله الرحمن الرحيم**

بُوكَنَّا بَكَ دُرُودِي فِيمَ شَوْل حَبِث لَقَطُ بَلَدِي
وَصَوْرُ شَهْرِ مَقَانِ مَعْلُومِ اَوَكَمِ حَمَلِ بَتَنِكَ عَرِي
 اَيُّ اَمْتَلَرُ عَمِيرَتَه بَاغِيو اَكُنْ اَزْدَرَاكْ خَقْ قَالِي بُو
 اَمْتَه بَرْدَر لُوطَاغْتَه بِيَرَسَه نَوَابِدِي اَز اَوَايِدِي بِنْدَر
 حَمَلِ اَوَرْدَر اِي عِنَايَتِ قُلْدِي دُرْدُو طَاغْتَه بُو يَرْدَمِ
 قِيَا مَتِ كَلِيك دَمَلَه بِر نَوَابِ اِيوَن طَاغَلِكِي نَوَابِ رُفُو
 قَلَه جَمَلَه اَمْتَلَر حَاوَرِكِي اَوَل قَوَاجِد قَوَابِرِ اَنْدَن حَسَار
 قَوَابِرِ اَنْدَر مَكْدَن رَكُون وَصَدَقَه قَوَابِرِ اَنْدَن اَوْرَج قَوَابِرِ
 اَنْدَر مَكْدَن حَاوَرِ قَوَابِرِ كَتَر لَه جَمَلَه اَمْتَلَر حَمَلَر قَلَا كَر
 اَيْدَر اِي بَا دُشَاهَلِك بَا دُشَاهِي اِيوَن اَزْمَر اَخْنَك بَقَعِي
 تَبَلَه بُو قَا مَوطَاغْتِي بِيحِي قُلْدَر حَوَالِي اِيك اِي اَمْتَلَر
 اَكْر بُلْدِي سِرْدَر اَلِيو اِيحَاغَه اَلْدَسَم بِنْدَرِي سِيك اَفْرَاغَم
 سِرْك بَر كُزْدَن بِنْدَر مَقَابِرِي سِيك قَلْدَم بِيَرِيوَه اَنْدَر
 بَر كُزْدَن اَوَر اَيْدَر طَاغَلُو وَجْه كُزْمَر نَه دُولَاكَلَر
 كَم اَنْدَر بَحْرَك بُو قَلَه بِنْدَه قُلُو رِيك بِنْدَرَاكَا اِيوَن

پس منته

۷۲
 پَر حَقْ قَالِي اَلْعَامُ اِحْسَانِ قَلَه **حَمَلِ مَبْنِيَه شَنْك كِي قَالَم**
 دُرُودِي قَلَه كَم بَر شَهْرِي بِيَر بُو يَرْدَن كَوَكَبِي بِيحِي كُونَد
 اَوَل اَمْتَلَر دِي **حَمَلِ مَبْنِيَه** مَقَامِن شُو يَلَه كُورَه لَه لَهِيَه
 حَوَالِي مَوْرَج كِيحِي رَسُوْل حَضَرَتَه سَلَّ اَلله عَلَيْهِ وَسَلَّم
 اَيْدِي اِي حَبِيْبِم بِن شَنْك اَمْتَلَر عِنَايَتِ قُلْدَم قَلَم بِنْدَر
 اَبَر اَمْتَلَر دَن مَكْدَن كُزْدَم بِنْدَرِك عَمُر كُزْدَن قَلَم دُو بُلْدِي
 قَلَم قَلَم جَمَلَه اَمْتَلَر سَلْمَا اِي رِضْوَانِ اِيَه بِنْدَه وَرَقَم دَقْم
 كُنْدَرَك سَلْمَا اِي جَمْعَه دُر بِنْدَر وَرَقَم وَجَمَلَه مَر سَلْمَا
 دَعَا جِي نُوْح دُر بِنْدَه وَرَقَم بِنْدَر بُو يَرْدَن **وَبَر وَجَل بِيحِي**
مُؤْمِنَا وَ اَلْيَوْمِيَا ت وَ اَبَر هَم قَا مَو بَر سَلْمَا اِي اَوَسِي دُر
 اِي بِنْدَه اَنَا وَرْدَم بِنْدَر بُو يَرْدَن **بَلَه اَمْتَلَر مَو سَحَاكَم**
اَللّهُمَّ قَا مَو اَدِيْلَرَكِي وَ قَرَشْتَه لَرَك سَلْمَا اِي سَبِيحِي سِي
 بِنْدَه شَقَاغْتِي قُلُو رِدْمَر بَر بُو يَرْدَن **عَلِي اِي مَقَابِرِ رِيك**
مَقَامَا عَمُودَا وَ لَسُو رِي بَعِيك رِيك قَرَشِي وَ قَا مَو عَمُودَا
 سَلْمَا اِي سَنْك حَا نُو نَكَمَه اِي بِنْدَه اَنَا وَرَقَم بِنْدَر بُو يَرْدَن

فَمَنْ لَمْ يَدْرِكْكُمْ فَبَلِّغُوا مَعَهُ الْخَبْرَ وَكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ وَظَعُوا لِي فِيهِ ثِقْلَ خَلْقٍ
 أَتَمَّ بِكُمْ فَأَتُوا بِهَذَا الْفَرَسِ الْأَمْرَ الْأَوَّلَ الَّذِي نَزَّلْنَاهُ فِي هَذِهِ السُّورَةِ لِيُتَّبَعَ وَيُذَكَّرَ
 بِتِلْكَ الْأَمْثَلِ الَّتِي نَقُلُوهَا وَيُتَذَكَّرَ بِهَا وَلَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزَّ فِي ثَمَرِهِ
 وَبِهِ رُؤُوسٌ مِنْكُمْ بَرِّئُوا مِنْكُمْ وَبَرِّئُوا مِنْكُمْ وَبَرِّئُوا مِنْكُمْ وَبَرِّئُوا مِنْكُمْ وَبَرِّئُوا مِنْكُمْ
 سَنُؤْتِيكَ الْوَدَّ وَالْعِزَّ وَتَرْضَى أَنْ يَضَعُوا عَلَىكَ الْحَقَّ وَالْكَافَّةَ
 رَسُولُ اللَّهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَسُولُ الْجَمَاعَةِ كَرُودُنَا كَلَّ
 كَتَبْتُ فِي قُبُورِهِمْ كَرِيمًا سَاحِيًا بِرُؤُوسِهِمْ كَرِيمًا كَرِيمًا
 أُولَئِكَ يَنْفُسُ بُوَدِّيَا جَدِّ بَلَّ بَارَ شَمْرُ مَنَانٍ وَارْدِي
 بِرُجُلِي الْقَوْدَارِ وَكَلْبُورِ إِيَّيْ وَكَلْبُورِ إِيَّيْ وَكَلْبُورِ إِيَّيْ وَكَلْبُورِ إِيَّيْ
 وَنُورِي سُوْدُنَ وَبَالِدَ وَخَمْرُودَ وَخَمْرُودَ وَخَمْرُودَ وَخَمْرُودَ
 نُورِي قَبِيلَةَ آيَ وَكَلْبُورِ خَمْرُودَ وَكَلْبُورِ خَمْرُودَ وَكَلْبُورِ خَمْرُودَ
 آيِيَّيْ إِيَّيْ وَكَلْبُورِ خَمْرُودَ وَكَلْبُورِ خَمْرُودَ وَكَلْبُورِ خَمْرُودَ
 إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ
 بَارَ عَدِيَّيْ رَمَانِ آيَ أَوْجَ وَتَمَلَّوْا بِرُؤُوسِهِمْ رَمَانِ رَمَانِ
 تَلْبُورِ وَكَلْبُورِ وَكَلْبُورِ وَكَلْبُورِ وَكَلْبُورِ وَكَلْبُورِ وَكَلْبُورِ

بُولُوفِيَّةَ أَلَمْ تَرَ رَسُولَ مَعْلُومَاتٍ دُنَيْكَ فَرُوسَ أَجْمَاعٍ قُرْدِي
 بَرُودُ سُوْدُنَ أَلَمْ تَرَ سَكَمَ وَارَزَكُنْ بِجَمْعٍ كَرِيمٍ قُرْدِي
 جَرَابُ سُوْدُنَ وَارَزَكُنْ كُنْدُنَ دُرْدِي قُرْدِي بِبَاسَمِ
 كُنْدُ خَمْرُودِ كُنْدُ خَمْرُودِ كُنْدُ خَمْرُودِ كُنْدُ خَمْرُودِ
 بَرْدِي يَأْتِلُ وَفَرْدِي بَرْدِي أَوْنُ دُرْتِ وَفَرْدِي بَرْدِي أَوْنُ
 أَجْمَاعٍ سَاحِيًا يَأْتِلُ وَفَرْدِي بَرْدِي أَوْنُ دُرْتِ وَفَرْدِي بَرْدِي
 وَفَرْدِي نَهْ دُنَيْيَا وَفَرْدِي أَوْنُ أَجْمَاعٍ بَرْدِي أَوْنُ دُنَيْيَا
 آيِيَّيْ بَارَ عَدِيَّيْ إِيَّيْ بَارَ عَدِيَّيْ إِيَّيْ بَارَ عَدِيَّيْ
 بَرْدِيَّيْ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ
 خَمْرُودِ دُرْمَورِ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ
 بَرْدِيَّيْ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ
 قَبِيلَةَ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ
 سَاعَتِ خَمْرُودِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ كُنْدُورِ
 سَنَكُ سَنِي سَوْدُنَ دُرْمَورِ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ
 آيِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ إِيَّيْ بَرْدِيَّيْ

عَجَلًا لِحُجُورِ سَلَمَةٍ اِجَاعَةً حِينَ وَرَدَ حَقَّ تَعَالَى اِيْتِي اَكْر
 اِجَاعَةً اَلَّذِي سَكَ اِجَاعَةً فَرَدَمَ سَبِي حَتَّى اِجَاعَةً بَعْدَ
 اِيْتِي كَاكُمُ جَا لَمَّا اِيْتِي. **بَا اَحْمَدُ** نَسِي دَعْوِي قَلْبِي
 كَرَمِي وَبَلَدُكَ عَاشِقِي وَنَدْوِي اِيْتِي مَرَاتِي طَاعَةً بُوَدُكَ
 اَلَا اِيْتِي كُرْ اِيْتِي بِنَ دَمِ سَنَتِكَ جَمَاعَةً بَعْدَ كُرْ لَن طَاعِي
 لَدُنِّي دَسَةً حَقًّا كَرَمًا سَرُونِ اِيْتِي عَرُوفَةً قَلْبُورُكَ جَوْنِ دُنْيَا
 طَاعَةً بَقِي اِيْتِي بَعْدَ غَلَّةٍ قَوْدُقِ اِنْظُرْ اِلَى اِلْجَلِ اسْتِجَابِ لَمُورِ
 بَسْ سَوَالِ دَكُلِ اَوَّلِ سَوَالِ كَرَمِ اِنْفَرِ اَمْرُو اَوَّلِيَّةٍ اَكْر بَقِي اِيْتِي
 اَوَّلِي **حكايت** دَا لَمُونِ مَعْرِي نَحْوَهُ اَللَّهُ عَلَيْهِ بَرَكَاتُ
 بَرِيَّةٍ كَلَمَةً دَمَ بَا لَكُرْ اَكْرَةً. بَرِيَّةٍ اِحْمَدَ بَرِيَّةٍ اَوَّلِيَّةٍ
 كَرَمِ اَلَّذِي حَسَنِي قَسَمَةً قَوْدُقِ حَوْبَلِي هَبْجَ مَسْمُومَةٍ دَرِيغِي كَلْجَلِ
 سَلَمَةٍ وَرَدَمَ اِيْتِي بَا جَارِيَةٍ **كَلْ بَكَا مَشغُولِ دَن**
كَلِي بَكَا مَذْلُولِ نَعْنِي بَسْ جَانِمَ سَكَا عَاشِقِ مَشغُولِ
 اَوَّلِي اِيْتِي بَسْ جَانِمَ سَكَا دِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي
 عَاشِقِ اَوَّلِي اِيْتِي حَسَنًا عَاشِقًا لَطِيفًا لَوْ كَا اَوَّلِي اِيْتِي

بَدَنَهُ لَكُلِّكَ لَكُلِّكَ لَوْرُكَ اَوْشِ بُوَدُكَ قَرِينًا كَلْ اَرَدَمِي اَكْر
 اَلَّذِي حَوْبَلِي لَوْرُكَ لَكُلِّكَ بَسْ كَلِي بَعْدَ اَلَّذِي اَوْشِ كَلْدِي بَقِي
 دَنَمَ بَعْدَ كَلَمَةٍ بُوَدُكَ دُنْ كَلْ بَعْدَ عَوْرَتِ لَوْرُكَ اَوَّلِي اِيْتِي
 اَوَّلِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي
 اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي
 كَا لَمَّا اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي
 كَرَمِي اَلَّذِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي اِيْتِي
 اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي
 قَلْبُورُكَ اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي
 مَكْرَمَةٍ كَلَمَةٍ كَلَمَةٍ رَحْمَتِ قَلْبُورُكَ كَلَمَةٍ حَسَنِي قَلْبُورُكَ
 اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي
 اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي
 كَلَمَةٍ عَاشِقِ سَكَا قَرِينًا كَلَمَةٍ بَقِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي
 مَقْصُودِ مَسْمُومَةٍ بَكَا اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي
 دَعْوِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي اَوَّلِي

هَكَذَا تَرَى حَقَّهِ الدِّعْوَةِ إِذَا تَأَكَّلُوا مِنْهُ كَلَامَهُمْ رَسُوْلُكُمْ
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَلَّى دُعَاؤَكُمْ خَلْفَكُمْ خَلْفَكُمْ خَلْفَكُمْ خَلْفَكُمْ
يُكْرِمُ سَاعَ كَرْزِكُمْ لِحْمَاءِ بَقِيَّةِ وَصُولِ كَرْزِكُمْ لِحْمَاءِ طَائِفَةٍ
أُولَى بَلَاءَةٍ فَلْيَعْلَمُوا بِرُفْعِ بَرَكَاتِهِ كَوْشِكُكُمْ يَكْتُمُكُمْ لِكَيْلِكُمْ
وَيَعْلَمُ كَذِبَ وَحُورِ رَحْمَتِي أَرْتَهُ وَطَائِفَةٍ بَعْدَكُمْ بِرُفْعِ
بَرَكَاتِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْوُكُلُ الْمُؤَيَّدُ بِرُفْعِ بَرَكَاتِهِ وَفَتَنَ بِرُفْعِ
قَلَمِ مُؤَيَّدٍ سَلَّمَ قَلَمَ تَائِلٍ كَرِيمٍ رَحْمَتُهُ يَتَوَلَّى
تَعْسِيقَهُ كَلَمَهُ رَسُوْلُ الْإِسْلَامِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
كَلِمَةً طَائِفَةٍ كَوْنِي مُتَعَدِّدٌ جَوَابَ وَنَدَائِكُمْ تَكْرِي تَعَالَى
وَلَيْلَةَ آيَةِ الْيَوْمِ وَنَدَائِكُمْ وَنَدَائِكُمْ وَنَدَائِكُمْ وَنَدَائِكُمْ
بُرْصَتُ سَوِي بَرَكَاتِهِ خَوْسُ كَرْزِكُمْ أَرْتَهُ كَرْزِكُمْ طَائِفَةٍ
أُولَى بَرَكَاتِهِ دَلِيلُهُ إِي بَرَكَاتِهِ لِحْمَاءِ بَقِيَّةِ
بَلَدِي بَرَكَاتِهِ بَرَكَاتِهِ خَوْسُ كَرْزِكُمْ بَلَدِي كَلِمَةً بَلَدِي
طَائِفَةٍ قَلَمَ هَكَذَا سَيَرْكُ طَائِفَةٍ هَبَّتْ بِهَا يَدُ الْمُؤَيَّدِ أُولَئِكَ
بَرَكَاتِهِ بَلَدِي آمِينَ جَمُودُ دُعَاؤِ بَرَكَاتِهِ أُولَئِكَ كَوْشِكُكُمْ

تَكْرِي

تَكْرِي تَعَالَى كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً
أُولَئِكَ كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً
تَكْرِي بَرَكَاتِهِ كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً
صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَلَّى دُعَاؤَكُمْ خَلْفَكُمْ خَلْفَكُمْ
دُعَاؤُكُمْ خَلْفَكُمْ خَلْفَكُمْ خَلْفَكُمْ خَلْفَكُمْ خَلْفَكُمْ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْوُكُلُ الْمُؤَيَّدُ بِرُفْعِ بَرَكَاتِهِ وَفَتَنَ بِرُفْعِ
قَلَمِ مُؤَيَّدٍ سَلَّمَ قَلَمَ تَائِلٍ كَرِيمٍ رَحْمَتُهُ يَتَوَلَّى
تَعْسِيقَهُ كَلَمَهُ رَسُوْلُ الْإِسْلَامِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
كَلِمَةً طَائِفَةٍ كَوْنِي مُتَعَدِّدٌ جَوَابَ وَنَدَائِكُمْ تَكْرِي تَعَالَى
وَلَيْلَةَ آيَةِ الْيَوْمِ وَنَدَائِكُمْ وَنَدَائِكُمْ وَنَدَائِكُمْ وَنَدَائِكُمْ
بُرْصَتُ سَوِي بَرَكَاتِهِ خَوْسُ كَرْزِكُمْ أَرْتَهُ كَرْزِكُمْ طَائِفَةٍ
أُولَى بَرَكَاتِهِ دَلِيلُهُ إِي بَرَكَاتِهِ لِحْمَاءِ بَقِيَّةِ
بَلَدِي بَرَكَاتِهِ بَرَكَاتِهِ خَوْسُ كَرْزِكُمْ بَلَدِي كَلِمَةً بَلَدِي
طَائِفَةٍ قَلَمَ هَكَذَا سَيَرْكُ طَائِفَةٍ هَبَّتْ بِهَا يَدُ الْمُؤَيَّدِ أُولَئِكَ
بَرَكَاتِهِ بَلَدِي آمِينَ جَمُودُ دُعَاؤِ بَرَكَاتِهِ أُولَئِكَ كَوْشِكُكُمْ

بَلَدِي بَرَكَاتِهِ كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً
قَلَمَ بَلَدِي هَكَذَا كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً
سَيَرْكُ كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً كَلِمَةً
لِحْمَاءِ بَقِيَّةِ وَصُولِ كَرْزِكُمْ لِحْمَاءِ طَائِفَةٍ
أُولَى بَلَاءَةٍ فَلْيَعْلَمُوا بِرُفْعِ بَرَكَاتِهِ كَوْشِكُكُمْ يَكْتُمُكُمْ لِكَيْلِكُمْ
وَيَعْلَمُ كَذِبَ وَحُورِ رَحْمَتِي أَرْتَهُ وَطَائِفَةٍ بَعْدَكُمْ بِرُفْعِ
بَرَكَاتِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْوُكُلُ الْمُؤَيَّدُ بِرُفْعِ بَرَكَاتِهِ وَفَتَنَ بِرُفْعِ
قَلَمِ مُؤَيَّدٍ سَلَّمَ قَلَمَ تَائِلٍ كَرِيمٍ رَحْمَتُهُ يَتَوَلَّى

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ نُوَدِّعُكَ طَالُوْحِيْنَ اَوَّلًا اَيَّامًا تَزِيْجُ اِيَّامِيْنَ يَوْمِيْهٖ
 بِيْ يَوْمِيْهٖ ذٰلِكَ **طَلْحَةَ** **فَتَحْ مَمْلُوكِيْ رَحْمَةً اَللّٰهُ عَلَيْهِ**
 اَتَكْبِرُ بِرَبِّكَهٖ تَكْبَرِيْ وَتُسَلِّمُ اَوْدَانِيْ اَيَّامِيْ اَوْرَثْتَهُ اَرِشْدَهُ
 اَللّٰهُ تَكْلَمُكَ بِكَ اَتَيْنِيْكَ بِاَفْعَ مَوْجِلِيْ **فَتَحْ لَكَ اَبُو الْفَرَّانِ**
وَعَلَّيْتُ عَلَيْهِ اَبُو الْبَرَّانِ اَتَمَّنِيْ بِاَفْعَ مَوْجِلِيْ قِيَّسَ سَعَا
 اَجَلَهُ وَطَالُوْحَهُ اَسْعَى بِعَلَّةٍ مِنْ اَيَّامِهِ اَمِنْ عَمَلُهُ لَمْ عَمَلْ
 بِيْ سَلَكَ حَضَرَ سَعَا فَوَلَّوْا لِيْهٖ اَيَّامِيْكَ بِاَفْعَ مَوْجِلِيْ اَوْرَجَ تَبَلَّ
 كَمَا اَوْرَجَ سَمْعًا اَوْدَانَهُ تَرَاوِيْ اَفْعَ طَلْحَةَ اَلَا اَوْرَجَ سَمْعًا اَبُو
 اَبْرَكَهٖ فَلَيْسَ اَلَا اَوْرَجَ شَيْطَانُ يَدِيْ يَمِيْنَهُ اَلَا اَوْرَجَ اَفْعَ اَبْرَكَهٖ
 بَلَّ اِيْلَ قَوْنُوْمِيْهٖ كَدَّرْتِيْهٖ اَلَا اَوْرَجَ قِيَّاسَ اَيَّامِيْ سَمْعَهُ
 قَوْنُوْمِيْهٖ اَلَا اَوْرَجَ سَمْعَهُ لَيْزَرُ وَفَرِيْنَدُ وَفَرِيْنَدُ اَلَا اَوْرَجَ
رَسُوْلُ فَرِيْنَدُ اَللّٰهُ عَلَيْهِ وَ اَتَيْنِيْكَ بِرَبِّكَهٖ اَلَا اَسْلَمَ
 اَوْرَثْتَهُ وَفَرَاةً اَوْدَانَهُ قَدَّرْتَهُ كَوْنُوْمُهُ حَالًا كَدَّرْتِيْ
 سَمْعَهُ كَدَّرْتِيْ وَنَ حَلَّةً كَدَّرْتِيْ عَصَابَتِيْهٖ وَرِيْنَدُ كَدَّرْتِيْ
 سَمْعًا اَسْلَمَ سَمْعَهُ بِأَسْ كَدَّرْتِيْ بِأَسْ اَجْعُ بِأَسْ اَيَّامُ اَلَا

بکری صرو سین طراچی بوینه له شمس اکره کوی کسکه و کلس
 و شمس واکسکه آله نه قیلر واکر هور شول حاله سیندک
 باش قلدرسه آله بر قیف ویدر اچی ملور با لهور اول دمی
 اچمک قیاس فرقی اچدن کسه قیلر آله جه سیند
 یازمیش **هَذَا فَرَسٌ بَالٍ لِّكَ بِلِ الْفَارِیْ اِلَى الْقَبْلِ الْمَوْجِدِ الْقَادِرِ**
شَیْءٌ هَذَا لَا تَجْعَلْ وَلَا تَقْرَبْ شَرَّ لَا تَقْصِرْ وَلَا تَقْصِرْ
 بو قیف خفه در عالم کوی یازدن جوهره مکریدن کرچک مؤمن
 قولید بو قیف لیدر کندن مکره آفرق نه اخلر کونه و نه
 سوسر لوق نه یالغ قیلر کونه بن بو قیف لری جملری آله
 اچرا اول سیکلین کمر یا لیمق فور قون طبعی قریب بچان قیلر
 کسره بریکت کلا کینده اونور طوی وار تاشنده نوون
 تاجی وار بو قیلری کز دکن فرستلده آله یا فلان بیجون
 ویرسد کز بکره قاهر آله بر قیلر یا قوندن قیف دتار ملو
 شدا با طعه آله ویدر ارج ای دینک اچی کله اوریج دینب
 قتی سوسر دتک تکرری فور قیلدن بیجش خلل اول کینه کینه

برنج

بر نور تاج تاشنده ایدی بر بواغه بنه دی کندی آله دشمنی بر طعه
 وکلا جری اچاق یوسنه یغین وایج و صوان یمش حور که
 قرشو کای ساجدر سیدی رسول علیه السلام آله اول تکرری
 حقیقون کریم نعم آتاک ندرت آله در ایماق بوسیدلر
 صردی بن آله بنه بقیه آله اول کیدی صدوکر دمی بقا ورون
 ویدی آله بن آله اچی شول یکت کر سرگردان لیدر قیلر
 ملا و نه دکر دی عجب آله حق لقا آلی آتیدی با حیم اول یکت آله
 کیشک اوریجه کره دینک بنر عشمه ویدی بن اول اوریج اچا
 آدم سوزلرک ویدر یلم سین اچدن آله یله یلدش عقیامت کونیه
 سوله سد ایلدی شیدی اوز کله کور دتک ایشکا آت اوریج و نه
 بیل اول سولدر ویدی **لَطِيفٌ حَلِیْمٌ سَوِیْلُهُ لَکِبُهُ مَدَامُ الْقَوِیْ لِي وَ اَنَا**
اَحَبُّ إِلَیْهِ بنی نه طاعت کر مؤمن آفری فلا دکن کندی شقی
 اچدن ادر الا اوریج بعه جملین بن ویر سرون کا **وَبَرِّ الْقَدَرِ**
 ربه الله عهد خبر ویدر آله رمنانک اوجی کجری تکرری دشمن کونیه
 بن سله ویدی اول بقا سله ویدی بن آله اچی دکل طاعی

بن در
برنج

مَدْرُومُ الْبَيْكَلِ كَرِيْمُ اللهِ اَبِي اَوْجِ يَسْتَنْدُ حَسَنُودُ الْبَيْكَلِ
 رَضَا لِي اَكْثَرُ مِنْ قُلُ لَوْحِ اللهِ اَبِي اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ شَلُوْكَ
 عَمْرُوْنَ وَتَمَّ اَبَيْكَلِ كَنْدَلْ اَبْدَرُ اَبِي اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ
 مَلْعُوْنِي اِيْمَانُ رَا اَلْهَكَلِ وَشَتْمَلْ اَبْدَرُ اَبِي اَوْجِ عَدْرُ
 بِيْرُ مَلْعُوْنِي اِيْمَانُ رَا شَفَاعَتُكَ مَعْرُومُ فُلْعَلِ وَلَجَا خَلْدُ اَبِي
 وَخَوِيْرُ اَبْدَرُ لَقِيْنَا اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ مَلْعُوْنِي اَبْدَرُ
 وَطَامُوْرَا يَلْدِي اَبِي لَقِيْنَا اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ مَلْعُوْنِي بِيْرُ
 وَيَرْكَلِ وَطَامُوْ اَوْجِي اَبِي اَبِي اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ مَلْعُوْنِي
 بِيْرُ اَللّهُ مَقَامُ اَبِي مَوْسُوْنِ يَلُوْنِ وَجِيَانُ وَغَدْرُ اَبِي وَطَرُوْبُ
 قَطْرَانُ اَبِي وَطَلِيْنُ اَوْ اَبِي وَطَلَامُوْنِ دَقِيْمُ سُوْنِ تَنْبَلُ
 اَوْ مَوْسُوْلُ اَبِي وَدُنْيَا دِي طَاغُ وَدَاشُ وَفُوْمُ قِيْرَا اَبِي اَبِي
 اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ مَلْعُوْنِ رَحِيْمُ فُلْعَلِ رَسُوْلُ حَقِيْرَتِ مَلِكِ اَبِي
 عَلَيْهِ وَسَلَمُ اَبِي اَوَّلُ تَكْشِيْرِي حَقِيْقُوْرُ كَرِيْمُ نَعْمُ اَللّهُ قَدْرُ
 اَبِي اَبِي اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ دِيْنْدَلُ جَمِيْعُ تَا كَلَامُوْدُ
 كَنْدُوْرُ لَرُ اَوْجِ حَقِيْقَةُ وَيَشِيْرُ وَشَتْمُ اَكَا طَامُوْرَا اَبْدَرُ

سَلَامُ

مَشِيْلُ حَقِيْقَةُ رَكْعُ وَصَدَقِي وَغَايِي مَيُوْدُ كَلِ اَللّهُ اَبْدَرُ قُلُوبُ وَكَلِيْعَةُ
 قَرَا كَلُوْ يَدُوْ لَقِيْعَةُ وَتَنْدُوْجِي بِيْرَا كَلَمْتُ اَوْجِ رَسُوْلُ
 عَلَيْهِ السَّلَامُ اَبِي اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ لَرْدَنُ بِيْرُ تَارِيْبُ
 شَفَاعَتُكَ مَعْرُومُ اَوَّلُ رَسُوْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَبِي اَبِي قَلِيْبُ
 سُوْمُوْشُ اَوَّلُ اَبِي اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ سُوْمُوْرُ اَوَّلُ
 اَوَّلُ سُوْدُوْ اَبِي اَبِي اَبِي اَبِي اَبِي اَبِي اَبِي اَبِي اَبِي اَبِي
 تَوِيْدُ تَوِيْدِي بُوِيْدُ اَسْنَادُ لَرِي يَلُوْ اَبِي وَطَرُوْبُ وَطَرُوْبُ
 بُوِيْدُ تَوِيْدِي بُوِيْدُ اَسْنَادُ لَرِي يَلُوْ اَبِي وَطَرُوْبُ وَطَرُوْبُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بُوِيْدُ تَوِيْدِي بُوِيْدُ اَسْنَادُ لَرِي يَلُوْ اَبِي وَطَرُوْبُ وَطَرُوْبُ
 اَللّهُ مَقَامُ اَبِي مَوْسُوْنِ يَلُوْنِ وَجِيَانُ وَغَدْرُ اَبِي وَطَرُوْبُ
 قَطْرَانُ اَبِي وَطَلِيْنُ اَوْ اَبِي وَطَلَامُوْنِ دَقِيْمُ سُوْنِ تَنْبَلُ
 اَوْ مَوْسُوْلُ اَبِي وَدُنْيَا دِي طَاغُ وَدَاشُ وَفُوْمُ قِيْرَا اَبِي اَبِي
 اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ مَلْعُوْنِ رَحِيْمُ فُلْعَلِ رَسُوْلُ حَقِيْرَتِ مَلِكِ اَبِي
 عَلَيْهِ وَسَلَمُ اَبِي اَوَّلُ تَكْشِيْرِي حَقِيْقُوْرُ كَرِيْمُ نَعْمُ اَللّهُ قَدْرُ
 اَبِي اَبِي اَوْجِ عَدْرُ سُرُ بِيْرُ دِيْنْدَلُ جَمِيْعُ تَا كَلَامُوْدُ
 كَنْدُوْرُ لَرُ اَوْجِ حَقِيْقَةُ وَيَشِيْرُ وَشَتْمُ اَكَا طَامُوْرَا اَبْدَرُ

بودرچ واز بقدن بر اوله کیم سکنک کابل نیمی کم بر بیلشد
 آنک کیم اولونکری حتمی نه بولده وجود کلدی مرتبه ایشی
 هر کیم آنه وازرسه اول کابل دن بر فور کیمیکه الحیه الی
 حجت اوله کیمیکه آتاسل ابریه لقلیل کیمیکه بیا د
 ایلیمک حق تعالی ایشی باحلیل نه ایلدک ایشی ایمی سکنک ایشی
 او بیدم تنگری تعالی ایشی بن دخی اول اوی قول قلده وقلدک
 عادت اولد کیم باورسا دهک ساری جوسینه یورتلر کلسولر
 بتر اوم بوسینه اگر بولر بی کورس کرسه بر بیلدی اومه
 و نه دیکاری وایسه دلسولر کرسه آبا اوله دفر کلسولر
 دیو ابریه علی له لک عرافت طاعتی جفدی دخی قیریب
 جاعری ایشی باکنه چراف **فصل** تنگری یا پیش نماز
 اهلی وقران اهلی ورمضان تراویح اهلی ویا جمعه کیمیکه اهلی
 حوتی آوار بی ازلح عالمینه بی قات لولک مؤمنلر نه ایشی
 بند ایشی نه بپرسین ای بزم کیمیکه ایشی ایشی تنگری
 ایچون او بیدم صلا در کاک چلا بکز قونقلیه نه دنگر کلسولر

اشاء

ایشی مؤمن کیم آنه وازرسه ابریه دحوتن بر نه کلسولر هم
 تنگری قونقلیه کیمیکه نه وکی وازرسه بر نه کله اوچ کلسولر
 اوله کیمیکه ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 مؤمنی ج ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 عیقه بر ج کیمیکه مؤمن ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 یازن فرشته قیامت کینه ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 اول کلسولر تنگری ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 دیشی کلسولر کلسولر ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 اول کلسولر کلسولر ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
فصل دنگری طاعتی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 بر نه ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 بولک بولک ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 صحنی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 ایاغنه باش فور تا بیکل ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی
 صحنیک بر قاندرجه بجه ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی ایشی

أَوْجِهَ دَسُوزَ وَآجِي وَتَهْت سَرَادِي شُول بَرَقَاجُ كُنْ عَرِيْلَقُ
 وَرَحْت قُورَمَك بَرَكَايَنده شُول سَرِيَنده اِرُشْدِي كَر عَطَارَ آي
 حَرِيَنده كَلَايَدَن اِجَنده فِير بَاوْشَا هَلَر وَتَالَلَر وَدُرُوشَلَر وَخَلَر
 آي بُوَزَنده هَجَرَلَر اَوَّل بَاوْشَا عَمَلَر بَاوْشَا هِي عِيَاث قَلْبِي مَوْتِلَرِي
 كُنْدَم دِلَكِنده قُورَمَك اِكُن رُغِيَتَم رُغِيَتَم اَوِي بَرَقَاجُ كُن
 تَكْرِي عَشِيَقَه اَوْن وَتَا مَازُنْ قَلْبِ جَوَارِيَنده اَجَلُو قَلْبِيَنده
 اَلْدَن كَلَه اَكْر كَلَه بَرِيَنده طَوَافِي اَلْبَرِيَنده تَكْرِيَنده جُول كَر آي
 قُورَل اِدَه اَكْر بَرَاي كَر مَنَعْمَن لَاق رَحِيَتَن كَدِيَه رَه كُورَمَه
 دَحْت وَعِيَاث كَلَايَدَن نِيَه كَر اَلْدَن صَلَر اِرِيَم اِيَه اَوْغَلَد
 هَم قُورَمَعْمَد رَسُول عَلِيَه السَّلَام اِيَك مَلِكْتُم اَوْغَلَدِيَه هَم اَتَمَدِيَه
 تَحَايَلَر اِيَك بُوَه بُولَا شَمَز دَر هَم قُورَلَا شَمَز دَر حَق لَعَالِي اِيَك
 بَمَدِيَه يَار دَن بُون هَم هِيَكَلَه صَنُون اَلَا ن بُون اَلْزِيَنده اِرِيَقَان
 لَمَا تَقَلُو وَرْدِيَنده اَوَّل بَنَم بَرُكْ طَا تَقَلُو وَرْدِي عَشِيَقَه حَايَلَر
 تَكْ اِيَك بَنَم اَوِي بَرِيَنده تَا شَقَا نَه لَبِيَك دِرْدَل اِجَاي بَلَر تَكْ
 تَقَامِيَه قُورَلَا تَكْ تَكْ شَقِيَتِيَه اِس رُغِيَت مَوْتِيَه جَوَايَنده دَر

كُودَكَ بِرَأْوَانِكُلُو كَرْمَكِر دِلَسَه سَكِرِي دُوسِي اِيُون قَان
 وَلَه نَدَان كِيَشِيك قُوسِيَه عَانِيَر اُولَك اَمَن فَرَسَدُور كَان اِيُون اُولَك
 كَم سِيَن اِيَه قِيَا نَابُوت قَلْعِي هَوَا جَعْدِي كُورَمَز اُولَك
 بَقْدَاو مَعْدِيَت بُوَا حَوَال سَمْعُور اُولَك خَوَا جَعْدِي بُولَكِي قُورِي
 اُولَك سَوَسَه اَغَار اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك
اَلْحَاكِيَت اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك
 لَمَانِيَت يَار كَن كُورُون اِي قُرَشَه طَو يَاشِل مَوَن كُورُون يَرِي
 يَرِي اُولَك يَار عِبْدَالله هِيَج بِلَسِيَن قَاج بَلَك اَمَه حِيَه كَلِي اُولَك
 يَرِي اُولَك يَار عِبْدَالله بِلَسِيَن اُولَك قَامَا لَت بُولَك اَمَه كَلِي
 اُولَك اُولَك كِيَشِيك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك
 كُورَمَز يَرِيَن مِش كُورَمَز يَاشِل اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك
 كَم رَحْمَت كُورُون دَدَكَا اَمَلَكَن رَه مَحْمُود كُورَمَز اُولَك اُولَك
 مَوَلَاي اُولَك اُولَك يَرِي حُود بِن اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك
 اُولَك مَز دَلِيَه وَارَم زَارِي قَلَم كُورِي اُولَك اُولَك اُولَك
 اُولَك اُولَك قُرَشَه كُورُون عِبْدَالله اُولَك اُولَك اُولَك اُولَك

بِلَسِيَن

وَأَعْلَى الْمَالِ وَالْوَلَدِ وَالْإِسْخَابِ لِحَفَظَتِنَا وَإِنَّا هُمْ مُرَكَّبٌ
أَفَقٌ وَعَامَّةُ الْاَلَمِ فِي أَسْأَلِكَ أَنْ تَقْضِيَ لَنَا الْاَضْيَافَ وَتَقْضِيَ
عَلَيْنَا الشَّرَّ وَأَنْ تَرُدَّ قَسَا سَلَسَةِ الْبَدْرِ وَالْبَيْتِ الْمَلِكِ
وَتَجْلِسَ بِنَا مَوْلَا الْاَلَمِ إِنْ تَقْضِي لَنَا مِنْ عَقَابِ الشَّرِّ وَكَأَمَلِ
الْمَقْلَبِ وَتَوَالِي الْمَقْلَبِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ وَالْإِسْخَابِ
هَذَا كَيْدُ بُوْدَعَايَ كَيْدِي وَتَبِيْنِ أَوْفَرَسَه وَتَدْرِشْدَ لِهْ كَيْدِه
إِيْنِي تَقَامُ أَوْلَه وَتَسْقُرْدُنْ سَاعَ كَلِه وَتَسْؤَلْ عَلَيْهِ السَّلَامَ
هَرْتَه وَتَدْرِشْدَ كَيْدِه الْكَيْدَه بُوْدَعَايَ قُلُوْبِي وَبُوْدَعَايَ
أَوْفَرِي أَنْتَ كَيْدِي تَقْضِيْنِ أَنْتَ لِهْ إِيْنِي **بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ**
عَلَى اللَّهِ لَأَحْصِيَ الْاَعْمَالُ إِنْ لَا بَالُكَ رَبِّ اَعُوْذُ بِكَ أَوْ اَصِلْ اَوْ
اَصِلْ أَوْ اَدِلْ أَوْ اَذِلْ أَوْ اظْلَمْ أَوْ اظْلَمْ أَوْ اُجْعَلْ أَوْ اُجْعَلْ
عَلَيَّ الْاَلَمَ إِنْ لَمْ تَخْرُجْ شَيْئًا وَلَا يَبْلُغْ وَلَا يَرَاة وَلَا يَسْمَعَه
خَرَجْتُ وَأَنَا مِنْ سَخَطِكَ وَبَيْفَا وَمَنْعَاتِكَ وَقَضَاءِ فَرْضِكَ
وَأَسْتَبَاحِ سُنَّتِي بِرَبِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَتَوَقَّأَ
إِلَيَّ لِقَائِكَ هَذَا **أَيْدِي بَيْعِكَ إِيْنِي سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا**

وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** وَإِلَهُكَ
أَكْبَرُ وَتَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَلَا يَنْفَعُ الْاِبْرَاهِيْمَ الْعَلِيْمُ
مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنِ الْاَلَمُ وَجُعْتُ وَجْعَ الْمَلِكِ
وَقُوْمْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ كَلَهَ وَتَوَكَّلْتُ فِي جَمِيعِ الْأُمُورِ عَلَيْكَ
أَنْتَ حَسْبِي وَنِعْمَ الْوَكِيلُ **وَيَرْيِبُ أَرْحَمَكَ إِلَهَ الْاَلَمِ بِكَ**
أَنْتَ تَمَرْتُ وَبِكَ اَعْتَصَمْتُ وَإِلَيْكَ تَوَجَّعْتُ أَنْتَ يَقْدِرُ وَأَنْتَ
تَجَاوِي فَكُفِّنْ مَا هَمِّنْ وَمَا لَا اَهْمَ بِهِ وَلَا اَعْلَمَ بِهِ عَنْ جَارِكَ
وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ الْاَلَمُ رُوْدُنِي الْقُوْيَ وَأَقْضِي
دُنُوْيِي وَوَجْهِي الْغَيْبِ أَيْمًا تَوَجَّعْتُ **وَهَرَبْتُ مِنْكَ لِهْ كَيْدِكَ**
بُوْدَعَايَ أَوْفَرَسَا أَكْجَرِيْدَه وَارِسَه دُشْتَا فِي سَبِّ دُشَه
وَبَانِيكَ أَنْتَ اِدْرَسَه جَوَّ اَعْيِي بَرَكَه كَلَه أَكْجَرِيْدَه
جَعَّ قَبُولَ اَوْلَا وَجَّ تَكْدُنْ كَيْدِي طَرِيْلَه كَيْدَه كَذَكْ نِيْرَا كَرِي
قُرْسَمَلَه كَيْدَه بَرِيْطَمَرِيْنْ جَلْدَرَه اَوْيْنْ كَيْدِكَ بُولِي بَرَكَمَلَكْ
قُلْدَه كَيْدَه مَنَزَلَه اِرْكِرَه وَبَرَكَه اِرْكِرَكْ بُوْدَعَايَ اَوْفَرِي **الْاَلَمُ**
رَبِّ السَّجُودِ السَّعِيْدِ وَمَا أَقْلَبْتُ وَرَبِّ السَّجَا طِيْبِي وَمَا اَلْمَلَكْتُ

وَأَمَّا يَا عَيْنِكَ مَعَكَ رَبَّ الْمَدِينَةِ رَحِمَ دُرَّةَ كَتَا
 وَأَرْجُو تَوْزِينَ كَتَبِهِ دَرَكْتُ كَتَبِي لَوْ رَجَعْتُ إِلَيْهِ **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ**
أَكْبَرُ اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ وَمَا السَّلَامُ تَبَارَكَ
 بِأَذَا الْخَلَالِ وَالْأَكْبَرِ اللَّهُمَّ هَذَا بَيْنَكَ عَقَلَتُهُ وَكَرَمَتُهُ
 وَشَرَفَتُهُ اللَّهُمَّ فَرُوهُ نَشْرِيهَا وَتَعْلِيمًا اللَّهُمَّ أَنْفَعْ لِي أَعَابِ
 رَحْمَتِكَ وَأَعِزَّنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ **دَعَى سَجُونَ كَيْ تَبِي**
 تَبِيهِ قَبْلَ شَيْئَانِ دَعَى إِلَيْهِ **بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ وَرَأَى إِلَى أَهْلِ**
 وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ **دَعَى لَمَبِهِ دَوَارَهُ وَارِجُو**
إِلَيْهِ الْخَلْدُ يَدُوَّ سَامَهُ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ الْمُسْلِمَةُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى
 مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ إِنْ أَسَأْتُكَ يَوْمَهُ
 هَذَا أَبَيْتُ أَنْ تَقْبَلَ تَوْبَةَ وَجَاهِي وَتَجَاوِزَ عَنْ خَطِيئَتِي بِرَحْمَتِكَ
 يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ **أَنْذَنَ قَبْلَ تَوْبَتِهِ سَاعِدَهُ بَنَّا بِرَبِّكَ بَشَلِهِ**
أَيْهِ الْكَلْبُ هَذَا كَتَبْتُ بَيْنَكَ وَهَلْ لَكَ لَعْنُ حَرَمِكَ وَهَذَا لَأَسْنُ
 مَسْتَقِيمٌ وَهَذَا مَقَامُ أَعَابِي بِكَ مِنَ الْبَارِئَةِ أَوْتِ بِرَحْمَتِهِ بِشَلْدَتِ
 جَحْرَ الْأَسْوَدَةِ قَرْنُ شَيْئِكَ دَوَارَهُ دُرَّةَ كَتَا **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ**

٩٢
رَسُولُ اللَّهِ اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا وَتَصَدِّقًا بِكُنَا بِكَ وَوَقَاةً بِعَفْدِكَ
 وَأَنْتَ غَالِيَتْ لَيْتَكَ وَجَحْرَ الْأَسْوَدَةِ **أَنْذَنَ سَاعِدَهُ بَنَّا بِرَبِّهِ**
 أَوَّلَ نَجَاةً دَكُنَ كَرَامَتًا رَحْمَنَ عِلَافَتِهِ **أَنْذَنَ إِلَيْهِ اللَّهُمَّ**
إِنْ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَالتَّوَكَّلُ عَلَيْهِ وَسُوءِ الْآخِرَةِ
 وَكُنْتُمْ أَوْفَى لَيْتَهُ وَارِجُو إِلَيْهِ **اللَّهُمَّ أَسْفِنَ بَنَّا بِرَبِّكَ**
 شَرِّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ **أَنْذَنَ تَكُنْ شَائِبَهُ وَارِجُو إِلَيْهِ**
اللَّهُمَّ لَعْنَةُ جَحْرَ تَبَرُّوْرَ وَسَيَامَتُ كَوْنًا وَذَنْبًا مَعْفُورًا وَتَجَاوَزَ
كُنْ تَوْرًا **أَنْذَنَ رَحْمَتِكَ رَحْمَتًا وَرَحْمَتَهُ وَارِجُو إِلَيْهِ اللَّهُمَّ**
أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ
 وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَقْبَرَةِ وَالْمَسَاوِي **أَنْذَنَ جَحْرَ الْأَسْوَدَةِ كَلْبُكَ إِلَيْهِ**
أَعُوذُ بِكَ هَذَا جَحْرَ الْأَسْوَدَةِ مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَفِيهِ الْقُدْرَةُ
 وَغَدَاةُ الْقَبْرِ **بَرَاءَتُهُ دُرَّةَ جَوْرِهِ كَرَكَا أَكْ أَيْدِيَهُ كَرَدُو**
 أَتَيْنَ قَرْنُ الشَّيْءِ لَمَزَةٍ بَرَقَتْ بِدَرَّةَ أَهْلَانِ قَلْبِهِ دَكُنَ
 كَرَكَا جَحْرَ الْأَسْوَدَةِ أَوْعَدَ لَيْتِي الْجَحْرَ مَعْدَنَ أَمَا يَوْجُو يَلْدَتِ
 بِرُوحِهِ يَدِي قَرَفَ تَمَامَ أَوْجُو جَحْرَ الْأَسْوَدَةِ يَوْجُو تَمَامَ أَلِيهِ

اَنْدَنْ كِلَ رَكَلْتِ نَمَا زَقِيلَه اَمِيرِغِيمِ نَمَانِيْدَه اَكْرَ عَلِيْدَنْ اَنْدَه
 فَلَا مَنِيْسَه نَه يَرِدَكِيْ مَسْجِدُ بِلَرْسَه اَنْدَه فَلَا بُورِدُ مَلِكُ فَوَانِ
 طَوَافُ قُدُوْمِ دُرْدَنْ سَنَنْدَه دَمَرْ دَنْ كَلَنْدَه اَنْدَه دُوْرِيْ كَشِيْه
 بُوْطَوَافُ يُوْتَلَدَه اَنْدَنْ مَقَايِ سَوِيْه وَارَه وَكَلْمِيْدَنْ يَكَا يَنْسَلَه
 وَدَعِيْ اَيْلَه **اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ** يَدْعُ عَلَيَّ مَا هَلَا تَا لَآ اِلَهَ اِلَّا
 اِيَّاهُ وَحْدَه لَا شَرِيْكَ لَه لَه الْمَلِكُ وَكَلَه الْحَمْدُ يَحْيِيْ وَيَمِيْتُ
 وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوْتُ وَهُوَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ اَللّٰهُمَّ اَسْأَلُكَ اِيْمَانًا
 صَادِقًا وَقَلْبًا سَاطِعًا وَبَسْمًا ذَاكِرًا وَاسْتِغْفَارًا لِّلْعُظْمَى اَمَانِيْه
 وَلَمَّا قَاتَ الدَّاعِيَه اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَعَلَيَّ اٰلِ مُحَمَّدٍ دَعِيْ
 صَقَادُ اِلَهَ سَرُوْدِيْ يَكَا يَنْسَلَه سَبِيْلُ اَكْصَمَ دَلِيْلُ سَبِيْلُ اَوْرَشِيْمَه
 يَلَه وَبَلِيْغُ كَاثِبَه اَيْلَه **رَبِّ اَغْفِرْ وَارْحَمْ** وَاعْفُ عَنِّيْ تَعْلَمُ قَانَتْ
 اَعْدَا اَلْاَكْصَمَ كَرُوْمِيْ سَوِيْه جَهَه مَقَا نَه اَلْمَدِيْنَه اِسْتَه سَرَه دَعِيْ
 اَيْلَه اَوْقِيْه يَدَكُ شَوْلَ رَمَه اِسْتَلِيْه اَنْدَنْ لَرُوْمَكَه دَه نَقْدَرُ
 كَوْنُكُ دَرْسَه طَوَافُ اَلْمَنَه اَنْدَه عَقْدَه دَنْ مِرْكَنْ اَلْدَنْ اِيْمَانَه بَلَكَه
 خُطْبَه اَوْقِيْه حَجَّ لَحْزَانٍ خَلَا بَقِيَه يَلْدَه اَنْدَه بَعْدَايِ لِيْ مَنَانَه

وان

اذ قد اول دعا بعد باسم **يسع** عن سبع ولا تنسبه عليه السلام
 باسم لا تعظمه كذا السائل ولا تخلفا عليه انما ليس لا يبريه
 الخارج الملعون في الدعاء اذ قنا برده عفوك وحلاواه برحمتك يا
 ارحم الراحمين **عزقات** طافي وكلي رجو فردد الا يبري وارضا
 باطن عزقات وردد الله دوسلك الله كن طوبى عزقات طافته
 دعاء قل لا اذن من ذلته وار دعي فوج وردد احنا ايلم
 اعلم نماز ونيو نماز نراو فرقه بر باكله بر فاسله فلو ورن
 ايسود عاني او قائل **الله عز وجل المسح الحرام** وايتي الحرام والكن
 والما ويلم روح محمدا نسا الجنة والسلام واذا خلينا دار السلام
 باذليل ولا يحسنه **الله** اذن ايتي وركوه اونه نماز قل
 انه ذره كبريكن اشبورعه **الله اكبر الله اكبر الله الا الله**
 والله اكبر الله اكبر والله الخلد تاشا والله كان وما
 يشاء فربكن لاجل ولا قوة الا بالله العلي العظيم **مرويه**
 دعي دكل دروب دعا طهروا وخلصت ديجك برور الا يبري وار
 اكنا راوي محمدا قل الله دوسمعه كرك الله في القليل

اولهن

اولهن سنيه واره دعي لماش انه اندغجه بر كرك سنيه كن الله
 قربا بر نغزله بغزله ودره كن الله **بسم الله والحمد لله والصلوة**
الله الله هدايتك ولك ونقبسه بني كسا تفعلك مر حياورك
 الصالحين **الله** اذن تاش بوليه ايه **الله** **الله** لي بكل شعرة
 حسنة واتح عني بكل بها شية ورفع بها عنك درجة
الله احسن يلتمس كرسه دعي اول الا يولك قواب جوفه
 الله مكن طره كرك وبارين يوق ودرق ونيو الله ملك
 ودرق تو كرسك حلال اول الا هورنه يقين وارن حلال
 اول الله كرسه جرك بيوكم كني ونيو الله كرسه كرسه
 ايتيه يدكن اوت بولك ايتيه صفاد مرقوبه وركن
 دعي قني بوسيه بوطراف طواف زيارت وركن بوطراف طواف
 طواف ايتيه حرج باجل دروب طوافه دعي اول
 طوافه او قد عي دعا ري ايتيه الله مكن عورت حلال
 اول ونيو الله ايتيه ايلدن مكن سنيه واره طاش الله اوج
 دعه يدكن يد بشر كرسه كرسه كرسه يدكن كرسه طواف ايتيه

بولواي واجيدك دشرده وارنلر قلسه كرك الله ورنلر بوليه
 الله منكم زمزمه قوسنلك كله سولاجه جون لجه ملتيم
 درك كعبه اكاداره درخي نياز قله اين **الله البت**
 بيتك والند قدك حملتي على سحر بني من خلفك حتى
 سرتني في بلادك وبتفتني بيمتلك حتى اعنتي على قتلنا
 سلك هذا واورنور ان اوتت لي غير تاجب عنك وعن
 بيتك الله لا تجعل هذا آخر عهد من بيتك لعلهم وان جعلت
 آخر عهد فهو مني عنه الجنة الله امين اعلم انه في بدني قومه
 في دين وحسن مقلب وارزقني طاعتك ما البتني وجمع لي غير
 الدنيا والآخرة انك على كل شئ قدير **وملتزم** درك كعبه
 الاكوده قوار اسك در البتك دعا انك مستجاب دعاي
 قلدك صله قرين كعبه درلارنه ارضيه درخي ساف يكافور دري
 ارضيا دراره اين قلده بيشه دري اعليه اعلو دركن اين
يا رب البت البتني اعنق رقبه من النار واعزني من الشيطان
 المديوم **و** درخي في قون كعبه فرا قنده استديو بلكو حقه دري

روان

روان اولاي احوال تمام اولدي و حديث ميسن تلي تو فغله
 وغديه و قال لك هركم بوكنا به بقه اعصا في وايضا في
 اول البتك اقراره وكفسته بوسمه كتاب عريجه دري
 البتك اوله هم البتلكه اوين و دعاءك و تبارك الله مقنن
 شاد نلدر كجه كز بوكنا لك تلمن ترك و بيه در لاهيجا
 تاج ازين كتابك بلك بكانينه بلنرك فقيه لك جاني بوكنا به
 در و بوسموركم جانك دريغ دمنعه يار محمد بوني دمه
 برنا جنس و دمه بيشك دمه عاجس نظر لركه و بنيه و ترك
 كهي ترك وكي دوتلو اولسه بوزيل عري اولسه و مد رسك
 و اولك طوسنك ايرلسه انك اينه بولكا يندن بر جرس
 باكر ايدي يد كصبا يدي و بوجف در بوسمنايد دمه
 كشيده و رسك دري بوكنا به بر قاج صويج سلكه و قلدركه
 تمام بلكه **بسم الله الرحمن الرحيم**
بوكنا بك موليكه **ترقي ككل لجه** **لجه**
 مطلا ليه قلده كركل كركر بو ستر ربي بيشه البت جافا لركه

عَلِيمُونَ كَرِيمُونَ اسْتَيْدَلَّ صُوبَ خَلْقِ اَيْمَانِكَ اِحْيَاكَ اَوَّلَهُ اَنْتَ كَرِيمٌ
 كَرِيمِي خَلْقُ اَيْمَانِكَ اَلْوَعْدُ دُرَّةٌ وَالْمَوْفِقُ **مَسْئَلَةٌ**
 بِرُكُو تَا قَه اَيْلَهُ سَنُكَ كُنْزُكَ دَرِي قَه اَكْرَمُكَ تَا قَه
 اَيْدِ تَحَارِي بِالْجَلْدِ اسْتَلَامَ تَحَارِي دُرُتْ دَرِ اَنْكَبُونِ كَم
 يَكِي اَوَّلِجُونِ مَسَائِينَ كَرَمُورْ اَكْرَمُ سَنِيهِ، دِرْعَدَن اَرْقُ تَحَارُ
 اِحْيَاكَ بِرُكُو دَرِ مَعْدَن اَرْقُ مَوْدَارْ كَرِيمِ تَحَارُ قَلْبُ تَحَارِي دُرُتْ
 دَكَلْ اسْتَلَامُ وِلْجُونِ قَرْدِ دِي بَاغْتِ وِرْشِشِ كَرِيمِ دَرِ اَنْكَبُونِ اَبِي دُرُ
مَسْئَلَةٌ بِرُكُو سُو بَلَكُن تَيْمَرُ اَلْب تَحَارُ قَلْبُ جَانِزْ دَكَلْ اَكْر
 اَنْدِ اِحْيَاكَ اَبُو تَه دُرُ مَسْئَلَةِ سِيَه بِوَقْلِ اَزَادِ اَيْمَانِكَ كَرِيمِ
 يَا خُودِ اَوْنِ كَشِيَه طُورْ كَرِيمِ كَرِيمِ كَرِيمِ اَوْنِ كَشِي اَرْقُ كَرِيمِ
 طُورْ بِوَقْلِ كَرِيمِ اَكْرَمُ سَنِيهِ كَرِيمِ تَحَارِي دُرُتْ اَوْنِ كَشِي
 كَرِيمِ بُو خَلْمَلِي بَلَدِ كَرِيمِ سَلَمِ سَلَمِ اَوْنِ كَشِي بِرُكُو
 سُو بَلَكُن تَيْمَرُ اَيْمَانِكَ اَيْسَرِ بِرُكُو دَرِ اَكْرَمُ وِرْشِشِ
 دُرُتْ دَكَلْ، سُرْ اَلَا اَبَسْتِ اَلَا وِرْشِشِ اَنْدِ سَنِيهِ
 قَلْ بُو دَرِ كَرِيمِ اَزَادِ قَلْ اَوْنِ دُرُتْ اَيْسَرِ دَرِ بِرُكُو اَكْرَمِ

بَعْلَه

بَعْلَه اَبِي اَلْ اَزَادِ قَلْ دَرِي قَلْ قَلْبِ اَوْنِ دُرُتْ دُرُتْ دُرُتْ
 اَنْكَبُونِ كَرِيمِ سُو بَلَكُن سَاعَتِ تَيْمَرِ بِالْجَلْدِ اَوْنِ قَلْ
 بَلَدِ دُرُتْ اَوْنِ بِالْجَلْدِ اَوْنِ تَا اَنْدِ سَنِيهِ كَرِيمِ اَوْنِ قَلْ
 قَلْبِ سَنِيهِ **مَسْئَلَةٌ** بِرُكُو تَا قَه اَيْلَهُ سَنُكَ كُنْزُكَ دَرِي قَه اَكْرَمُكَ تَا قَه
 اَيْدِ تَحَارِي بِالْجَلْدِ اسْتَلَامَ تَحَارِي دُرُتْ دَرِ اَنْكَبُونِ كَم
 يَكِي اَوَّلِجُونِ مَسَائِينَ كَرَمُورْ اَكْرَمُ سَنِيهِ، دِرْعَدَن اَرْقُ تَحَارُ
 اِحْيَاكَ بِرُكُو دَرِ مَعْدَن اَرْقُ مَوْدَارْ كَرِيمِ تَحَارُ قَلْبُ تَحَارِي دُرُتْ
 دَكَلْ اسْتَلَامُ وِلْجُونِ قَرْدِ دِي بَاغْتِ وِرْشِشِ كَرِيمِ دَرِ اَنْكَبُونِ اَبِي دُرُ
مَسْئَلَةٌ بِرُكُو سُو بَلَكُن تَيْمَرُ اَلْب تَحَارُ قَلْبُ جَانِزْ دَكَلْ اَكْر
 اَنْدِ اِحْيَاكَ اَبُو تَه دُرُ مَسْئَلَةِ سِيَه بِوَقْلِ اَزَادِ اَيْمَانِكَ كَرِيمِ
 يَا خُودِ اَوْنِ كَشِيَه طُورْ كَرِيمِ كَرِيمِ كَرِيمِ اَوْنِ كَشِي اَرْقُ كَرِيمِ
 طُورْ بِوَقْلِ كَرِيمِ اَكْرَمُ سَنِيهِ كَرِيمِ تَحَارِي دُرُتْ اَوْنِ كَشِي
 كَرِيمِ بُو خَلْمَلِي بَلَدِ كَرِيمِ سَلَمِ سَلَمِ اَوْنِ كَشِي بِرُكُو
 سُو بَلَكُن تَيْمَرُ اَيْمَانِكَ اَيْسَرِ بِرُكُو دَرِ اَكْرَمُ وِرْشِشِ
 دُرُتْ دَكَلْ، سُرْ اَلَا اَبَسْتِ اَلَا وِرْشِشِ اَنْدِ سَنِيهِ
 قَلْ بُو دَرِ كَرِيمِ اَزَادِ قَلْ اَوْنِ دُرُتْ اَيْسَرِ دَرِ بِرُكُو اَكْرَمِ

بَعْلَه

وَنِيَّكَ وَفَتْرُ أَوْت تَمَار وَفَتْر مَلُو دَكَاي مَوْتِ
 عَمَّا اللَّهُ عَمَّا اِيْدِيُو سَعْلَه تَقْدِيرِي مَحْمَلَه اَنَلِيُون شُو يَلَه
 اُولِيَجَه كَم يَدِي كَم تَمَارِي وَفَتْر جَوْد عِيْدَه اَوْتُو رَلَسَه
 كَلَمَر تَمَارَك وَفَتْر جَر قَلْبِي دَقَرَك دَكُوْنَك وَفَتْرِي
 كَم دَكَلَر وَيَرْيَس دَعْرَك قَامُو مَعْنِيْلَر بُوْسَلَه اَرَقِي
 بُوْلَدَر اِيْتِيَش دَوْت بِن صَعِيْب يَارَه دَرَكِي فَرَق بُوْر
 كَم دِي اِيْدِيُون رَكُون اَدِيَسَه دَرَك اَدَم مَعْنِيْلَر مَحْمَل
 اَنَك قَتِيَك مَحْمَل لِيْعِيْدَه اَوْتُو سَعْلَه مَحْمَل كَرَك كَمَان
 كَمَان اِيْكَلِيَن مَرَمَك كَرَك وَيَرْيَس اَوْرَسَه اِيْكَلِيَن بُوْلَدَر
 مَحْمَل دَكَلَر بِي قَوْل مَعْنِيْلَه اِيْتِيَجَه بَعْمَل اِيْكَلِيَن كَرَك اَوْت
 مَحْمَل مَكَلَر **اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْأَلُكَ بِكَ لِكَلِك فَهَلْ كَم قَلْبِيْلَر**
 نَطَر قَلْمُو كَرَك مَعْنِيْلَر اَوْتُو اَوْر مَسْلَه دَه بَايَلَه قِيَارَه
 بُوْلَدَر اَوْتُو بُوْسَلَه دَه بَايَلَر بَايَلَه يَالُوْرَنَه صَعِيْب
 فَرَلَدَن اَوْتُو بُوْلَدَر خُوْب دَه اَوْت وَفَتْر جَوْدِيَن مَحْمَل مَحْمَل
 اَبُو خَفِيْلَه رَحْمَه اَللّٰهُمَّ رَحْمَت وَارَد دَر مَحْمَل مَحْمَل مَحْمَل

ملسون

مَلْسُون كَرَجَانَدَر دَكَا قَلْبِيَه يَارَنَر بُوْسَلَه اِيْمُون **مَسْلَه** بُوْلَدَر اَوْرَج
 كَمِيَك يَرْيَلَاي يَدَسَه اَوْرَجِي سِيْر جِيْرَسَه سِيْمَا اِيْمُون **مَسْلَه** اَصْلَان
 كَمِيَجِيَه مَحْمَل مَحْمَل بُوْعِيْلَدَن اَنَك اَرَسَه دَرَقِي دِيْلَر رَكَاي اَخَر
 اَرَسِيَه قَلَر مَسْلَه يَرْيَس هَب بُوْعِيْلَدَن اِنْد اَوْرَج سِيْر **مَسْلَه** اَرَا دَرَكْت
مَسْلَه يَرْكُو اَوْرَج كَمِيَك يَرْيَس بَادَا مَحْمَل اَوْرَجِي وَفَتْرَه دَم اَم
 بُوْرَك قَمَّا اَلِيَه وَكَمَارَت وَرَه اَكْرِيَر يَش قَوْل بُوْسَه بَرَد لَلَه مَحْمَل
 بُوْرَك اَلِيَه اَمْمُو اَمْمُوْن كَم يَادَا مَحْمَل يَرْكُو يَش قَوْلِي **اَللّٰهُمَّ**
 قَبِيْلَه شُو يَلَه **مَسْلَه** يَرْكُو اَمْمُوْن اَمْمُوْن اَمْمُوْن يَرْيَلَسَه
 يَرْيَس اَمْمُوْن قَلْبِي جَمِيْدِي جَمِيْدِي دَرَكَن اَوْرَجِي اَمْمُوْن اَمْمُوْن
 دَمِي يَرْيَس بُوْرَك قَمَّا اَلِيَه وَكَمَارَت وَرَه اَكْرِيَر يَش قَوْلِي
 دَمِي اَمْمُوْن دَمِي اَمْمُوْن قَمَّا اَلِيَه قَمَّا اَلِيَه اَمْمُوْن اَمْمُوْن
 جَمِيْبِي جَمِيْبِي مَحْمَل مَحْمَل قَمَّا اَلِيَه يَرْيَس اَمْمُوْن اَمْمُوْن
 جَمِيْبِي كَم اَمْمُوْن قَمَّا اَلِيَه قَمَّا اَلِيَه يَرْيَس اَمْمُوْن اَمْمُوْن
 شُوْل قَمْمَلِي يَرْيَس اَمْمُوْن اَمْمُوْن قَمَّا اَلِيَه قَمَّا اَلِيَه
مَسْلَه بُوْرَك يَرْكُو دَسْت اَلَه يَرْيَس مَحْمَل قَلْبِي دَمِي دَمِي

بوي باطلد كنزه بيا بدست الله بنش تمام قلبي بري بيسند
 دور دي باطلد بجه اوله بركونجب اوي بندي اخذتله
 سوز وركه اوندي ابدست الله اوندر كن سواجدي
 سواجكله اغري ارنور ابدن حلق اولد ابدست الله درت
 قمار قلبي دور دي درت اوت اینه تمام دن سواجدين
 قلبي درت دكل كرو قلمكرك اكنبي شك بركونك
 طوينة دوكن باغي دكبي انجو ابدست الله اینه تمام دن
 قلبي سويله بوي باطلد رناري درت در بركونك دوقله
 اول ناغ يا قلبي آنا قدرجه اولدي ايلي واكندي واختر
 ويتوي اولد ابدست الله قلبي درت دكل در **مسئله**
 بركون عورتنه ايندي بكن سكا اوج طلاق ورستم سن
 اوج طلاق بوش اولد درسه درسه كير بوش اوليكه عورتنه
 اینه كرو اول كن بين سكا اوج طلاق ورغم اول شريكه
 ورغم كه بكا قولا ورسن بغير عورت اینه كركن
مسئله بركون عورتنه ايدد بكن خرين بركون بوش بركون

كه

كه انك يا رسي حكم اوله يا رسي حلال اوله سن بركون
 اوج طلاق بوش اوله سن اكر عورت درت بوش بوش اینه
 فيه قينق وارجه اجه قبلو بورد بركون قينق بركون
 بركون عورتنه بركون بركون بركون بركون اكر اكر
 بركون عورتنه اوج طلاق بوش اوله سن اكر اكر
 عورتنه اوج طلاق بوش اوله سن اكر اكر اكر اكر
 دعي بوش اوليكه اول لقمة بركون بركون بركون
 مسئله بركون اینه بركون بركون بركون بركون
 اكر سكا يا دكرك يا كركيه وركون بركون سكا اوج
 طلاق بوش اول بوش اوله سن بركون بركون بركون
 اول جناعه بركون بركون بركون بركون بركون بركون
 اكر سكا اكر اكر اكر اكر اكر اكر اكر اكر اكر
 وماره هب صدقه اوله سن اكر اكر اكر اكر اكر اكر
 عورت بوش اوليكه وماره كنده اوله وقلدي انا اوليكه
 عورتنه بين باين طلاق وركون اكر اكر اكر اكر اكر

وَبَرَكْتَ ذَاكَ كَيْفَتِهِ وَبَرَكْتَ الْكَلِمُونَ كَمَا بَرَكْتَ لِحَاكِهِ
أَرَى مَكَثًا لَمْ أَوْتْ قُرْبَهُ نَعْدُ بَعْثَ أَدَى آتِ **أَوَّلُ سَلَمَةٍ**
وَعُدَّتْ أَنْتَبِي لَمْ تَلَأَنْ الدَّيْ أَوْ عُدَّتْ أَنْتَبِي الدَّيْ أَسَ
بَنِ أَيْدُنَ بَوْشِ أَوَّلَمَ بُوَيْجَهْ **أَوَّلُ حَوَاب** بُوَعْرَتَاكْ أَرَى
أَوَّلَ أَنْكْ قَوْلِدْ وَوَعُدَّتْ قَوِي دَرْ كَوَكُشَدَ قَرَنِي أَدَمَسْ
قَوْلِيَهْ وَبَرَكْتَ دَجِي أَنْدَ الْكَبْكَ قَوْلَ قَرَنِيَهْ دَسْ قَرَنِيَهْ الْبُجْشِ
بَوْشِ **أَوَّلُ سَلَمَةٍ** بُوَعْرَتَاكْ أَنْتَبِي لَمْ تَلَأَنْ الدَّيْ بَيْشِ بِلَهْ
عُدَّتْ أَنْتَبِي أَرَى وَبِقَا بَيْشِ بِلَقْ قَمَانَهْ بَا لِمَلْ أَوَّلِدْ
بُوَيْجَهْ **أَوَّلُ حَوَاب** بُوَعْرَتَاكْ الْكَلِمُونَ أَوْغَلِي أَنَا سِي قَرَوَشِ
أَرَى كَنْدَ حَلِيسِ الْبَيْشِ بُونَا دَ الْبُشِ أَدَا لِي لَمْ تَمَانَتَهْ كَسَنِي
قَاوَشِ سَبْ بَا سِي كَبْجِ قَلَدِ عِي غَا زَدَهْ بَا شِنْ أَرَمَكْ قَرِيَسَهْ
سَلَمَةٍ بَرَكْتَ أَنْكَ آسِي دَانْ قَوَا كِي قَرَوَشِ نِي وَارَ أَوْجِ بَرَاةْ وَرَقِي
بُوَيْجَهْ **أَوَّلُ حَوَاب** كِي أَرَا كَسَنِيهْ قَرَوَشِ وَارِي وَارِي أَوْغَلِ الدَّيْ
كِي دَجِي رَ أَنْتَبِي وَغَلَانْ بَهْدَسْ سَرِيعَتْ حَلْمَانَهْ كَلِسَنَكْ دَجِي
أَوَّلْ بُوَاغَلُنْ بُوَيْدِي أَوَّلْ كِي أَرَا كَلِمِي لِكْ أَنْكَ لِكْ أَوَّلْ

[illegible]

وَنَهْ اَوْعَلَهْ اَكْرَفْ دَوْعَرَسَهْ مَهْ بَكَا دَوْعَرَسَهْ مَهْ زَهْ دَكِرْ لَوْبَهْ
اَوَّلَا **جواب** وَيَكُنْكَ اَوْبُونْ كَابِهْ اَلَيْدْ دُخَى اَدَا دَرْ قَا وَمَنْ مَلُو
اَوَّلِي مَلِكِي اَيْتِي اَكْرَفْ كَلْ فَيَرْ دَوْعَرَسَهْ سَنْ اَدَا اَدْ
اَرْ دَوْعَرَسَهْ اَدَا اَوَّلَهْ اَنَدْ مَلَكْ اَلِي اَكْرَفْ دَوْعَرَسَهْ
اَسَى اَدَا اَوَّلْ اَوَّلْ دَرْ دُخَى مِيرَاثْ دَكِرْ اَرْ دَوْعَرَسَهْ اَسَى قَا
اَوَّلْ قُلْ مِيرَاثْ دُخَى دَكْرْ وَ اَللّٰهُ اَعْلَمُ اَلصَّوْبْ وَاَلْبَرَّحْ
وَالْمَا بْ سَا مْ اَوَّلِي بُوْنْ كَاتْ رَايْ اَحْكَامْ اَلْعَقِيْدْ دَرْ اَلِي
خَلَدْ مَلَكْ اَللّٰهْ رَقَا دَكْرْ مَلَكْ مِيرَاثْ اَنَا دَكْرْ دَوْلَهْ كَلْمَهْ
سَقْلِيَهْ كَشْرَاكْ اَللّٰهْ وَيَدِهْ بِنْ مَعْنِيْ يَدِ دَوْنَمْ اَلْمَا بْ مَلَكْ
كَاتْ تَقْسِيْرِي وَحَاكِيْنْ مَلَاكْ اَفْعَلْ خَرْدَمْ اَشِيُونَاكْ كِي مَقْرُ
اَلِيْمْ اَمَلَهْ لَوْ خَلَدَاكْ مَسْلُوْفَهْ اَمَلَهْ سَتَرْ لِيَكْ اَللّٰهْ وَيَدِهْ
عَمَتْ بَعُوْنْ اَللّٰهُ وَحْسْ اَلْوَقِيْبْ وَمَلَكْ اَلِي دَرْ وَاوْ اَلْعِلْمِ اَلْمَا بِنْ اَعْيُنْ
اَمِيْنْ يَا اَبَا اَلْعَالَمِيْنْ

يُخَالِفُ صِلَى اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَصِيَّتَ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
أَيُّهَا تَمَّارُ وَرَجُلُكَ إِنَّكَ لَفَاعِلٌ تَبْرَأُ مِنْكَ اللَّهُ أَكْبَرُ
تَمَّارُ كَرِيحُ سَاعِ الْغَدِ الْغَدِ أَزِيدُ بِغُلْفٍ لَكَ أَشَدَّ
كَجَمَلِهِ وَفُضِّلَتْكَ حَاضِرُكَ بِإِلَهِ **بَاعِلٍ** مُؤَمَّنٍ وَفِي ذَلِكَ سَاعَ
حَاضِرُكَ أَوْسَعُ أَنْ تَبْزُجَكَ بِتُجَلَّيَاوَابٍ وَفِي ذَلِكَ رَدَّ إِلَيْهِ
بَاعِلٍ أَلَمْ أَتُفَضِّلْهُ لِي تَعْلَمُ لِي جَنَّةً أَوْ نَفْسًا كَسَتْ وَرَفِيقًا
تَعْلَمُ كَلِمَتَكَ أَوْ رَسْمَكَ تَحَابِرُ الْفَضْلُ أَوْلَى حَاضِرُكَ دَرَجَةً
وَكَلَّمَ **بَاعِلٍ** جَلَّ وَعَزَّ فَنُفِيسَ كَرِيحِهِ أَشَدَّ أَنْكَ أَوْ ذَنْكَ
فَرَقِي كَرَمَ **بَاعِلٍ** سُدَّتْ أَشَدَّ كَلِمَتِي دَرَجَةً فَكُلَّ سَاعَ تَمَّارُ
كَشَدِي كَرَفَعْتُ لَوَجْهَكَ بِفَيْدَةٍ إِيَّانِي فَتَبَسَّلَ عَمَّا تَقِيلُ
بَاعِلٍ سَدَّ أَرْوَاحُ أَوْلَى تَلَوَّنَا لَكَ حَاضِرُكَ وَتَوَلَّنَا كَرَمَ
جَلَّ وَعَزَّ كَجَمَلِهِ تَعْلَمُ لَكَ حَاضِرُكَ رَوَاقِدُ كَرِيحِهِ كَأَوْسَعِ
أَوْلَى **بَاعِلٍ** كَرَمَ كَرَمَ كَرَمَ فَرَضِي بُوَيْدَ اللَّهِ إِيَّانَ بُوَيْدَهُ
وَكَلَّمَ عَمَلُ بُوَيْدَهُ أَسْلَمُ جَمَلُ عَمَلِهِ وَمَعْرِكَ كَلَامُ تَمَّارُ سَعْدُ
اللَّهُ إِيَّانَ بُوَيْدَهُ سَعْدُ عَمَلُ بُوَيْدَهُ اللَّهُ عَمَلَاتُ بُوَيْدَهُ مَحْمَدُ

KAYNAKÇA

Akkuş, Muzaffer (1995), **Kitab-ı Gunya**, Ankara : TDK Yayınları.

Aksan, Doğan (1978), **Anlambilimi ve Türk Anlambilimi**, 2.baskı, Ankara: Erol Ofset Matbaacılık.

Aksan, Doğan (1987), **Türkçenin Gücü**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Aksan, Doğan (1996), **Türkçenin Sözcük Varlığı**, Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, Doğan (1998a), **Her Yönüyle Dil**, Ankara : TDK Yayınları.

Aksan, Doğan (1998b), **Anlambilim**, Ankara :Engin Yayınevi.

Aksan, Doğan (2004), **Dilbilim ve Türkçe Yazıları**, İstanbul: Multilingual.

Aksan, Doğan (2006a), **Anadilimizin Söz Denizinde**, 2.basım, Ankara : Bilgi Yayınevi.

Aksan, Doğan (2006b), **Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri**, 2. basım, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksan, Doğan (2008), **Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü**, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksan, Doğan (2010), **Türkiye Türkçesinin Dünü Bugünü Yarını**, 6. basım, Ankara : Bilgi Yayınevi.

Aksoy, Ömer Asım (1984), **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II-III**, Ankara : TDK.

Aksoy, Ömer Asım (1996), **Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I- II**, Ankara : TDK.

Arat, Reşit Rahmeti (1979), **Kutadgu Bilig III - Indeks**, İstanbul : Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Arat, Reşit Rahmeti (1987), **Makaleler**, C I, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Arat, Reşit Rahmeti (2006), **Atabetü'l-Hakayık**, Ankara:TDK Yayınları.

Ata, Aysu (1997),**Kısasü'-Enbiyâ I-II**,Ankara : TDK Yayınları.

Ata, Aysu (1998), **Nehcü'l-Ferâdis III** (Dizin-Sözlük), Ankara: TDK Yayınları.

Atalay, Besim (1985),**Divanü Lûgat-it-Türk Tercemesi**,Ankara: TDK Yayınları.

Başdaş, Cahit (2007), “Türkiye Türkçesinde Aslî Uzunluk Beklentileri”, **Türkoloji Araştırmaları**, S.2, s.89-101.

Batur, Suat (2008), **Divânü Lûgâtî't-Türk**, İstanbul : İnkılâp Kitabevi.

Bayraktar, Nesrin (2006), **Dil Bilimi**, 2.baskı, Ankara : Nobel Yayın Dağıtım.

Bilgin, Azmi (1996), **Nazmü'l-Hilâfiyyat Tercümesi**, Ankara : TDK Yayınları.

Ceylan, Emine Yılmaz, “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, 1991, s. 151-165.

Demir, N., Yılmaz, E. (2006), **Türk Dili El Kitabı**, 3. basım, Ankara: Grafiker Yayıncılık.

Devellioğlu, Ferit (1978),**Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**,Ankara: Doğu Matbaası.

Dilaçar, Agop (1972),**Kutadgu Bilig İncelemesi**,Ankara:TDK Yayınları.

Dilçin, Cem, “Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı ve Tarihsel Sözlüğü”,**TDAY- Belleten** ,1980-1981, s.23-38, Ankara.

Dilçin, Cem (1983),**Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara : TDK Yayınları.

Dilçin, Cem (1991), **Süheyl ü Nev-bahar** (inceleme-Metin-Sözlük), Ankara : TDK Yayınları.

Dilçin, Cem (2009),**Yeni Tarama Sözlüğü**,Ankara: TDK Yayınları.

Eraslan, Kemal (1980), **Eski Türkçede İsim-Fiiller**, İstanbul : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Ergin, Muharrem (1963), **Dede Korkut Kitabı II** (İndeks- Gramer), Ankara: TDK Yayınları.

Erol, Hülya Arslan (2008), **Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri**, Ankara : TDK Yayınları.

Fuat, Köprülü (1991), **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, 7.baskı, Ankara: Diyanat İşleri Başkanlığı Yayınları.

Gabain, A.von (1988), **Eski Türkçenin Grameri** (çev. Mehmet Akalın), Ankara: TDK Yayınları.

Grönbech, K. (1995), **Türkçenin Yapısı** (çev. Mehmet Akalın), Ankara : TDK Yayınları.

Gülensoy, Tuncer, “Altay Dillerindeki Akrabalık Adları Üzerine Notlar”, **TDAY- Belleten**, 1973-1974, s. 283-318, Ankara.

Gölsevin, Gürer (2007), **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara: TDK Yayınları.

Günay, Doğan (2007), **Sözcükbilime Giriş**, İstanbul: Multilingual.

Hacıeminoğlu, Necmettin (1984), **Türk Dilinde Edatlar**, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Hatiboğlu, Vecihe (1981), **Türk Dilinde İkileme**, 2.baskı, Ankara: TDK Yayınları.

İlmihal I-II , 2008, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İnan, Abdülkadir (1991), **Makaleler ve İncelemeler**, C II, Ankara: TTK Yayınları.

Jaeckel, Ralph , Doğanata Erciyeş, Gülnur (2007), **Örnekli ve Tematik Türkçe Fiiller Sözlüğü**, Washington: Georgetown University Press.

Johanson, Lars (2007), **Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler** (çev. Nurettin Demir), Ankara :TDK Yayınları.

Karaağaç, Günay (2005), **Dil, Tarih ve İnsan**, Ankara : Akçağ Yayınları.

Karadoğan, Ahmet, “Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler”, **TDAY –Belleten**, 2001, C: I-II, S: 44, s. 171-179, Ankara.

Kaymaz, Zeki, “Eski Anadolu Türkçesinde Sayı Adları ve Kullanılışları”, **TDAY- Belleten**, 1991, s. 9-17, Ankara.

Kıran, Z., Kıran (Eziler) A. (2006), **Dilbilime Giriş**, Ankara: Seçkin Kitabevi.

Korkmaz, Zeynep, “XI-XIII. Yüzyıllar Arasında Oğuzca” , **TDAY- Belleten**, 1973-1974, s. 41-48, Ankara.

Korkmaz, Zeynep, “Eski Türk Yazı Dilinden Yeni Yazı Dillerine Geçiş Devri ve Özellikleri”, **TDAY-Belleten** , 1991,s. 55-64, Ankara.

Korkmaz, Zeynep (1994), **Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları**, Ankara : TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (1995), **Türk Dili Üzerine Araştırmalar I-II**, Ankara : TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri”, **TDAY-Belleten**, 2004, C:I – II, S: 42, s.159-167, Ankara.

Korkmaz, Zeynep (2007), **Türk Dili Üzerine Araştırmalar III**, Ankara: TDK Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2010), **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara : TDK Yayınları.

Küçük, Murat, “Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait (M.1401) Satır Arası İlk Kur’an Tercümesinde İmlâ ve Ses Bilgisi, **Türkoloji XVI**, 2001, S. 1, s. 99-106, Ankara.

Küçük, Murat, “Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait (M.1401) Satır Arası İlk Kur’an Tercümesinde Yapı Bilgisi, **Türkoloji XVII**, 2010, S. 1, s. 121-147, Ankara.

Levend, Agâh Sırrı (1972), **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, 3. baskı, Ankara: TDK Yayınları.

Li, Yong-Song (1999), **Türk Dillerinde Akrabalık Adları**, İstanbul : Simurg.

Mansuroğlu, Mecdut , “Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Başlama ve Gelişmesi”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 30 Haziran 1951, C.4, S.3, s.215-229, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Olgun, İ., Drahşan, C. (1984), **Farsça- Türkçe Sözlük**,Ankara : Elhan Kitabevi.

Özkan, Mustafa (1997), **Makaleler** (Faruk Timurtaş-Dil ve Edebiyat İncelemeleri), Ankara: TDK Yayınları.

Özkan, Mustafa (2000), **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, 2. baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özkan, Mustafa (2006), **Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, İstanbul : Filiz Kitabevi.

Özkan, Mustafa (2009), **Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**, 2.baskı, İstanbul : Akademik Kitaplar.

Püsküllüoğlu, Ali (2004), **Türk Atasözleri Sözlüğü**, 2. baskı, Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Püsküllüoğlu, Ali (2004), **Türkçe Deyimler Sözlüğü**, 2. baskı, Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Saraçbaşı, M.Ertuğrul (2010), **Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü I – II**, İstanbul : YKY.

Sarı, Mustafa (2007), **Türkçede Art Zamanlı Değişmeler, Yüz Hadis Yüz Hikâye Örneği**, Ankara: Pegem A Yayınları.

Şahin, Hatice (2009), **Eski Anadolu Türkçesi**, 2. baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Şemseddin Sami (1996), **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Taş, İbrahim (2009), **Kutadgu Bilig’de Söz Yapımı**, Ankara : TDK Yayınları.

Tekin, Talât (1975), **Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler**, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Tekin, Talât (1995), **Türk Dilleri**, Kültür Bakanlığı Türk Dilleri Araştırma Dizisi:20, Ankara: Simurg.

Tenişev, E.R. (2001), **Sravnitel’no-İstoriçeskaya Grammatika Tyurkskix Yazıkov-** Leksika ,Moskova :

Tiken, Kâmil (2004), **Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller**, Ankara: TDK Yayınları.

Timurtaş, F. Kadri (2005), **Eski Türkiye Türkçesi**, 3. baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Türk Dil Kurumu (1972), **Divanü Lûgat-it-Türk Dizini**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Türk Dil Kurumu(1993), **Derleme Sözlüğü I-XII**, Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu(1996), **Tarama Sözlüğü I-VIII**, Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2005), **Türkçe Sözlük**, Ankara : TDK Yayınları.

Timurtaş, Faruk K. (1994), **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul: Enderun Yayınları.

Topaloğlu, Ahmet (1976), **XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur’an Tercümesi I-II**, İstanbul : KB Yayınları.

Usta, Halil İbrahim (2007), **Eski Anadolu Türkçesinde Söz Diziminde Sintagmatik Yapılar**, Ankara

Üçok, Necip (2004), **Genel Dilbilim** (Lengüistik), İstanbul: Multilingual.

Ünver, İsmail, “Arap Harfli Metinlerin Çevirisinde Karşılaşılan Yanlışlar”, **Türk Dili**, 1992, S. 483, s.789-798.

Ünver, İsmail, “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, **Türkoloji Dergisi**, 1993, S. XI-1, s. 51-89, Ankara.

Vardar, Berke(1998),**Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri**,İstanbul: Multilingual.

Yavuzarslan, Paşa (2002), **Münebbihü’r-Rakidin I-II**, Ankara : TDK Yayınları .

Yavuzarslan,Paşa , “Türk Dilinin Tarihî Sözvarlığından Örnekler”, **Türkoloji Dergisi**, 2003, XVI-2, s. 91-102, Ankara.

Yavuzarslan,Paşa, “Türk Dilinin Tarihî Sözvarlığı Açısından Yazma Eserler Nüshaları”, **Erdem**, 2009, S. 53, s.221-236, Ankara: AKDTYK.

Yavuzarslan,Paşa (2009), **Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü**, Ankara : Tiydem Yayınları.

Yeğin, A.,ve diğerleri (1993), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat** , İstanbul : TÜRDAV.

Yılmaz, Mehmet (1992), **Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler** (Ansiklopedik Sözlük), İstanbul: Enderun Kitabevi.

Yüce, Nuri (1988), **Mukaddimetü’l-Edeb** (Giriş-Dil Özellikleri- Metin), Ankara: TDK Yayınları.

Esatoğlu, Ahsen, Ahkâm-ı 'Akâ'id'in Söz Varlığı, Doktora Tezi, Danışman: Prof.Dr. Halil İbrahim Usta, 447 s.

Esatoğlu, Ahsen, Vocabulary of Ahkâm-ı 'Akâ'id, Doctora's Thesis, Advisor: Assoc. Prof.Dr. Halil İbrahim Usta, 447 p.

ÖZET

Türk dilinin tarihî gelişimine katkıda bulunmak için yaptığımız bu çalışma, Eski Anadolu Türkçesine ait Ahkâm-ı 'Akâ'id adlı eser üzerinde yürütülmüştür.

Dinî içerikli bir eser olan bu yazmada, İslamın akaidi ile beş şartı (tevhid, namaz, oruç, zekat, hac) üzerinde durulmuştur. Halkı bilgilendirmek amacıyla ayet, hadis, latîfe ve hikâyelerden de yararlanılarak zengin bir anlatım sağlanmıştır. Türkçe sözcüklerin zengin kullanımı, dinî terimlere Türkçe karşılıklar verilmesi; benzetmelerin, aktarmaların çokluğu nedeniyle eseri, söz varlığı yönünden incelemeyi uygun gördük.

“Ahkâm-ı 'Akâ'id'in Söz Varlığı” adını taşıyan bu çalışma; Giriş, İnceleme, Metin, Tıpkıbasım, Kaynaklar olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

‘Giriş’ kısmında eser hakkında bilgi verilmiş; ‘inceleme’ bölümünde söz varlığı (organ, akrabalık, sayı, hayvan, alet, giysi, yiyecek vb. adları ile eylemler; deyimler; atasözleri ; kalıp sözler...) belirlenip örneklendirilmiş ve bu sözcükler temel anlam, yan anlam, eş anlamlılık, çok anlamlılık, karşıt anlamlılık yönünden metindeki kullanımları esas alınarak değerlendirilmiştir. Metnin söz varlığı ayrıca ‘Anlam Aktarımı’ ve ‘Anlam Değişimleri’ açısından da incelenmiştir.

Çalışmanın sonucunda eserin yazıldığı döneme ait temel söz varlığı, Türkçe ve yabancı sözcüklerin kullanımı; ses , yapı ve anlam yönünden geçirdikleri değişimler belirlenmiştir. Dinî konuların anlatıldığı bu eserde, özellikle Türkçe sözcüklere daha çok yer verildiği, yabancı terimler yerine Türkçe karşılıklarının kullanıldığı metinden seçilen örneklerle gösterilmiştir. Böylece sözcük bilimi ve anlam bilimi çalışmaları ile tarihî dil sözlüklerinin hazırlanmasında önemli bir yer tutan bu malzemeler gün ışığına çıkarılmıştır.

Esatoğlu, Ahsen, Ahkâm-ı 'Akâ'id'in Söz Varlığı, Doktora Tezi, Danışman: Prof.Dr. Halil İbrahim Usta, 447 s.

Esatoğlu, Ahsen, Vocabulary of Ahkâm-ı 'Akâ'id, Doctora's Thesis, Advisor: Assoc. Prof.Dr. Halil İbrahim Usta, 447 p.

ABSTRACT

This study hereby has been prepared in order to make a contribution to the historical development of the Turkish language and it is based on the book named Ahkâm-ı 'Akâ'id which is written in Older Anatolian Turkish Language.

In this writing which has a religious content, the doctrins and five rules of Islam Religion (oneness, praying, fasting, zakat and pilgrimage) have been emphasized. A rich expression was provided by benefiting from the verses, prophet's sayings and stories in order to inform the readers. We favored to study this piece of art with respect the word content due to the prosperous use of Turkish words, the existence of Turkish words for the religious terminology and the abundance of similes and quotations.

This study which holds the name "The Vocabulary of Ahkâm-ı 'Akâ'id"; is composed of five sections which are Introduction, Investigation, Text, Facsimile and Bibliography"

In the Introduction part, some information was given about the book; in the Investigation part the vocabulary (organ, relativity, numbers, animal, tool, clothes, food etc. names and acts and idioms, sayings) were defined and examples were given and these words were evaluated based on their usage in the text concerning the main meaning, connotation, synonyms, ambiguity and opposite meanings. The vocabulary of the text was also investigated concerning the "Transfer of meaning" or "changing of the meaning".

At the conclusion of the study, the basic vocabulary of the period when the book was written, the usage of the Turkish and foreign words and the changes they had in voice, structure and meaning were defined. In this piece of art where religious subjects were explained, it was demonstrated with the chosen examples that especially Turkish words were used and also the Turkish meanings of the foreign words were mainly utilized. Thus the materials which have an important place in preparation of the historical word dictionaries have been revealed with the lexicology and semantic studies.

